

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

Līga Feldmane

Promocijas darbs

DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS SOCIĀLI TĒLPISKĀS
ATŠĶIRĪBAS JELGAVĀ

Zinātnes doktora (Ph.D.) grāda iegūšanai
Sociālajā un ekonomiskajā ģeogrāfijā

Apakšnozare: Cilvēka ģeogrāfija

Darba zinātniskā vadītāja:
Dr. geogr. Prof. Zaiga Krišjāne

Rīga, 2020

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes Ģeogrāfijas nodaļā laika posmā no 2012.gada līdz 2020.gadam.

Darbu veido ievada, 7 nodaļas, secinājumi un priekšlikumi, kā arī literatūras saraksts un divi pielikumi.

Darba forma: disertācija sociālās un ekonomiskās ģeogrāfijas nozarē, cilvēka ģeogrāfijas apakšnozarē.

Darba zinātniskā vadītāja: Dr.geogr., prof. **Zaiga Krišjāne**

Darba recenzenti:

- 1) Dr.geogr., profesors **Donatas Burneika**, Viļņas Universitāte,
- 2) Dr.geogr. **Ženija Krūzmētra**, Latvijas Lauksaimniecības universitāte,
- 3) Dr.geogr. **Māris Bērziņš**, Latvijas Universitāte.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2021. gada 20. janvārī plkst. 11:00. Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīgā, Raiņa bulvārī 19.

Promocijas padomes priekšsēdētāja

Dr. geogr., prof. Agrita Briede

Promocijas padomes sekretāre

Dr. geogr., asoc.prof. Solvita Rūsiņa

© Latvijas Universitāte, 2020
© Līga Feldmane, 2020

SATURS

ANOTĀCIJA	7
ANNOTATION	8
IEVADS	9
1. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBA OTRĀ LĪMEŅA PILSĒTĀS	15
1.1. Pilsētas telpas izpēte.....	15
1.2. Otrā līmeņa pilsētas noteikšana.....	16
1.3. Dzīvesvietas pievilcības jēdziena konteksts	18
2. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI	22
3. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS SOCIĀLI TELPISKĀ DAUDZVEIDĪBA.....	27
3.1. Pilsētu pievilcību noteicošo faktoru kopums	27
3.2. Sociālo grupu un pilsētas telpas mijiedarbība	30
3.3. Atšķirības dažādu sociālo grupu dzīvesvietas pievilcības novērtējumā	34
3.4. Dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības.....	41
4. PĒTĪJUMA DATI UN METODES	47
4.1. Pētījuma dati	47
4.2. Izmantotās datu apstrādes metodes	59
5. JELGAVAS URBĀNĀ TELPA KĀ IZPĒTES VIETA	61
5.1. Pilsētas morfoloģija un fiziskā struktūra.....	61
5.2. Jelgavas sociālā telpa	66
5.3. Pilsētas telpas un dzīvesvietas pievilcības raksturojums.....	72
6. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS NOVĒRTĒJUMS JELGAVĀ.....	86
6.1. Dzīvesvietas pievilcības pazīmes un ietekmējošie faktori pilsētā	87
6.2. Vides kvalitāte un personiskā drošība (1. faktors)	90
6.3. Infrastruktūras nodrošinājums (2.faktors)	93
6.4. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums (3. faktors)	96
6.5. Dzīvesvietas pievilcība dažādu iedzīvotāju grupu vērtējumā.....	99
7. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS TELPISKĀS ATŠĶIRĪBAS	108
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	118
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	120
PIELIKUMI.....	139

ATTĒLU SARAKSTS

1.1. attēls. Telpiskais, mēroga un funkcionālais ietvars otrā līmeņa pilsētu noteikšanai	17
1.2. attēls. Dzīvesvietas pievilcības sistēmiskais modelis	20
3.1. attēls. Sociāli telpiskās diferenciacijas galvenās dimensijas	31
3.2. attēls. Individū/mājsaimniecību raksturojošie rādītāji, kas saistīti ar dzīvesvietas pievilcību	35
3.3. attēls. Dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis	42
3.4. attēls. Sociālais statuss un attālums no pilsētas centra	46
4.1. attēls. Pilsētas zonu iedalījums Jelgavā	52
4.2. attēls. Vecpilsētas ielas kvartāla apbūve pilsētas Centra zonā	53
4.3. attēls. Sociālisma laika apbūve pilsētas Centra zonā.....	53
4.4. attēls. Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentu dienesta viesnīcu izvietojums Jelgavā	54
4.5. attēls. Daudzstāvu dzīvojamo mikrorajonu apbūves piemēri RAF un Satiksmes ielas mikrorajonos.....	55
4.6. attēls. Dzīvojamās apbūves piemēri Mazstāvu apbūves zonā	56
5.1. attēls. Jelgavas pilsētas plāns 1652. un 1702. gadā	61
5.2. attēls. Jelgava 20 .gs. sākumā	62
5.3. attēls. Jelgavas apkaimes M. Ozola dalījuma	63
5.4. attēls. Pilsētas centra zona saskaņā ar Daudzstāvu dzīvojamo teritoriju Jelgavas centra zonā integrētās attīstības koncepciju	64
5.5. attēls. Individuālo un daudzdzīvokļu māju īpatsvars Jelgavā.....	65
5.6. attēls. Jelgavas pilsētas telpiskās attīstības perspektīva	66
5.7. attēls. Iedzīvotāju skaits un tā pārmaiņas Jelgavā	67
5.8. attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Jelgavā 2019.gada sākumā, cilvēki uz 1 ha	68
5.9. attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas Jelgavā (2011.-2019.gads), % pret 2011. gada datiem.....	69
5.10. attēls. Iedzīvotāju dzimumvecumstruktūras pārmaiņas Jelgavā 2000. un 2019.gadā	69
5.11. attēls. Studējošo skaita dinamika LLU	71
5.12. attēls. Kultūras pasākumu skaita un apmeklējuma tendence Jelgavā.....	75
5.13. attēls. Jelgavas ielu un ceļu seguma struktūra	77
5.14. attēls. Apdzīvoto mājokļu vidējais vecums Jelgavā	78
5.15. attēls. Punktveida gaisa piesārņojuma avotu izplatība Jelgavā	79
5.16. attēls. Noziedzīgo nodarījumu skaits Jelgavā.....	81

5.17. attēls. Ceļu satiksmes negadījumu statistika Jelgavā 2000.–2018. g.	82
5.18. attēls. Jelgavas pilsētas sabiedriskā transporta pieturvietu tīkls	83
5.19. attēls. Reģistrētā bezdarba līmenis Jelgavā, salīdzinot ar valsti kopumā, Zemgales reģionu un Rīgu 2018. un 2019. gadā, %	84
5.20. attēls. Strādājošo jelgavnieku sadalījums pēc darbavietas atrašanās vietas 2018. gadā, skaits un %	85
6.1. attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar dzīvi savā pilsētā Latvijas reģionālās nozīmes pilsētās, %	86
6.2. attēls. Studentu ar migrācijas pieredzi un citu iedzīvotāju grupu subjektīvo rādītāju vidējo vērtību salīdzinājums	101
6.3. attēls. Jelgavas vides kvalitātes un drošības (1. faktors) vidējā vērtība studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām	103
6.4. attēls. Jelgavas infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) vidējās vērtības studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām	104
6.5. attēls. Jelgavas veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) vidējās vērtības studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām	106
7.1. attēls. Respondentu dzīvesvietas maiņas nodomi tuvāko pāris gadu laikā Jelgavas pilsētas zonās	110
7.2. attēls. Respondentu subjektīvais piederības sajūtas Jelgavai novērtējums pilsētas zonās	111
7.3. attēls. Respondentu vides kvalitātes un drošības (1. faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās	112
7.4. attēls. Respondentu infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās	114
7.5. attēls. Respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3. faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās	115
7.6. attēls. Respondentu subjektīvais māsaimniecības finansiālās situācijas novērtējums Jelgavas pilsētas zonās	116

TABULU SARAKSTS

3.1. tabula. Indikatori pilsētas pievilcības vērtējumam Latvijā.....	28
4.1. tabula. Jelgavas iedzīvotāju aptaujas respondentu raksturojums.....	49
4.2. tabula. Studentu, jauniešu un senioru respondentu raksturojums.....	50
4.3. tabula. Jelgavas zonu raksturojums	51
4.4. tabula. Jelgavas iedzīvotāju aptaujas respondentu un to mājokļu raksturojums pilsētas zonās	58
5.1. tabula. Valsts un privātajās augstskolās studējošo īpatsvars pret Latvijas pilsētu iedzīvotāju skaitu.....	70
5.2. tabula. Pilna laika studijās imatrikulēto studentu īpatsvars pēc dzīvesvietas 2018./2019. mācību gadā reģionos esošajās valsts augstskolās	72
6.1. tabula. Respondentu apmierinātība ar dažādām pilsētvides pazīmēm Jelgavā	87
6.2. tabula. Dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori	88
6.3. tabula. Vides kvalitātes un personiskās drošības (1.faktors) vērtējums pēc respondentu un māsaimniecību raksturojošiem rādītājiem.....	91
6.4. tabula. Infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) vērtējums pēc respondentu un māsaimniecību raksturojošiem rādītājiem.....	95
6.5. tabula. Veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) vērtējums pēc respondentu un māsaimniecību raksturojošiem rādītājiem	97
6.6. tabula. Respondenta profils pēc kopējā dzīvesvietas novērtējuma.....	100
6.7. tabula. Vides kvalitātes un drošības (1.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu respondentu grupu skatījumā	103
6.8. tabula. Infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu iedzīvotāju grupu skatījumā.....	105
6.9. tabula. Veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu respondentu grupu skatījumā	107
7.1. tabula. Tuvākās dzīvesvietas apkārtnes novērtējuma vidējo vērtību salīdzinājums starp Jelgavas pilsētas zonām.....	109

ANOTĀCIJA

Dzīvesvieta ir nozīmīga iedzīvotāju dzīves kvalitātes sastāvdaļa. Lielākā daļa cilvēku gan pasaulē, gan Latvijā dzīvesvietai izvēlējušies pilsētas. Tāpēc īpaši svarīgi dzīvesvietas pievilcību pētīt gan apdzīvojuma attīstības kontekstā, gan analizējot vērtēšanai izmantotās pazīmes. Dzīvesvietas pievilcības izpētei ir būtiska nozīme ne tikai akadēmiskajā vidē, bet tai ir arī lietišķa nozīme teritoriju attīstības, infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma plānošanā. Ģeogrāfu intereses lokā ir dzīvesvietas pievilcības novērtējuma sociāli telpiskās izpausmes, ko ietekmē gan pilsētas telpa, gan tajā dzīvojošo iedzīvotāju sociālais sastāvs.

Promocijas darba mērķis ir novērtēt iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās daudzveidības sociāli telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētā Latvijā. Pētījums balstīts Jelgavas pilsētas padziļinātās studijās. Jelgavas izvēle pētījumam sniedza iespēju novērtēt studentifikācijas un sabiedrības jaunināšanās nozīmi universitātes pilsētas kontekstā.

Balstoties uz iepriekšējos pētījumos noteiktajām pilsētvides pievilcības novērtējuma raksturojošām pazīmēm, noskaidroti pilsētvides faktori, kas ietekmē pilsētas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumu. Pētījumā atklājas dažādu iedzīvotājus raksturojošo demogrāfisko, sociālekonomisko, mājokli un migrācijas pieredzi raksturojošo pazīmju ietekme. Promocijas darba gaitā iegūtie rezultāti apliecināja, ka pastāv noteiktas sakarības dzīvesvietas pievilcības novērtējuma mērogā un novietojumā pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras. Tika arī noteikts, ka pastāv atšķirības studentu un citu pilsētas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumā.

Atslēgvārdi: dzīvesvietas pievilcība, otrā līmeņa pilsēta, studenti, sociāli telpiskās atšķirības, Jelgava.

ANNOTATION

Place of residence forms an important part of inhabitants' quality of life. Most people both in the world and in Latvia inhabit cities. Therefore, it is especially important to study residential satisfaction in the context of distribution of population and its development, as well as analyse the characteristics used for assessment. Research into residential satisfaction plays an important role not only in the academic environment, but also in the planning of territorial development, infrastructure and service provision. Geographers explore the socio-spatial manifestations of residential satisfaction assessment, which is influenced by the urban space as well as the social composition of its inhabitants.

The aim of the dissertation is to assess the socio-spatial differentiation in the geographical diversity of residential satisfaction in a second tier city of Latvia. The research is based on in-depth studies of Jelgava city. Jelgava was selected for the study, because it provided an opportunity to assess the importance of studentification and the increase in the proportion of young people in the society in the context of the university city.

Based on the characteristics of the residential satisfaction assessment of the urban environment identified in previous studies, the author has identified the factors of the urban environment that affect the residential satisfaction assessment of the city's population. The study reveals the impact of various demographic, socio-economic, housing and migration profiles of the population. The results obtained in the course of the dissertation development confirmed the existence of certain correlations in the scale and location of the residential satisfaction assessment according to the morphological structure of the city. It was also found that there were differences in the residential satisfaction assessment of students and other city residents.

Keywords: residential satisfaction, second-tier city, socio-spatial differences, students, Jelgava.

IEVADS

Dzīvesvieta ir nozīmīga iedzīvotāju dzīves kvalitātes sastāvdaļa. Lielākā daļa cilvēku gan pasaulē, gan Latvijā dzīvesvietai izvēlējušies pilsētas. Tāpēc īpaši svarīgi dzīvesvietas pievilcību pētīt gan apdzīvojamā attīstības kontekstā, gan analizējot vērtēšanai izmantotās pazīmes. Dzīvesvietas pievilcību atklāj tieši iedzīvotāju vērtējums, ko veido dažādas subjektīvi un objektīvi nosakāmas pazīmes (Amerigo, Aragones, 1997). Vairāki autori norādījuši, ka pievilcīgu dzīvesvietu veidošana pilsētās ir ilgspējīgas attīstības plānošanas stratēģiskais mērķis (Insch, Florek, 2010; Zenker et al., 2013). Tādēļ dzīvesvietas pievilcības izpētei ir arī lietišķa nozīme teritoriju attīstības, infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma plānošanā (Fang, 2006).

Dzīvesvietas pievilcības vērtējumu ietekmē apdzīvotās vietas lielums, apdzīvojamā blīvums un apbūves raksturs, kā arī ģeogrāfiskais novietojums, vietas mērogs un vēsturiskā attīstība (Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006; Balestra, Sultan, 2013). Dažādas iedzīvotāju grupas atšķirīgi vērtē savu dzīvesvietu. To ietekmē dzīvesvietā pavadītais laiks, vērtētāja vecums, sociālais statuss un citas iezīmes (Speare, 1974; Fang, 2006). Ģeogrāfijā dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības pēta: (1) analizējot dzīvesvietas novietojumu pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras un (2) izpētes mēroga – mājokļa, kvartāla, apkaimes vai pilsētas ietvaros (McCrea et al., 2005; McKerron, Mourato, 2009). Lielpilsētās iedzīvotāju sastāvs un pilsētas morfoloģiskā struktūra parasti ir ļoti daudzveidīga. Tas nosaka lielākas atšķirības starp mājokļiem, kvartāliem un apkaimēm. Tāpat apdzīvotās vietas lielumam pēc iedzīvotāju skaita un nozīmes administratīvā iedalījuma hierarhijā ir būtiska ietekme dzīvesvietu izvietojumā un kvalitātē (Du et al., 2017). Zemākos apdzīvojamā attīstības līmeņos jeb otrā un trešā līmeņa pilsētās dzīvesvietas pievilcības aspekti ir retāk pētīti.

Iedzīvotāju sastāvam ir īpaša loma dzīvesvietas pievilcības izpētē. Dažādu sociāli demogrāfisko grupu dzīvesvietas izvēle var būt ļoti atšķirīga gan pēc novietojuma, gan kvalitātes (Krabel, Flother, 2014). Mūsdienās pilsētas sacenšas par jauniem, talantīgiem iedzīvotājiem un izvēles priekšroka ir radošajām grupām, labi izglītotiem profesionāļiem (Florida, 2006). Tāpēc universitāšu pilsētas ir uzmanības centrā, pētot dzīvesvietas pievilcību, piemēram, studentifikācijas procesu izpausmēs (Grabkowska, 2011; Fabula et al., 2017). Daļa universitātes absolventu pēc studijām iekļaujas vietējā darba tirgū, iegādājas mājokli un izmanto ierastos pakalpojumus dzīvei pilsētā. Tomēr jāņem vērā, ka šī iedzīvotāju grupa ir ļoti mobila (Florida, 2006). Tādēļ ir būtiski noskaidrot, kā studenti izjūt dzīvi pilsētā un cik apmierināti ir ar dzīvesvietu (Inch, Sun, 2013). Tas var būt indikators, lai izprastu studentu nākotnes nodomus, kā arī var norādīt uz pilsētas aspektiem, kuru uzlabošana var pozitīvi ietekmēt jauno talantu piesaisti pilsētai.

Latvijā dzīvesvietas pievilcība pētīta gan galvaspilsētā Rīgā (Bauls et al., 2003; Krūmiņš et al., 2018), gan citās lielajās pilsētās, piemēram, Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012) un Daugavpilī (Meņšikovs, 2006). Dzīvesvietas novērtējuma telpiskās iezīmes līdz šim analizētas tikai Rīgā (Bauls et al., 2003; Krūmiņš et al., 2018). Citās Latvijas pilsētās dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās atšķirības ir maz pētītas. Līdz ar to promocijas darbā aplūkota aktuāla pētījuma tēma, kas ir nozīmīga ne tikai akadēmiskajā jomā, bet tā var būt arī svarīgs pienesums pilsētplānotājiem, palīdzot apzināt tos faktoros, kas ir būtiski dažādām iedzīvotāju grupām kvalitatīvas dzīvesvietas nodrošināšanai pilsētā. Par pētījuma teritoriju izraudzīta Jelgava kā Latvijas otrā līmeņa pilsētas piemērs, kurā nozīmīgi akadēmiski pētījumi

par dzīvesvietas pievilcību nav veikti. Turklāt Jelgavā kā reģionālas nozīmes augstākās izglītības centram ar tajā esošo Latvijas Lauksaimniecības universitāti pastāv labvēlīgi priekšnoteikumi, lai pētītu studentu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, kas līdz šim Latvijā ir maz pētīta dzīvesvietas pievilcības joma.

Pētījuma priekšmets

Par promocijas darba pētījuma priekšmetu izvēlētas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējuma sociāli telpiskās atšķirības vienā no Latvijas otrā līmeņa pilsētām – Jelgavā.

Pētījuma mērķis

Promocijas darba mērķis ir novērtēt iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētās.

Darba uzdevumi

Lai sasniegtu promocijas darba mērķi un novērtētu iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības Jelgavā, izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- apzināt un analizēt teorētiskās nostādnes par dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās;
- apkopot iepriekšējo empīrisko pētījumu pieredzi par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem un tā sociāli telpiskajām atšķirībām pilsētās;
- raksturot Jelgavas pilsētas morfoloģisko attīstību, sociālo un telpisko struktūru, kā arī tās pilsētas telpas kvalitāti;
- noskaidrot iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības noteicošo faktoru kopumu Jelgavā;
- analizēt dzīvesvietas pievilcības atšķirības dažādu pilsētas iedzīvotāju sociālo grupu vērtējumā;
- novērtēt dzīvesvietas pievilcības atšķirības dažādās pilsētas zonās.

Aizstāvāmās tēzes

- Dzīvesvietas pievilcības jēdziens aplūkots dažādās zinātnes nozarēs. Ģeogrāfijā dzīvesvietas novērtējums saistīts ar apdzīvojuma attīstības un pilsētas morfoloģiskās struktūras teritoriālajām atšķirībām. Līdz ar to svarīgi meklēt saiknes starp dažādiem izpētes mērogiem un dzīvesvietu izvietojumu pilsētā.
- Pētījumā dzīvesvietas pievilcība noteikta pēc vairākām pazīmēm, nosakot būtiskāko pazīmju kopumu jeb faktorus. Iedzīvotāju novērtējumā būtiski faktori ir vides kvalitāte un personiskā drošība.
- Iepriekšējie pētījumi atklāj dzīvesvietas pievilcības sociāli demogrāfiskās atšķirības. Tāpēc darbā analizētas iedzīvotāju sociālā sastāva atšķirības dzīvesvietas novērtējumā. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti ļāva izveidot sociāli demogrāfiskos profilus.
- Jelgavas piemērs ir nozīmīgs apdzīvojuma attīstības kontekstā, jo atklāj dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās iezīmes nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centrā. Pilsētā esošā universitāte piesaista gados jaunus studentus, kuri kritiskāk vērtē dzīvesvietu, salīdzinot ar ilgstoši pilsētā dzīvojošiem, gados vecākiem pilsētniekiem. Jelgavas izvēle ļāva novērtēt demogrāfisko pārmaiņu ietekmi dzīvesvietas pievilcības

novērtējumā, kā arī aplūkot studentifikācijas un sabiedrības jaunināšanās nozīmi universitātes pilsētas kontekstā.

Pētījuma zinātniskā novitāte

- Izveidots modelis dzīvesvietas telpisko atšķirību izpētei, izvērtējot dzīvesvietas mērogu un novietojumu pilsētā.
- Faktoru analīzes rezultātā noteiktas būtiskākās dzīvesvietas novērtējumu ietekmējošās pazīmes.
- Analizētas dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās atšķirības pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras.
- Vērtēta dzīvesvietas pievilcība dažādām iedzīvotāju grupām.

Pētījuma ierobežojumi

Ievērojot Eiropas Savienības Vispārīgo datu aizsardzības regulu, pētījumā respondentu dzīvesvietas atrašanās Jelgavas pilsētas zonās nav detalizēta līdz precīzai dzīvesvietas adresei, bet tikai līdz nosacītai pilsētas daļai vai raksturīgākajiem mikrorajoniem, līdz ar to pastāv iespējamība atšķirīgai interpretācijai par attiecīgās pilsētas daļas robežām, jo tās nav oficiāli noteiktas.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Promocijas darba izstrādes laikā autore ar pētījuma gaitā paveikto un rezultātiem iepazīstinājusi plašu interesentu loku. Darba starprezultāti patstāvīgi vai kopā ar līdzautoriem atspoguļoti 9 zinātniskajos rakstos, kā arī 16 starptautiska un vietēja mēroga konferencēs latviešu un angļu valodā.

Zinātniskie raksti:

- 1) **Feldmane, L.** (2019). Students' Satisfaction With Their Host City: Case of Jelgava, Latvia. Starptautiskās zinātniskās konferences "Engineering for Rural Development" rakstu krājums Nr.18, 1888.-1893.lpp. ISSN 1691-5976 (Web of Sciences, SCOPUS)
- 2) **Feldmane, L.** (2019). Inner City or Outskirts: Where are Residents More Satisfied? The Case of Jelgava. *Folia Geographica XVII – Appreciating Geography: Local and Global Scale*, pp. 131-138. <https://doi.org/10.22364/fg.17.17>
- 3) **Feldmane, L.** (2018). The Impact of Residence Longevity on Life Satisfaction: The Case of Latvia Cities. *New Challenges of Economic and Business Development – 2017: Digital Economy: Proceedings of Reports (9th International Scientific Conference; May 18-20 2017, Riga, University of Latvia)*, ISBN 978-9934-18-344-7, 212.-221.lpp. (Web of Sciences)
- 4) **Feldmane, L., Apsīte-Beriņa, E., Burgmanis, Ģ.** (2018). Apmierinātība ar dzīvi un ģeogrāfiskā mobilitāte: teorētiskais ietvars. *Ģeogrāfisko rakstu krājums "Folia Geographica"*, Nr. XVI, Latvijas Ģeogrāfijas biedrība, ISSN 1407 – 5229. 102.-108.lpp.

- 5) **Feldmane, L.** (2018). Life Quality Assessment in the City of Jelgava. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 48: Integrated and Sustainable Regional Development, Marketing and Sustainable Consumption, ISSN 1691-3078. 85.-92.lpp. (Web of Sciences)
- 6) **Feldmane, L.** (2017). Human Life Course Impact on Migration Patterns: The Case of Jelgava City, Latvia. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 46: New Dimensions in the Development of Society, Home Economics, Finance and Taxes, ISSN 1691-3078. 62.-67.lpp. (iesniegts iekļaušanai Web of Sciences)
- 7) **Feldmane, L.** (2016). Apkaimes faktors dzīvesvietas izvēlē Jelgavas pilsētā. Ģeogrāfisko rakstu krājums "*Folia Geographica*", Nr. 15, Latvijas Ģeogrāfijas biedrība, ISSN 1407 – 5229. 98.-102.lpp.
- 8) Popluga, D., **Feldmane, L.** (2016). Development of Sustainable Living Environment in the Cities through the Bioeconomy. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 41: Rural Development and Entrepreneurship, Bioeconomy, Home Economics. ISSN 1691-3078, 259-264.lpp. (Web of Sciences)
- 9) **Feldmane, L.**, Krisjane, Z. (2016). Migration Towards Second Tier Cities in Latvia: The Case of Jelgava City. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 42: Integrated and Sustainable Regional Development, Production and Co-operation in Agriculture, ISSN 1691-3078. 45.-51.lpp. (Web of Sciences)

Dalība konferencēs:

- 1) The 3rd Riga Readings in Social Sciences (RRSS) Annual International Conference „15 years after the great enlargement - What is EU for?”, University of Latvia, Riga, 14 – 15 November, 2019. Ziņojums: „*Correlation between Residential Satisfaction and Intention to Migrate: Case of Jelgava*”.
- 2) 18th International Scientific Conference „Engineering for Rural Development”, Latvija University of Life Sciences and Technologies, Jelgava, Latvia, May 22-24, 2019. Ziņojums: „*Students’ Satisfaction With Their Host City: Case of Jelgava, Latvia*”
- 3) Latvijas Universitātes 77. starptautiskā zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, sekcija „Ģeogrāfiskā mobilitāte, demogrāfiskie izaicinājumi un teritoriju attīstība”, Rīga, 01.02.2019. Ziņojums – referāts: *Iedzīvotāju dzīves vietas pievilcības novērtējums sociālisma laika mikrorajonos: Jelgavas piemērs*. Sagatavotas tēzes.
- 4) 9th International Scientific Conference „New Challenges of Economic and Business Development – 2018: Digital Economy” May 18-20 2018, Riga, University of Latvia Ziņojums – stenda referāts: *The Impact of Residence Longevity on Life Satisfaction: The Case of Latvia Cities*.
- 5) 19th International Scientific Conference „Economic Science for Rural Development 2018” Jelgava, LLU ESAF, 09.05.-11.05.2018. Ziņojums – referāts: *Life Quality Assessment in the City of Jelgava*.

- 6) Latvijas Universitātes 76.zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, Rīga, 30.01.2018. Ziņojums – referāts: *Latvijas lielo pilsētu iedzīvotāju apmierinātība ar personīgo dzīves līmeni*. Sagatavotas tēzes.
- 7) 18th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2017" 27.04.-28.04.2017., Jelgava, LLU ESAF. Ziņojums – stenda referāts: *Human Life Course Impact on Migration Patterns: The Case of Jelgava City, Latvia*.
- 8) International Conference „Demographic challenges and Urban development in Postsocial countries” 06.12.2016. Rīga, Latvijas Universitāte. Ziņojums – referāts: *Attraction of Second Tier City and Migration Patterns to It: the Case of Jelgava City, Latvia*.
- 9) International Conference „New Ideas and New Generations of Regional Policy in Eastern Europe”, Pēča, Ungārija, 07.04.-08.04.2016. Ziņojums – referāts: *The portrait of immigrant in the secondary city: the case of Jelgava*. Sagatavotas tēzes.
- 10) 17th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2016", Jelgava, LLU ESAF, 21.04.-22.04.2016. Ziņojums – referāts: *Migration Towards Second Tier Cities in Latvia: The Case of Jelgava City*. (Līdzautore: Krišjāne, Z.).
- 11) 17th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2016", Jelgava, LLU ESAF, 21.04.-22.04.2016. Ziņojums – referāts: *Development of sustainable living environment in the cities through the bioeconomy*. (Līdzautore: Popluga, D.).
- 12) Latvijas Ģeogrāfijas kongress, Rīga, 18.03.-19.03.2016. Ziņojums – referāts: *Apkaimes faktors dzīvesvietas izvēlē Jelgavā*.
- 13) Latvijas Universitātes 74.zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Rīga, 03.02.2016. Ziņojums – referāts: *Iedzīvotāju pārcelšanās tendences uz Jelgavu*. Sagatavotas tēzes.
- 14) Sussex Migration Graduate Conference 2016, Sussex University, 14.03.-15.03.2016. Ziņojums – referāts: *Attraction of Medium-sized city and migration patterns to it: the case of Jelgava city, Latvia*.
- 15) Šauļu Universitāte, E. Galvanauska 15. starptautiskā zinātniskajā konference (26.11.2015.) – Ziņojums – referāts: *Bioeconomy as effective tool for ensuring qualitative living environment in the cities*. (Līdzautore: Popluga, D.).
- 16) Riga Technical University 56th International Scientific Conference, Rīga, 14.10.2015. Section: Architecture and Urban planning. Ziņojums - referāts: *Assessment of Urban Living Environment in different Human Life Course Stages*.

Līdzdalība zinātniskajos projektos

Autore kā pētniece piedalījies Valsts pētījumu programmas “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai” (EKOSOC-LV) projektā 5.2.4 Sabiedrības atjaunošana, samazinot depopulācijas riskus,

veicinot tautas ataudzi un saiknes ar diasporu” un Valsts Pētījumu programmas „Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektā Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 “Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem” (DemoMig).

Pateicības

Autore izsaka pateicību par atbalstu un vērtīgiem ieteikumiem promocijas darba izstrādes laikā promocijas darba vadītājai profesorei Zaigai Krišjānei. Īpašs paldies Elīnai Apsītei-Beriņai par iedrošinājumu, veltīto laiku un ieteikumiem promocijas darba izstrādē. Paldies par ieteikumiem metožu izvēlē un darba pilnveidošanā arī Ģirtam Burgmanim, docentam Andrim Baulam, Guido Sechi un citiem kolēģiem Cilvēka ģeogrāfijas katedrā. Paldies maniem draugiem par līdzīgu jušanu. Īpašs paldies ģimenei – maniem vecākiem Andai un Jānim, vīram Mārim un meitām Leldei un Undai par atbalstu un pacietību promocijas darba rakstīšanas laikā.

1. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBA OTRĀ LĪMEŅĀ PILSĒTĀS

1.1. Pilsētas telpas izpēte

Pilsētas telpa, kas sākotnēji var tikt uzlūkota kā ģeogrāfiska vieta un fiziska vide, mūsdienās sociālajā un cilvēkģeogrāfijā vairs netiek uzskatīta tikai par sociālo aktivitāšu norises vietu, bet tā galvenokārt tiek uztverta kā atsevišķs sociāls konstrukts (Lefebvre, 1991; Gregory, 2009; Knox, Pinch, 2010; Gottdiener et al., 2015). Pilsētas telpa tiek saistīta ar sabiedrību, tā ir kā objektīva fiziska virsma ar specifiskām īpašībām, kurā izpaužas sociālā identitāte (Valentine, 2001). Tai ir izšķiroša loma procesos, kas saistīti ar cilvēku izturēšanos, identitātes un stereotipu veidošanos (Knox, Pinch, 2010; Gottdiener et al., 2015). Sodža (Soja, 1980) uzsvēris, ka ir būtiski nodalīt telpu *per se* (pašu par sevi) un sociāli veidotu telpu, tādēļ telpas un sabiedrības mijiedarbības skaidrošanai mūsdienās starpdisciplināros akadēmiskos pētījumos plaši lieto jēdzienu **sociālā telpa**, ko ieviesa franču sociologs Durkheims 19. gs. 90. gados, kurš ar to skaidroja sociālo vidi un sociālās grupas, kas nav atkarīgas no fiziskās vides (Buttimer, 1969). Šādu sociālās telpas definīciju franču ģeogrāfs Maksimiljens Sorre (Maximilien Sorre) 20. gs. 50. gados uztvēra kā sašaurinātu/ierobežotu, jo uzskatīja, ka sociālā telpa ietver gan sociālo, gan arī fizisko vidi (Buttimer, 1969; Wilson, 1980). Franču sociologs Kombarts de Lauve (Chombart de Lauwe) 20. gs. 50. gados sociālo telpu definējis kā telpisku struktūru, kurā dzīvo grupas, kuru sociālo struktūru ir ietekmējuši ekoloģiskie un kultūras faktori (Golledge, Stimson, 1997). Telpas nozīme kultūras vērtību un izturēšanās modeļu izveidē ir akcentēta arī citos teorētiskajos avotos (Pred, 1985; Knox, Pinch, 2010; Gottdiener et al., 2015; Mayhew, 2009); tā nodrošina vides ietvaru iedzīvotāju grupas uzvedībai (Mayhew, 2009). Lefebvre (Lefebvre, 1991) skatījumā sociālā telpa ir sociāls produkts, kā arī sabiedrības analīzes rīks. Visradikālākais jēdziena skaidrojums saistīts ar telpas un sabiedrības pretstatījumu jeb dekonstruktīvisma virzienu (Hutchison, 2010).

Pilsētas, kur mūsdienās dzīvo vairāk nekā puse visu pasaules iedzīvotāju, ir piemērots sociālās telpas pētījuma objekts, jo tajās spilgtāk nekā rurālajās teritorijās kultūra, telpa un vara atrodas nemitīgā mijiedarbībā (Knox, Pinch, 2010). Gan sociologi, gan ģeogrāfi ir centušies izveidot pilsētas sociālās telpas struktūras iedalījumu (Golledge, Stimson, 1997). Piemēram, Kombarts de Lauve (Chombart de Lauwe) pilsētas sociālo telpu sadalīja vairākos līmeņos: 1) „ģimenes telpa” jeb attiecību saites mājsaimniecības līmenī; 2) „apkaimes telpa” jeb saites, kas ietver ikdienas un vietējā mēroga kustību; 3) „ekonomiskā telpa”, kas ietver noteiktus nodarbinātības centrus, un vislielākā – 4) „urbānā sektora sociālā telpa”, kas aptver visas pilsētas mērogu. Visu šo līmeņu kopums iekļauj indivīda un sociālo grupu ikdienas, iknedēļas un gadījuma rakstura darbību un rada to telpisku sistēmu (Buttimer, 1969). Citos avotos (piemēram, Golledge, Stimson, 1997) tiek piedāvāts līdzīgs pilsētas sociālās telpas iedalījums: personīgā telpa, apkaimes telpa, aktivitātes telpa un darbības telpa.

Pilsētas sociālās telpas raksturīgās iezīmes un to teritoriālās izpausmes rada dzīvojamo rajonu mozaīku ikvienā pilsētā (Golledge, Stimson, 1997). Tās apzīmēšanai lieto arī jēdzienus **atšķirību telpas** (*spaces of difference*) – attiecināms uz telpas sociālo konstruktu, lai tā atšķirtos no citas vietas pēc tajā dzīvojoša indivīda un pēc tā, kā šis indivīds izmanto attiecīgo telpu (Hutchison, 2010) – un **sociāli telpiskā diferenciācija** (*socio spatial differentiation*), ko definē kā tendenci, kad cilvēki ar dažādām atšķirīgām iezīmēm un kultūru pilsētvidē dzīvo tuvu viens otram, tādējādi veidojot atšķirīgas apkaimes (Knox, Pinch, 2006). Pilsētas sociāli telpiskās neviendabības apzīmēšanai tiek lietots arī jēdziens **apdzīvojuma diferenciācija**

(*residential differentiation*) (Kaplan et al, 2009; Shumsky, 1998). Ar to saprot atšķirīgu apkaimju evolūciju, kam ir atšķirīga sociālekonomiskā un/vai etniskā identitāte (Mayhew, 2009). Timms (1975) norāda, ka apdzīvojuma diferenciācija ir uzskatāma par sociālās diferenciācijas aspektu, un sociālā diferenciācija ir aptverošāks, plašāks jēdziens. Savukārt jēdzieni *sociāli telpiskā diferenciācija* un *apdzīvojuma diferenciācija* visbiežāk teorētiskajā literatūrā tiek uztverti kā sinonīmi (Knox, Pinch, 2006). Piemēram, ar *apdzīvojuma diferenciāciju* saprot atsevišķu apkaimju evolūciju, ko var atpazīt pēc to raksturīgās sociāli ekonomiskās un/vai etniskās identitātes (Mayhew, 2009). Lai nošķirtu atsevišķas, sociāli atšķirīgas telpas, tiek ņemtas vērā tajā esošo indivīdu vienojošās pazīmes, bet mūsdienās saglabāt vienojošas atšķirības kļūst aizvien komplicētāk, jo pat vienam indivīdam ir daudzpusīgs raksturs (Hutchison, 2010).

1.2. Otrā līmeņa pilsētas noteikšana

Urbānajā teorijā izmanto dažādu pilsētu klasifikāciju, bet viena no aktuālākajām pieejām ir pilsētu dalījums pēc līmeņiem. Literatūrā (piemēram, Roberts, Hohmann, 2014; Campagni, Capello, 2016) visbiežāk sastopama pilsētu trīs līmeņu klasifikācija (1.1. attēls), nosakot raksturīgākos kritērijus katram no tiem: pirmā līmeņa pilsētas parasti ir lielākās pilsētas valstī, nozīmīgākie urbānie centri ar lielu metropoles areālu. Tās parasti dominē arī globālā mērogā; bieži tās ir arī nacionālās pārvaldes centri. Atšķirībā no pirmā līmeņa pilsētām, kuras identificēt un nošķirt ir visai viegli, otrā un trešā līmeņa pilsētu identificēšana ir nedaudz komplicētāka, jo bieži robežu novilkšana starp tām ir diskutabla. Ja agrākos pētījumos (Markusen, DiGiovanna, 1999) ar otrā līmeņa pilsētu saprata telpiski nošķirtu ekonomiskās aktivitātes vietu, kas specializējas noteiktās uz tirdzniecību vērstās ražošanas nozarēs, kas ir pozitīvais paraugs citām teritorijām, piemēram, Silīcija ieleja Amerikas Savienotajās Valstīs, tad pašlaik šis jēdziens ir paplašināts un vairāk attiecināts uz pilsētu hierarhijas vidēja līmeņa pilsētām. Saskaņā ar definīciju, ko piedāvā globālās partnerības Pilsētu alianse (Cities Alliance) (Roberts, Hohmann, 2014), **otrā līmeņa pilsētas** ir ģeogrāfiski noteiktas pilsētu jurisdikcijas vai centri, kas veic būtiskas pārvaldes, loģistikas un ražošanas funkcijas vietējā vai sub-metropoles reģiona līmenī valsts pilsētu sistēmā. Tās definē arī kā pilsētas ārpus galvaspilsētas, kuru ekonomiskais un sociālais piensums ir pietiekami svarīgs, lai ietekmētu valsts ekonomikas potenciālo sniegumu (Parkinson et al., 2012), tajā pašā laikā nenostādot tās otršķirīgā pozīcijā attiecībā pret galvaspilsētu. Savukārt trešā līmeņa pilsētām ir daudz mazāka nozīme un ietekme nacionālajā pārvaldes līmenī, salīdzinot ar otrā līmeņa pilsētām

Pilsētas pakāpe	Funkcionālā un tirgus orientācija	Iedzīvotāju skaits					
		Supra 50+ milj.	Mega 10+ milj.	Metro 5-10 milj.	Meso 1-5 milj.	Mikro 0,2-1 milj.	Mini <0,2 milj.
Globāla	Lieli multipli klāsteri ar augstas vērtības pakalpojumiem un ražošanu, kas iekļaujas globālā tirgū						
Sub-Globāla	Pakalpojumu un ražošanas klāsteri, kas galvenokārt nodarbojas ar reģionālo tirdzniecību						
Nacionāla	Nacionālās nozīmes pārvaldes, loģistikas, pakalpojumu un ražošanas centri						
Sub-Nacionāla	Subnacionālās nozīmes provinces pārvaldes, loģistikas, pakalpojumu un ražošanas centri						
Rajona	Rajona nozīmes pārvalde, pakalpojumi un apstrāde						
Sub-Rajona	Lauku pakalpojumu nozares centrs						

Avots: Roberts, Hohmann, 2014

1.1. attēls. Telpiskais, mēroga un funkcionālais ietvars otrā līmeņa pilsētu noteikšanai

Pilsētas trīs līmeņu klasifikācija var tikt pielāgota arī Latvijas pilsētu gadījumā, un, lai gan salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm, Latvijā pilsētas iedzīvotāju skaita ziņā ir mazākas, tomēr attiecībā uz pārvaldes formām un pilsētu nozīmību nacionālajā mērogā, tās var klasificēt iepriekš minētajā trīs līmeņu sistēmā. Pirmā līmeņa pilsēta ir galvaspilsēta Rīga, savukārt kā otrā līmeņa pilsētas nošķir lielākās nacionālās nozīmes pilsētas, kas ir arī reģionālie centri – Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Valmiera, Rēzekne un Jēkabpils. Savukārt trešā līmeņa pilsētas ir mazākas nozīmes centri, kur iedzīvotāju skaits nepārsniedz 35 tūkstošus, piemēram, Kuldīga, Bauska un Cēsis. Latvijas lielākās otrā līmeņa pilsētas – Daugavpils, Liepāja un Jelgava – atbilst arī iedzīvotāju skaita kritērijam (Cities Alliance, n.d.), kas nosaka, ka otrā līmeņa pilsētās iedzīvotāju skaits parasti ir robežās no 10% līdz 50% no valsts galvaspilsētas iedzīvotāju skaita.

Pēdējos demit gados ir palielinājusies interese par otrā līmeņa pilsētām gan politiskajā kontekstā, gan akadēmisko pētījumu jomā (piemēram, Cardoso, Meijers, 2016; Camagni et al., 2014; Parkinson et al., 2015; Agnoletti et al., 2015; Brady, 2016; Cardoso, Meijers, 2017; Cardoso, 2017; Tsai, Chiang, 2019; Sant et al. 2019; Maisonobe et al., 2018; Shin, Chae, 2018; Permetier et al., 2011; Hanak et al., 2015; Camagni, Capello, 2017), mainot situāciju, kad interese bija galvenokārt par globāla mēroga un lielajām pilsētām, mazākas nozīmes urbānos centrus atstājot novārtā. Aktuālākajos pētījumos uzsvērtā otrā līmeņa pilsētu būtiskā loma valstu teritoriālās un sociālās kohēzijas attīstībā, nodrošinot reģiona sabalansētu virzību (Parkinson et al., 2012; Giffinger, Suitner, 2015; Brezzi, Veneri, 2015), nozīmīgo ieguldījumu kopējā valsts ekonomiskajā sniegumā (Parkinson et al., 2015), kā arī to devumu aglomerācijas ekonomikā (Camagni et al., 2014; Agnoletti et al., 2015). Jo mazākas ir sociālekonomiskās atšķirības starp pirmā un otrā līmeņa pilsētām, jo labāks būs valsts kopējais sniegums un veiksmīgāk attīstīsies arī pilsētas (ESPON, 2016). Tāpat tiek uzsvērts, ka otrā līmeņa pilsētas var sasniegt vai pat pārsniegt daudzus pirmā līmeņa pilsētu ekonomiskos rādītājus, ja tām ir pareiza infrastruktūra, iespējas, jauda un pilnvaras (Parkinson et al., 2012), kā tas ir tādās valstīs kā Vācija un Itālija (ESPON, 2016).

1.3. Dzīvesvietas pievilcības jēdziena konteksts

Sociāli telpiskā diferenciacija pilsētas telpā ietekmē ne tikai sociālo grupu un indivīdu savstarpējo mijiedarbību, bet arī dažādus individuālos rādītājus, kas raksturo iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvi, tās kvalitāti un apkārtējo vidi. Kā norādījis Harvey (2005), cilvēks var nenovērtēt telpas kvalitāti, bet tajā pašā laikā ikdienas dzīves materiālā rutīna ļauj indivīdam veidot noteiktu priekšstatu par to, kā telpa ietekmē ikdienu un rada indivīdā noteiktas sajūtas par to. Vairākos pētījumos (Maddux, 2017; Realo, Dobewall, 2011; Amerigo, Aragones, 1997; Fernández-Ballesteros, 2001) akcentēta augstas apmierinātības un labjutības nozīme ne tikai tās emocionālā, bet arī praktiskā aspektā, jo iedzīvotāji ar augstāku kopējo apmierinātību ar dzīvi ir veiksmīgāki dažādās dzīves jomās, tie ir veselāki, sociāli aktīvāki un altruistiskāki, līdz ar to pozitīvi ietekmējot kopējo sabiedrību un apkārtējo vidi, kurā tie dzīvo. Turklāt, kā noskaidrots (Lyubomirsky et al, 2005), tieši apmierinātība ar dzīvi veicina panākumus, nevis panākumi ietekmē apmierinātību ar dzīvi. Akadēmiskajā literatūrā visbiežāk apmierinātības kontekstā tiek lietoti jēdzieni *dzīves kvalitāte*, *laime*, *labjutība* un *dzīvesvietas pievilcība*, un to nozīme dažādu autoru darbos bieži pārklājas.

Viens no visaptverošākajiem jēdzieniem, ko plaši lieto iedzīvotāju apmierinātības pētījumos (piemēram, Upmane, Sebre, 2010; Frijters et al., 2011; Otrachshenko, Popova, 2014; Wang, Wang, 2016; Ma et al., 2018; Realo, Dobewall, 2011; Lenzi, Perucca, 2016; Zhang et al., 2018; Liu et al., 2018; Olsen et al., 2019; Nowok et al., 2018) ir **apmierinātība ar dzīvi** (*life satisfaction*). Tas ir kognitīvs jēdziens un tiek skaidrots kā subjektīvās pašsajūtas rādītājs, kas ļauj novērtēt cilvēka dzīves kvalitāti attiecībā pret izvirzīto kritēriju (Hart, 1999; Hosseinkhanzadeh, Taher, 2013; Diener et al., 1985). Apmierinātības ar dzīvi noteikšanai pētījumos parasti tiek izmantotas divas pieejas. Viena no tām saistīta ar ideju, ka apmierinātība ar dzīvi ir dažādu savstarpēji saistītu cilvēka dzīves aspektu, tai skaitā darba, ģimenes dzīves, veselības, novērtējumu kombinācija (Kau, Wang, 1995), savukārt otra pieeja akcentē materiālo vērtību un cilvēka demogrāfisko rādītāju nozīmi apmierinātības ar dzīvi novērtējumā (Keng et al, 2000). Attiecībā uz materiālo vērtību nozīmi cilvēka kopējā apmierinātībā ar dzīvi demogrāfs Ričards Īsterlins (Richard Easterlin) konstatējis, ka ne vienmēr ienākumu palielināšanās veicina kopējo apmierinātību ar dzīvi, jo ienākumu kāpums izraisa jaunu materiālo vēlmju rašanos. Rezultātā apmierinātība ar labklājību saglabājas iepriekšējā (Easterlin, 2001). Pētījumā Latvijā (Upmane, Sebre, 2010) secināts, ka mūsu valsts iedzīvotājiem apmierinātību ar dzīvi nosaka apmierinātība ar personīgo izaugsmi, tuvas savstarpējās sociālās attiecības un politiskie/finansīalie aspekti.

Apmierinātības pētījumos tiek lietots arī jēdziens **labjutība** (well-being) (piemēram, Diener et al., 1999; Gillam, Charles, 2019; Olsson et al., 2011; Findlay, Nowok, 2012; Clapham et al., 2018; Dong, Qin, 2017; Mouratidis, 2018; Musa et al., 2018; Ayala-Azcarraga et al., 2019; Wu et al., 2019; Jēkabsons, Sloka, 2014), ko bieži lieto kā kopīgu terminu jēdzieniem, kas saistīti ar indivīda labsajūtu un ietver arī indivīda subjektīvo labjutību (*subjective well-being* vai *individual well-being*) (Ballas, Tranmer, 2012; Van Praag et al., 2001). Kā skaidro Maduks (Maddux, 2017), subjektīvā labjutība ir psiholoģisks konstrukts, kas nav attiecināms uz to, kas indivīdam pieder vai kas ar viņu notiek, bet gan uz to, ko viņš domā un izjūt to, kas viņam pieder un kas ar viņu notiek. Tādēļ subjektīvās labsajūtas pētījumi nošķir objektīvos apstākļus personas dzīvē no personas subjektīvā savas dzīves novērtējuma. Subjektīvā labjutība tiek skaidrota arī kā plaša kategorija, kas ietver cilvēka

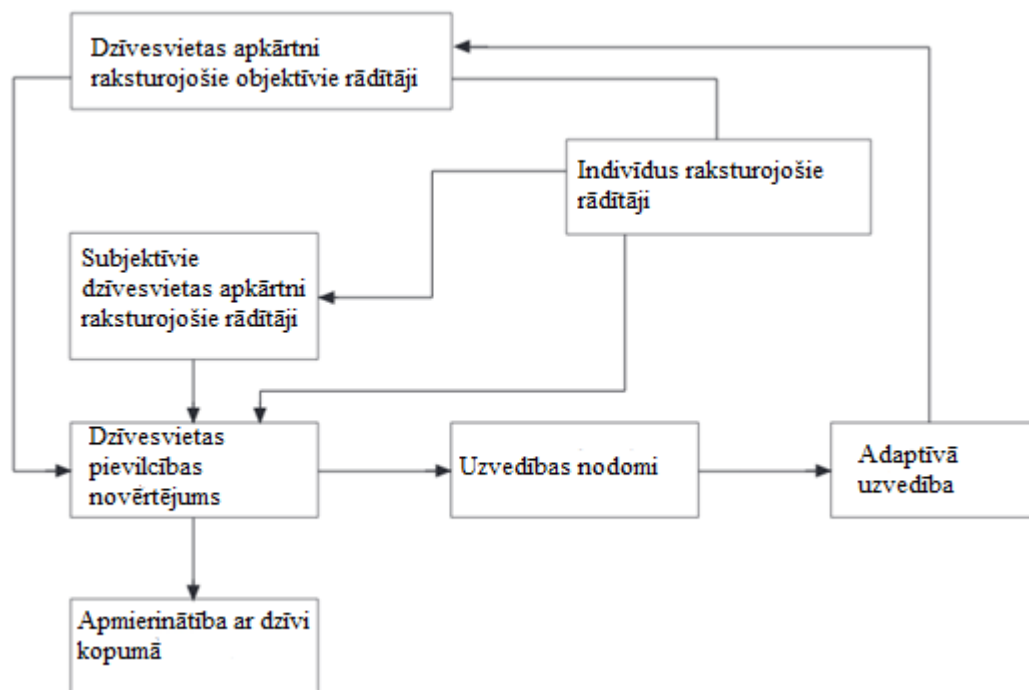
emocionālas atbildes, apmierinātību ar dzīves jomām un kopējo dzīves apmierinātības novērtējumu (Diener et al, 1999). Subjektīvā labjutība ir plašāks jēdziens par apmierinātību ar dzīvi, kas veido tikai daļu no subjektīvās labjutības (Clapham et al, 2018). Saskaņā ar Fan Praha un kolēģu modeli (Van Praag et al., 2001) subjektīvā labjutība sastāv no apmierinātības ar dažādām dzīves jomām, tai skaitā mājokli.

Akadēmiskajos pētījumos pēdējā laikā aizvien biežāk tiek lietots arī **laimes** jēdziens (*happiness*) (piemēram, Ballas, 2013; Purnamasari et al, 2016; Hogan et al, 2016; Bardo, 2017; Lane, 2017; Ergin, Mandiracioglu, 2015; Tiefenbach, Kohlbacher, 2015; Kim, Jin, 2018; Shoshana, 2019; Chitchai et al., 2018), kas gan, kā norāda Phillips (Phillips, 2006), teorētisku vidū ir arī viens no apstrīdētākajiem apmierinātības terminiem, jo ir visgrūtāk izmērāms. Tas sākotnēji daudzas desmitgades tika saistīts ar psiholoģijas zinātņi, taču pēdējos gados aizvien biežāk tiek aplūkots starpdisciplināros pētījumos ekonomikā, socioloģijā, politikā, vadības zinātnē un arī ģeogrāfijā. Vīnhovens (Veenhoven, 1991), kas šo jēdzienu lieto kā sinonīmu apmierinātībai ar dzīvi, *laimi* definējis kā stāvokli, kuru sasniedzot, indivīds vērtē savu kopējo apmierinātību ar dzīvi kā labvēlīgu. Savukārt Pitaus ar kolēģiem (Pittau et al, 2010) uzskata, ka jēdzieni laime un apmierinātība ar dzīvi nav vienlīdzīgi: lai gan tie abi ir saistīti ar subjektīvo labjutību, tomēr tie būtu jāuztver kā dažādi jēdzieni, jo laime tiek saistīta ar gaistošu pašreizējo emocionālo stāvokli, turpretim apmierinātība ar dzīvi biežāk tiek uztverta kā vispārējs un daudz stabilāks dzīves novērtējums. Arī Lenci un Peruka (Lenzi, Perucca, 2016) skaidro, ka atšķirībā no apmierinātības ar dzīvi, kas ir kognitīvs stāvoklis, laime ir attiecināma uz emocijām un intīmām dzīves lietām.

Papildus akadēmiskajos pētījumos, kas saistīti ar iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvi un labjutību, bieži tiek lietots **dzīves kvalitātes** jēdziens (*quality of life*) (Phillips, 2006; Litavniece, Ežmale, 2011; Kaklauskas et al, 2018; Węziak-Białowolska, 2016; Turkoglu, 2015; Pacione, 2003). Phillips (Phillips, 2006) to skaidro kā aptverošu jēdzienu subjektīvajai un objektīvajai individuālajai labjutībai ar ģimenes, sabiedrības un sabiedriskās dzīves kvalitāti, tādējādi vairāk saistot to ar sociālo jomu un iekļaušanos sabiedrībā.

Ja iepriekšminētie jēdzieni vairāk saistāmi ar cilvēka apmierinātību ar dzīvi kopumā, tad jēdziens **dzīvesvietas pievilcība** (*residential satisfaction*, dažkārt lieto arī *housing satisfaction*) ir attiecināms uz telpu un vietu, kurā indivīds dzīvo; tas tiek uztverts kā nozīmīga sastāvdaļa indivīda kopējai dzīves kvalitātei (Lu, 1999). Jēdziens plaši izmantots pilsētas sociālās telpas pētījumos (piemēram, Lu, 1998; Fang, 2006; Parkes et al., 2002; Grzeskowiak et al., 2003; Elsinga, Hoekstra, 2005; Adriaanse, 2007; Dekker et al., 2011; Rioux, Werner, 2011; Herfert et al., 2012; Kahrik et al., 2012; Hanak et al., 2015; Spackova et al., 2016; Barreira et al., 2017; Ren, Folmer, 2017; Gorczyca, Grabinski, 2017; Boschman, 2018; Wu et al., 2019; Riazi, Emami, 2018). Tas ir daudzdimensionāls jēdziens, ko pēta dažādas zinātnes jomas un kura skaidrojums ir atkarīgs no vietas, laika, novērtējuma mērķa un vērtētāja vērtību sistēmas (Mohit, Al-KhanbashiRaja, 2014). Amerigo un Aragone (1997) dzīvesvietas pievilcību definē kā pozitīvu emocionālu stāvokli, kuru indivīds izjūt pret savu dzīves vidi un kas ietekmēs viņa rīcību, lai saglabātu vai pastiprinātu saikni ar šo vidi. Savukārt Lū (Lu, 1999) ar to saprot sarežģītu kognitīvu konstrukciju, ko ietekmē personas redzespunkta līmenis, pie kura indivīda dzīvesvietas vajadzības tiek apmierinātas. Promocijas darbā dzīvesvietas pievilcība ir izpētes teritorijā dzīvojošo dzīvesvietas novērtējums pēc noteiktām pazīmēm.

Literatūrā rādītājus, kas ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, visbiežāk iedala **objektīvajos** un **subjektīvajos** (Galster, 1985; Weidemann, Anderson, 1985; Speare, 1974; Amerigo, Aragones, 1997; Lu, 1998). Objektīvos iedala **vides** (mājoklis, apkārtējā vide, tai skaitā apkaime, pilsēta, un sabiedrība) un **indivīdu vai mājsaimniecību raksturojošajās rādītājos** (piemēram, vecums, dzimums, dzīves cikla posms, iepriekšējā mājokļa pieredze), savukārt ar subjektīvajiem saprot indivīda gaidas, vērtības un centienus. Visu šo rādītāju kopumam mijiedarbojoties, veidojas indivīda dzīvesvietas pievilcības novērtējums, kas savukārt ietekmē kopējo apmierinātību ar dzīvi, kā arī atgriezeniski atsaucas uz indivīda uzvedību un, pastarpināti, objektīvajiem vides faktoriem (1.2. attēls).

Avots: pēc Amerigo, Aragone, 1997

1.2. attēls. Dzīvesvietas pievilcības sistēmiskais modelis

Dzīvesvietas pievilcības pētījumos parasti nošķir divus virzienus: 1) pētījumi par dzīvesvietas novērtējumu kā dzīves kvalitātes kritēriju un 2) pētījumi par dzīvesvietas novērtējumu kontekstā ar iedzīvotāju mobilitāti, kur dzīvesvietas pievilcība ir uzskatāma par katalizatoru iedzīvotāju uzvedībai (Amerigo, Aragones, 1997). Pētījumos par dzīvesvietas pievilcību kontekstā ar mobilitāti tiek uzsvērts, ka, jo zemāks ir apmierinātības līmenis, jo lielāka ir vēlme mainīt dzīvesvietu, tādēļ arī pastāv lielāka migrācijas varbūtība (Gentile, 2005; Nowok et al., 2018; Diaz-Serrano, Stoyanova, 2010; Otrachshenko, Popova, 2014; Coulter, Scott, 2015; Spackova et al., 2016). Šajā promocijas darbā dzīvesvietas pievilcība tiek pētīta saistībā ar dzīves kvalitāti pilsētā. Tradicionālajos šīs jomas pētījumos tiek salīdzināta atšķirība starp mājsaimniecības faktisko un vēlamu mājokļa un apkaimes situāciju (Lu, 1998; Lu, 1999; Galster, 1987). Pozitīvs dzīvesvietas novērtējums nozīmē sūdzību neesamību un augstu faktiskās un vēlamās situācijas saskaņu, savukārt nesaskaņa starp faktisko un vēlamu mājokļa vai apkaimes situāciju noved pie zema dzīvesvietas pievilcības novērtējuma. (Lu, 1999).

Tā kā dzīve pilsētā nodrošina dažādus labumus, mūsdienās to par dzīvesvietu izvēlas aizvien lielāka daļa pasaules iedzīvotāju, tādēļ tieši pilsētas ir tās, kas kā dzīvesvieta iedzīvotāju apmierinātības kontekstā tiek pētītas visbiežāk (piemēram, Pacione, 2003; McCrea

et al., 2005; Dekker et al., 2011; Temelova, Dvorakova, 2012; Florida, Mellander, Rentfrow, 2013; Hanak, Marovic, Aigel, 2015; Weziak-Bialowolska, 2016; Barreira et al., 2017), turklāt tieši pilsētās dažādi sociāltelpiskie procesi izpaužas visizteiktāk (Knox, Pinch, 2010). Šajā promocijas darbā par izpētes teritoriju izraudzīta viena no Latvijas nacionālās nozīmes pilsētām – Jelgava. Darbā pētīts gan iedzīvotāju viedoklis par pilsētu kopumā, līdzīgi kā atsevišķu citu autoru pētījumos (piemēram, McCrea et al., 2005; Weziak-Bialowolska, 2016), gan arī par mazākām teritoriālām vienībām – mājokli un apkaimi (piemēram, Lu, 1999; Bauls, Krišjāne, Mežciema, 2003; Permentier et al., 2011; Temelova, Dvorakova, 2012; Hanak, Marovic, Aigel, 2015; Boschman, 2018).

2. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI

Iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības izpēte pilsētas telpā ir tēma, kas cilvēka ģeogrāfijā 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimta sākumā guvusi ievērojamu dažādu starpdisciplināru jomu pētnieku uzmanību, jo tā ļauj gan noskaidrot iedzīvotāju emocionālo attieksmi pret dzīvesvietu, gan arī prognozēt dažādas sociāli telpiskās pārmaiņas pilsētas telpā, ko var ietekmēt indivīdu attieksme pret dzīvesvietu (Amerigo, Aragones, 1997).

Lai gan kopumā pilsētu pētnieku intereses lokā galvenokārt ir lielās pilsētas, jo dažādi sociālie procesi tajās parasti izpaužas izteiktāk, tomēr aizvien lielāka nozīme pētījumos tiek atvēlēta arī otrā līmeņa pilsētām, kas tiek uzskatītas par nozīmīgu ekonomisko virzītājspēku reģionu sabalansētai attīstībai, veicinot teritoriālo un sociālo kohēziju (ESPON, 2013). Tāpat empīriskie pētījumi dzīvesvietas pievilcības jomā pievēršas ne tikai galvaspilsētām (Spackova et al., 2016; Herfert et al., 2012; Kahrik et al., 2012; Kovacs, Herfert, 2012; Temelova, Dvorakova, 2012; Wang, Wang, 2016; Ma, Dong et al., 2018), bet arvien vairāk arī vidējām un otrā līmeņa pilsētām (piemēram, Gentile, 2005; Dekker et al., 2011; Permentier et al., 2011; Hanak et al., 2015; Lin, Li, 2017; Barreira et al., 2017; Gorczyca, Grabinski, 2017; Barreira et al., 2019; Bielecka, 2018). Latvijā pētījumi par dzīvesvietas pievilcību pilsētās veikti visai maz, galvenokārt par pētījuma teritoriju izvēloties galvaspilsētu Rīgu (Bauls u.c., 2003; Krūmiņš, Sechi, Bērziņš, 2018), taču atsevišķos pētījumos šis jautājums vērtēts arī otrā līmeņa pilsētās, piemēram, Daugavpilī (Meņšikovs, 2006) un Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012). Tāpat dzīvesvietas pievilcības vērtējums Latvijas pilsētās nonācis arī Centrālās statistikas pārvaldes redzeslokā, īstenojot pētījumu par dzīves kvalitāti pilsētās (Centrālā statistikas pārvalde, 2017).

Lai sasniegtu promocijas darba mērķi, ņemot vērā teorētisko un empīrisko pētījumu par dzīvesvietas pievilcību aktuālās tendences, promocijas darbā definēti vairāki pētnieciskie jautājumi:

1.jautājums: *Kādas pazīmes un faktori raksturo dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās?*

Teorētiskie pētījumi dzīvesvietas pievilcības jomā (piemēram, Galster, 1985; Weidemann, Anderson, 1985; Speare, 1974; Amerigo, Aragones, 1997; Lu, 1998) apliecina, ka dzīvesvietas pievilcību vienlaikus ietekmē kompleksa rādītāju kopa: gan dzīvesvietas apkārtni, gan iedzīvotājus raksturojošie rādītāji. Kā norādījis Fangs (Fang, 2006), šādu rādītāju apzināšanās, kas ietekmē iedzīvotāju apmierinātību vai neapmierinātību ar dzīvesvietu, ir būtisks veiksmīgas pilsētas ilgspējīgas attīstības priekšnoteikums, jo ļauj apjaust pilsētas vidi raksturojošās pazīmes, kas būtu pilnveidojamas, lai pilsētu veidotu par iedzīvotājiem pievilcīgu dzīvesvietu. Tādēļ pirmais pētnieciskais jautājums saistīts ar pazīmēm, kas nosaka dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā.

21. gadsimta pirmajā desmitgadē veiktie pētījumi (piemēram, Pacione, 2003; McCrea et al., 2005) modernu un pievilcīgu pilsētas telpu saistīja galvenokārt ar ekonomisko izaugsmi, piemēram, darba iespējām, dzīvošanas izmaksām, kā arī pilsētvides provīzijas pakalpojumiem. Tomēr jau tajos tika uzsvērts, ka nākotnē aizvien lielāka loma pilsētu pievilcībā būs vides kvalitātei, kas šī gadsimta otrajā desmitgadē kļuvusi par vienu no noteicošajām pilsētas telpas kvalitātes pazīmēm. Iepriekš veiktie pētījumi par dzīvesvietas pievilcību pilsētās (piemēram, McCrea et al., 2005; Permentier et al., 2011; Bonava, 2019;

Bauls u.c., 2003; Yin et al., 2018; Kahrik et al., 2016; Litavniece, Ežmale, 2011; Litavniece, Ežmale, 2012; Adriaanse, 2007; Rioux, Werner, 2011; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017; Chhetri et al., 2011) apliecina, ka nozīmīgākie priekšnoteikumi apmierinātībai ar dzīvesvietu ir 1) vides kvalitāte un labiekārtojums, zaļo zonu tuvums, 2) dzīvesvietas labiekārtojuma līmenis, piemēram, sabiedriskā transporta nodrošinājums, iepirkšanās iespēju tuvums dzīvesvietai, skolas tuvums un citas sabiedriskās ērtības, 3) sabiedriskā dzīve dzīvesvietas apkārtnē, labas attiecības ar kaimiņiem jeb sociālais klimats un 4) mājokļa fiziskais stāvoklis un labiekārtojums. Tāpat kā nozīmīgi tiek minēta arī drošība dzīvesvietas tuvumā (Bonava, 2019; Weziak-Bialowolska, 2016; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017), kopējais dzīvesvietas apkāmes tēls sabiedrības uztverē (Yin et al., 2018), kā arī kopējās dzīvošanas izmaksas (McCrea et al., 2005). Pētījumā par Rēzekni (Litavniece, Ežmale, 2012) savukārt norādīts, ka pilsētas telpas pievilcību raksturo arī informāciju un komunikāciju tehnoloģiju kvalitāte un to pieejamība.

Lai atbildētu uz šo pētniecisko jautājumu, promocijas darbā izstrādātajā aptaujā Jelgavas iedzīvotājiem tika lūgts novērtēt 14 dažādas urbāno telpu raksturojošās pazīmes Jelgavā, tostarp sabiedriskā transporta un mazumtirdzniecības veikalu pieejamību, gaisa kvalitāti un drošību. Pētījuma gaitā ar faktoranalīzes metodi tika noskaidrots, kas visbūtiskāk ietekmē dzīvesvietas pievilcības vērtējumu šajā pilsētā.

2.jautājums: *Kā dažādas iedzīvotāju grupas vērtē dzīvesvietas pievilcību?*

Lai gan pētāmās urbānās telpas raksturīgās pazīmes ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, kā liecina pētījumi (piemēram, Speare, 1974; Adriaanse, 2007; Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2007; Lu, 1999; Fang, 2006; Balestra, Sultan, 2013; Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006), būtisku ietekmi uz to rada arī iedzīvotājus raksturojošās pazīmes, piemēram, vecums, ģimenes stāvoklis, mājokļa veids vai dzīvošanas ilgums dzīvesvietā. Jaunākās pētījumu tendences šajā jomā apliecina, ka atsevišķi tiek salīdzinātas indivīdu un mājsaimniecību grupas ne tikai pēc to objektīvi izmērāmiem sociāldemogrāfiskiem rādītājiem, bet arī pēc to subjektīvajiem apmierinātības rādītājiem, piemēram, apmierinātības ar dzīvi kopumā vai finansiālo stāvokli (Balestra, Sultan, 2013).

Lai atbildētu uz šo jautājumu, ar faktoranalīzes metodi tika noskaidroti faktori, kuri visbūtiskāk ietekmē dzīvesvietas pievilcības vērtējumu šajā pilsētā. Definētie dzīvesvietas pievilcību noteicošie faktori tiek salīdzināti starp dažādām respondentu grupām pēc literatūrā biežāk aplūkotajām to raksturojošām pazīmēm, piemēram, vecums (Permentier et al., 2011; Lu, 1999; Gentile, 2015), dzimums (Parkes et al., 2002; Litavniece, Ežmale, 2011; Weziak-Bialowolska, 2016), ģimenes stāvoklis (McCrea et al., 2005; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013), mājsaimniecības finansiālais stāvoklis (Boschman, 2018; Lu, 1999; Lin, Li, 2017), mājokļa īpašumtiesības (Speare, 1974; Parkes, Kearns, Atkinson, 2002; Diaz-Serrano, 2006) un dzīvošanas ilgums dzīvesvietā (Fang, 2006; Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010), kas apvienotas šādās rādītāju grupās: demogrāfiskie rādītāji, sociālekonomiskie rādītāji, mājokli, migrācijas pieredzi un piederību raksturojošie rādītāji.

3. jautājums: *Kā studenti vērtē dzīvesvietas pievilcību studiju laikā universitātes pilsētā? Vai pastāv atšķirības dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām?*

Veicot Jelgavas iedzīvotāju sociālo grupu klasificēšanu, tika konstatēts, ka nozīmīgu lomu pilsētas sociālajā struktūrā ieņem Jelgavā izvietotās Latvijas Lauksaimniecības universitātes studenti. Ņemot vērā to, ka augsti izglītoti iedzīvotāji ir viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem ikvienas teritorijas ekonomiskai attīstībai (Krabel, Flother, 2014; Sokolowicz, 2018), universitātes pilsētai ir būtiski veicināt absolventu palikšanu studiju pilsētā uz pastāvīgu dzīvi, kas tādējādi labvēlīgi var ietekmēt nākotnes sociāltelpiskos procesus pilsētā. Lai to īstenotu, viens no nosacījumiem ir radīt studentiem pozitīvu priekšstatu par studiju laiku un pilsētu, kurā tie mācās. Jāņem vērā, ka studiju izvēles procesā tiek vērtēts ne tikai studiju piedāvājums, bet arī urbānā telpa ārpus studiju telpām (Roostika, 2017; Gruber et al., 2010). Kā liecina pētījumi, apmierināti studenti ne tikai sasniedz augstākus akadēmiskos rezultātus (El-Hilali et al., 2015), bet ar pozitīvo pieredzi veicina arī jaunu studentu piesaisti attiecīgajai augstākajai mācību iestādei (Gruber et al., 2010; Inch, Sun, 2013). Savukārt studentu skaita pieaugums līdz ar to pozitīvi ietekmē pilsētas ekonomiku, jo rada nepieciešamību pēc jauniem, īpaši studentiem piemērotiem pakalpojumiem, tādējādi radot nepieciešamību pēc jaunām darbavietām (Fabula et al., 2017). Līdz ar to tendences liecina, ka pilsētas arvien vairāk konkurē savā starpā, lai piesaistītu aizvien jaunus studentus un profesionāļus (Herget et al., 2015), tai skaitā no ārvalstīm (Cubillo et al., 2006).

Latvijā uz studentu apmierinātības rādītājiem orientēti pētījumi galvenokārt veikti, lai identificētu subjektīvo sociālo un ekonomisko dzīves apstākļu novērtējumu (Eurostudent IV, 2009; Eurostudent VI, 2017) vai apmierinātību ar universitātes fizisko vidi (Licite, Janmere, 2018), tajā pašā laikā trūkst pētījumu par studentu apmierinātību ar pilsētu, kurā tie studē. Šai tēmai lielāku vērību veltījuši pētnieki ārvalstīs, lielākoties apliecinot, ka universitātes pilsētai ir nozīmīga loma studentu apmierinātībā ar studiju laiku (Roostika, 2017; Herrero et al., 2015; Inch, Sun, 2013; Gruber et al., 2010; Muslim et al., 2012; Muslim et al., 2013; Akdag, Bostanci, 2014; Turna, 2015; Fleuret, Prugneau, 2015; Somiah et al., 2017; Price et al., 2003; Wesselmann, 2019). Tāpat empīriskajos pētījumos noskaidrots (Inch, Sun, 2013; Wesselmann, 2019), ka studenti par vissvarīgākajiem universitātes pilsētas atribūtiem uzskata mājokli, socializēšanās iespējas, drošību un kultūras iespējas, bet kopējo apmierinātību ar pilsētu visbūtiskāk ietekmē iepirkšanās un ēdināšanas iespēju pieejamība, apkārtējās vides pievilcība, sakoptība un dinamika, sabiedriskais transports, kā arī socializēšanās iespējas. Turklāt studentu apmierinātība ar universitātes pilsētu bieži tiek saistīta ar pētījumiem par universitāšu pilsētu tēla veidošanu un pilsētu mārketinga jomu (Herrero et al., 2015; Roostika, 2017; Lulic et al., 2016).

Tādējādi promocijas darbā pirmo reizi Latvijā, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus, tiek noskaidrots, kā studenti, kas ieradušies no citām teritorijām, jūtas universitātes pilsētā un kā tie vērtē dažādus pilsētvides faktorus pilsētā, kurā tie ieradušies iegūt augstāko izglītību. Tāpat dzīvesvietas pievilcības novērtējumā tiek veikts salīdzinājums starp vairākām marginālajām respondentu grupām – tās pašas vecuma grupas jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši iepriekš un kuriem nav migrācijas pieredzes, kā arī senioriem, kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu (Galster, 1987; Speare, 1974; Permentier et al., 2011; Dekker et al., 2011).

4. jautājums: *Kā atšķiras dzīvesvietas pievilcība dažādos dzīvesvietas izpētes līmeņos un pilsētas zonās?*

Ģeogrāfiskajos pētījumos indivīdu uzvedību un attieksmi ir būtiski aplūkot telpiskā kontekstā, jo jau agrīnie pētījumi norādīja uz sakarību starp telpisko uzvedību un sociālo kārtību (Baldassare, 1978). Saskaņā ar Edvarda Sodžas (Soja, 1980) sociāli telpisko dialektiku ne tikai cilvēki veido telpu un pielāgo to savām vajadzībām, bet arī telpa ietekmē indivīdu rīcību un uzvedību. Telpiskais attālums tiek uzskatīts par vienu no būtiskākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošiem faktoriem, jo tas var iespaidot pakalpojumu un infrastruktūras pieejamību (Knox, Pinch, 2010), tādējādi ietekmējot arī iedzīvotāju apmierinātību ar savu dzīvesvietu.

Izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus, pētījumā izstrādāts dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis, un pirmo reizi kādā no Latvijas otrā līmeņa pilsētām dzīvesvietas pievilcība tiek analizēta divās atšķirīgās telpiskajās dimensijās – 1) telpiskās vienības attālumā pret indivīda dzīvesvietu un 2) dažādās pilsētas zonās.

Analizējot pirmo dimensiju, iepriekšējie pētījumi norāda uz tendenci, ka apmierinātība ar dzīvesvietu variē starp tās atšķirīgajiem dzīvesvietas izpētes mērogiem (McCrea et al., 2005; Amole, 2009; Oktay, Rustemli, 2011; Muslim et al., 2013). Pētījumi apliecina, ka visbiežāk indivīds pozitīvāk novērtē sev tuvāk esošo apkārtni, piemēram, mājokli un apkaimi, savukārt, paplašinoties izpētes mērogam, apmierinātība ar to samazinās (Altman, Werner, 1985; Boschmann, 2018; Fleury-Bahi et al., 2008; Hur, Morrow-Jones, 2008; Permentier et al., 2011; Weźiak-Białowolska, 2016). Tas saistīts ar ciešāku piederības izjūtu sev tuvākai, pazīstamākai telpai, savukārt tā ir viens no pozitīvi korelējošiem dzīvesvietas pievilcības novērtējuma rādītājiem (Fleury-Bahi et al., 2008; Smith, 2011). Promocijas darbā tiek nošķirti divi ģeogrāfiskie izpētes mērogi – dzīvesvieta kā tuvākais dzīvesvietas izpētes mērogs, kas ietver gan mājokli, gan tuvējo apkaimi, un pilsētas jeb attālākais izpētes mērogs – un salīdzināta Jelgavas iedzīvotāju apmierinātība ar šiem dzīvesvietas izpētes mērogiem.

Urbānā telpa pēc morfoloģiskās struktūras nav homogēna, un tajā parasti ir nošķiramas mazākas telpiskas vienības ar atšķirīgiem urbānās telpas kvalitāti ietekmējošiem faktoriem. Lai gan atsevišķi autori (piemēram, McCrea et al., 2014) uzskata, ka dzīvesvietas pievilcības vērtējumā parasti nav saskatāmas telpiskas sakarības pilsētas ietvaros vai starp dažādām pilsētas zonām, kas tiek saistīts ar faktu, ka iedzīvotāji lielākoties izvēlas dzīvesvietas tādās apkaimēs urbānajā telpā, kas nodrošina tiem nozīmīgāko vajadzību apmierināšanu, tomēr lielā daļā dzīvesvietas pievilcības pētījumu (Wang, Wang, 2016; Cordera et al., 2019; Speare, 1974; Kovacs, Douglas, 2004; Wang, Wang, 2016; Lu, 1999; Jokela et al., 2015) atklātas noteiktas telpiskas sakarības urbānajā telpā, kas liecina, ka telpiskā ietekme uz dzīvesvietas pievilcību būtu jāņem vērā.

Jelgavas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos nav nošķirtas mazākas teritoriālas vienības jeb apkaimes. Lai analizētu dzīvesvietas pievilcības telpiskās (ģeogrāfiskās) atšķirības, promocijas darbā nošķirtas trīs postsociālisma laika pilsētām raksturīgas (Ruoppila, Kahrik, 2003; Ruoppila, 2004; Marcinczak, 2007; Temelova et al., 2011; Marcinczak, 2012; Krišjāne, Bērziņš, 2014; Kovacs, Herfert, 2012; Spackova et al., 2016; Krūmiņš et al., 2018) zonas – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūves zona. Attiecīgi pēc respondentu dzīvesvietas klasificēti arī Jelgavas iedzīvotāju aptaujas dati. Pilsētas centrs ikvienā pilsētā tradicionāli tiek uzskatīts par prestižāko un sabiedrisko pakalpojumu ziņā vislabāk nodrošināto pilsētas daļu (Temelova, Dvorakova, 2012), kas piesaista iedzīvotājus,

kuriem ir būtiska ne tikai apkārtējās vides un mājokļu kvalitāte, bet arī dažādu sabiedrisko pakalpojumu un administratīvo institūciju tuvums dzīvesvietai (Kahrik et al., 2016). Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni bieži tiek uzskatīti par mazāk pievilcīgu dzīvesvietu, tiem ir negatīva reputācija un novērojams kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu trūkums (Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al, 2011). Tajā pašā laikā citi pētnieki (Gnattiuket, Kryvets, 2018; Kovacs, Herfert, 2012; Herfert et al., 2012) uzsver šo mikrorajonu pozitīvās puses – tajos ir vērojama liela sociālā un sociālekonomiskā daudzveidība, kas uzskatāms par pozitīvu priekšnoteikumu, lai apkaimes nedegradētos. Tāpat šo mikrorajonu priekšrocība ir tā, ka tie piedāvā visai lētus mājokļus (Kovacs, Herfert, 2012). Turklāt, kā liecina empīriskie pētījumi, dzīvesvietas novērtējums šādos mikrorajonos ir samērā augsts (Herkert et al., 2012; Gnatiuk et al, 2018) un dažos gadījumos pat augstāks nekā citās pilsētas daļās (Kovacs, Douglas, 2004; Gentile, 2005). Savukārt pilsētu nomalēs, kur dominē mazstāvu apbūve un kur iedzīvotāju blīvums parasti ir mazāks, tādējādi radot labvēlīgākus priekšnoteikumus kvalitatīvai dzīvesvietai (Temelova, Dvorakova, 2012; Jones, 2000; Arifwidodo, Perera, 2011), ir ierobežota sabiedrisko pakalpojumu pieejamība.

Vairākos pētījumos pierādīts (Arifwidodo, Perera, 2011; Jones, 2000), ka iedzīvotāji parasti vēlas dzīvot mazāk blīvi apbūvētās teritorijās, kas parasti ir ārpus pilsētu centriem, un apmierinātāki jūtas pilsētas nomalēs dzīvojošie (Lu, 1999; Speare, 1974; Adams, 1992; Frey and Stutzer 2005; Wang, Wang, 2016; Spackova et al., 2016), tomēr atsevišķus urbānās telpas aspektus pilsētu nomalēs dzīvojošie vērtē visai kritiski, piemēram, dažādu sabiedrisko pakalpojumu pieejamību, sabiedrisko transportu, attālumu līdz bērnudārziem, skolām, veikaliem, darbavietai un bērnu rotaļu laukumiem (Spackova et al., 2016; Kahrik et al., 2012; Cordera et al. 2019). Citi autori atklājuši (piemēram, Jokela et al., 2015), ka visapmierinātākie ir pilsētas centra iedzīvotāji, kam seko pilsētas nomalēs dzīvojošie, savukārt viszemākā apmierinātība ir iekšpilsētās, tālāk no centra dzīvojošiem iedzīvotājiem. Pētījumos, kuros atklāts, ka dzīvesvietas pievilcība augstāk tiek vērtēta pilsētas centrā dzīvojošo iedzīvotāju vidū (Arifwidodo, Perera, 2011; Du et al., 2017; McKerron, Mourato, 2009; Gentile, 2005), tas tiek saistīts galvenokārt ar kvalitatīvāku infrastruktūras nodrošinājumu. Savukārt pētījumi par dzīvesvietas pievilcību daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos liecina, ka iedzīvotāji tos kā dzīvesvietu vērtē visai pozitīvi (Herkert et al., 2012; Gnatiuk et al, 2018; Kabisch, Grossmann, 2013; Kovacs, Herfert, 2012), turklāt atsevišķos gadījumos pat augstāk, nekā citās pilsētas daļās (Kovacs, Douglas, 2004; Gentile, 2005), lai gan rezultāti dažādās iedzīvotāju sociālajās grupās ir atšķirīgi. Daudzveidīgās tendences dzīvesvietas pievilcības novērtējumā starp dažādām urbānās telpas daļām var skaidrot ar iedzīvotāju atšķirīgajām prioritātēm dzīvesvietas izvēlē (Arifwidodo, Perera, 2011; McCrea et al., 2014), līdz ar to dzīvesvietas pievilcības telpisko aspektu nevar skatīt atrauti no iedzīvotāju sociālā sastāva pilsētas zonās.

3. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS SOCIĀLI TELPISKĀ DAUDZVEIDĪBA

3.1. Pilsētu pievilcību noteicošo faktoru kopums

Jebkuras pilsētas iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvesvietu savā pilsētā ietekmē dažādu faktoru kopums, un viens no priekšnoteikumiem augstai apmierinātībai ar to ir apmierinātība ar dažādām pilsētas telpu raksturojošām pazīmēm, kuru ietekme uz dzīvesvietas pievilcības novērtējumu analizēta dažādos teorētiskajos un empīriskajos apcerējumos.

Pētījumi šī gadsimta sākumā (piemēram, Pacione, 2003; McCrea et al., 2005) galvenokārt fokusējušies uz ekonomiskajiem faktoriem kā nozīmīgākajiem dzīvesvietas pievilcību ietekmējošiem rādītājiem, piemēram, darba iespējas un dzīvošanas izmaksas, tomēr norādot, ka aizvien lielāka loma būs vides kvalitātei pilsētās. Psata ar kolēģiem (Psatha et al., 2011) papildus ekonomiskajiem faktoriem kā ietekmējošus minējuši arī sociālo vidi (tostarp drošība), dabisko vidi (tostarp vides kvalitāte un piesārņojums, pieeja zaļajām zonām), apbūvi, publiskās vietas un dažāda veida infrastruktūru (t. sk. transports, izglītības, kultūras un veselības aprūpes iestādes). Litavniece un Ežmale (2012) noteikušas 12 indikatorus (3.1. tabula), saskaņā ar kuriem var tikt novērtēta pilsētas telpas kā dzīvesvietas pievilcība un kurus var analizēt gan kvantitatīvo rādītāju griezumā, gan arī pēc iedzīvotāju subjektīvā novērtējuma. Pētījumos lielākajās Eiropas valstīs (European Commission, 2016) un Latvijas lielajās pilsētās (Centrālā statistikas pārvalde, 2018), dzīvesvietas pievilcības noteikšanai izmantoti dažādas infrastruktūru raksturojošās pazīmes, piemēram, sabiedriskais transports, veselības aprūpe, kultūras un sporta objektu pieejamība, publiskās vietas, vides kvalitāti raksturojošie rādītāji, piemēram, gaisa kvalitāte, sakoptība, trokšņa līmenis, kā arī drošību un ekonomisko vidi raksturojošie rādītāji.

Empīriskie pētījumi apliecina (piemēram, McCrea et al., 2005; Permentier et al., 2011; Bonava, 2019; Bauls u.c., 2003; Yin et al., 2018; Kahrik et al., 2016; Litavniece, Ežmale, 2011; Litavniece, Ežmale, 2012; Adriaanse, 2007; Rioux, Werner, 2011; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017; Chhetri et al., 2011), ka nozīmīgākie priekšnoteikumi apmierinātībai ar dzīvesvietu ir saistīti ar 1) vides kvalitāti pilsētās, ietverot arī labiekārtojumu, zaļo zonu tuvumu, 2) kopējo pilsētvides attīstības līmeni, piemēram, sabiedriskā transporta nodrošinājums, iepirkšanās iespēju tuvums dzīvesvietai, skolas tuvums un citas sabiedriskās labierīcības, 3) sociālo klimatu jeb sabiedrisko dzīvi dzīvesvietas apkārtnē, piemēram, attiecības ar kaimiņiem 4) mājokļa fizisko stāvokli, labiekārtojumu un darbavietu. Tāpat kā nozīmīga tiek minēta arī drošība dzīvesvietas tuvumā (Bonava, 2019; Weziak-Bialowolska, 2016; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017), kopējais dzīvesvietas apkaimes tēls sabiedrības uztverē (Yin et al., 2018), kopējās dzīvošanas izmaksas (McCrea et al., 2005) un informāciju un komunikāciju tehnoloģijas un tehniskās infrastruktūras kvalitāti un pieejamību (Litavniece, Ežmale, 2012). Saskaņā ar iepriekšējiem pētījumiem, promocijas darbā no urbānās telpas raksturojošiem rādītājiem izvēlēti 14 biežāk izmantotās urbāno telpu raksturojošās pazīmes, kas raksturo gan pilsētas attīstības līmeni, gan tās vides stāvokli, gan arī sociāli ekonomisko vidi. Tie ir: sabiedriskais transports, veselības aprūpes pakalpojumi, sporta un kultūras objekti, ielu un ēku stāvoklis, publiskas vietas, zaļās zonas, mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, izglītības iestādes, gaisa kvalitāte, trokšņu līmenis, sakoptība, drošība un darba iespējas.

3.1. tabula. Indikatori pilsētas pievilcības vērtējumam Latvijā

Kvantitatīvie rādītāji	Indikatori	Kvalitatīvie rādītāji
Dati par sabiedrisko (maršruti, biežums) un privāto (skaits) transportu	Sasniedzamība un mobilitāte	Sabiedriskā un transporta pieejamības un kvalitātes novērtējums
Dati par iedzīvotājiem (skaits, demogrāfiskie, izglītības rādītāji u.tml.), nodarbinātības un bezdarba rādītāji	Ekonomiskā attīstība, materiālā labklājība	Apmierinātība ar dzīvi pilsētā, vēlme mainīt dzīvesvietu, materiālā stāvokļa novērtējums u.c.
Ambulatorās un stacionārās medicīnas iestādes (skaits, medicīnas darbinieki, gultas vietas u.c.)	Veselības aprūpe	Apmierinātība ar medicīnisko pakalpojumu kvalitāti, pieejamību
Informācija par sociālās aprūpes pakalpojumu veidiem, saņēmēju skaitu, sociālās aprūpes budžetu	Sociālās aprūpes pakalpojumi	Apmierinātība ar sociālo pakalpojumu kvalitāti un sniedzamību
Dati par izglītības iestāžu, pedagogu, interešu izglītības iestāžu skaitu	Izglītības pakalpojumi	Apmierinātība ar izglītības un interešu izglītības sniedzamību, pieejamību un kvalitāti
Dati par kultūras un sporta iestāžu, pašdarbības kolektīvu, muzeju, bibliotēku, to apmeklētāju un organizēto pasākumu skaitu	Kultūras, sporta pakalpojumi	Apmierinātība ar kultūras un sporta pieejamību un kvalitāti
Dati par gaisa kvalitāti, potenciāli piesārņotajām vietām, dzeramā ūdens kvalitāti	Vides kvalitāte	Apmierinātība ar vides kvalitāti pilsētā
Informācija par nevalstiskajām organizācijām, par iedzīvotāju sabiedrisko aktivitāti	Iekļaušanās kopienā	Iedzīvotāju līdzdalība un vēlme līdzdarboties sabiedriskajās aktivitātēs
Informācija par pakalpojumu veidiem un izmaksām	Administratīvie pakalpojumi	Apmierinātība ar pakalpojumu kvalitāti un pieejamību
Dati par tirdzniecības iestāžu veidiem, skaitu u.c.	Tirdzniecības pakalpojumi	Apmierinātība ar pakalpojumu kvalitāti un pieejamību
Informācija par dzīvojamo platību, mājokļu labiekārtojums u.c.	Mājokļi	Apmierinātība ar mājokļu kvalitāti un pieejamību
Informācija par noziegumu, ugunsgrēku, ceļu satiksmes negadījumu skaitu	Fiziskā drošība	Apmierinātības ar drošību (uz ielas, mājās, pilsētā) novērtējums

Avots: autores veidots pēc Litavniece, Ežmale, 2012, 22

Lai gan interese par otrā līmeņa pilsētu ieguldījumu valsts kopējā labklājības līmeņa celšanā palielinās, pētījumu par dzīvesvietas pievilcību, iedzīvotāju izvēli dzīvot otrā līmeņa pilsētās, kā arī to apmierinātību ar šādām pilsētām, salīdzinot ar pirmā līmeņa pilsētām, ir maz. Pieejami atsevišķi pētījumi par migrāciju un sociālo mobilitāti otrā līmeņa pilsētās (Champion et al., 2014), atsevišķu sociālo grupu dzīvesvietas izvēli dzīvot ārpus galvaspilsētas (Alfken, 2015; Leetmaa et al., 2015), apmierinātību ar atsevišķām apkaimēm otrā līmeņa pilsētās (Permentier et al., 2011), faktoru identificēšana, kas nosaka pilsētvides pievilcību otrā līmeņa pilsētās, piemēram, Čehijas otrā līmeņa pilsētās Brno un Ostravā (Hanak et al., 2015), kā arī pētījums par dzīvesvietas pievilcību iedzīvotājus zaudējošās otrā līmeņa pilsētās Portugālē (Barreira et al., 2017). Jāpiebilst, ka saskaņā ar empīriskiem pētījumiem (ESPON, 2016) Eiropas mērogā otrā līmeņa pilsētu attīstība dažādās valstīs ir atšķirīga: lai gan kopumā pirmā līmeņa pilsētas piesaista vairāk jaunu iedzīvotāju, tomēr tendence rāda, ka valstīs ar vidēji labvēlīgāku ekonomisko situāciju, piemēram, Norvēģijā, Zviedrijā, Šveicē, Austrijā, Somijā un Francijā arī otrā līmeņa pilsētās ir visai augsts iedzīvotāju skaita kāpums, savukārt Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs iedzīvotāju

skaitis šāda lieluma pilsētās pamazām samazinās. Latvijas mērogā dzīvesvietas pievilcība vidēja līmeņa pilsētās aplūkota, izmantojot Rēzeknes piemēru (Litavniece, Ežmale, 2012), kā arī Daugavpilī (Menšikovs, 2006).

Pētījumā par dzīves kvalitātes vērtējumu Eiropas pilsētās (Weziak-Bialowolska, 2016) atklāts, ka lielākajā daļā valstu otrā līmeņa pilsētās dzīvojošie ar dzīvi savā pilsētā ir vairāk apmierināti, nekā to pirmā līmeņa jeb galvaspilsētu iedzīvotāji. Tas apliecina otrā līmeņa pilsētu pievilcību un norāda uz to, ka šādām pilsētām kā dzīvesvietai ir noteiktas priekšrocības attiecībā pret pirmā līmeņa pilsētām. Kā pierāda empīriskie pētījumi (piemēram, Alfken, 2015; Niedomysl, Kalso Hansen, 2010; Chen, Rosenthal, 2008), viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem iedzīvotāju piesaistei kādai vietai ir labvēlīgi ekonomiskie faktori un darba iespējas, tādēļ ikvienai teritorijai ir būtiski piesaistīt investīcijas un attīstīt uzņēmējdarbības vidi, lai nodrošinātu jaunu darba vietu radīšanu. Saskaņā ar Besonu (Besson, 2018) pretēji galvaspilsētām, kur urbanizācijas rezultātā pilsētas ekonomiskais sniegums var sasniegt kritiskās pieauguma robežas, kas uzņēmumiem rada papildus izmaksas un ierobežo ieguldījumu atdevi, otrā līmeņa pilsētām šajā aspektā ir noteiktas priekšrocības – tā kā apmēri ir mazāki, tajās ir vieglāka piekļuve dažādiem pakalpojumiem un visbiežāk arī lēmumu pieņemšanas process pilsētas pārvaldē lielākoties ir vienkāršāks, kas būtiski atvieglo uzņēmējdarbību. Turklāt digitālie risinājumi padara vieglāku komunikācijas procesu, kā arī piekļuves iespējas citiem resursiem, tādēļ mūsdienās uzņēmuma atrašanās galvaspilsētā vairs nav tik būtiska. Tomēr jāņem vērā, ka otrā līmeņa pilsētu attīstība ir atkarīga no nacionālās nozīmes lēmumiem un stratēģijas, kas noteiktās jomās var kavēt vai ierobežot arī uzņēmējdarbības vidi tajās (ESPON, 2016).

Nozīmīgs aspekts pilsētas veiksmīgai attīstībai, tostarp ekonomiskajai izaugsmei un augstai dzīves kvalitātei, ir tās sasniedzamība, ko nodrošina sakārtota un attīstīta transporta infrastruktūra. Piemēram, daudzas Eiropas valstu otrā līmeņa pilsētas piedzīvojušas strauju izaugsmi, jo paplašināts ātrvilcienu tīkls, kā arī attīstīta gaisa satiksmes infrastruktūra (ESPON, 2016). Tajā pašā laikā pakalpojumu sasniedzamība pilsētā ir viena no otrā līmeņa pilsētu priekšrocībām, salīdzinājumā ar pirmā līmeņa pilsētām, kur fiziskais attālums sasniedzamību ierobežo (Besson, 2018). Arī pētījums Austrālijas otrā līmeņa pilsētā Brisbenā (McCrea et al., 2005) liecina par to, ka šādās pilsētās pakalpojumu nodrošinājums un dzīvošanas izmaksas ir būtiskāki kopējās dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošie faktori, savukārt vides jautājumi ir mazsvarīgāki.

Otrā līmeņa pilsētas var konkurēt ar pirmā līmeņa pilsētām attiecībā uz augsti izglītotu iedzīvotāju piesaisti. Eiropas mērogā pašlaik ir vairākas otrā līmeņa pilsētas, piemēram, Bilbao, Edinburga, Tulūza, ĀrnHEMA, Bergena, Liona, kurās augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars ir pat augstāks nekā valstu galvaspilsētās (ESPON, 2016). Lielākajā daļā šo pilsētu zinātniskā pētniecība, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas ir augstā līmenī, tajās ir universitātes un pētniecības centri, kas nodrošina pilsētu un apkārtējo reģionu ar kvalificētiem speciālistiem. Turklāt, kā liecina tendences Amerikā un Ķīnā (Sisson, 2018; Florida, 2017; Shumin, 2019), aizvien vairāk jauno speciālistu, kas ieguvuši augstāko izglītību galvaspilsētās, atgriežas uz dzīvi otrā līmeņa pilsētās, radot tā saucamo „bumeranga” efektu.

No iedzīvotāju perspektīvas raugoties, otrā līmeņa pilsētām kā dzīvesvietai ir vairākas priekšrocības, salīdzinot ar galvaspilsētām. Tajās parasti mājokļa iegādes izmaksas ir mazākas, kā arī zemākas kopējās ikdienas pakalpojumu un preču izmaksas. Tādēļ, ka pilsētu mērogi un iedzīvotāju skaits ir mazāks, urbānās telpas attīstību neierobežo esošā

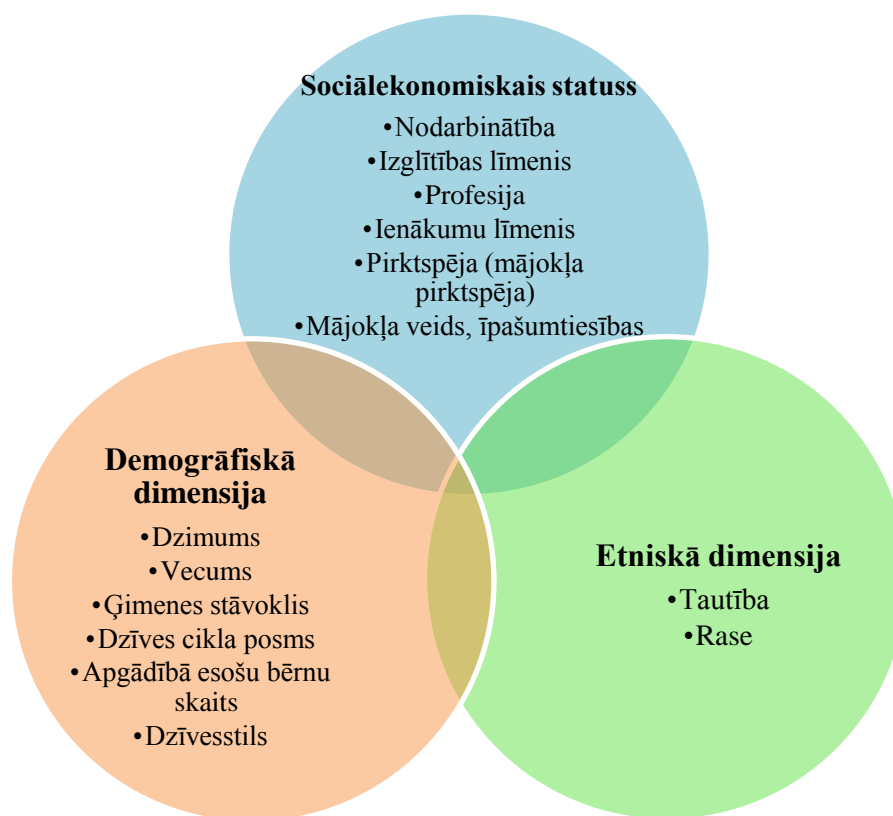
infrastruktūra, kas tādējādi rada iespējas veidot sakārtotāku, kvalitatīvāku un iedzīvotājiem pievilcīgāku urbāno telpu, piemēram, iedzīvotājiem draudzīgāku veloceļu infrastruktūru vai publiskās vietas (ESPON, 2016; Besson, 2018), otrā līmeņa pilsētas ir pievilcīgākas. Turklāt, tā kā noteiktos dzīves cikla posmos atvērta sociālā vide un sociālo attiecību veidošana ir viens no būtiskākajiem kritērijiem dzīvesvietas izvēlē, otrā līmeņa pilsētās mazāku fizisko attālumu dēļ ir vieglāk veidot savstarpējās sociālās saites (Florida, 2017).

3.2. Sociālo grupu un pilsētas telpas mijiedarbība

Telpai kā nozīmīgam elementam ir būtiska ietekme procesos, kas saistīti ar dažādu sociālo grupu attīstību, izpausmēm un attiecībām pilsētvidē, tajā pašā laikā arī sabiedrība ietekmē telpu, kurā tā uzturas. Sociāli telpiskā pieeja akcentē sabiedrības un telpas mijiedarbību (Pred, 1985; Gottdiener et al, 2015), ko Sodža (1980) apzīmēja ar jēdzienu **sociāli telpiskā dialektika**, un savieno duālās attiecības starp telpu un tās iedzīvotājiem ar sociālajiem faktoriem, kas ir galvenais priekšnoteikums indivīda uzvedībai (Gottdiener, Hutchison, 2006; Gottdiener et al., 2015). Savukārt indivīdu un dažādu sociālo grupu uzvedība un savstarpējā mijiedarbība nepārtraukti rada ietekmi uz telpu, maina to un rada jaunas telpas, tādējādi nodrošinot sabiedrības vajadzību apmierināšanu (Gottdiener et al, 2015).

Pilsēta ir piemērots objekts, lai pētītu dažādu sociālo grupu mijiedarbību ar telpu, jo, tā kā pilsētās ir lielāks cilvēku skaits un dažādi ekonomiskie un sociālie modeļi, veidojas izteiktāka sociāli telpiskā diferenciācija, kas savukārt rada dažādību iedzīvotāju dzīvesveidā, vērtībās, uzvedībā un mazina sociālo vienprātību (Knox, Pinch, 2010). Tomēr pilsētas un tajās dzīvojošās sabiedrības savstarpējās attiecības parasti tiek uztvertas ar negatīvu tendenci; iedzīvotāju apmierinātība ar dzīvi samazinās no lauku teritorijām virzienā uz pilsētām; pilsētas tiek uztvertas drīzāk kā „vajadzīgs ļaunums” (Knox, Pinch, 2010), jo, lai gan iedzīvotāji labprātāk dzīvotu ārpus pilsētām, tīrākā vidē, tomēr, lai sasniegtu augstāku materiālās dzīves līmeni, iedzīvotāji biežāk izvēlas pārcelties uz pilsētām.

Lai telpa pastāvētu, sociālās grupas nepieciešams pretstatīt, un starp tām ir jābūt noteiktām atšķirīgām iezīmēm (Lopez, Scott, 2000). Sociāli telpiskās atšķirības pilsētvidē var pētīt, izmantojot dažādas metodes un to ietekmējošos faktorus, un, kā atzinis Timms (1975), gandrīz ikviens kritērijs, kas rada atšķirības starp indivīdiem un lielajām sabiedrības grupām, ir piemērots iedzīvotāju grupu nošķiršanai fiziskajā plaknē. Pilsētas sociālās telpas aprakstīšanu un attēlošanu kartē ļāvusi realizēt tādas metodes kā **sociālās jomas analīze** (*social area analysis*) un **faktoriālā ekoloģija** (factorial ecology) (Golledge, Stimson, 1997), kas galvenokārt izmanto iedzīvotāju skaitīšanas datus dažādu pilsētas sociālās struktūras sadalīšanai sīkākās vienībās. Arī telpa pati par sevi nereti tiek uztverta kā atsevišķs sociālo grupu atšķirību noteicošais faktors (Gottdiener et al., 2015). Tomēr visbiežāk sociālās telpas un tās diferenciācijas pētījumos izšķir trīs pētījumu dimensijas – 1) sociāli ekonomiskā, 2) demogrāfiskā/ģimenes stāvokļa un 3) etniskā dimensija (3.1.attēls) (Knox, Pinch, 2006; Sykora, 2009).

Avots: Autores veidots, izmantojot Pacione, 2005; Knox, Pinch, 2006; Sykora, 2009

3.1. attēls. Sociāli telpiskās diferenciācijas galvenās dimensijas

Vaits (White, 1988) kā pilsētas telpas diferenciācijas pazīmes, kas raksturo apkaimes labklājību un ilgtspēju, minējis arī iedzīvotāju blīvumu un mobilitāti (piemēram, vidējais apkaime nodzīvotais ilgums). Savukārt Sikora (Sykora, 2009) kā atsevišķu diferenciācijas veidu izdala arī diferenciāciju, kurass pamatā ir kultūras īpašības – reliģija, kultūras paradumi un dzīvesstils. Saskaņā ar iepriekš veiktiem pētījumiem sociāli telpiskā diferenciācija attīstīto un industriālo valstu pilsētās galvenokārt ir raksturīga sociālekonomiskā statusa dimensijā, kam seko ģimenes stāvokļa (demogrāfiskās) iezīmes, bet vismazākā segregācija novērota pēc etniskās pazīmes (Knox, Pinch, 2006). Pētniekus 20. gs. 70. un 80. gados pilsētas sociāli telpiskās atšķirības arī interesēja galvenokārt sociālekonomiskajā dimensijā, savukārt postmoderniskā pieeja vairāk pamatota ar atšķirību sociālajām dimensijām, kultūru, kultūras normu atšķirībām, vairāku identitāšu jēdzienu. (Timms, 1975, Pacione, 2005).

Aktuālākie pētījumi pilsētu sociāli telpiskās diferenciācijas jomā norāda uz **jaunināšanās procesu** pilsētās (Moos, 2016; Moos et al., 2019; Lee, 2020), kam raksturīgs gados jaunu pieaugušo īpatsvara palielināšanās noteiktās pilsētas apkaimēs, kas ietekmē šo apkaimju sociāli ekonomisko raksturojumu, dzīvestilu un demogrāfiskos rādītājus. Universitātes pilsētās jaunināšanās process ir cieši saistīts ar studentu skaita pieplūdumu mācību gada laikā, kas lielā mērā ietekmē urbāno sociāli telpisko vidi. Gandrīz divas desmitgades pārmaiņas, ko pilsētvidē rada jauniešu ierašanās iegūt augstāko izglītību, saista ar **studentifikācijas** jēdzienu, ko pirmo reizi lietoja profesors Darens Smits (Darren Smith) 2002. gadā, aprakstot sociāli telpiskos procesus un pieaugušo studentu koncentrēšanos universitātes pilsētā Līdsā (*Leeds*), Lielbritānijā (Smith, 2002). Ar šo jēdzienu visbiežāk saprot pārmaiņu procesu, ko novēro pilsētās, kurās atrodas universitātes un ievērojamu daļu iedzīvotāju struktūrā sezonāli ieņem studenti, kuri ikdienā izmanto urbāno telpu. Šī

iedzīvotāju grupa parasti koncentrējas vai pat dominē noteiktās pilsētas daļās vai apkaimēs, radot nosacītus anklāvus, ko mēdz dēvēt arī par studentu geto, un šo procesu visbiežāk saista ar studentu mājokļa meklējumiem privātajā mājokļu sektorā (Smith, 2005; Murzyn-Kupisz, Szmytkowska, 2015; Munro, Livingston, 2012).

Smits (Smith, 2005) kā vienu no studentifikācijas procesa dimensijām uzsver sociālo dimensiju. Sociālajā plaknē studentifikācija rada pārmaiņas pilsētas telpas iedzīvotāju struktūrā, pastāvīgos iedzīvotājus aizvietojo ar īslaicīgiem, jauniem, pārsvarā vientuļiem vidusslāņa iedzīvotājiem, kas nav vēl iekļāvušies darba tirgū un kam nav arī īpaša saikne ar jauno dzīvesvietu, radot jaunus segregācijas un sociālās koncentrācijas modeļus. Raksturīgs arī liels iedzīvotāju blīvums un depopulācija vasaras mēnešos (Smith et al., 2014).

Studentifikācija bieži tiek uztverts kā process, kas rada negatīvas sekas (Hubbard, 2008; Konx, Pinch, 2006; Smith, Hubbard, 2014; Woldoff, Weiss, 2018; Brookfield, 2018). Koncentrētākas studentu ģeogrāfiskās izkliedes rezultātā pilsētu centrālajās apkaimēs var rasties nesaskaņas starp apkaimes pamatiedzīvotājiem un studentiem, jo studentu dzīvesveids parasti tiek saistīts ar biežām un skaļām izklaidēm, alkohola lietošanu, nesakārtotu apkārtni, vandālismu, kriminālās situācijas pasliktināšanos un miera traucēšanu (Hubbard, 2008, Munro, Livingston, 2012; Brookfield, 2018). Šī iemesla rezultātā, kā arī pieaugošo mājokļu cenu dēļ no pilsētu centrālajām apkaimēm uz mierīgākām un mājokļu ziņā lētākām apkaimēm pārceļas ģimenes ar bērniem, kas rada sociālo nevienlīdzību pilsētu centrālajās daļās, samazinoties bērnu skaitam tajās un ietekmējot skolu tīklu (Smith, 2005; Hubbard, 2008; Sage et al., 2013; Hutch et al., 2016).

Vairāki pētījumi arī apliecina to, ka studenti neveido sociālas saites ar savas apkaimes iedzīvotājiem, neizjūt piederību apkaimes sabiedrībai un nevēlas sadarboties ar kaimiņiem (Hubbard, 2008; Fabula et al, 2017; Munro, Livingston, 2012), tādējādi zūd kopienas sociālā saikne. Viena no galvenajām problēmām, kas neļauj studentiem izveidot ciešu saikni ar pilsētu, kurā tie studē, ir laika trūkums (Fabula et al, 2017). Studenti pilsētā dzīvo sezonāli, turklāt bieži pēc studiju beigām tie atrod darba vietas savā dzimtajā pilsētā un studentu pilsētu pamet.

Lai gan studentifikācijai ir negatīvas sekas, ar piemērotu plānošanas stratēģiju tā var sniegt arī pozitīvu piensumu visas pilsētas, kā arī atsevišķu apkaimju attīstībā, piemēram, pateicoties studentu pieplūdumam, tiek uzlabots sabiedriskā transporta tīkls (Nakazawa, 2017). Universitātes rada pozitīvu ietekmi uz pilsētas ekonomiku, jo bieži vien tās ir viens no galvenajiem darba devējiem, savukārt iebraukušie studenti sniedz būtisku ieguldījumu pilsētas ekonomikā, patērējot vietējos pakalpojumus, tādējādi radot nepieciešamību pēc papildus darba vietām (Fabula et al, 2017). Īpaši svarīgs šis ieguvums ir mazām un vidēja lieluma pilsētām, kur studenti veido lielu daļu iedzīvotāju struktūrā, lai gan tajās parasti studentu ieguldījums pilsētas ekonomikā ir uzskatāms par īstermiņa nevis ilgtermiņa ieguldījumu, ņemot vērā to, ka, pabeidzot studijas, absolventi visbiežāk pamet nelielas pilsētas (Hubbard, 2008; Steinacker, 2005).

Lai gan studentifikācija Rietumeiropas valstīs, īpaši Lielbritānijā pēdējo gadu laikā kļuvis par aizvien populārāku pētījuma jomu (Cochrane, Williams, 2013; Smith, Hubbard, 2014; Brookfield, 2018), līdz šim postsociālisma valstīs tas ir maz pētīts process un aprobežojas ar pāris pētījumiem Polijas lielajās pilsētās - Krakovu, Gdaņsku, Griņju, Sopotu un Lodzu (Murzyn-Kupisz, Szmytkowska, 2015; Grabkowska, Frankowski, 2016; Sokołowicz, 2018), kā arī Ungārijas galvaspilsētā Budapeštā (Fabula et al., 2017). Kā liecina

līdz šim veiktie pētījumi, studentifikācija Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs noris atšķirīgi no studentifikācijas procesiem Rietumeiropā, ko lielā mērā ietekmējis no Rietumeiropas valstīm atšķirīgais vēsturiskais fons.

Sokolovičs (Sokolowicz, 2018) uzsver, ka Polijā studentu skaita palielināšanās tiek uztverta kā pozitīva tendence, kas ir pretēja klasiskajiem studentifikācijas pētījumiem Lielbritānijā (Sage et al, 2012; Munro, Livingston, 2012)), kur studentu skaita pieaugumu saista ar dažādām negatīvām urbānām pārmaiņām. Pretējs viedoklis ir Jakobčikam-Gižkievičam (Jakobczyk-Gryszkiewicz et al., 2017), kas norāda, ka Gdaņskā studentifikācijas process tiek saistīts ar negatīviem momentiem – dzīves kvalitātes pazemināšanos un telpas degradāciju, turpretim Grabkovska (Grabkowska, 2011) norāda, ka studentu klātbūtne Gdaņskā atdzīvina urbāno vidi un veicina dažādu pakalpojumu attīstību. Līdzīga situācija novērojama Budapeštā (Fabula et al., 2017), kur iedzīvotāji studentu klātbūtni apkaimē novērtē pozitīvi, un vietējā vara aktīvi izmanto studentifikāciju, lai uzlabotu apkaimju tēlu. Viens no tā iemesliem varētu būt tas, ka studentifikācijas process tā klasiskajā izpratnē līdz šim veiktajos pētījumos postsociālisma pilsētās ir vāji izteikts vai attīstības sākuma fāzē (Sokolowicz, 2018; Grabkowska, Frankowski, 2016; Murzyn-Kupisz, Szymytkowska, 2015; Jakobczyk-Gryszkiewicz et al., 2017). Tāpat atšķirībā no Rietumvalstu piemēriem (Smith, 2005; Hochstenbach, Boterman, 2015), studentifikācija postsociālisma valstu pilsētās nav džentrifikācijas pirmā fāze, bet drīzāk šie procesi notiek paralēli (Fabula et al, 2017).

Salīdzinot ar Rietumeiropas valstīm, postsociālisma valstu pilsētās studentu izkliede pilsētā ir lielāka, nav izteikta studentu geto veidošanās, tie dzīvo ne tikai pilsētas centrālajās daļās, tuvu universitātes ēkām, kā tas novērots Rietumeiropā (Smith, 2005), bet arī attālākos daudzdzīvokļu māju mikrorajonos, kas ar universitāti savienoti ar labu sabiedriskā transporta tīklu (Sokolowicz, 2018; Grabkowska, Frankowski, 2016; Murzyn-Kupisz, Szymytkowska, 2015). Novērots, ka studenti izvēlas īrēt mājokli netālu no studentu kopmītnēm, jau ierastajās apkaimēs (Grabkowska, Frankowski, 2016). Studenti visbiežāk izvēlas dzīvot postsociālisma laika daudzdzīvokļu māju dzīvokļos, kam ir salīdzinoši zemas īres un uzturēšanas izmaksas, un šādu procesu var apzīmēt ar terminu „vertikālā studentifikācija” (Garmendia et al, 2012), kas ir atšķirīgi no Rietumeiropas valstīm, kur studenti labprātāk kopā ar vairākiem studiju biedriem izvēlas īrēt privātmājas (Munro, Livingston, 2012). Turpretim nelabprāt tiek izvēlēta pilsētas perifērija, problēmzonas, kā arī pilsētas centrā novietoti, bet sliktākā fiziskā stāvoklī esoši mājokļi (Murzyn-Kupisz, Szymytkowska, 2015). Gdaņskā novērota atšķirīga telpiskā izkliede vietējiem studentiem un ārvalstu studentiem – ārvalstu studenti biežāk izvēlas īrēt apkaimēs ar augstākām mājokļu cenām (Grabkowska, Frankowski, 2016). Bez tam postsociālisma pilsētās raksturīga iezīme, ka studenti bieži nodala dzīvošanas zonu no brīvā laika pavadīšanas zonām (Murzyn-Kupisz, Szymytkowska, 2015; Grabkowska, Frankowski, 2016; Sokolowicz, 2018), tādējādi radot mazāku konfliktu iespēju starp studentu dzīvesveidu un pamatiedzīvotājiem, kas teorētiskajā literatūrā (Smith, 2005; Knox, Pinch, 2006) tiek minēts kā viena no studentifikācijas negatīvajām iezīmēm. Šī tendence gan mazāk izteikta ir Budapeštā, kur arī studentu koncentrēšanās noteiktās apkaimēs kļūst lielāka (Fabula et al, 2017).

Ņemot vērā to, ka studenti pilsētas vidi izmanto kā pagaidu dzīvesvietu, pilsētas attīstību lielā mērā ietekmē tas, vai augstskolu absolventi paliek dzīvot universitātes pilsētā vai arī notiek „smadzeņu aizplūšana”. Augsti izglītoti iedzīvotāji ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem teritorijas inovatīvam un ekonomiskam sniegumam (Krabel, Flother,

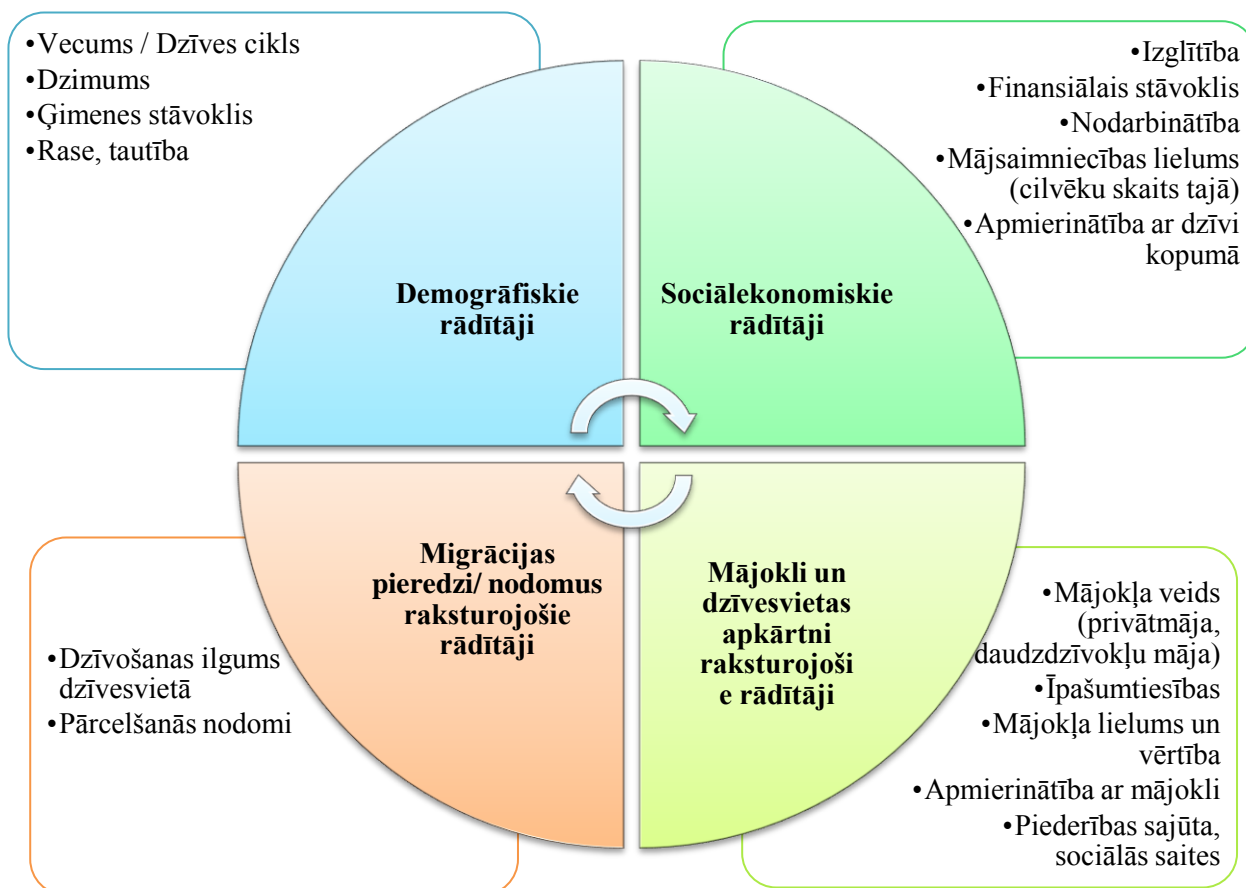
2014). Kā apliecina pētījums Vācijā (Ploger, Weck, 2014) lielās pilsētas, pat tajās, kurās darba tirgus ir salīdzinoši vājš, gandrīz vienmēr iegūst no iedzīvotāju piesaistes augstākās izglītības ieguvei, tomēr pēc studiju beigām augstāko izglītību ieguvušie parasti izvēlas reģionus un pilsētas ar attīstītāku darba tirgu. Pētījumā Lodzā (Sokołowicz, 2018) pētīts, vai studenti plāno pamest pilsētu pēc studiju beigām. Tika novērots, ka studiju process neietekmē lēmumu palikt vai aizbraukt no studentu pilsētas, jo līdzīgas atbildes sniedza gan pirmā, gan pēdējā kursa studenti. Turpretim izcelsmes vieta ietekmēja iespējamo „smadzeņu aizplūšanu” – tie, kas dzīvojuši studentu pilsētā vai tās apkārtnē, biežāk plānoja tajā palikt pēc studiju beigām, bet iebraukušie studenti lielākā daļa plānoja to pamest. Secināts, ka sociālā vide, sociālais klimats pilsētā, kā arī pilsētas tēls ir spēcīgāks teritoriālais faktors par ekonomisko faktoru, kam seko darba tirgus un pilsētas attīstība. Studenti turpmākajā dzīvesvietas izvēlē neņem vērā faktorus, kas saistīti ar dzīves kvalitāti vai labjutību.

3.3. Atšķirības dažādu sociālo grupu dzīvesvietas pievilcības novērtējumā

Dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmē dažādi vides un sociāldemogrāfiskie mainīgie. Tiek uzsvērts (Morris, Crull, Winter, 1976) (arī Morris, E.; Winter, M., 1975), ka dzīvesvietas pievilcību ikviena mājsaimniecība izvērtē, ņemot vērā divus aspektus – 1) kultūras normas un 2) ģimenē noteiktos standartus mājokļa izvēlē. Ja ģimenes dzīvesvieta neatbilst šīm vērtībām, mājsaimniecības dzīvesvietas pievilcības novērtējums būs zems. Savukārt citi autori (piemēram, Dekker et al., 2011) uzsver individuālo respondentu un to mājsaimniecību raksturojošo rādītāju dominējošo nozīmi dzīvesvietas novērtējumā salīdzinājumā ar objektīvajiem dzīvesvietu raksturojošajiem datiem. Pamatojoties uz teorētisko un empīrisko pētījumu analīzi, var tikt nošķirtas četras indivīdu un to mājsaimniecību raksturojošo rādītāju grupas – demogrāfiskie rādītāji, sociālekonomiskie rādītāji, migrācijas pieredzi/nodomus raksturojošie rādītāji, kā arī mājokli un tā atrašanos pilsētas morfoloģiskajā struktūrā raksturojošie rādītāji, kas ietekmē dzīvesvietas subjektīvo novērtējumu, kas apkopoti 3.2. attēlā.

Empīriskajos pētījumos visbiežāk tiek aplūkota **demogrāfisko rādītāju** ietekme uz dzīvesvietas pievilcību, no kuriem respondenta **vecums** vai atrašanās kādā **dzīves cikla posmā** lielākajā daļā pētījumu tiek apstiprināts kā rādītājs, kas būtiski ietekmē subjektīvo iedzīvotāja dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā. Kā apgalvo Fernandes Ballesteros (Fernandezs-Ballesteros, 2001), vecums ir cēlonis jeb izskaidrojošais mainīgais indivīda veselībai, uzvedībai un kompetencei, tādējādi tas ietekmē arī tā apkārtējās vides novērtējumu. Atsevišķi pētījumi (piemēram, Van Praag et al., 2003; Balestra, Sultan, 2013) pierāda U-veida sakarību starp indivīda vecumu un apmierinātību ar dzīvesvietu, kur jaunākie respondenti vecumā līdz 25 gadiem un seniori ir visapmierinātākās iedzīvotāju grupas, bet iedzīvotāji vecumā no 25 līdz 34 gadiem ir apmierināti vismazāk, kas tiek skaidrots ar pārmaiņām ģimenes struktūrā, kas šajā vecuma posmā ir visizteiktākās un kas ietekmē vajadzības pēc noteiktām ērtībām un apkārtējās vides prasībām. Kā liecina pētījums Eiropas valstīs (Balestra, Sultan, 2013), šāda sakarība ir novērojama Rietumeiropas valstīs, bet Austrumeiropas valstīs U-veida sakarība starp vecumu un apmierinātību ar dzīvesvietu pilsētās nav novērota. Tomēr lielākā daļa pētījumu šajā jomā, kas apstiprina korelāciju starp indivīda vecumu un dzīvesvietas novērtējumu (Speare, 1974; Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Inch, Florek, 2010; Parkes et al., 2002; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2012; Galster, 1987; Potter et al., 2001; McCrea et al., 2005; Balestra, Sultan, 2013; Dekker et al., 2011; Baum et al., 2010;

Permentier et al., 2011; Wang, Wang, 2016; Weziak-Bialowolska, 2016; Barreira et al., 2017; Boschman, 2018; Yin et al, 2018; Abdu et al., 2014), norāda uz sakarību, ka jaunieši ir iedzīvotāju grupa, kas savu dzīvesvietu vērtē viskritiskāk, savukārt apmierinātības līmenis pieaug ar gadiem, apliecinot, ka visapmierinātākie ir seniori pēc 60–65 gadu vecuma.

Avots: autores veidots zinātniskās literatūras analīzes rezultātā

3.2.attēls. Individū/mājsaimniecību raksturojošie rādītāji, kas saistīti ar dzīvesvietas pievilcību

Jauniešu kritiskā attieksme pret dzīvesvietu tiek skaidrota (Permentier et al., 2011) ar to, ka tiem ir bijuši mazāki laika un līdzekļu resursi, lai izvēlētos sev patīkamu dzīvesvietu, un, kļūstot vecākiem, palielinās iespējas izvēlēties tādu dzīvesvietu, kas vairāk apmierina indivīda un tā mājsaimniecības vajadzības un vēlmes (Speare, 1974). Turklāt, palielinoties vecumam, samazinās vēlmes un vajadzības, pieaug savas dzīves esošā stāvokļa pieņemšana un apmierinātība ar sasniegto un iegūto (Lu, 1999; Galster, 1987; Wang, Wang, 2016; Pinquart, Burmedi, 2004).

Senioru augstā apmierinātība papildus tiek skaidrota arī ar skaita ziņā lejupejošām pārmaiņām mājsaimniecības locekļu skaitā (Balerstra, Sultan, 2013), lielāku brīvā laika resursu (Wang, Wang, 2016), kā arī tie apkārtējās vides problēmas dzīvesvietā uztver kā relatīvi maznozīmīgākas, salīdzinot ar problēmām, ar ko tie saskaras ikdienā, piemēram, veselības problēmām, atraisnību vai invaliditāti (Pinquart, Burmedi, 2004). Tāpat jāņem vērā, ka katrā vecuma posmā ir savas vajadzības attiecībā pret urbāno telpu, piemēram, senioriem viens no noteicošajiem faktoriem augstai apmierinātībai ir sasniedzamība un attālums līdz

ikdienā nepieciešamajiem pakalpojumiem, veikalos un sociālajām saitēm (Temelova, Dvorakova, 2012). Lai gan pastāv minētā sakarība starp vecumu un dzīvesvietas pievilcību, pētījums Amerikas Savienotajās valstīs (Potter et al., 2001) parāda pretēju tendenci – seniori savu dzīvesvietu vērtēja kritiskāk, salīdzinot ar citām vecuma grupām, kas skaidrots ar zemāku drošības situācijas novērtējumu dzīvesvietā (Potter et al., 2001), lielāku nepiepildītu vēlmju risku un pārceļšanos uz aprūpes namiem (Pinquart, Burmedi, 2004). Savukārt pētījums Ķīnas pilsētā Pekinā (Fang, 2006) neatklāja sakarību starp indivīda vecumu un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā.

Rādītājs, kas literatūrā tiek minēts kā otrs būtiskākais dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošais rādītājs, ir indivīda **ģimenes stāvoklis**, ko visbiežāk saista ar partnerattiecību statusu un bērnu vecumā līdz 18 gadiem esamību mājsaimniecībā (Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Theodori, 2004; McCrea et al., 2005; Parkes et al., 2002; Permentier et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Dekker et al., 2011; Ren, Folmer, 2017; Lin, Li, 2017; Boschman, 2018; Krūmiņš et al., 2018). Kā liecina vairāki veiktie pētījumi (Lin, Li, 2017; Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; McCrea et al., 2005; Balestra, Sultan, 2013; Boschman, 2018), partnerattiecības ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, tomēr to ietekme pētījumos tiek vērtēta atšķirīgi: vīrs pētnieku norāda uz to, ka partnerattiecību esamība un to statuss pozitīvi ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu (Lin, Li, 2017; Lu, 1999; McCrea et al., 2005; Balestra, Sultan, 2013), turpretim citi secina, ka vientuļie indivīdi bez partnerattiecībām ir apmierinātāki ar savu dzīvesvietu pilsētā (Galster, Hesser, 1981; Boschman, 2018), saistot to ar personu skaitu mājsaimniecībā, kam palielinoties, var rasties nepieciešamība pēc papildus dzīves telpas un atšķirīgiem pilsētvides elementiem. Arī bērnu esamības ietekme uz dzīvesvietas pievilcību tiek interpretēta atšķirīgi: vairāki pētījumi apliecina, ka bērnu esamība pozitīvi korelē ar dzīvesvietas pievilcības novērtējumu (McCrea et al., 2005; Parkes et al., 2002; Permentier et al., 2011; Krūmiņš et al., 2018), kas tiek skaidrots ar to, ka bērnu esamība palielina sociālo saišu veidošanu un sociālo mijiedarbību, kas savukārt palielina apmierinātību ar dzīvesvietu (Permentier et al., 2011; McCrea et al., 2005), tajā pašā laikā citi pētnieki atklājuši, ka bērnu esamība ģimenē samazina apmierinātību ar dzīvesvietu (Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Ren, Folmer, 2017), saistot to ar papildus nepieciešamajām ērtībām urbānajā telpā, piemēram, rotaļu laukumiem, drošu un veselīgu apkārtējo vidi, bērnu dārziem un papildus vietu mājoklī (Dekker et al., 2011). Tāpat tiek uzsvērts (Lu, 1999; Balestra, Sultan, 2013), ka kritiskāks dzīvesvietas pievilcības novērtējums ir vecākiem, kas savus bērnus audzina bez partnera klātbūtnes, jo tie parasti papildus saskaras ar ekonomiskām grūtībām, kā arī partnerattiecību trūkums tiek saistīts ar kopējās labjutības pasliktināšanos. Atsevišķi pētījumi nerāda korelāciju starp dzīvesvietas pievilcību un ģimenes stāvokli (Fang, 2006; Weziak-Bialowolska, 2016).

Lai gan retāk kā iepriekš minētie indivīdu raksturojošie demogrāfiskie rādītāji, tomēr ietekmi uz dzīvesvietas pievilcību pilsētās rada arī indivīda dzimums (Galster, Hesser, 1981; Parkes et al., 2002; Litāniece, Ežmale, 2012; Galster, 1987; Weziak-Bialowolska, 2016; Ren, Folmer, 2017; Yin et al., 2018) un etniskā piederība vai piederība noteiktai rasei (Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Theodori, 2004; Litāniece, Ežmale, 2012; Galster, 1987; Baum et al., 2010; Boschman, 2018). **Dzimuma** ietekmi var skaidrot ar sieviešu un vīriešu atšķirīgajām lomām mājsaimniecībā, kur ikdienas pienākumos parasti vairāk ir iesaistītas sievietes (Vera-Toscano, Ateca-Amestoy, 2008). Tāpat starp dzimumiem atšķiras uzvedība kopienas sociālo saišu veidošanā: sievietes kopienā tradicionāli pavada vairāk laika, tām ir vairāk draugu un

plašāks paziņu loks (Ren, Folmer, 2017). Lai gan vairāki pētījumi apliecina, ka dzimumam nav ietekmes uz dzīvesvietas pievilcību pilsētā (McCrea et al., 2005; Balestra, Sultan, 2013; Barreira et al., 2017; Krūmiņš et al., 2018), tomēr citi empīriskie pētījumi atklāj pretējo: dzimums korelē ar dzīvesvietas pievilcības vērtējumu. Ja senāko pētījumu rezultāti (Galster, Hesser, 1981; Galster, 1987) norādīja uz to, ka sievietes ir kritiskākas dzīvesvietas pievilcības vērtējumā pilsētā, tad aktuālākie pētījumi norāda uz pretēju tendenci – sievietes, salīdzinot ar vīriešiem, apkārtējo vidi pilsētā vērtē pozitīvāk (Parkes et al., 2002; Litavniece, Ežmale, 2012; Permentier et al., 2011; Yin et al., 2018; Weziak-Bialowolska, 2016), ko varētu skaidrot ar sievietes lomas un attieksmes maiņu pret dzimumu mūsdienu sabiedrībā.

Pētījumi, kuros analizēta **etniskās piederības** ietekme uz dzīvesvietas pievilcību, bieži to analizē attiecībā pret piederību noteiktai rasei. Kā liecina vairāki pētījumi valstīs ar lielu rasu daudzveidību (Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Parkes et al., 2002; Galster, 1987), melnādainie iedzīvotāji parasti ir mazāk apmierināti ar dzīvesvietu un tās apkārtni pilsētā, salīdzinot ar baltādainajiem, kas tiek skaidrots ar to (Lu, 1999), ka šīs rases pārstāvji parasti dzīvo noslēgtākos geto, kur ekonomiskie un sadzīves apstākļi ir sliktāki, salīdzinot ar citām pilsētas apkaimēm. Savukārt pētījumi, kuros analizēts etnisko minoritāšu dzīvesvietas pievilcības novērtējums, pretstatot tās pamatnācijai, norāda gan uz to, ka etniskās minoritātes ir vairāk apmierinātas ar savu dzīvesvietu, skaidrojot to ar dzīvošanu noslēgtākās apkaimēs ar citiem savas etniskās grupas pārstāvjiem (Boschman, 2018), gan pretēju tendenci – etnisko minoritāšu zemāku apmierinātības līmeni ar savu dzīvesvietu, tajā pašā laikā augstāku apmierinātību ar pilsētu kopumā (Litavniece, Ežmale, 2012).

Gandrīz tikpat bieži kā demogrāfisko rādītāju ietekmes vērtējums par apmierinātību ar dzīvesvietu, empīriskajos pētījumos tiek analizēts arī indivīdu un to mājsaimniecību raksturojošo **sociālekonomisko rādītāju** vērtējums, starp kuriem visbiežāk tiek analizēti tādi rādītāji kā mājsaimniecības finansiālais stāvoklis, ko ietekmē arī mājsaimniecībā esošo personu skaits, indivīda izglītības līmenis un nodarbinātības statuss. Pētījumos visbiežāk korelācija starp dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā atklāta ar mājsaimniecības **finansiālo stāvokli** (Lu, 1999; Litavniece, Ežmale, 2012; Baum et al., 2010; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Lin, Li, 2017; Boschman, 2018; Yin et al., 2018; Abdu et al., 2014), kas pētījumos tiek noteikts gan pēc kopējo mājsaimniecības ienākumu apmēra (piemēram, Lu, 1999; Litavniece, Ežmale, 2012; Baum et al., 2010; Balestra, Sultan, 2013; Yin et al., 2018), gan subjektīvā finansiālā mājsaimniecības stāvokļa novērtējuma (Weziak-Bialowolska, 2016). Pretēji Īsterlina paradoksam (Easterlin, 2001), kas nosaka, ka apmierinātība ne vienmēr palielinās, uzlabojoties finansiālajam stāvoklim, kā liecina tendence empīriskajos pētījumos, mājsaimniecības ar labāku finansiālo situāciju un augstākiem ienākumiem parasti ir apmierinātākas ar savu dzīvesvietu, salīdzinot ar mājsaimniecībām, kurās tā ir sliktāka (Boschman, 2018; Lu, 1999; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Lin, Li, 2017; Yin et al., 2018). Tas tiek skaidrots ar finansiāli nodrošinātāku mājsaimniecību plašākām iespējām dzīvesvietas izvēlē, kas tādējādi ļauj izvēlēties sev tīkamāko (Boschman, 2018; Frank, Enkawa, 2009; Yin et al., 2018). Vienlaikus finansiāli nodrošinātākām mājsaimniecībām ir lielākas vēlmes attiecībā pret urbāno telpu un dzīvesvietu (Boschman, 2018; Varady et al., 2001; Amerigo, Aragonés, 1997), līdz ar to tas var novest pie mazākas apmierinātības ar dzīvesvietu. To apliecina arī pētījums Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012), kur respondenti ar augstākiem ienākumiem uzrādīja augstāku apmierinātību ar dzīvi pilsētā un tajā pašā laikā kritiskāk vērtēja tās

pievilcību, kas tiek skaidrots ar šīs pilsētas iedzīvotāju lielāku mobilitāti uz citām pilsētām darba un atpūtas braucienos, kas pilsētu ļauj novērtēt kontekstā ar citām pilsētām. Lai gan finansiālā stāvokļa nozīmība kopējā indivīda labjutībā ir būtiska, tomēr vairāki pētījumi nav atklājuši saikni starp mājsaimniecībās finansiālo stāvokli un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā (piemēram, Fang, 2006; Permentier et al., 2011; Barreira et al., 2017; Krūmiņš et al., 2018).

Lai arī **nodarbinātība** tiešā veidā ietekmē mājsaimniecības finansiālo stāvokli, tomēr tās ietekme uz dzīvesvietas pievilcības vērtējumu pētījumos analizēta visai reti (Parkes et al., 2002; Lin, Li, 2017), turklāt daļā no tiem korelācija starp abiem rādītājiem nav konstatēta (Permentier et al., 2011; Abdu et al. 2014). Savukārt pētījumi, kas atklāj nodarbinātības statusa ietekmi (Parkes et al., 2002; Lin, Li, 2017), apliecina iepriekš paredzamo – iedzīvotāji, kuri ir ekonomiski neaktīvi un kuriem nav pastāvīgas darba vietas, kritiskāk vērtē arī dzīvesvietu.

Viens no nozīmīgākajiem sociālekonomiskajiem rādītājiem, kas ietekmē indivīda iespējas iegūt labāk atalgotu darbu, līdz ar to uzlabojot savas mājsaimniecības finansiālo stāvokli un tādējādi izvēles iespējas dzīvesvietas izvēlē, ir **izglītības līmenis** (Lu, 1999; Theodori, 2009; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2011; Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2008; Lin, Li, 2017). Lai gan liela daļa empīrisko pētījumu noraida izglītības nozīmi dzīvesvietas pievilcības novērtējumā (Fang, 2006; Permentier et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Barreira et al., 2017; Krūmiņš et al., 2018; Abdu et al., 2014), tomēr atsevišķos pētījumos atklāta sakarība starp indivīda iegūto izglītības līmeni un dzīvesvietas pievilcību. Visbiežāk pētījumos tiek norādīts uz tendenci, ka iedzīvotājiem ar augstāku izglītības līmeni ir augstāks dzīvesvietas pievilcības novērtējums (Lu, 1999; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2011; Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2008), saistot to arī ar labāku kopējo mājsaimniecības finansiālo situāciju. Tajā pašā laikā pētījumā vidēja lieluma pilsētā Ķīnā (Lin, Li, 2017) tika secināts, ka iedzīvotāji ar zemāku izglītības līmeni jūtas apmierinātāki ar dzīvesvietu pilsētā. Šādu rezultātu varētu skaidrot ar izglītības lomu indivīda mērķu un vēlmju paaugstināšanā, kas var novest pie tā, ka vēlmes sasniedz līmeni, kuru sasniegšana ir izaicinājums, tāpēc var radīt negatīvu ietekmi uz kopējo apmierinātību ar dzīvi, tai skaitā dzīvesvietu un pilsētu, kurā tas dzīvo (Diener et al., 1999).

Mājsaimniecības sociālekonomisko stāvokli var raksturot arī **mājsaimniecības lielums** jeb cilvēku skaits tajā, kas dzīvesvietas pētījumos visai plaši tiek analizēts kopsakarībā ar iedzīvotāju apmierinātību (Speare, 1974; Galster, Hesser, 1981; Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2008; Boschman, 2018; Krūmiņš, 2018; Yin et al., 2018; Abdu et al., 2014). Ja atsevišķi pētījumi neatklāj sakarību starp mājsaimniecības locekļu skaitu un apmierinātību ar dzīvesvietu (Weziak-Bialowolska, 2016), tad pētījumos, kur tā ir apstiprināta, dominējošā tendence atklāj sakarību, ka, palielinoties mājsaimniecībā dzīvojošo personu skaitam, samazinās apmierinātība ar dzīvesvietu (Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2008; Balestra, Sultan, 2013; Boschman, 2018; Krūmiņš et al., 2018; Yin et al., 2018; Speare, 1974; Galster, Hesser, 1981; Lu, 1999), kas tiek saistīts galvenokārt ar mājoklī esošās dzīvojamās platības samazināšanos un finansiālās situācijas pasliktināšanos (Lu, 1999). Tāpat tas cieši saistīts arī ar **mājokļa lielumu un vērtību**, pētījumos norādot uz tendenci, ka, jo mājoklis ir plašāks un ar augstāku vērtību, jo apmierinātība ar dzīvesvietu ir augstāka (Lu, 1999; Fang, 2006; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013).

Starp sociālekonomiskajiem rādītājiem jāmin arī iedzīvotāju **apmierinātības līmenis ar dzīvi kopumā**, kas atsevišķu autoru darbos tiek raksturots kā būtisks dzīvesvietas pievilcību

ietekmējošs faktors (Pinquart, Burmedi, 2004; Fleuret, Prugneau, 2015), jo ar dzīvi apmierināts iedzīvotājs ir apmierinātāks arī ar citām dzīves jomām, tai skaitā dzīvesvietu.

Līdzās indivīda un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem empīriskajos pētījumos plaši tiek analizēti arī dažādi ar migrāciju un mājokli saistīti rādītāji un to ietekme uz dzīvesvietas pievilcību. Piemēram, literatūrā kā dzīvesvietas pievilcības vērtējumu ietekmējošie rādītāji tiek minēti tie, kas raksturo indivīda migrācijas pieredzi un nodomus. Lai gan atsevišķi pētījumi nerāda saikni starp **dzīvošanas ilgumu dzīvesvietā** un apmierinātību ar to (Weziak-Bialowolska, 2016; Abdu et al., 2014), tomēr pētījumi par iedzīvotāju migrāciju (piemēram, Switek, 2016; Bartram, 2013) atklāj, ka migrācijas notikums būtiski paaugstina kopējo apmierinātību ar dzīvi, kas rezultātā var ietekmēt arī apmierinātību ar dzīvesvietu. Kā skaidro Bošmans (Boschman, 2018), mainot dzīvesvietu, indivīdi parasti uzlabo dzīvesvietas apstākļus, kas pozitīvi ietekmē mājsaimniecības dzīvesvietas apstākļus, savukārt tie, kas dzīvesvietā dzīvo ilgstoši, ir indivīdi, kas ar lielāku iespējamību apsver jaunas dzīvesvietas meklējumus vai arī nespēj atļauties mainīt dzīvesvietu, kas abi ir dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pasliktinoši apstākļi. Šī sakarība sasaucas ar to autoru pētījumiem (Lu, 1999; Fang, 2006; Parkes et al., 2002; Lin, Li, 2017; Boschman, 2018), kas atklājuši, ka palielinoties nodzīvotajam laikam dzīvesvietā, samazinās apmierinātība ar to. Citi pētījumi (Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010) atklāj pretējus rezultātus – apmierinātība ar dzīvesvietu palielinās ar laiku, kas nodzīvots dzīvesvietā, jo tas palielina piederības izjūtu dzīvesvietai, kas savukārt tiek saistīta ar pozitīvāku vietas novērtējumu (Fleury-Bahi et al., 2008). Inčs un Floreks (Inch, Florek, 2010) atklāj, ka visaugstākā apmierinātība ir personām, kas dzīvesvietā dzīvo ilgstoši vai kopš dzimšanas, šādu rezultātu skaidrojot ar to, ka ilgstoši dzīvesvietā dzīvojošajiem nav salīdzinošo kritēriju dzīvesvietas pievilcības novērtējumam. Savukārt citi autori (Ballas un Tranmer, 2012) to skaidro ar laika gaitā izveidotajiem sociālajiem tīkliem to dzīvesvietas apkārtnē, kas nodrošina kopējo indivīda apmierinātību ar dzīvi. Atsevišķi autori pētījuši arī to, vai **nodoms mainīt dzīvesvietu** ietekmē tās novērtējumu. Ja Barreira ar kolēģiem (2017) neatklāja saikni starp šiem rādītājiem, tad citu autoru darbos (Speare, 1974; Lu, 1998; Lin, Li, 2017) konstatēta cieša sakarība starp vēlmi mainīt dzīvesvietu un kopējo dzīvesvietas pievilcību – jo lielāka ir personas vēlme mainīt dzīvesvietu, jo mazāk apmierināts viņš ir ar to.

Viens no literatūrā visplašāk analizētajiem mājokli raksturojošiem rādītājiem ir **mājokļa īpašumtiesības**, un, kā apliecina lielākā daļa pētījumu, kuros atklāta korelācija (Speare, 1974; Lu, 1999; Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2010; Permentier et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Ren, Folmer, 2017; Boschman, 2018; Parkes et al., 2002; Ateca-Amestoy, Vera-Toscano, 2008; Lin, Li, 2017; Abdu et al., 2014), ka mājokļu īpašnieki ir apmierinātāki ar dzīvesvietu, salīdzinot ar personām, kas mājokli īrē. Tas tiek skaidrots ar to, ka īpašumtiesības tradicionāli tiek saistītas ar sociālā statusa paaugstināšanos, pašnovērtējuma sajūtu, psiholoģisko pārliecību par sevi (Diaz-Serano; 2009; Mohit, Al-Khanbashi Raja, 2014). Kā norāda Balestra un Sultans (Balestra, Sultan, 2013), mājokļa īpašnieks var ne tikai izbaudīt brīvību un veidot mājokļa uzlabojumus pēc saviem ieskatiem, bet tas rada arī vairākus pozitīvus efektus – palielinās īpašnieka iesaiste sociālajās saitēs ar apkārtējo sabiedrību, tie kļūst aktīvāki savas dzīvesvietas uzlabošanā un politiskajā iesaistē. Tajā pašā laikā Parkesa un kolēģu pētījums (Parkes et al., 2002) apliecina, ka novērojama arī pretēja tendence, kad mājokļu īpašnieki ir mazāk apmierināti ar dzīvesvietu,

savukārt īrnieki to vērtē visaugstāk; tāpat citi pētījumi (piemēram, Barreira et al., 2017) norāda uz to, ka mājokļa īpašumtiesības neietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu.

Līdzās īpašumtiesībām kā ietekmējošam rādītājam uz dzīvesvietas pievilcības novērtējumu literatūrā no mājokli raksturojošiem datiem visbiežāk vēl tiek analizēti tādi rādītāji, kā mājokļa veids, mājokļa lielums un vērtība. Pētījumi, kuros vērtētas **mājokļa veida** un dzīvesvietas pievilcības sakarības (Parkes et al., 2002; Diaz-Serrano, 2005; Balestra, Sultan, 2013; Boschman, 2018; Krūmiņš et al., 2018; Abdu et al., 2014), atklāj, ka individuālajās dzīvojamajās mājās dzīvojošie ar dzīvesvietu ir vairāk apmierināti, salīdzinot ar daudzdzīvokļu ēku dzīvokļos dzīvojošajiem. Attiecīgi arī mājokļa lielums vai tā vērtība pozitīvi korelē ar dzīvesvietas pievilcības vērtējumu urbānajā telpā – jo lielāka ir mājokļa vērtība un tā platība, jo augstāka ir indivīda dzīvesvietas pievilcība (Lu, 1999; Fang, 2006; Dekker et al., 2011; Diaz-Serrano, 2006).

Papildus literatūrā atsevišķos pētījumos ir meklēta korelācija starp apmierinātību ar dzīvesvietu un **apmierinātību ar mājokli** (Lu, 1999; McCrea et al., 2005; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2011; Jiang, 2018) un **piederības sajūtu** dzīvesvietas apkaimei vai pilsētai (Speare, 1974; Parkes et al., 2002; Skifter Andersen, 2008; Smith, 2011). Piemēram, ir pierādīts (Lu, 1999; Dekker et al., 2011; Baum et al., 2010), ka apmierinātība ar dzīvesvietu plašākā dimensijā, piemēram, apkaimi un pilsētu, palielinās tad, ja palielinās apmierinātība ar mājokli. Tāpat nozīmīgu ietekmi uz dzīvesvietas pievilcību rada arī sociālo saišu esamība starp pilsētā dzīvojošajiem iedzīvotājiem – ja indivīds veido ciešas attiecības ar dzīvesvietas tuvumā esošajiem iedzīvotājiem, palielinās tā apmierinātība ar dzīvesvietu (Speare, 1974; Parkes et al., 2002), kā arī samazinās indivīda vēlme mainīt dzīvesvietu (Skifter Andersen, 2008). Tāpat būtiski pozitīvu ietekmi uz dzīvesvietas novērtējumu rada piederības sajūta (Smith, 2011; Fornara et al., 2009), ko tiešā veidā ietekmē dzīvesvietā nodzīvotais laiks (Adams, 1992).

Universitāšu pilsētās kā atsevišķu iedzīvotāju grupu var nošķirt tajā studējošos jauniešus, kuriem tāpat kā pilsētas pastāvīgajiem iedzīvotājiem par pilsētu, kurā tie pavada studiju laiku, izveidojas noteikts priekšstats, kas, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi un pašreizējās vajadzības, var atšķirties no pilsētas pamatiedzīvotāju priekšstata (Roostika, 2017). Augstākās izglītības iestādes izvēlē pilsētai, kurā tā atrodas, ir ļoti būtiska loma; tas ir viens no noteicošajiem faktoriem, kas ietekmē izvēlēties konkrēto universitāti, kā arī atstāj iespaidu uz apmierinātību ar universitāti (Roostika, 2017). Turklāt saskaņā ar Floridu (2006) pasaulē aizvien palielinās pilsētu „cīņa” studentu un *radošās klases* piesaistē, kas notiek ne tikai par nacionālā mēroga iedzīvotājiem, bet arī ārvalstniekiem. Studentu apmierinātība ar universitātes pilsētu lielā mērā var ietekmēt pilsētas attīstību, jo apmierināti studenti ar pozitīvo pieredzi ir viens no nozīmīgākajiem faktoriem jaunu studentu piesaistei universitātei un attiecīgi arī pilsētai (Gruber et al., 2010; Inch, Sun, 2013; Kusumawati et al., 2019; Douglas et al., 2014; Ghansah et al., 2016). Savukārt studentu skaita palielināšanās pozitīvi ietekmē pilsētas ekonomiku, jo rada nepieciešamību pēc jauniem, īpaši studentiem orientētiem pakalpojumiem, tādējādi veicinot nepieciešamību pēc jaunām darbavietām (Fabula et al., 2017). Latvijā līdz šim pētījumi par studentu attieksmi pret universitāšu pilsētām un to dzīvesvietas pievilcības novērtējumu tajās nav veikti, lai gan ir pētīts studentu sociālo un ekonomisko apstākļu novērtējums (Eurostudent IV, 2009; Eurostudent VI, 2017), kā arī tas, kāda ir studentu apmierinātība ar universitātes fizisko vidi (Licite, Janmere, 2018), kas atklāj, ka studentu vidū nozīmīga loma ir komfortam un tehnoloģiskajām iespējām. Tajā

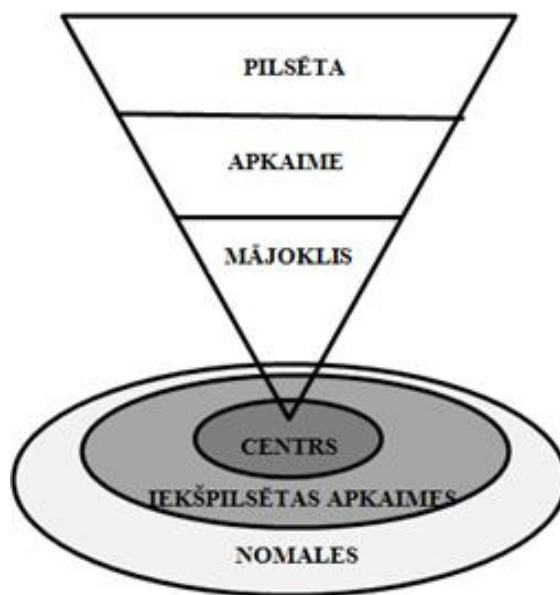

pašā laikā ārvalstu pētnieki pēdējos gados šai tēmai pievērsuši aizvien pastiprinātāku uzmanību (Roostika, 2017; Herrero et al., 2015; Inch, Sun, 2013; Gruber et al., 2010; Muslim et al., 2012; Muslim et al., 2013; Akdag, Bostanci, 2014; Turna, 2015; Fleuret, Prugneau, 2015; Somiah et al., 2017; Price et al., 2003; Wesselmann, 2019). Flūrejs un Prūnejs (Fleuret, Prugneau, 2015) atklāja, ka studentu apkārtējās vides novērtējumu būtiski ietekmē kopējā subjektīvā labjutība – palielinoties labjutībai, paaugstinās arī apkārtējās vides novērtējums. Empīriskos pētījumos (Somiah et al., 2017; Muslim et al., 2013; Chandra et al., 2018; Wesselmann, 2019; Inch, Sun, 2013) noskaidrots, ka studentu dzīvesvietas pievilcības novērtējumā nozīmīga loma ir mājokļu kvalitātei un pieejamībai, sociālajām saitēm un apkaimei, kurā tie dzīvo, zaļajām zonām, sabiedriskajam transportam vai sasniedzamībai, kvalitatīviem pakalpojumiem, tai skaitā kultūras pakalpojumiem, drošībai un sakoptībai. Tāpat studentu ieskatā būtiski, lai universitātes pilsētas būtu pievilcīgas un dinamiskas (Turna, 2015). Turpetim Darhens un Tremblejs (Darchen, Tremblay, 2010) atklājuši, ka studentiem urbānās telpas kvalitāte ir maznozīmīgs faktors, būtiskāks faktors ir karjeras iespējas pilsētā.

3.4. Dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības

Jau agrīnie pētījumi (piemēram, Baldassare, 1978) norādīja uz sakarību starp telpisko uzvedību un sociālo kārtību, kas nozīmē, ka telpa var ietekmēt indivīda uzvedību un attieksmi. Telpiskais attālums tiek uzskatīts par vienu no būtiskākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošiem faktoriem, jo tas var ietekmēt pakalpojumu un infrastruktūras pieejamību (Knox, Pinch, 2010), tādējādi iespaidojot arī iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvesvietu pilsētā. Telpiskais aspekts dzīves kvalitātes, tai skaitā dzīvesvietas pievilcības novērtējuma pētījumos parādījās tikai pēc 1970. gada, kad šai jomai pievērsās cilvēkģeogrāfijas pētnieki (Pacione, 2003). Tomēr, kā norāda Pacione (2003), būtiskākā problēma telpiskajos pētījumos šai jomā ir saistīta ar to, ka, neatkarīgi no izvēlētās teritorijas lieluma, telpiskā vienība ne vienmēr atspoguļo visas tajā dzīvojošo indivīdu problēmas, tāpēc analizē jāņem vērā arī citi attiecīgajā teritorijā dzīvojošo iedzīvotāju raksturojošie dati.

Kā liecina zinātniskās literatūras analīze, var tikt izveidots Dzīvesvietas pievilcības novērtējuma telpiskā aspekta konceptuālais modelis (3.3. attēls), kurā atspoguļoti divi literatūrā pieejamie telpiskie pētījumu virzieni jeb dimensijas.

Avots: autores veidots, veicot zinātniskās literatūras analīzi

3.3. attēls. Dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis

Pirmajā no dimensijām tradicionāli (Speare, 1974; Muslim et al., 2013; Pinguart, Burmedi, 2004; Galster, Hesser, 1981; Lu, 1999; Grzeskowiec et al., 2003; McCrea et al., 2005; Marans, Stimson, 2011; Marans, Rodger, 1975; Pacione, 2003) tiek aplūkots dzīvesvietas pievilcības novērtējums telpiskās vienības fiziskajā attālumā pret indivīda dzīvesvietu. Lai gan pētījumos bieži var rasties grūtības novilkt fiziskās robežas starp dažādiem dzīvesvietu izpētes mērogiem, jo telpisko robežu ietekmē dažādi sociālie un kultūras mainīgie (Amerigo, Aragonés, 1997), tomēr noteiktas sakarības ir vērojamas. Vistuvākās dimensijas dzīvesvieta visbiežāk ir mājoklis, kam seko apkaime, bet vistālākais dzīvesvietas izpētes mērogs attiecināma uz visas pilsētas līmeni. Zemākais izpētes mērogs – mājoklis un apkaime – tiek uzskatīti par vispersonīgākajiem un tuvākajiem dzīvesvietas mērogiem, kā arī par dzīves telpu, kur tiek pavadīts proporcionāli lielākais indivīda laiks (Pinguart, Burmedi, 2004). Līdz ar to bieži pētījumi ar tiem aprobežojas, pilsētas līmeni atmetot (piemēram, Rehdanz, Maddison 2008; Pinguart, Burmedi, 2004; Kahrik et al., 2012; Balestra, Sultan, 2013), taču citos pētījumos analizēts tikai pilsētas līmenis (piemēram, Weziak-Białowolska, 2016). Atsevišķos pētījumos tiek aplūkota apmierinātība ar mazāka līmeņa dzīvesvietām, piemēram, istaba, stāvs, ēkas korpuss (Amole, 2008), kā arī ar plašāka mēroga dzīvesvietām – reģioniem un valstīm (Jēkabsons, Sloka, 2014). Pētījumi liecina (Weidemann, Anderson, 1985; Marans, Rodger, 1975), ka visi šie izpētes mērogi ir savstarpēji korelējoši, piemēram, mājokļa novērtējumu ietekmē apmierinātība ar apkaimi, bet pilsētas pievilcības novērtējumu ietekmē apkaimes novērtējums. Tāpat katrs no tiem ciešāk vai vājāk korelē ar kopējo apmierinātību ar dzīvi vai labjutību, piemēram, Makkrea ar kolēģiem (McCrea et al., 2005) empīriski pierādījis, ka apmierinātība ar pilsētas mērogu un mājokli ir būtiski rādītāji, lai prognozētu indivīda vai sabiedrības kopējo apmierinātību ar dzīvi, bet apmierinātība ar apkaimi to ietekmē mazāk, secinot, ka plānotajiem un politikas veidotajiem jāfokussējas uz pirmajiem diviem no tiem. Savukārt Mrida un Mūrs (Mridha, Moor, 2011) atklājuši, ka kopējā apmierinātība ar dzīvi ciešāk korelē ar apmierinātību ar

apkaimi, nevis mājokli. Arī Bonajuto ar kolēģiem (Bonaiuto et al., 2003) kā apkaimes mēroga priekšrocības apmierinātības pētījumos min to, ka apkaime ļauj analizēt privātas un publiskas struktūras un procesus, savukārt mājokļa un pilsētas mērogs aplūko tikai vienu no tiem.

Vairākos empīriskajos pētījumos ir veikts salīdzinājums, kā apmierinātība ar dzīvesvietu variē starp tās atšķirīgajiem izpētes mērogiem (McCrea et al., 2005; Amole, 2009; Oktay, Rustemli, 2011; Muslim et al., 2013). Tradicionāli tiek uzskatīts (Altman, Werner, 1985; Boschmann, 2018; Fleury-Bahi et al., 2008; Hur, Morrow-Jones, 2008; Gentile, 2005), ka tuvākā apkārtnē, kas ir vieta, kur tiek pavadīts proporcionāli lielākais laiks, tiek saistīta ar ciešāku piederības sajūtu tai, salīdzinot ar lielāka mēroga telpu, savukārt piederības sajūta ir viens no pozitīvi korelējošiem rādītājiem dzīvesvietas pievilcības novērtējumam (Fleury-Bahi et al., 2008; Smith, 2011). Arī Pētījumā Utrehtā, Nīderlandē (Permentier et al., 2008) atklāts, ka personas augstāk novērtē savu apkaimi, salīdzinot ar citām apkaimēm. Pētījumā Malaizijā (Muslim et al., 2013) mājokļa novērtējums bijis visaugstākais, salīdzinot ar apkaimes un pilsētas izpētes mērogu, bet pētījums Ziemeļķiprā (Oktay, Rustemli, 2011) kā viszemāk novērtēto dzīvesvietas izpētes mērogu rāda pilsētas pievilcības novērtējumu. Turpretim pētījumā Austrālijā (McCrea et al., 2005) atklāts, ka iedzīvotāju apkaimes un pilsētas pievilcības novērtējums ir nedaudz augstāks par mājokļa novērtējumu, turklāt apmierinātība ar dzīvi kopumā ir augstāka arī par pirmajiem diviem no minētajiem mērogiem. Atšķirīgie rezultāti nozīmē to, ka ikvienā pētījumā jāņem vērā izpētes mēroga konteksts urbānajā telpā, kā arī dažādi sociālekonomiskie, demogrāfiskie un mājokļus raksturojošie rādītāji, kas raksturo izpētes sociālo grupu.

Dzīvesvietas pievilcības novērtējumu telpiskā aspektā var pētīt arī, ņemot vērā pilsētas morfoloģisko struktūru un iedzīvotāju vietu tajā. Pētnieku intereses lokā ir ne tikai dzīvesvietas novērtējuma atšķirības starp urbānās un rurālās telpas iedzīvotājiem (Lenzi, Perucca, 2016; Shucksmith et al., 2009; Sorensen, 2014; Requena, 2015; Knight, Gunatilaka, 2010; Easterlin et al., 2011), bet arī starp dažādās pilsētas telpiskajās vienībās dzīvojošiem (Speare, 1974; Kovacs, Douglas, 2004; Wang, Wang, 2016; Gentile, 2005; Arifwidodo, Perera, 2011; Lu, 1999; Jokela et al., 2015). Lai gan dzīvesvietas pievilcības novērtējumā jāņem vērā katras pilsētas individuālais telpiskais novietojums un tai raksturīgās īpašības, kas ietekmē tās iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvesvietu, piemēram, attālums no jūras vai lidostas tuvums dzīvesvietai (Ambrey, Fleming, 2012), tomēr teorētiskie un empīriskie pētījumi (Speare, 1974; Kovacs, Douglas, 2004; Wang, Wang, 2016; Lu, 1999) atklāj noteiktas sakarības starp dažādās pilsētas telpas vietās dzīvojošo iedzīvotāju apmierinātību ne tikai ar dzīvesvietu, bet arī ar dzīvi kopumā. Piemēram, Londonā veikts pētījums (Jokela et al., 2015) apliecina, ka ar dzīvi kopumā visapmierinātākie ir iedzīvotāji pilsētas centrā, kam seko pilsētas nomales, savukārt viszemākā apmierinātība ar dzīvi ir iekšpilsētā, ārpus centra dzīvojošiem iedzīvotājiem. Savukārt citi autori apgalvo (McCrea et al., 2014), ka apmierinātības rādītāji parasti parāda nelielas telpiskās sakarības, kas tiek saistīts ar faktu, ka iedzīvotāji lielākoties izvēlas dzīvesvietas tādās apkaimēs urbānajās telpās, kas nodrošina tiem nozīmīgāko vajadzību apmierināšanu, tādējādi radot priekšnoteikumus apmierinātībai ar dzīvesvietu.

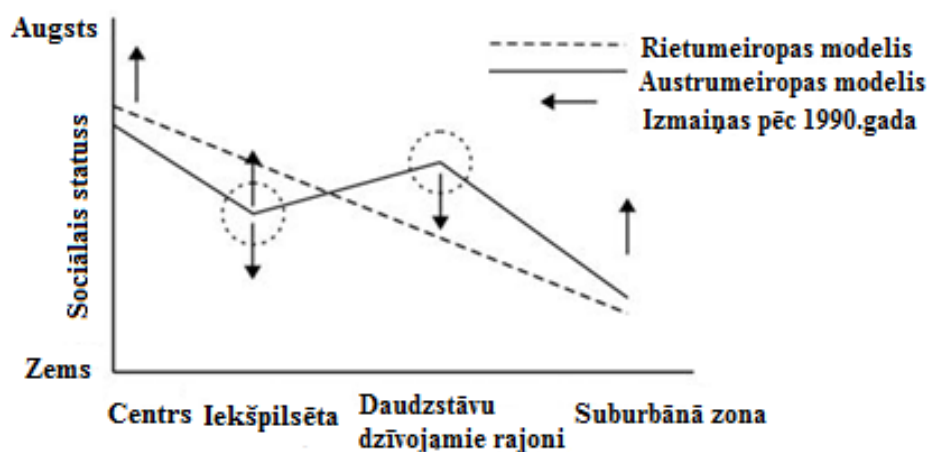
Visbiežāk pētījumos, kas analizē dzīvesvietas pievilcību un tā novērtējumu telpiskajā aspektā, kā divas pretstatāmās pilsētas telpas vienības tiek salīdzināts pilsētas centrs kā ekonomiski un sociāli aktīvākā pilsētas daļa ar pilsētas nomalēm vai priekšpilsētām. Viens no pilsētas centra raksturojošiem rādītājiem ir iedzīvotāju blīvums, kas šajā pilsētas daļā parasti ir

lielāks, nekā citur pilsētā. No dzīvesvietas pievilcības aspekta augsts iedzīvotāju blīvums visbiežāk tiek saistīts ar zemāku apmierinātību ar dzīvesvietu un dzīves kvalitāti pilsētā (Cramer et al., 2004; Torshizian, Grimes, 2014; Fassio et al., 2013), tāpēc iedzīvotājiem ir vēlme dzīvot mazāk blīvi apbūvētās un apdzīvotās vietās (Arifwidodo, Perera, 2011; Jones, 2000). Tajā pašā laikā blīvi apbūvētajam pilsētas centram ir noteiktas priekšrocības, kas galvenokārt saistītas ar pilsētas infrastruktūras nodrošinājumu, piemēram, izglītības iestāžu, veikalu un darbavietu, pieejamību un attālumu līdz tām, kas ir nozīmīgs dzīves kvalitāti ietekmējošs faktors (Knox, Pinch, 2010; Kahrik et al., 2016; Gentile, 2005), jo samazina pārvietošanās laiku, izmaksas un dabas resursu izmantošanu (Arifwidodo, Perera, 2011). Tieši infrastruktūras nodrošinājums un pieejamība ir viens no nozīmīgākajiem iemesliem augstam iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumam pētījumos, kuros konstatēts, ka pilsētas centrā dzīvojošie iedzīvotāji ar dzīvesvietu ir apmierinātāki, salīdzinot ar pilsētas nomalēs dzīvojošiem (Arifwidodo, Perera, 2011; Du et al., 2017; McKerron, Mourato, 2009; Gentile, 2005), tāpat kā ar dzīvi kopumā (Wang, Wang, 2016). Infrastruktūras nodrošinājuma novērtējums rada arī izteiktākās telpiskās atšķirības un sakarības urbānajā telpā, apliecinot, ka pilsētas centrā dzīvojošie to novērtē augstāk, nekā citās pilsētas daļās dzīvojošie (Chhetri et al., 2011). Visai nelieli attālumi un infrastruktūras pieejamība pilsētas centrā īpaši nozīmīga ir atsevišķām sociālajām grupām, piemēram, senioriem, kas šiem iedzīvotājiem nodrošina labvēlīgākus apstākļus patstāvīgai dzīvei (Temelova, Dvorakova, 2012; Fobker, Grotz, 2006).

Tomēr pilsētas centram kā dzīvesvietai ir arī negatīvie aspekti – centrs parasti tiek saistīts ar sociālajām un vides problēmām (Burgess, 2000; Temelova, Dvorakova, 2012). Kā norāda Burgess (2000), attīstītajās valstīs pilsētas centrā dzīvo iedzīvotāji ar zemāka līmeņa ienākumiem, savukārt vidusslānis un iedzīvotāji ar augstiem ienākumiem dzīvo perifērijā, kas pilsētas centrā rada labvēlīgu vidi noziedzībai, netīrībai un vides degradācijai. Priekšpilsētas un pilsētu nomales tiek asociētas kā labvēlīgāka dzīvesvieta drošības un vides kvalitātes aspektā (Temelova, Dvorakova, 2012; Jones, 2000; Arifwidodo, Perera, 2011); tās sniedz iespēju dzīvot privātākā telpā, vienlaikus iegūt īpašumā nedaudz zemes, ko daudzi indivīdi saista ar kvalitatīvāku dzīvesvietu ne tikai sev, bet arī bērnu audzināšanai (Kahrik et al., 2012). Daudzi pētījumi apliecina, ka iedzīvotāji, kas dzīvo pilsētu nomalēs, ar dzīvesvietu ir vairāk apmierināti, salīdzinot ar pilsētas centrā dzīvojošiem (Lu, 1999; Speare, 1974; Adams, 1992; Frey and Stutzer 2005; Wang, Wang, 2016), kā arī apmierinātāki par daudzstāvu dzīvojamos rajonos dzīvojošiem (Spackova et al., 2016). Tajā pašā laikā, lai gan kopējā apmierinātība ar dzīvi pilsētu nomalēs parasti ir augsta, tomēr atsevišķus urbānās telpas aspektus pilsētu nomalēs dzīvojošie vērtē visai kritiski, piemēram, dažādu sabiedrisko pakalpojumu pieejamību, sabiedrisko transportu, attālumu līdz bērnudārziem, skolām, veikaliem, darbavietai un bērnu rotaļu laukiem (Spackova et al., 2016; Kahrik et al., 2012; Cordera et al. 2019). Atšķirīgās tendences dzīvesvietas pievilcības novērtējumā starp pilsētas centru un nomalēm var skaidrot ar dažādām iedzīvotāju prioritātēm dzīvesvietas izvēlē (Arifwidodo, Perera, 2011; McCrea et al., 2014), līdz ar to, analizējot dzīvesvietas pievilcības novērtējumu telpiskā aspektā, tas jāvērtē kontekstā ar teritorijās dzīvojošo iedzīvotāju sastāvu un to raksturojošiem rādītājiem. Piemēram, Četrī ar kolēģiem (Chhetri et al., 2011), analizējot dzīvesvietas pievilcības novērtējuma noteicošos faktorus urbānajā telpā un to telpiskos modeļus, konstatēja, ka tajās apkaimēs, kurās ir augstu novērtēti vides pievilcības un infrastruktūras faktori, ir arī lielāks iedzīvotāju ar augstākiem ienākumiem un augstāku izglītības līmeni īpatsvars. Savukārt apkaimēs, kur dzīvo iedzīvotāji ar zemākiem ienākumiem

un zemāku izglītības līmeni, arī vides pievilcības un infrastruktūras novērtējums ir zemāks. Tāpat arī Džentile (Gentile, 2005) uzsver, ka telpa vai attālums līdz pilsētas centram *per se* nerada tik būtisku ietekmi uz dzīvesvietas novērtējumu, kā teritorijā dzīvojošie iedzīvotāji un to mājokļu raksturojums; līdzīgus secinājumus izdarījuši arī citi apmierinātības pētījumu autori (Jokela et al., 2015).

Pētījumos par dzīvesvietas pievilcību postsociālisma laika pilsētās Centrālās un Austrumeiropas valstīs līdzās pilsētas centram un nomalēm bieži atsevišķi tiek aplūkoti daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni (piemēram, Herfert et al., 2012; Gorczyca, Grabinski, 2017; Szafranska, 2015), kuros dominē sociālisma laikā celtā daudzstāvu dzīvojamo ēku apbūve. Šie mikrorajoni tika būvēti, lai nodrošinātu rūpniecībā strādājošos ar dzīvesvietu, un vēsturiski tajos dzīvojošie piederēja sabiedrībai ar visai augstu sociālo statusu (skatīt 3.4. attēlu), tāpēc tie, salīdzinot ar pagrimušajām iekšpilsētām, tika uzverti drīzāk pozitīvi (Brade et al. 2009; Kahrik et al., 2012). Tomēr pēc sociālisma laika beigām šo dzīvojamo rajonu reputācija ir pasliktinājusies (Kovacs, Herfert, 2012). Mūsdienās tie bieži tiek uzskatīti par mazāk pievilcīgu dzīvesvietu un tajos novērojams kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu trūkums, sociālais pagrimums un iedzīvotāju sastāva novecošanās (Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al, 2011; Musterd, Van Kempen, 2005). Tomēr citi pētījumi apliecina, ka šīs apkaimes neuzrāda strauju sociālā pagrimuma tendenci un joprojām tām ir nozīmīga loma pilsētas struktūrā (Herkert et al., 2012; Kabisch, Grossmann, 2013; Kahrik, Tammaru, 2010; Temelova et al., 2011; Szafranska, 2017). Tomēr vairāki autori (Gnattiuket, Kryvets, 2018; Kovacs, Herfert, 2012; Herfert et al., 2012; Kabisch, Grossmann, 2013; Szafranska, 2015) uzsver šo mikrorajonu pozitīvās puses – tajos ir vērojama liela sociālā un sociālekonomiskā daudzveidība, kas uzskatāms par pozitīvu priekšnoteikumu, lai apkaimes nedegradētos. Turklāt viena no lielākajām šo mikrorajonu priekšrocībām ir tā, ka tajos ir iespējams iegādāties visai lētus mājokļus (Kovacs, Herfert, 2012), tādēļ sociālisma laika mikrorajoni bieži kļūst par jauniešu pirmajām dzīvesvietām vai par starpposmu līdz nākamajam mājoklim (Kabisch, Grossmann, 2013; Musterd, Van Kempen, 2007); tāpat, ņemot vērā zemo īres maksu, šajos mikrorajonos spilgti izpaužas studentifikācijas process (Szafranska, 2017). Tas savukārt ietekmē iedzīvotāju sastāvu un sociāli telpisko diferenciāciju šādās apkaimēs, jo jaunpienācēji parasti ir gados jaunāki, bieži bez partneriem, ar bērniem, ar zemāku izglītības līmeni (atsevišķos gadījumos arī augstāku, piemēram, Szafranska, 2017) un zemāku ienākumu līmeni, salīdzinot ar ilggadīgajiem iedzīvotājiem (Kabisch, Grossmann, 2013; Kovacs, Herfert, 2012; Szafranska, 2017).

Avots: pēc Kovacs, Herfert, 2012

3.4. attēls. Sociālais statuss un attālums no pilsētas centra

Lai gan sociālisma laika mikrorajonu reputācija kopš tā beigām ir pasliktinājusies (Kovacs, Herfert, 2012), tomēr tie joprojām ir dzīvesvieta lielai daļai postsociālisma pilsētu iedzīvotāju, kuri ikdienā spēj novērtēt šo mikroraju pozitīvos un negatīvos aspektus. Empīriskie pētījumi par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu sociālisma laika daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos liecina, ka iedzīvotāji tos kā dzīvesvietu vērtē visai pozitīvi (Herfert et al., 2012; Gnatiuk et al., 2018; Kabisch, Grossmann, 2013; Kovacs, Herferts, 2012); atsevišķos gadījumos šis vērtējums ir pat augstāks, nekā citās pilsētas daļās (Kovacs, Douglas, 2004; Gentile, 2005). Arī atsevišķi pētījumi citur Eiropā, kas pētījuši iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumu daudzstāvu dzīvojamo māju apkaimēs, rāda visai augstu novērtējumu, kas gan variē starp dažādām sociālajām grupām (Buys, 2012; Dekker et al., 2011). Kabišs un Grosmans (Kabisch, Grossmann, 2013) pētījumā Austrumvācijā atklājuši, ka iedzīvotāju apmierinātībai ar dzīvesvietu sociālisma laika mikrorajonā ir tendence palielināties, kas tiek skaidrots ar piederības sajūtu vietai, publisko vietu, piemēram, zaļo zonu un rotaļu laukumu kvalitāti, ieguldījumiem mājokļu fiziskā stāvokļa uzlabošanā, kā arī iedzīvotāju sastāva novecošanos šajos mikrorajonos. Arī sociālisma laika daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie iedzīvotāji Polijas pilsētās augstu novērtējuši urbānās telpas pieejamību, plašās atklātās zaļās zonas, pamatpakalpojumu nodrošinājumu, kā arī dzīves apstākļus mājokļos, turpretim kā negatīvus faktorus minot autostāvvietu trūkumu un kopējo ainavu apkaimēs (Gorczyca, Grabinski, 2017). Pētījumā Vācijā (Herfert et al., 2012) noskaidrots, ka daudzstāvu dzīvojamo māju rajonos dzīvojošie savu dzīvesvietu vērtē visai pozitīvi, savukārt kritiskāk tos vērtē iedzīvotāji, kas dzīvo citās pilsētas vietās. Kopējo apmierinātību ar dzīvesvietu šādos mikrorajonos paaugstina arī iedzīvotāju iesaiste apkārtnes uzlabošanā (Herfert et al., 2012). Tāpat iedzīvotāju apmierinātība ar daudzstāvu dzīvojamajiem mikrorajoniem palielinās, ja tajās tiek renovēts sociālisma laikā celtais dzīvojamais fonds (Kovacs, Herfert, 2012). Savukārt neapmierinātību ar dzīvi šādos mikrorajonos pauž tie iedzīvotāji, kuri finansiālu iemeslu dēļ nevar atļauties mainīt dzīvesvietu uz citām pilsētas daļām (Kovas, Herfert, 2012).

4. PĒTĪJUMA DATI UN METODES

4.1. Pētījuma dati

Promocijas darbā Jelgavas iedzīvotāju sastāva, morfoloģiskās struktūras un kopējās urbānās pievilcības raksturošanai izmantoti dažādi statistisko un analītisko datu avoti, kas ģeogrāfiskos pētījumos tiek raksturoti kā neaizstājami dati (Clifford et al., 2010), lai gan to detalizācija, tai skaitā telpiskā detalizācija, ne vienmēr atbilst pētījuma mērķim. Vispārīgai Jelgavas iedzīvotāju struktūras un to telpiskās izkliedes raksturošanai galvenokārt izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes dati, kas nodrošina statistiku par iedzīvotāju skaitu visas pilsētas līmenī, kā arī atsevišķus rādītājus, piemēram, iedzīvotāju skaitu mazākās teritoriālās vienībās 100x100m režģa pārklājumā, tomēr lielākā daļa no tiem pieejami visas pilsētas mērogā, nedalot mazākās telpiskajās vienībās.

Lai raksturotu Jelgavu kā studentu pilsētu, izmantoti statistikas dati par Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošo skaitu un raksturojumu no Izglītības un zinātnes ministrijas sagatavotā „Pārskata par Latvijas augstāko izglītību”, kas sniedz informāciju par Latvijas augstāko izglītības iestāžu studentu skaitu, tā dinamiku, kā arī atsevišķiem imatrikulēto studentu raksturojošiem rādītājiem, tai skaitā iepriekšējo dzīvesvietu.

Jelgavas pilsētas morfoloģiskās struktūras attīstības raksturošanai izmantoti dažādi vēsturiskie materiāli, tai skaitā Ģ.Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja avoti un Jelgavas bibliotēkas novadpētniecības materiāli. Savukārt pilsētas pašreizējās morfoloģiskās struktūras raksturošanai izmantoti dažādi Jelgavas pilsētas teritorijas plānošanas attīstības dokumenti, tai skaitā Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums 2009.–2021.gadam. Lai gan informācija par teritorijas apbūvi tiek uzkrāta atsevišķās valsts nozīmes informācijas sistēmās, tai skaitā Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā, tomēr tajās uzkrātā informācija par atsevišķiem ēku raksturojošiem datiem nav pilnīga, un aktuālākā un pilnīgākā informācija, piemēram, par dzīvojamo ēku struktūru un vecumu ir Centrālās statistikas pārvaldes Tautas skaitīšanas dati par 2011. gadu, kas turklāt attēloti republikas pilsētās arī mazākās telpiskajās vienībās 100x100 m režģa pārklājumā.

Urbānās telpas pievilcības raksturošanai izmantoti gan dažādi publiski pieejamie Jelgavas pilsētas pašvaldības, tai skaitā tās padotības institūciju, piemēram, pilsētas pašvaldības iestādes „Pilsētsaimniecība” un aģentūras „Kultūra” statistikas dati, gan Centrālās statistikas pārvaldes 2017. gadā veiktās iedzīvotāju aptaujas „Dzīves kvalitāte pilsētās” publicētie dati, kurā veikta arī 501 Jelgavas iedzīvotāja anketēšana.

Promocijas darba empīriskā pētījuma pamatā nozīmīga ir **Jelgavas iedzīvotāju aptauja**, kuras mērķis ir noskaidrot dzīvesvietas pievilcības izpētes līmeņu un telpisko atšķirību modeļa izpausmes Jelgavā. Aptauja ir viens no galvenajiem pētniecības rīkiem cilvēkģeogrāfijā un tiek plaši izmantota dažādos ģeogrāfiskos pētījumos, īpaši uzvedības ģeogrāfijā, lai pētītu indivīdu uztveri, uzvedību, pieredzi, attieksmi un telpisko mijiedarbību (Flowerdew, Martin, 2005; Lindsay, 2006; Clifford et al, 2010). Pētījumā tika izvēlēta kvantitatīvā aptaujas metode – anketēšana, ko parasti izmanto, ja sekundārie dati nenodrošina ar pētījuma vajadzībām nepieciešamo informāciju (Clifford et al., 2010). Aptauja īstenota vairākos posmos:

- **1. posmā** 2018. gada jūnijā tika veikta iedzīvotāju aptauja Jelgavas pilsētā. Kopumā šajā posmā tika aptaujāti 475 respondenti.

- **2. posmā** 2018. gada jūlijā iedzīvotāju aptauja tika veikta internetā. Aptaujas anketa tika elektroniski ievadīta google.com standarta aptaujas veidnē un saite uz to ievietota Facebook Jelgavas sludinājumu grupās, kas orientētas gan uz latviešu, gan krievu tautības auditoriju. Kopumā elektroniski tika iegūtas 217 respondentu aizpildītas veidlapas.
- **3. posmā** 2018. novembra beigās – decembra sākumā tika veikta Latvijas Lauksaimniecības universitātē, kas ir nozīmīgākā augstākās izglītības iestāde šajā pilsētā un Zemgales reģionā, dažādās fakultātēs studējošo un studiju laikā Jelgavā dzīvojošo studentu aptauja klātienē. Kopumā tika aptaujāti 269 studenti, kas sastāda aptuveni 6,4% no visiem Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošiem.

Iedzīvotāju dzīves un darbības telpas izpētes anketa (1 .pielikums) veidota pēc iepriekš aprobētas struktūras no vairākām saistītām jautājumu grupām un kopumā 14 jautājumiem ar apakšpunktiem. Anketā iekļauti galvenokārt slēgtie jautājumi ar atbilžu variantiem, jo šādiem jautājumiem, pretstatā atvērtā tipa jautājumiem, ir vairākas priekšrocības: tie atvieglo respondentam atbildes sniegšanu, kā arī tos ir vieglāk apstrādāt ar statistikas metodēm un interpretēt datu analīzes procesā, jo tiem ir limitēts atbilžu variantu skaits (Clifford et al., 2010; Kristapsone, 2014). Anketas ievadā iekļauti jautājumi, kas saistīti ar respondentu pašreizējās dzīvesvietas Jelgavā raksturojumu, tai skaitā pilsētas apkaime, mājoklis un to raksturojošie rādītāji, kam seko jautājumi par respondentu līdzšinējo migrācijas jeb dzīvesvietas maiņas pieredzi. Nākamajā jautājumu grupā ietverti jautājumi, kas saistīti ar respondenta subjektīvo dzīvesvietas un Jelgavas urbānās telpas novērtējumu un piederības sajūtu šai pilsētai. Aptaujas anketā jautājumi dzīvesvietas pievilcības novērtēšanai tika veidoti pēc vienas no biežāk lietotajām metodēm, ko izmanto iedzīvotāju aptaujās, lai noteiktu respondentu attieksmi – Likerta skalas 5 punktu sistēmas, kur „1” atbilst vērtējumam „ļoti neapmierināts” un „5” – „ļoti apmierināts”, savukārt vērtība „3” atbilst neitrālam vērtējumam (Clifford et al., 2010; Bryman, 2012). Tāpat Likerta 5 punktu skala izmantota, lai noskaidrotu aptaujāto piederības sajūtu Jelgavai, kur „1” atbilst „pilnībā nepiederīgs” un „5” – „pilnībā piederīgs”. Tiem seko jautājumi, kas saistīti ar nākotnes nodomiem attiecībā uz dzīvesvietas maiņu, kā arī jautājumi, kas raksturo aptaujāto dzīves telpas trajektorijas – kur atrodas to darba vai mācību vieta, kur tiek izmantoti dažāda veida pakalpojumi. Apmierinātības jautājumu grupu noslēdz jautājumi par apmierinātību ar dzīvi kopumā, ar dzīvi Jelgavā, kā arī mājsaimniecības finansiālo stāvokli. Anketas nobeigumā iekļauti respondentus raksturojošie demogrāfiskie un sociālekonomiskie jautājumi, tai skaitā vecums, ģimenes stāvoklis, tautība un izglītība.

Kopumā aptaujā tika aizpildīta 961 anketa. Respondentu vecumstruktūru ietekmējis Jelgavā studējošo respondentu skaits, kā rezultātā no aptaujas datu masīva vairāk nekā puse ir jaunieši vecumā no 18 līdz 34 gadiem. Detalizētāks aptaujas izlases raksturojums attēlots 4.1. tabulā.

4.1. tabula. Jelgavas iedzīvotāju aptaujas respondentu raksturojums

Raksturojošie rādītāji		Skaitis	%
Izlase kopā		961	100,0
Dzimums	Vīrietis	337	35,1
	Sieviete	624	64,9
Vecums	18–34	552	57,4
	35–64	309	32,2
	65 un vairāk	100	10,4
Tautība	latvietis	791	82,3
	cita	170	17,7
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	401	41,7
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	560	58,3
Vai bērni dzīvo mājāsaimniecībā	jā	339	35,3
	nē	622	64,7
Izglītība	pamatizglītība	45	4,7
	vispārējā vidējā	291	30,3
	profesionālā vidējā vai arodizglītība	233	24,2
	augstākā	392	40,8
Nodarbošanās	strādā	482	50,2
	nestrādā	140	14,6
	mācās	196	20,4
	strādā un mācās	142	14,8
Apkaime	Centrs	425	44,2
	Pārlielupe	109	11,3
	RAF	190	19,8
	Nomales	183	19,0
	Satiksmes ielas rajons	54	5,6
Mājokļa veids	dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā	577	60,0
	privātmāja, rindu māja	231	24,0
	dienesta viesnīca, kopmītne	153	15,9
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	627	65,2
	īrēts	334	34,8
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie (<5 gadi)	437	45,5
	ilgstoši dzīvojošie (>5 gadi)	524	54,5

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

No kopējās aptaujas izlases 269 respondenti bija Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošie studenti, no kuriem 192 ieradušies studēt Jelgavā no citām Latvijas pilsētām un lauku novadiem, savukārt 77 no studentiem jau iepriekš pirms studijām dzīvoja un joprojām dzīvo šajā pilsētā. Tā kā Latvijas mērogā līdz šim nav pētīta studentu apmierinātība ar universitātes pilsētu, promocijas darbā studenti tika izvēlēti kā viena no izpētes grupām. Ņemot vērā to, ka migrācijas notikums un iepriekšējās dzīvesvietas kvalitāte var būtiski ietekmēt dažādu subjektīvo dzīves jomu novērtējumu, tai skaitā pašreizējo dzīvesvietu, kā mērķgrupa datu analīzei tika izvēlēti tie studenti, kam ir migrācijas pieredze un kas pārcēlušies uz Jelgavu no citas teritorijas (n=192). Ņemot vērā pētījuma gaitā izveidoto ar dzīvi Jelgavā apmierinātākā un neapmierinātākā respondenta profilu, kā galvenās salīdzināmās iedzīvotāju grupas izvēlētas studenti un jaunieši bez migrācijas pieredzes (n=259), kā arī seniori (n=100), kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu. Detalizēts izvēlēto iedzīvotāju grupu raksturojums attēlots 4.2. tabulā.

4.2. tabula. Studentu, jauniešu un senioru respondentu raksturojums

		Studenti ar migrācijas pieredzi		Studenti un jaunieši bez migrācijas pieredzes		Seniori	
		Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
Izlase kopā		192	100%	259	100%	100	100%
Dzimums	Vīrietis	62	32%	89	34%	39	39%
	Sieviete	130	68%	170	66%	61	61%
Vecums	18-24	171	89%	107	41%	100	100%
	25-34	21	11%	152	59%		
	virs 65						
Tautība	latvietis	169	88%	219	85%	67	67%
	cita	23	12%	40	15%	33	33%
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	141	73%	110	42%	46	46%
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	51	27%	149	58%	54	54%
Vai bērni dzīvo māsaimniecībā	jā	7	4%	105	41%	15	15%
	nē	185	96%	154	59%	85	85%
Nodarbošanās	strādā	0	0%	134	52%	27	27%
	nestrādā	0	0%	16	6%	73	73%
	mācās	129	67%	54	21%		
	strādā un mācās	63	33%	54	21%		
Mājokļa veids	dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā	46	24%	176	68%	81	81%
	privātmāja	8	4%	76	29%	19	19%
	dienesta viesnīca	138	72%	7	3%		
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	33	17%	188	73%	92	92%
	īrēts	159	83%	71	27%	8	8%

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

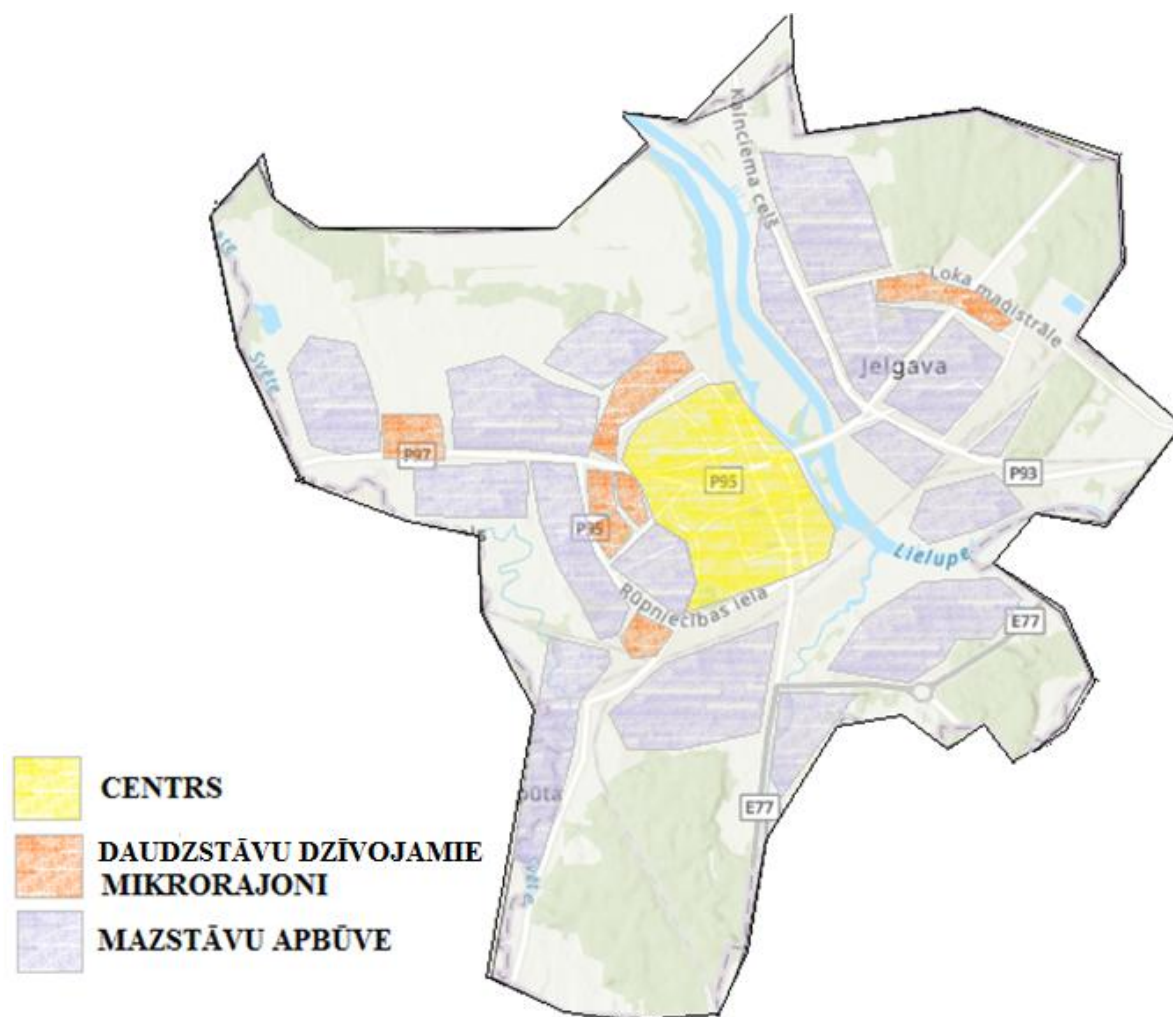
Analizējot dzīvesvietas pievilcību pilsētā, ir būtiski definēt pētāmās teritorijas iekšējo struktūru, lai noteiktu, vai telpiskie aspekti ietekmē subjektīvo dzīvesvietas pievilcības novērtējumu. Jelgavas pilsētā plānošanas dokumentos nav izdalītas sīkākas teritoriālās vienības, kā tas ir citās Latvijas pilsētās, piemēram, apkaimes Rīgā (Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments, n/d), pilsētas daļas Liepājā (Liepājas pilsētas Būvvalde, 2017), vai pilsētas apbūves rajoni Ventspilī (Ventspils pilsētas Dome, 2012), jo Jelgavas urbānā struktūra raksturojama kā monocentriska. Arī precīzas pilsētas centra robežas plānošanas dokumentos nav noteiktas, lai gan Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģijā 2007.–2020. gadam noteikts, ka centra telpiskās un funkcionālās nozīmes stiprināšana jāveic, veidojot to pa galvenajām attīstības asīm – Zemgales prospektu, Akadēmijas ielu un Pasta ielu.

Tomēr pilsētas vēsturiskā attīstība un pastāvošo politisko iekārtu maiņa līdzīgi kā citās pilsētās Centrālajā un Austrumeiropā (Gentile, 2005; Ruoppila, Kahrik, 2003; Ruoppila, 2004; Brade et al, 2009; Sykora, 2009; Marcinczak, Sagan, 2011; Temelova et al, 2011; Marcinczak, 2012; Krišjāne, Bērziņš, 2014; Kahrik et al, 2016; Krumins et.al, 2018) ir veidojusi noteiktas iezīmes Jelgavas urbānajā telpā, kā rezultātā tajā var tikt sadalītas vairākas atšķirīgas pilsētas zonas – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve (skatīt 4.1. attēlu). Pilsētas zonu noteikšanas pamatā, tāpat kā citu autoru pētījumos (piemēram, Šolks, 2013; Dekker et al., 2011), ņemta vērā teritorijas vēsturiskā attīstība, teritorijā dominējošā apbūve un funkcionālā izmantošana (4.3. tabula).

4.3. tabula. Jelgavas zonu raksturojums

	Pilsētas zona		
	Centrs	Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni	Mazstāvu apbūve
Dominējošā telpiskā struktūra	Vēsturiskā apbūve, daudzstāvu un jaukta tipa dzīvojamā apbūve, publiskā apbūve	Daudzstāvu dzīvojamā apbūve	Mazstāvu dzīvojamā apbūve, dabas teritorijas, rūpnieciskā apbūve
Funkcionālā izmantošana	Dzīvojamā, komerciālā un administratīvā	Dzīvojamā un komerciālā	Dzīvojamā, ražošanas, komerciālā un rekreatīvā

Avots: Autores veidots, izmantojot Jelgavas funkcionālo zonējumu

Avots: autores veidots, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes teritoriālo vienību brīvpieejas karti ESRI Arcgis Online

4.1. attēls. Pilsētas zonu iedalījums Jelgavā

Centrs ir pilsētas daļa Lielupes kreisajā krastā, kuras robežas nosacīti noteiktas gar Lielupes atteku Driksas upi austrumos, dzelzceļa mezglu dienvidos, Satiksmes un Zvejnieku ielu ziemeļos, kā arī Tērvetes ielu, Sarmas ielu un Asteru un Māras ielas rajonu pilsētas rietumos. Šī ir pilsētas vecākā daļa, kurā saskaņā ar vēsturiskām liecībām (piemēram, Tomašūns, 2016) veidojušies pilsētas pirmsākumi. Tomēr, ņemot vērā pilsētas vēstures notikumus 20. gadsimtā un piedzīvoto karadarbību, vēsturiskā apbūve saglabājusies tikai atsevišķās pilsētas daļās, galvenokārt Vecpilsētas ielas kvartālā, kurš pamazām atgūst savu pievilcību (4.2. attēls). Tajā pašā laikā Centrā dominē publiskā apbūve, daudzstāvu un jaukta tipa dzīvojamā apbūve, kas galvenokārt celta laika periodā no 1946. gada līdz 1990. gadam. Pilsētas Centrā ir sastopami dažādu sociālisma laikā celto tipveida dzīvojamo ēku piemēri, tai skaitā Staļina projekta ēkas, kas celtas laika periodā 1945. gada līdz 20. gs. 50. gadu beigām, piecstāvu Hruščova laika projekta ēkas, kas būvētas periodā no 1955. līdz 1965. gadam, un Lietuviešu projekta ēkas, kas celtas pēc 1960. gada, divpadsmit stāvu Čehu projekta ēkas, kas celtas pēc 1970. gada, kā arī pēc 1970. gada celtās 104. un 602. sērijas ēkas (4.3. attēls).

Avots: Autores fotouzņēmumi

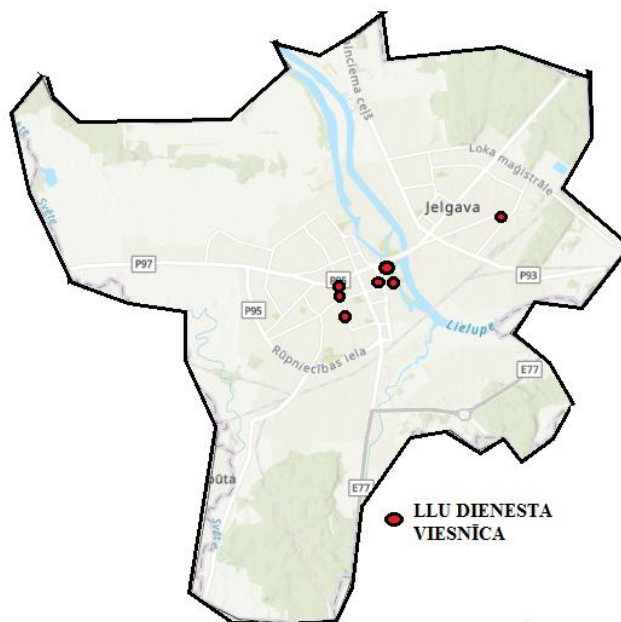
4.2. attēls. Vecpilsētas ielas kvartāla apbūve pilsētas Centra zonā

Avots: Autores fotouzņēmumi

4.3. attēls. Sociālisma laika apbūve pilsētas Centra zonā

Papildus šajā zonā koncentrējas arī lielākā daļa studentu dienesta viesnīcu – no septiņām Latvijas Lauksaimniecības universitātes dienesta viesnīcām Centrā izvietotas sešas (4.4. attēls), līdz ar to šajā pilsētas zonā studiju gada laikā koncentrējas lielākais studentu skaits.

Avots: autores veidots pēc Latvijas Lauksaimniecības universitātes informācijas

4.4. attēls. Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentu dienesta viesnīcu izvietojums Jelgavā

Pēc funkcionālās izmantošanas papildus dzīvojamajai funkcijai Centrā izvietotas arī lielākā daļa pilsētas administratīvo iestāžu, kā arī šajā zonā pieejams plašākais dažādu pakalpojumu, tai skaitā mazumtirdzniecības pakalpojumu, klāsts.

Lai gan Jelgavā sociālisma laikā celtās ēkas ir izvietotas visās pilsētas zonās, tomēr pilsētas urbānajā struktūrā var tikt īpaši nošķirti arī **Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni**. Atbilstoši citos avotos noteiktajiem kritērijiem (Dekker et al., 2011), daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni ir daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku grupas, kas urbānajā telpā nošķiramas kā atšķirīgas un diskretas ģeogrāfiskās vietas, kuras projektētas un celtas ar valsts atbalstu un kurās ir noteikts mājokļu skaits. Jelgavas gadījumā kā kritērijs mājokļu skaitam tika izvēlēti vismaz 600 mājokļi. Telpiski tie izvietoti ārpus pilsētas Centra robežām un tiem raksturīga blīva sociālisma laikā celtu daudzstāvu tipveida ēku, galvenokārt 467. un 103. sērijas apbūve, kas celta pēc 1980. gada. Raksturīgākie šīs pilsētas zonas piemēri, kas izvēlēti arī par etalonteritorijām šīs zonas raksturošanai, ir RAF dzīvojamais masīvs un Satiksmes ielas mikrorajons, kas sociālisma laikā celti, lai nodrošinātu ar mājokļiem Jelgavā rūpniecībā nodarbinātos. RAF dzīvojamais masīvs atrodas Lielupes labajā krastā Rīgas virzienā un to ieskauj Loka maģistrāle, Pērnavas un Pumpura iela, savukārt Satiksmes ielas mikrorajons izvietots pilsētas pretējā pusē Lielupes kreisajā krastā teritorijā, ko aptver Satiksmes un Atmosdas iela, kā arī Meiju ceļš. Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos paralēli dzīvojamajai funkcionālajai izmantošanai pastāv arī komerciālā izmantošana, kas galvenokārt vietējos apkārtnes iedzīvotājus nodrošina ar ikdienas preču iegādi, turpretim rekreācijas funkcijas šajās zonās ir visai ierobežotas un aprobežojas ar ēku iekšpagalmiem.

Daudzstāvu dzīvojamā mikrorajonā – RAF dzīvojamajā masīvā – ir izvietota arī viena no Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentu dienesta viesnīcām, kas ir vienīgā šāda tipa studentu dzīvojamā ēka ārpus pilsētas Centra un kura galvenokārt piesaista studentus no turpat netālu izvietotās Latvijas Lauksaimniecības universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes, tādējādi nodrošinot ērtu nokļūšanu mācību iestādē.

Avots: Autores fotouzņēmumi

4.5. attēls. Daudzstāvu dzīvojamo mikrorajonu apbūves piemēri RAF un Satiksmes ielas mikrorajonos

Palielinoties pilsētas iedzīvotāju skaitam, paplašinoties vēsturiskajam centram un augot iedzīvotāju ienākumu līmenim, liela daļa iedzīvotāju savus mājokļus veido ārpus pilsētas centra robežām. Promocijas darbā šī pilsētas zona nošķirta kā **Mazstāvu apbūve**, un tā aizņem pārējo teritoriju, kas nav iekļauta iepriekšminēto pilsētas zonu robežās. Šai zonai galvenokārt raksturīga individuālo dzīvojamo māju apbūve, turklāt ar tendenci – jo tālāk no centra, jo apbūve ir jaunāka. Lielākā daļa pilsētas Centram pieguļošās teritorijās esošo individuālo dzīvojamo ēku būvētas sociālisma laikā, tās ir nelielas ar visai mazu zemes platību 600–800 m² robežās. Savukārt aizvien vairāk periodā pēc 2000.gada būvētu individuālo dzīvojamo māju parādījušās teritorijās, kas atrodas Dobeles virzienā Līniju apkārtnē, Lietuvas šosejas apkārtnē Elejas virzienā, kā arī Kalnciema ceļa un Loka maģistrāles apkārtnē Jūrmalas virzienā, apliecinot, ka suburbanizācijas procesi saskatāmi arī vidēja līmeņa pilsētās.

Avots: autores fotouzņēmumi

4.6. attēls. Dzīvojamās apbūves piemēri Mazstāvu apbūves zonā

Pilsētas zonas – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve – pētījumā veido pamatu dzīvesvietas pievilcības novērtējuma analīzei Jelgavas pilsētā telpiskā griezumā. Lai strukturētu promocijas darbā veiktās iedzīvotāju aptaujas datus sīkākās telpiskajās vienībās, anketā respondentiem bija lūgts norādīt to dzīvesvietas atrašanos pilsētas telpā, izvēloties no raksturīgākajām un atpazīstamākajām apkaimēm, kas tiek lietotas arī pilsētnieku ikdienas valodā un kuras var piemērot tālāk pilsētas zonu sadalījumā. Ņemot vērā iepriekš aprakstīto pilsētas zonu dalījumu, RAF apkaime un Satiksmes ielas mikrorajons tika izvēlēti kā Daudzstāvu dzīvojamo mikrorajonus vislabāk raksturojošie piemēri, jo tajos dominē koncentrēta sociālisma laikā būvētu daudzstāvu namu apbūve. Savukārt Pārlielupe, kas atrodas Lielupes upes labajā krastā un kam galvenokārt raksturīga individuālo dzīvojamo māju apbūve, bija kā viena no etalonteritorijām pilsētas zonai Mazstāvu apbūve.

Analizējot procesus urbānajā telpā, ir būtiski ņemt vērā tajā dzīvojošo iedzīvotāju sastāvu un raksturojošās pazīmes, jo tas var būtiski ietekmēt analizējamos rezultātus. Oficiālās statistikas dati, kas raksturotu iedzīvotāju sastāvu mazākās Jelgavas teritoriālās vienībās, ir pieejami tikai par kopējo iedzīvotāju skaitu un blīvumu, līdz ar to pētījumā izmantoti promocijas darbā veiktās iedzīvotāju aptaujas dati (4.4. tabula), kas ne tikai raksturo aptaujas respondentus, bet arī atklāj noteiktas iedzīvotājus raksturojošās iezīmes pilsētas zonās.

Aptaujas izlases raksturojošie demogrāfiskie dati liecina, ka lielāks īpatsvars jauniešu mājokļu atrodas pilsētas Centrā un Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos, kur atrodas arī lielākā daļa Latvijas Lauksaimniecības universitātes dienesta viesnīcu, savukārt pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, salīdzinot ar pārējām pilsētas zonām, ir lielāks vidējās paaudzes iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 35 līdz 64 gadiem. Savukārt nedaudz lielāks īpatsvars aptaujas izlases vecākās paaudzes iedzīvotāju mājokļu atrodas Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos. Tāpat respondentu ģimenes stāvokli raksturojošie dati atklāj, ka pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, salīdzinot ar Centru un Daudzstāvu dzīvojamiem mikrorajoniem, raksturo lielāks precēto vai ar partneri kopā dzīvojošo īpatsvars, kā arī Mazstāvu apbūves zonā ir lielāks to mājsaimniecību īpatsvars, kurās dzīvo bērni. Tajā pašā laikā pilsētas Centra zonā dzīvojošo respondentu izlasei raksturīgs visaugstākais bez partnera un bez bērniem dzīvojošo īpatsvars. Respondentu izlases etniskie dati liecina, ka lielākais latviešu respondentu īpatsvars dzīvo pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, kas turpinās Centra zonā, savukārt Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos izlases cittautiešu īpatsvars bijis nedaudz lielāks, salīdzinot ar abām pārējām zonām.

Respondentu izlasi raksturojošie sociālekonomiskie rādītāji liecina, ka lielākais augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars dzīvo pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, savukārt mazāks šīs grupas īpatsvars bijis starp Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos dzīvojošiem respondentiem, kur biežāk nekā pārējās pilsētas zonās dzīvo respondenti ar zemākus izglītības līmeni. Turklāt Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos dzīvojošā respondentu izlase sastāv no lielāka īpatsvara nestrādājošu iedzīvotāju, salīdzinot ar abām pārējām zonām, kā arī tajā ir augstāks to respondentu īpatsvars, kas aptaujas veikšanas laikā tikai mācījās, t.i., studēja.

Analizējot aptaujas izlases mājokļu raksturojošos datus, Mazstāvu apbūves zonas raksturo lielāks privātmājās dzīvojošo īpatsvars, salīdzinot ar pārējām zonām, savukārt pilsētas Centrā un Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos bez dominējoši daudzdzīvokļu ēkās dzīvojošiem respondentiem, nozīmīgs īpatsvars respondentu kā dzīvesvietu norādījuši arī dienesta viesnīcas. Tikai 18,5% no Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošajiem aptaujātajiem dzīvo īrētos mājokļos, turpretim pilsētas Centrā un Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos ir būtiski lielāks mājokļus īrējošo īpatsvars – attiecīgi 44,0% un 38,1%. Tāpat aptaujas izlases raksturojums apstiprina, ka pilsētas Mazstāvu apbūves zonā mājokļu fonds ir jaunāks, jo gandrīz katrs trešais šajā pilsētas zonā dzīvojošais respondents norādījis, ka dzīvo mājoklī, kas celts laika periodā pēc 1991. gada, savukārt attiecīgajā laika periodā celtajās ēkās Centrā dzīvo tikai aptuveni 10% un Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos gandrīz 15% aptaujāto. Papildus Mazstāvu apbūves zonā ir arī lielāks ilgstoši savā dzīvesvietā dzīvojošo īpatsvars, savukārt abās pārējās pilsētas zonās vidēji katrs otrais respondents pašreizējā dzīvesvietā dzīvo mazāk par pieciem gadiem.

4.4. tabula. Jelgavas iedzīvotāju aptaujas respondentu un to mājokļu raksturojums pilsētas zonās

		Pilsētas zonas			Kopā
		Centrs	Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni	Mazstāvu apbūve	
Kopā		425 44,2%	244 25,4%	292 30,4%	961 100,0%
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	37,6%	33,6%	32,5%	35,1%
	Sieviete	62,4%	66,4%	67,5%	64,9%
Vecums	18–34	62,1%	61,1%	47,6%	57,4%
	35–64	29,2%	26,2%	41,4%	32,2%
	65 un vairāk	8,7%	12,7%	11,0%	10,4%
Tautība	latvietis	84,9%	72,1%	87,0%	82,3%
	cita	15,1%	27,9%	13,0%	17,7%
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	46,8%	45,5%	31,2%	41,7%
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	53,2%	54,5%	68,8%	58,3%
Bērni dzīvo mājāsaimniecībā	jā	29,4%	33,2%	45,5%	35,3%
	nē	70,6%	66,8%	54,5%	64,7%
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	4,2%	5,7%	4,5%	4,7%
	vispārējā vidējā profesionālā vidējā	31,8%	34,8%	24,3%	30,3%
	augstākā	24,2%	25,8%	22,9%	24,2%
		39,8%	33,6%	48,3%	40,8%
Nodarbošanās	strādā	48,7%	42,6%	58,8%	50,2%
	nestrādā	13,6%	16,8%	14,1%	14,6%
	mācās	20,2%	28,3%	14,1%	20,4%
	strādā un mācās	17,4%	12,3%	13,1%	14,8%
Mājokļa raksturojums un migrācijas pieredze					
Mājokļa veids	dzīvoklis	67,1%	61,5%	48,6%	60,0%
	privātmāja	14,4%	13,1%	47,3%	24,0%
	kopmītne	18,6%	25,4%	4,1%	15,9%
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	56,0%	61,9%	81,5%	65,2%
	īrēts	44,0%	38,1%	18,5%	34,8%
Mājokļa celtniecības periods	pirms 1945	5,2%	2,5%	5,1%	4,5%
	1946–1990	84,9%	82,8%	65,1%	78,4%
	1991–2000	5,9%	6,6%	14,7%	8,7%
	pēc 2000	4,0%	8,2%	15,1%	8,4%
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	49,4%	52,0%	34,2%	45,5%
	ilgstoši dzīvojošie	50,6%	48,0%	65,8%	54,5%

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

4.2. Izmantotās datu apstrādes metodes

Promocijas darbā veiktās aptaujas rezultātā tika iegūts Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datu masīvs, kas bez tradicionālajām datu apstrādes un analīzes metodēm, piemēram, aprakstošās statistikas, tika apstrādāts arī ar ekonometriskajām datu analīzes metodēm.

Tā kā kopējais promocijas darbā veiktajā Jelgavas iedzīvotāju aptaujā analizēto pilsētas telpu raksturojošo pazīmju skaits ir pietiekami liels, kas tādējādi sarežģī to apstrādi, pētījuma gaitā tika nolemts reducēt to skaitu, nosakot dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošos faktorus, ko paredzēts izmantot turpmākai aptaujas datu analīzei. Lai noskaidrotu, kādi urbānās telpas faktori ietekmē Jelgavas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, primāri tika izvēlēta **faktoranalīze**, izmantojot galveno komponentu metodi, bet faktoru pilnīgākai interpretācijai lietots *Varimax* rotācijas paņēmiens, kas tiek atzīts par piemērotāko no ortogonālās rotācijas veidiem (Adriaanse, 2007; Tabachnick, Fidell, 2013). Faktoranalīze ir statistikās analīzes metode, ko izmanto kā redukcijas metodi, lai datu masīvu ar daudziem mainīgajiem samazinātu uz mazāku skaitu mainīgo, apvienojot cieši korelējošus mainīgos dažos pamatfaktoros, kas ir lineāri atkarīgi no sākotnējiem faktoriem, bet nav korelatīvi saistīti savā starpā (Rogerson, 2001; Bryman, 2012). Galveno komponentu metodi izmanto tad, kad pētījuma veicējs nevēlas analizē iekļaut visus analizējamās mainīgos, tomēr vēlas izmantot šajos mainīgajos esošo informāciju (Adriaanse, 2007). Faktoranalīze kā datu apstrādes metode lietota arī iepriekšējos dzīvesvietas pievilcības novērtējuma pētījumos Latvijas pilsētās (Bauls et al., 2003; Litavniece, Ežmale, 2012). Faktoru izskaidrošanai promocijas darba veiktajā pētījumā tika izmantotas 14 pilsētvides pazīmes: sabiedriskais transports, veselības aprūpe, sporta objekti, kultūras objekti, ielu un ēku stāvoklis, publiskas vietas (piemēram, tirgi, skvēri, gājēju zonas), zaļās zonas, mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, izglītības iestādes, gaisa kvalitāte, trokšņu līmenis, sakoptība, drošība un darba iespējas. Tomēr analīzes procesā, izmantojot **regresijas analīzi**, tika konstatēts, ka atsevišķu pilsētas telpas pazīmju – mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, izglītības iestādes, ielu un ēku stāvoklis, kā arī darba iespējas – iekļaušana faktoru kopās nav lietderīga, jo tās pietiekami neizskaidro apmierinātību ar dzīvesvietu Jelgavā (ietekmes vērtības zem 0,4), tādēļ tās no faktoru kopas tika izslēgti.

Ņemot vērā, ka faktoranalīzes rezultātā tika noteikti dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošie faktori, turpmākajā pētījuma gaitā vairs netika analizētas atsevišķas dzīvesvietas pievilcības pazīmes (piemēram, gaisa kvalitāte, trokšņu līmenis, zaļās zonas), bet gan dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošie faktori. Lai analizētu datus un pielietotu turpmākā analīzē citas statistisko datu apstrādes metodes, datu masīvā tika izveidoti jauni mainīgie, kas tika aprēķināti kā vidējās vērtības 5 ballu sistēmā no faktoranalīzes rezultātā katrā faktorā ietilpstošajām urbānās telpas pazīmēm.

Lai noteiktu, vai pastāv statistiski būtiskas atšķirības starp dažādu iedzīvotāju grupu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, vispirms tika pārbaudīts, vai Jelgavas iedzīvotāju datu masīva dati attiecībā uz dzīvesvietas pievilcības novērtējumu atbilst normālam sadalījumam, lietojot **Kolmogorova-Smirnova testu**. Datu apstrādes rezultātā tika noskaidrots, ka dati neatbilst normālajam sadalījumam, un tā kā Likerta skalas dati zinātniskajā literatūrā parasti tiek uztverti kā ordinārās skalas dati (Clifford et al., 2010), līdz ar to turpmākai datu analīzei tika izmantotas neparametriskās datu apstrādes metodes, kas ir vienīgās pieļaujamās metodes šādos gadījumos (Lindsay, 2006; Burt, Barber, 1996). Salīdzinājumā ar parametriskajām,

neparametriskajām metodēm ir vairākas priekšrocības – to lietošanai nav nepieciešams izlases datu normālais sadalījums, tās var izmantot situācijās, kad datu izlase ir visai neliela, neparametriskos testus var izmantot dažādu mērāmo skalu datiem, kā arī tās ir vieglāk lietojamas, jo tās ietver vairāk limitētu aprēķinu un nav nepieciešami pieņēmumi par pamatzlasi (Robinson, 1998). Dzīvesvietas pievilcības novērtējuma datu statistisko atšķirību starp dažādām respondentus raksturojošām pazīmēm noteikšanai tika izvēlēts **Kruskala-Valisa H tests**, ko izmanto, lai noteiktu, vai raksturojošās pazīmes pieder vienam un tam pašam sadalījumam gadījumos, kad lielākā daļa respondentus raksturojošās pazīmes ir vairāk par divām (Robinson, 1998; Burt, Barber, 1996). Aprēķinātā H vērtība tiek salīdzināta ar kritisko vērtību H_c un, ja H ir vienāds vai lielāks par H_c , un iegūta p vērtība. Ģeogrāfiskos pētījumos rezultātu par statistiski būtisku pieņem, ja p vērtība ir mazāka vai vienāda ar 0,05 (Lindsay, 2006).

Pētījumā respondentu dzīvesvietas pievilcības novērtējuma atšķirības tika analizēts arī telpiskā griezumā, atsevišķi nošķirot divas atšķirīgas telpiskās dimensijas. Pirmajā dimensijā analizēti dati atbilstoši dzīvesvietas izpētes mērogiem, salīdzinot iedzīvotāju apmierinātību ar tuvāko dzīvesvietu - mājokli un tuvāko apkārtni- un attālāko jeb pilsētas mērogu. Otrajā dimensijā aplūkots katra dzīvesvietas pievilcību ietekmējošā faktora novērtējums katrā no trim pētījuma ietvaros nodalītajām pilsētas zonām – Centrā, Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos un Mazstāvu apbūvē. Lai noteiktu, vai pastāv atšķirības starp dažādās pilsētas zonās dzīvojošo iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējuma vidējām vērtībām, izmantots vienfaktoru dispersijas analīzes (*ANOVA*) **Tukey HSD tests**. Visi aprēķini un datu masīva analīze veikta, izmantojot statistisko programmatūru *IBM SPSS Statistics 25*.

5. JELGAVAS URBĀNĀ TELPA KĀ IZPĒTES VIETA

5.1. Pilsētas morfoloģija un fiziskā struktūra

Jelgava ir pilsēta Zemgalē ar izdevīgu ģeogrāfisko novietojumu Latvijas centrālajā daļā vairāku stratēģiski nozīmīgu autoceļu krustpunktā, un pēc teritorijas, kas aizņem 60,54 km², tā ir piektā lielākā Latvijas pilsēta. No pilsētas kopējās platības aptuveni 21% aizņem meži, 4,5% ūdens platības un 2,7% pilsētas parki (Jelgava skaitļos, 2018). Nelielā attālumā – aptuveni 45 km – no galvaspilsētas Rīgas un funkcionālās saiknes dēļ Jelgava tiek uztverta kā Rīgas aglomerācijā ietilpstoša pilsēta (Krišjāne, Bērziņš, 2009; Burgmanis, 2014; Skadins et al., 2019).

Pilsētas telpiskā struktūra nav viendabīga, to ietekmējusi gan vēsturiskā pilsētas attīstība, gan arī dažādi sociālekonomiski procesi mūsdienās, kas turpina veikt korekcijas pilsētas morfoloģiskajā struktūrā. Pilsēta vēsturiski veidojusies ap Jelgavas pili Lielupes un tās attekas Driksas upes kreisajā krastā, ko apliecina arī pilsētas vēsturiskās 1652. un 1702. gada kartes (5.1.attēls), kurās redzami regulāru četrstūru apbūves dzīvojamo ēku kvartāli un ielu tīkls, kurā var saziņēt ielas, kas saglabājušas savu atrašanos arī līdz mūsdienām. Tāpat 1702. gada plānā labi saskatāms pilsētas teritoriju ierobežojošais valnis, kas fiziski noteica pilsētas robežas, bet kas līdz mūsdienām nav saglabājies, kā arī izšķirama koka un mūra ēku apbūve.

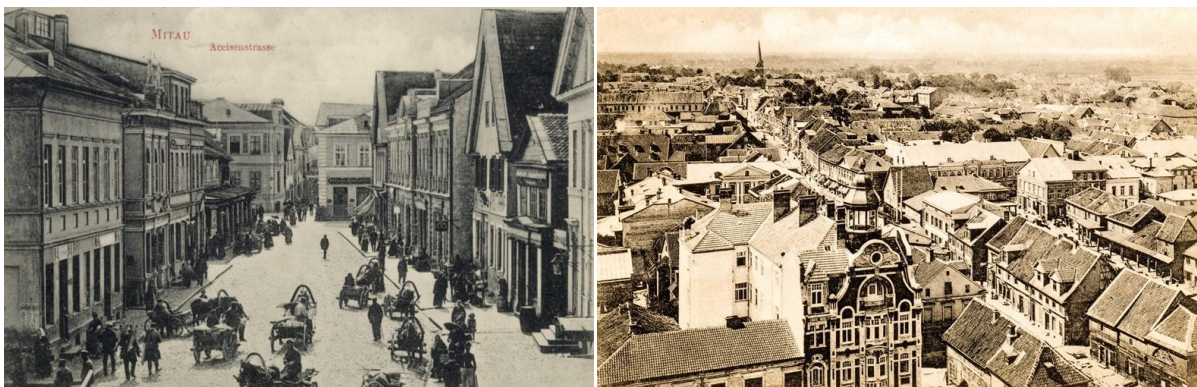

Avots: Ķaune, 1939

5.1. attēls. Jelgavas pilsētas plāns 1652. un 1702. gadā

Kā liecina Ģ. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja avoti (Dābols, 2006), līdz 20. gadsimta sākumam pilsētas centrālajā ielā, kuras nosaukums mūsdienās ir Lielā iela, dominēja koka apbūves nami, bet mūra ēku bija maz (5.2. attēls). Jau šajā laikā iezīmējās nosacīta pilsētas centra zona, kas atradās centrālajā daļā no Driksas upes līdz Annas baznīcai Dobeles virzienā, aiz kuras mainījās centram raksturīgā apbūve uz 18.–19.gs. celtām pildrežģu ēkām, blīvi apbūvētiem dzīvojamiem kvartāliem un senām noliktavām. 20. gadsimta sākumā pilsētas centrālajā daļā tika uzceltas vairākas augstceltnes pilsētas centrā. Pilsētā bija arī attīstīta

rūpniecība – grāmatu iespiešana, mēbeļu izgatavošana, pirmā Latvijā uzceltā cukurfabrika (Ošiņš un Mantnieks, 1927; Tomašūns, 2016).

Avots: Zudusī Latvija, n/d

5.2. attēls. Jelgava 20 .gs. sākumā

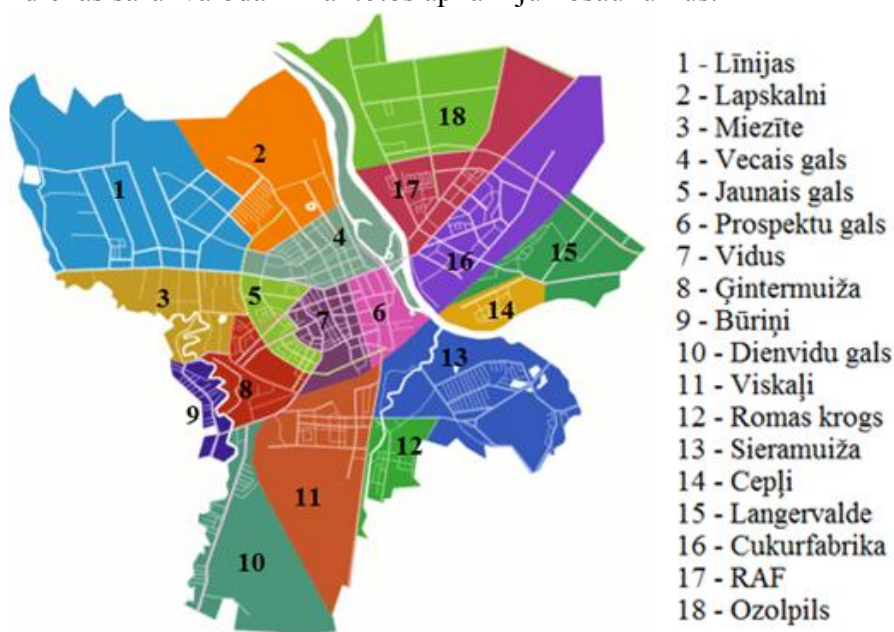
Jelgavas telpiskajā un mājokļu struktūrā būtiskas pārmaiņas radīja karadarbība 20. gadsimtā, īpaši Otrais pasaules karš, kura rezultātā 1944. gadā pilsēta un tās vēsturiskā apbūve gandrīz pilnībā tika nopostīta – tika iznīcinātas 90% dzīvojamās ēkas un 80% rūpniecības uzņēmumu. Pēc kara 1945. gadā tika apstiprināts pilsētas rekonstrukcijas plāns, kas paredzēja pilsētā nodrošināt dzīvesvietas 50 tūkst. iedzīvotāju, un pilsēta faktiski tika celta no jauna atbilstoši sociālisma laika tradīcijām, sākotnējā izskatā atjaunojot tikai atsevišķas vēsturiskās ēkas, tai skaitā Jelgavas lepnumu – Rastrelli projektēto pili. Pilsētas centrā tika būvētas jaunas sociālisma laika blokmājas, kas saglabājušās līdz mūsdienām. 20. gs. 50.gadu beigās pilsētas daļā aiz Annas baznīcas sāka veidoties sociālisma laika dzīvojamie rajoni, un arī 60. gados Lielās ielas pagarinājumā Dobeles šosejā tika turpināts celt blokmāju augstceltnes sociālisma laika tradīcijās. Sociālisma laikā 20. gs. 50.–60.os gados pilsētas teritorijā tika izveidotas arī vairākas Vissavienības nozīmes rūpnīcas, piemēram, Jelgavas Mašīnbūves rūpnīca, veidojot pilsētu par smagās rūpniecības pilsētu. 70. gados pilsētā uzcēla Rīgas mikroautobusu fabriku, kur no Rīgas pārcēla mikroautobusu ražošanu, kas savukārt ietekmēja nepieciešamību pēc jaunu mājokļu būvniecības, attīstot RAF apkaimē esošo dzīvojamo rajonu (Tomašūns, 2016; Dābols, 2006). Lai arī pēc Padomju Savienības sabrukšanas rūpnieciskā ražošana Jelgavā apsīka, sociālisma laikā celto industriālo objektu un industrijā strādājošajiem celto mājokļu liela daļa joprojām ir saglabājusies, radot ietekmi uz pašreizējo dzīves vidi. Piemēram, Lielupes labajā krastā bijušās Cukurfabrikas teritorijā bijušo rūpniecisko objektu vietā izveidojušās degradētās teritorijas. Saskaņā ar pilsētas pārvaldes plāniem lielāko daļu šīs industriālās teritorijas plānots attīstīt kā industriālo parku (Jelgavas pilsētas Dome, n/d), kurā izvietosies apstrādes rūpniecības uzņēmumi, saglabājot industriālās teritorijas pilsētas iekšienē.

Pašlaik Jelgavas pilsētas teritorijas attīstību regulē vairāki plānošanas dokumenti:

- Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģija 2007.–2020.gadam (turpmāk – Ilgtermiņa attīstības stratēģija);
- Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums 2009. – 2021.gadam (turpmāk – Teritorijas plānojums);
- attīstības programma 2014.– 2020.gadam, kas ir iepriekšminēto ilgtermiņa dokumentu īstenošanas dokuments vidējā termiņā.

Ilgtermiņa attīstības stratēģija, kas ir ietvara dokuments teritorijas plānojumam un attīstības programmai, noteikta pilsētas attīstības vīzija, mērķi un prioritātes, kā arī teritorijas attīstības perspektīvas. Kā ilgtermiņa stratēģiskais mērķis dokumentā izvirzīts „nodrošināt ilgtspējīgu Jelgavas ekonomiskās un sociālās vides attīstību, iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu, izmantojot pieejamos resursus, un pozicionēt pilsētu kā Zemgales plānošanas reģiona, Latvijas un Eiropas Savienības attīstības centru”. Savukārt kā prioritātes noteiktas (1) izglītots, konkurētspējīgs, vesels, sociāli aktīvs un radošs iedzīvotājs, (2) ekonomiski attīstīts zināšanu, tehnoloģiju un jauninājumu centrs un (3) pilsēta ar mūsdienīgu un ilgtspējīgu dzīves vidi, kas tādējādi apliecina, ka teritorijas plānošanā ir būtiski nodrošināt iedzīvotāju ar kvalitatīvu dzīves vidi. Turklāt Jelgava tiek pozicionēta kā ekonomiski attīstīts zināšanu, tehnoloģiju un inovāciju centrs, izglītības, kultūras, tūrisma un sporta centrs, kā arī starptautiskas un nacionālas nozīmes loģistikas centrs.

Pilsētas telpiskā struktūra nav viendabīga, un tas akcentēts arī pilsētas teritorijas plānošanas dokumentos, kur paredzēti dažādi teritoriju attīstības veidi. Jāuzsver, ka Jelgavā oficiāli nav nošķirtas apkaimes, tomēr atsevišķu teritoriju apzīmējumi pilsētas iedzīvotāju ikdienas sarunvalodā tiek izmantoti un atpazīstamākie ir norādīti arī pilsētas kartē, piemēram, RAF mikrorajons, Satiksmes ielas mikrorajons, Līnijas. Tāpat ir bijuši mēģinājumi nodalīt pilsētā apkaimes, ņemot vērā vēsturisko attīstību un apbūves īpatnības, piemēram, M. Ozola Jelgavas apkaimju iedalījums (skatīt 5.3. attēlu), kurā kopumā nošķirtas 18 apkaimes, daļai no tām lietojot ikdienas sarunvalodā izmantotos apkaimju nosaukumus.

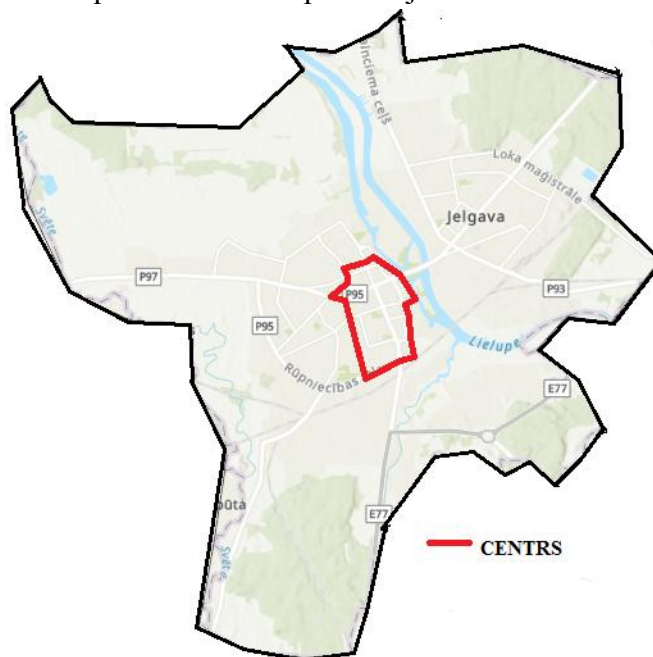

Avots: Ozols, n/d

5.3. attēls. Jelgavas apkaimes M. Ozola dalījumā

Jelgavas telpiskā struktūra ir uzskatāma kā monocentriska (Jelgavas ilgtermiņa attīstības stratēģija, 2007) ar lielāko daļu nacionālās un reģionālās nozīmes administratīvajām institūcijām pilsētas centrā Lielupes un Driksas upes kreisajā krastā. Tomēr arī striktas centra zonas robežas oficiāli nav novilkas, jo Ilgtermiņa attīstības stratēģijā kā pilsētas centrs ir norādīta aptuvena teritorija bez konkrētām robežām (5.6. attēls). Savukārt “Daudzstāvu dzīvojamo teritoriju Jelgavas centra zonā integrētas attīstības koncepcijā” (Jelgavas pilsētas Dome, 2010), kas izstrādāta 2010. gadā, pilsētas centrs raksturots kā teritorija aptuveni 170 ha

platībā pilsētas centrālajā daļā, kuru norobežo Rūpniecības iela, Pulkv.O.Kalpaka iela, Lielā iela, Kr.Barona iela, Pulkv.Brieža iela, Ausekļa iela, J.Čakstes bulvāris, Elektriības iela, Palīdzības iela, Zemgales prospekts un Stacijas iela (5.4. attēls). Lai izveidotu policentrisku Jelgavas attīstību, tādējādi nodrošinot iedzīvotājus ar vienlīdzīgi kvalitatīvu dzīves vidi, infrastruktūru un pakalpojumiem arī ārpus pilsētas centra, perspektīvā paredzēti attīstīt vairākus dzīvojamus kvartālus ārpus centra, divi apakšcentri paredzēti Lielupes kreisajā krastā – Satiksmes mikrorajonā un Līnijā līdzās Dobeles šosejai (Jelgavas ilgtermiņa attīstības stratēģija, 2007), bet viens apakšcentrs Lielupes labajā krastā RAF dzīvojamajā masīvā.

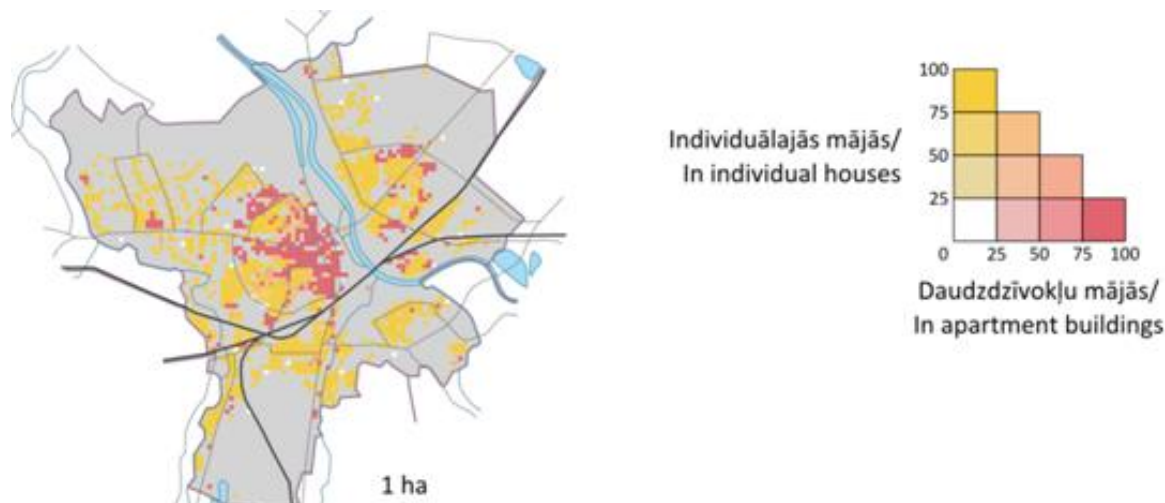

Avots: Autores veidots pēc Jelgavas pilsētas Dome, 2010

5.4. attēls. Pilsētas centra zona saskaņā ar Daudzstāvu dzīvojamo teritoriju Jelgavas centra zonā integrētās attīstības koncepciju

Lielāko daļu pilsētas telpiskajā struktūrā veido **dzīvojamo teritoriju apbūve**. Saskaņā ar 2011. gada Tautas skaitīšanas datiem Jelgavā no 26,9 tūkst. mājokļu 25,7% atrodas individuālās dzīvojamās ēkās un 73,3% daudzdzīvokļu ēkās. Pamatā Jelgavas dzīvojamo rajonu apbūvi veido tipveida (sērijveida) ķieģeļu un lielpaneļu mājas. Kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanai Jelgavas ilgtermiņa attīstības stratēģijā dzīvojamās teritorijas ir sadalītas savrupmāju, mazstāvu un daudzstāvu apbūves zonās. Savrupmāju apbūves teritorijas atrodas vēsturiski izveidojušos rajonos ap pilsētas centru un Pārlielupē un turpina veidoties pilsētas nomalēs Līniju un Kalnciema ceļa tuvumā esošajās teritorijās (5.5. attēls). Šajās teritorijās paredzēti nodrošināt inženiertehniskās infrastruktūras un transporta saiknes ar pilsētas centru sakārtošanu.

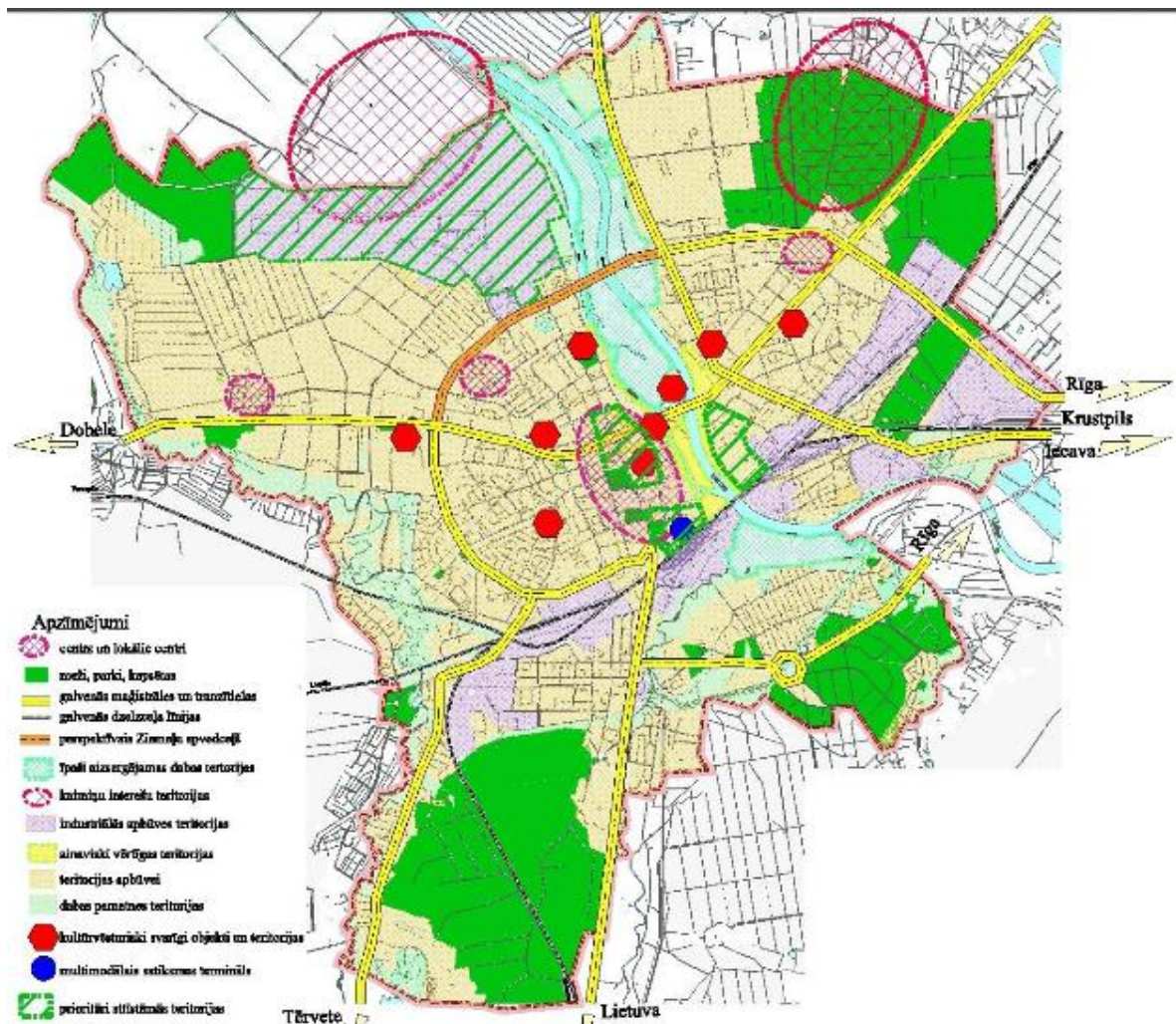

Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011. gada Tautas skaitīšanas datiem

5.5. attēls. Individuālo un daudzdzīvokļu māju īpatsvars Jelgavā

Mazstāvu apbūves teritorijas atrodas pilsētas vēsturiskajā centrā un tā tuvumā, kā arī jaunveidojamās pārejas zonās no savrupmāju apbūves uz daudzstāvu dzīvojamo apbūvi, un šajās teritorijās paredzēts saglabāt esošo apbūves mērogu. Esošā daudzstāvu dzīvojamo namu apbūve koncentrējas pilsētas centrālajā daļā, kā arī pilsētas nomalēs – RAF mikrorajonā un Pārlielupē virzienā uz Rīgu, Satiksmes ielas mikrorajonā, 4. līnijā virzienā uz Dobeli un apkaimē starp Tērvetes ielu un Rūpniecības ielu (skatīt 5.5. attēlu). Lai uzlabotu dzīves kvalitāti šajās zonās dzīvojošajiem, ilgtermiņa attīstības stratēģijā paredzēta šo teritoriju revitalizācija. Savukārt jaunas daudzstāvu apbūves teritorijas paredzētas netālu no jau esošiem RAF un Satiksmes ielas daudzstāvu dzīvojamajiem mikrorajoniem. Kopumā Jelgavā dzīvojamais fonds ir diezgan novecojis – 9% mājokļu atrodas ēkās, kas celtas pirms 1945. gada, 80% sociālisma laikā no 1946. līdz 1990. gadam celtās ēkās un 10% ēkās, kas celtas pēc 1990. gada (Centrālā statistikas pārvalde, 2011). Telpiskā aspektā (skatīt 2. pielikumu) pilsētas centrā atsevišķās vietās koncentrējas vecākie pilsētas mājokļi, kas celti pirms 1945. gada, tomēr dominē sociālisma laikā celtās ēkas. Tāpat sociālisma laika ēkas dominē arī Lielupes labajā krastā, iekļaujot RAF dzīvojamo masīvu. Jaunāki mājokļi, galvenokārt individuālās dzīvojamās mājas, atrodas pilsētas perifērijā Dobeles, Jūrmalas, Tērvetes un Bauskas virzienā, kur arī pēdējo gadu laikā vērojama aktīva būvniecība. Dzīvojamais fonds Jelgavā kļūst jaunāks galvenokārt uz individuālo dzīvojamo māju rēķina, jo daudzdzīvokļu ēkas, kas celtas pēdējās divās desmitgadēs, pilsētā ir tikai dažas un no tām pilsētas centrā tikai viena.

Ņemot vērā Jelgavas vēsturisko industriālo attīstību, pilsētā atrodas arī **teritorijas ar industriālo apbūvi**. Tās izvietojušās bijušā lidlauka teritorijā pilsētas ziemeļu daļā, kā arī dzelzceļa līnijai pieguļošajās teritorijās gan Rīgas, gan Dobeles virzienā. Tā kā industrijas nozīmi pilsētas ekonomikā ir paredzēts saglabāt, arī industriālās teritorijas pilsētā paredzēts attīstīt, nodrošinot ražošanas tehnoloģiskajiem procesiem nepieciešamo energoresursu un pakalpojumu jaudu pieejamību. Tāpat paredzēts sakārtot pievedceļu infrastruktūru industriālajām teritorijām, kā arī radīt apstākļus, lai mazinātu industrijas radīto blakusfaktoru, piemēram, trokšņi, kravas transportu plūsmas, piesārņojums, negatīvo ietekmi uz pilsētas iedzīvotājiem.

Avots: Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģija 2007.-2020.gadam, 2007

5.6. attēls. Jelgavas pilsētas telpiskās attīstības perspektīva

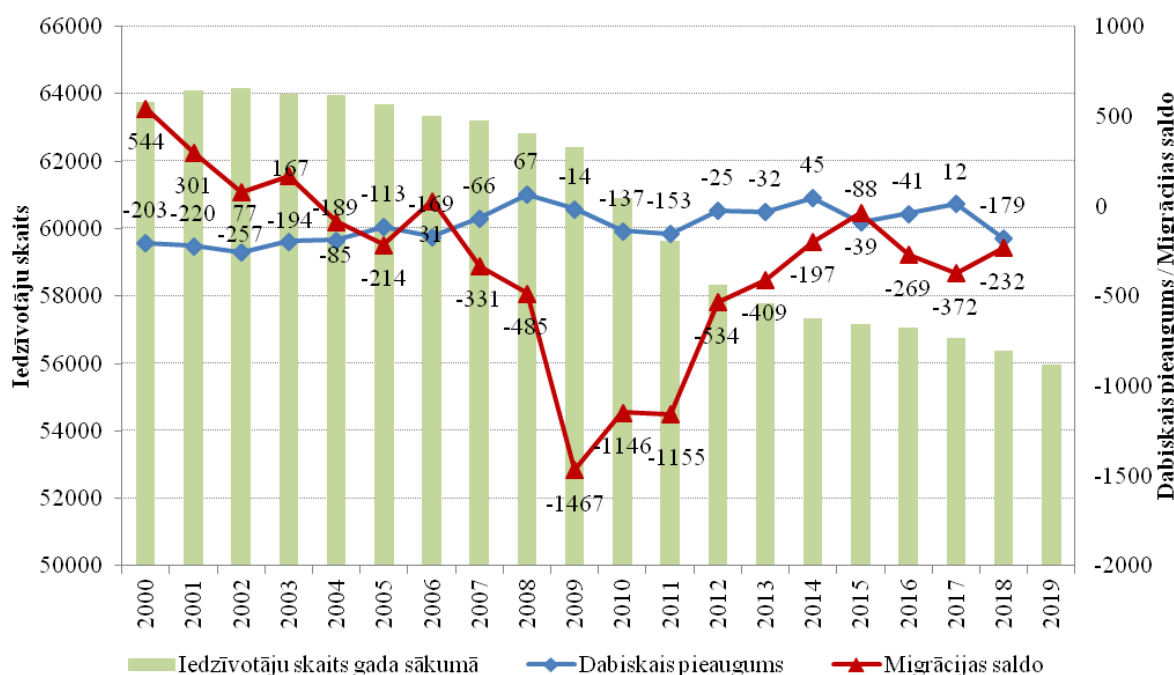
Jāpiemin, ka Jelgavas pilsēta ir visai zaļa pilsēta, jo no tās teritorijas aptuveni 43% aizņem dabas pamatnes teritorijas, kas ietver mežus, parkus, ūdenstilpes un ūdensteces, dabiskas ūdensmalas, dabas lieguma “Lielupes palienes pļavas” teritoriju, kā arī ielu un ceļu malās bez speciāli izveidotiem apstādījumiem. Pilsētai cauri plūstošā Lielupe un tās atteka Driksa ne tikai fiziski sadala pilsētu divās nosacītās daļās, bet to apkārtnē aizvien plašāk tiek izmantota idzīvotāju rekreācijai, tūrisma un atpūtas objektu attīstīšanai un pievilcīgākas urbānās telpas veidošanai. Dabas teritorijas, tai skaitā teritorijas gar Lielupi, kā potenciālas brīvā laika un tūrisma attīstīšanas teritorijas minētas arī pilsētas teritorijas plānošanas dokumentos (Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģija 2007. – 2020. gadam, 2007).

5.2. Jelgavas sociālā telpa

Jelgava ir viena no vecākajām pilsētām Latvijas teritorijā, kuras pirmsākumi meklējami jau 13. gadsimtā, kad Rietumeiropas krustneši pilsētas vietā uzcēla pili kā atbalsta punktu Zemgales pakļaušanai. Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam novietojumam, tā ir augusi un attīstījusies, tikusi iekarota un nopostīta, tomēr atdzimusi no jauna. Arī tās iedzīvotāju skaits vēsturiskā perspektīvā ir būtiski mainījies: literatūrā (Tomašūns, 2016) minēts, ka 15. gadsimtā pašreizējās Jelgavas teritorijā dzīvoja ap 500 iedzīvotājiem, pirms Pirmā pasaules kara to skaits bija palielinājies līdz 45 tūkst., bet 20. gadsimta laikā notikušo karu un politisko

režīmu maiņas rezultātā piedzīvoja gan būtisku samazinājumu līdz apmēram 11 000 iedzīvotāju gadsimta pirmajā pusē, gan palielinājumu sociālisma laikā, kad iedzīvotāju skaits sasniedza 72 000. Pašlaik iedzīvotāju skaita ziņā Jelgava ir ceturrtā lielākā Latvijas pilsēta aiz Rīgas, Daugavpils un Liepājas.

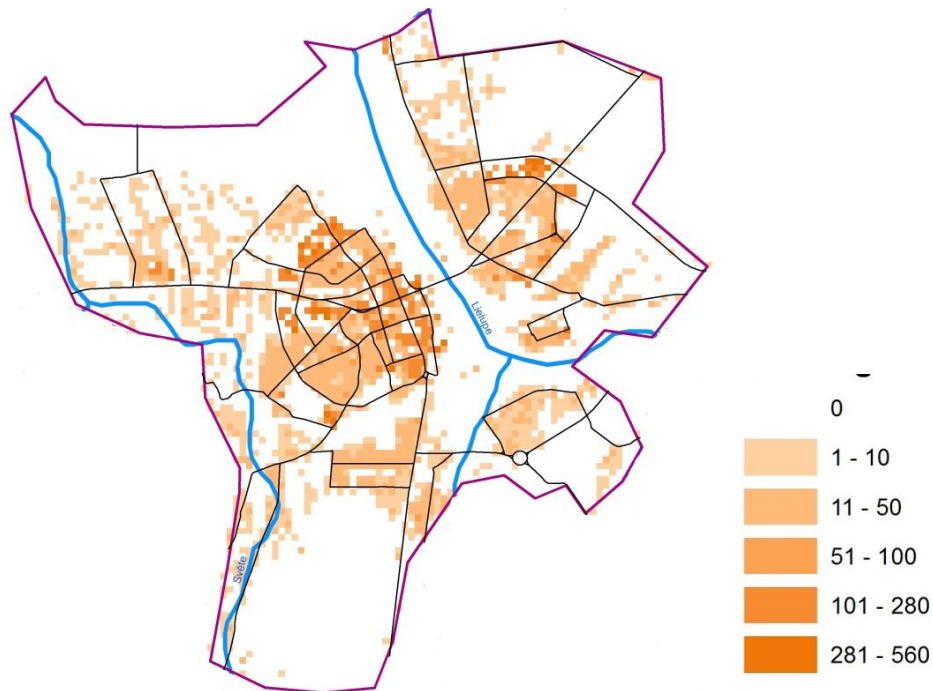
Iedzīvotāju skaita un sastāva pārmaiņas notiek arī 21. gadsimtā. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem (5.7. attēls) 19 gadu laikā Jelgavas **iedzīvotāju skaits** ir samazinājies par 12,2% no 63 743 personām 2000. gadā līdz 55 972 personām 2019. gadā, kas galvenokārt noticis uz iedzīvotāju migrācijas rēķina. Īpaši izteikta iedzīvotāju aizplūšana bija vērojama 2008. gada piedzīvotās finanšu krīzes rezultātā, kad migrācijas saldo 2009. gadā bija 1467 personas, bet 2010. un 2011. gadā attiecīgi 1146 un 1155 personas. Pēdējo gadu laikā iedzīvotāju skaita samazināšanās migrācijas rezultātā no pilsētas ir nedaudz mazinājusies, tomēr migrācijas saldo joprojām saglabājas negatīvs. Savukārt dabiskais pieaugums Jelgavā pēdējo gadu laikā ir stabils, tomēr ar nedaudz lejupejošu tendenci.

Avots: autores veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

5.7. attēls. Iedzīvotāju skaits un tā pārmaiņas Jelgavā

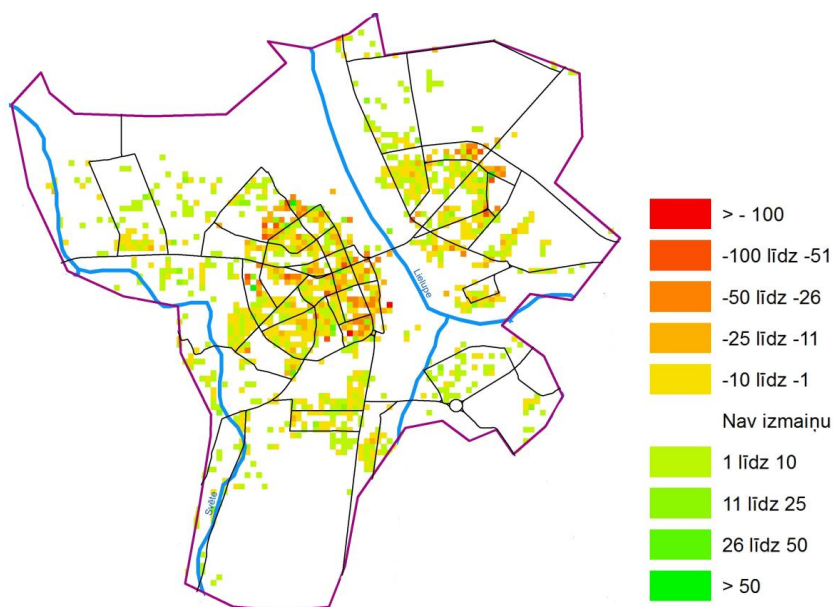
Iedzīvotāju izvietojums pilsētā, tāpat kā pilsētas morfoloģiskā struktūra, nav viendabīgs un to ietekmējusi gan pilsētas vēsturiskā apbūves attīstība, gan pārmaiņas mājsaimniecību raksturojošos ekonomiskajos rādītājos. Tipveida daudzdzīvokļu ēku straujā celtniecība 20. gadsimta otrajā pusē ietekmē **iedzīvotāju blīvumu** pilsētā (5.8. attēls), un joprojām visblīvāk apdzīvotās teritorijas ir pilsētas centrālā daļa, kā arī dzīvojamie rajoni ārpus centra, tai skaitā Satiksmes ielas un RAF mikrorajons, kur dominē sociālisma laikā celtās daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas. Savukārt pilsētas nomalēs, kas, iedzīvotāju ekonomiskās situācijas uzlabošanās rezultātā straujāk attīstījušās galvenokārt pēdējo 20 gadu laikā un kur dominē individuālās dzīvojamās ēkas, iedzīvotāju blīvums ir neliels un pat 50 reižu mazāks nekā pilsētas centrā.

Avots: Autores veidots pēc CSP datiem

5.8. attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Jelgavā 2019.gada sākumā, cilvēki uz 1 ha

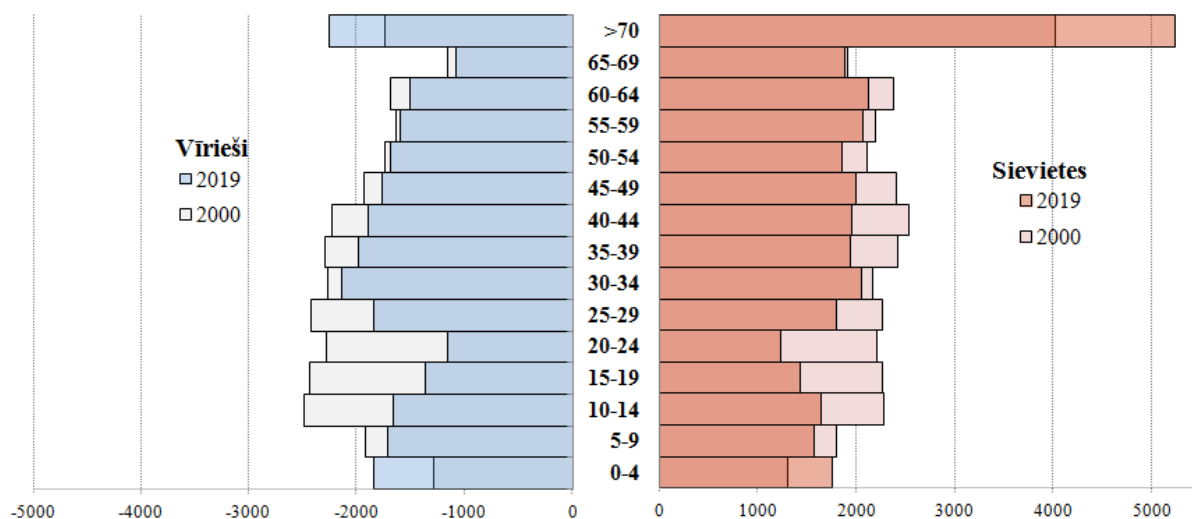
Lai gan kopumā iedzīvotāju skaits pilsētā pēdējos gados samazinās, tā pārmaiņas pilsētā nav viendabīgas (5.9. attēls). Periodā no 2011. līdz 2019. gadam iedzīvotāju skaitam ir tendence palielināties ārpus pilsētas centra un pilsētas nomalēs, kur attīstās jaunu individuālo dzīvojamo māju apbūve, piemēram, Pārlielupē Kalnciema un Cukurfabrikas virzienā, pilsētas dienvidu daļā Elejas virzienā, kā arī Līnijās Jelgavas rietumu daļā Dobeles virzienā, kas piesaista aizvien jaunus iedzīvotājus. Tajā pašā laikā pilsētas centrālā daļa, tai pieguļošie sociālisma laikā celtie individuālo dzīvojamo māju rajoni, Satiksmes ielas apkārtnē un RAF mikrorajons, kur dominē sociālisma laikā celtās daudzdzīvokļu ēkas, pakāpeniski zaudē iedzīvotājus. Šī tendence norāda uz iedzīvotāju vēlmi pēc plašākas dzīves telpas un kvalitatīvākiem mājokļiem, ko pilsētas centrs un sociālisma laika mikrorajoni ierobežotās telpas un blīvās sociālisma laikā celtās apbūves dēļ nespēj nodrošināt. Tāpat tas liecina par māsaimniecību finansiālās situācijas uzlabošanu, radot iespēju uzlabot dzīves apstākļus.

Avots: Autores veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

5.9. attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas Jelgavā (2011.-2019.gads), % pret 2011. gada datiem

Pārmaiņas skārušas arī Jelgavas iedzīvotāju **dzimumvecumstruktūru** (5.10. attēls). Periodā no 2000. līdz 2019. gadam vislielākās pārmaiņas skārušas bērnu un jauniešu vecumgrupas no 10 līdz 24 gadu vecumam, sieviešu īpatsvaram samazinoties par gandrīz 37%, bet vīriešu – par 42%. Tajā pašā laikā pozitīvu tendenci iezīmē no jauna dzimušo bērnu līdz 4 gadu vecumam īpatsvars: par 42% pieaudzis zēnu un par 35% meiteņu skaits šajā vecuma grupā. Tāpat kā visā valstī, arī Jelgavā attiecīgajā laika periodā vērojams pieaugums gados vecāku cilvēku vecumā virs 70 gadiem grupā, turklāt šajā vecuma grupā 2019. gadā sieviešu skaits 2,3 reizes pārsniedz vīriešu skaitu, kas kopumā norāda uz iedzīvotāju skaita novecošanos pilsētā un var radīt sociāli ekonomiskās problēmas nākotnē.

Avots: autores veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

5.10. attēls. Iedzīvotāju dzimumvecumstruktūras pārmaiņas Jelgavā 2000. un 2019.gadā

Iedzīvotāju etnisko sastāvu Jelgavā ietekmējuši dažādi vēsturiskie notikumi, un šobrīd pilsētā dzīvo aptuveni 60% latvieši un gandrīz 40% cittautiešu, no kuriem lielākā daļa jeb

nedaudz vairāk kā 25% no kopējā iedzīvotāju skaita ir krievu tautības pārstāvji, kam seko baltkrievi un ukraiņi. Tomēr tendence liecina, ka pilsēta pamazām kļūst latviskāka, jo latviešu īpatsvars laikā no 2000. gada ir palielinājies par aptuveni 10%.

Statistika par Jelgavas iedzīvotāju **ģimenes stāvokli** un **mājsaimniecību lielumu** liecina, ka 2019. gadā 38% sieviešu un 49% vīriešu bija neprecējušies, savukārt 34% sieviešu un 39% vīriešu bija oficiāli laulāti. Turklāt Jelgavā vidējais mājsaimniecības lielums starp Latvijas reģionālās nozīmes pilsētām ir otrs augstākais pēc Jūrmalas (2,40 persona mājsaimniecībā), un 2019. gadā mājsaimniecībā Jelgavā dzīvoja vidēji 2,34 personas, turpretim citās lielajās pilsētās tas bija robežās no 2,05 personām (Liepājā) līdz 2,28 personām (Valmierā) mājsaimniecībā. Tas apliecina, ka Jelgavu kā dzīvesvietu izvēlas ģimenes ar bērniem, lai gan jāatzīst, ka mājsaimniecības vidējais lielums piecu gadu periodā arī Jelgavā pakāpeniski samazinās.

Būtisku ietekmi uz Jelgavas pilsētas iedzīvotāju struktūru rada Jelgavas kā studentu pilsētas statuss. Pilsēta vēsturiski bijusi augstākās izglītības šūpulis Latvijā, jo 1775. gadā Jelgavā tiek dibināta pirmā augstākās izglītības iestāde Academia Petrina, kas pilsētai piesaistīja jaunus, izglītotus cilvēkus, tādējādi ietekmējot arī pilsētas sociālo fonu. Tā kā Jelgavā atrodas Latvijas Lauksaimniecības universitāte, arī mūsdienās pilsēta tiek uzskatīta par Latvijas studentu galvaspilsētu un 2016. gadā saņēmusi titulu kā pirmā “Latvijas Jauniešu galvaspilsēta 2016” Izglītības un zinātnes ministrijas rīkotajā konkursā (Izglītības un zinātnes ministrija, 2015). Studentu nozīmīgo lomu pilsētas iedzīvotāju struktūrā apliecina arī pilsētā augstākās izglītības iestādēs studējošo skaita attiecība pret pastāvīgi reģistrēto iedzīvotāju skaitu, kas Jelgavā ir viens no augstākajiem rādītājiem uzreiz aiz Rīgas un 2018./2019. mācību gadā tas veidoja 6,9%, kamēr citās reģionālās nozīmes pilsētās, izņemot galvaspilsētu, šis rādītājs variēja no 0,6% līdz 6,3% (skatīt 5.2. tabulu).

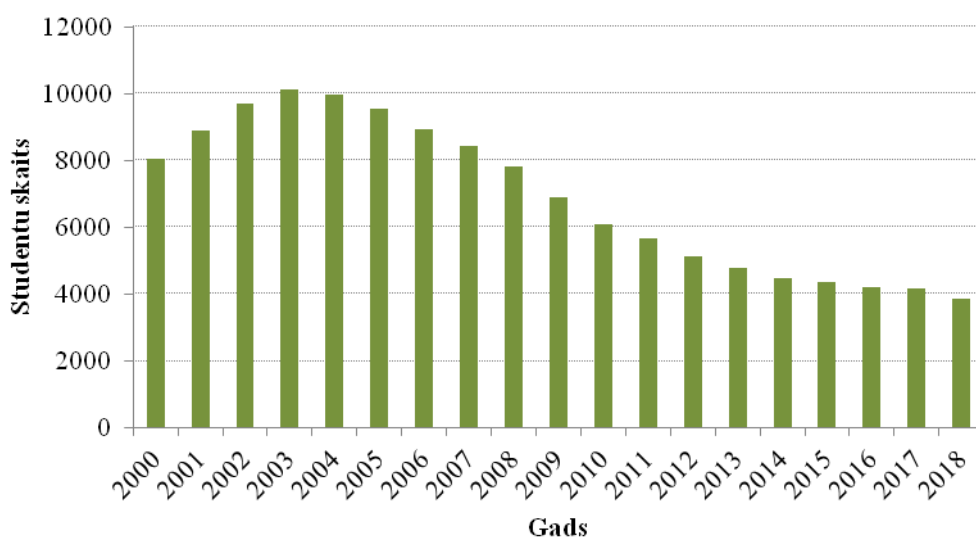
5.1. tabula. Valsts un privātajās augstskolās studējošo īpatsvars pret Latvijas pilsētu iedzīvotāju skaitu

Pilsēta	2018./2019.m.g.		
	Studējošo skaits	Iedzīvotāju skaits	Studenti % no iedzīvotāju skaita
Daugavpils	2514	82604	3,0
Jelgava	3880	55972	6,9
Jēkabpils	192	22076	0,9
Jūrmala	278	49325	0,6
Liepāja	2162	68945	3,1
Rēzekne	1753	27820	6,3
Rīga	67731	632614	10,7
Valmiera	742	23125	3,2
Ventspils	794	34377	2,3

Avots: autores veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem un „Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2018.gadā” datiem

Lai gan līdzīgi kā visā valstī, Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošo skaitam pēdējo gadu laikā ir tendence samazināties (5.11. attēls), tomēr studentu pieplūdums mācību

gada laikā ietekmē pilsētas ekonomisko, kultūras un sociālo dzīvi. Turklāt Latvijas Lauksaimniecības universitātes specializācija un piedāvātās mācību programmas piesaista visai lielu jauniešu īpatsvaru no mazpilsētām un lauku novadiem, jo, kā liecina Izglītības un zinātnes ministrijas dati, 2018./2019. mācību gadā no pilna laika studijās Latvijas Lauksaimniecības universitātē imatrikulētajiem jaunajiem studentiem 63% ieradušies no lauku novadiem un tikai 37% iepriekš dzīvoja republikas nozīmes pilsētās. Salīdzinājumam citās lielākajās valsts augstskolās pilna laika studentu īpatsvars, kas dzīvojuši lauku novados, bija ievērojami mazāks – Rīgas Tehniskajā universitātē 46%, Latvijas Universitātē 45% un Rīgas Stradiņa universitātē 41%. Augstāks lauku novados dzīvojošo jauniešu īpatsvars bijis Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmijā (69%), Vidzemes augstskolā (67%) un Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijā (65%), tomēr šīs augstskolas studentu skaita ziņā ir ievērojami mazākas par Latvijas Lauksaimniecības universitāti, kas ir ceturrtā lielākā augstākās izglītības iestāde valstī.

Avots: autores veidots, izmantojot „Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2018”

5.11. attēls. Studējošo skaita dinamika LLU

Papildus jāuzsver, ka atšķirībā no citām ārpus Rīgas darbojošām valsts augstskolām, kurās spilgti izpaužas augstskolas kā reģionālās nozīmes izglītības centra loma, jo dominējošais īpatsvars no imatrikulētajiem studentiem iepriekš dzīvojuši tajā pašā reģionā, kur atrodas to izvēlētā augstākā mācību iestāde, Latvijas Lauksaimniecības universitātē šis reģionalitātes princips ir ievērojami mazāk izteikts, un, izņemot Zemgali, pārējie Latvijas reģioni un galvaspilsēta Rīga ir pārstāvēti līdzīgās proporcijās (5.3.tabula). Līdz ar to Jelgavā studējošie ir piemērota izpētes grupa, lai iegūtu vispusīgu studentu viedokli, kas aptver jauniešus no visas Latvijas.

5.2. tabula. Pilna laika studijās imatrikulēto studentu īpatsvars pēc dzīvesvietas 2018./2019. mācību gadā reģionos esošajās valsts augstskolās

Augstskola	Pilsēta	Imatrikulētie studenti	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
Latvijas Lauksaimniecības universitāte	Jelgava	1056	13%	14%	12%	13%	38%	10%
Daugavpils Universitāte	Daugavpils	784	4%	3%	3%	2%	5%	84%
Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija	Rēzekne	439	1%	2%	8%	0%	8%	80%
Liepājas Universitāte	Liepāja	343	8%	7%	4%	77%	4%	0%
Vidzemes Augstskola	Valmiera	296	13%	19%	57%	2%	7%	3%
Ventspils Augstskola	Ventspils	224	11%	9%	3%	70%	5%	3%

Avots: autore veidots, izmantojot „Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2018”

Universitātes atrašanās Jelgavā ietekmē ne tikai pilsētas iedzīvotāju vecuma struktūru, bet arī to izglītības līmeni, jo daļa no studējošajiem izvēlas turpināt dzīvot un strādāt šajā pilsētā. Kā liecina 2011. gada Tautas skaitīšanas dati, Jelgavā ir trešais augstākais rādītājs Latvijas reģionālās nozīmes pilsētu kontekstā aiz galvaspilsētas Rīgas un Jūrmalas doktora grādu un augstākās izglītības ieguvušo proporcijas ziņā, kas ir labvēlīgs indikators pilsētas ilgtspējīgai izaugsmei.

Kopumā raksturojot iedzīvotāju struktūru Jelgavā, var secināt, ka, salīdzinājumā ar citām reģionālās nozīmes pilsētām Latvijā, tajā sabiedrība ir jaunāka, ir lielāks bērnu īpatsvars nekā citās šādas nozīmes pilsētās, kā arī, ņemot vērā universitātes lomu, iedzīvotāji ir ar vidēji augstāku izglītības līmeni, kas ir viena no pilsētas stiprajām pusēm. Tomēr, ņemot vērā pastāvošo iedzīvotāju skaita tendenci, kas Jelgavai, līdzīgi kā citām Latvijas pilsētām, ir lejupslidoša, iedzīvotāju skaita un sastāva noturēšana esošajā līmenī ir viens no lielākajiem pilsētas izaicinājumiem, kurā izšķiroša loma var būt iespēja piesaistīt jaunus iedzīvotājus, un šajā aspektā Latvijas Lauksaimniecības universitāte var būt viens no nozīmīgākajiem potenciālajiem cilvēkresursu avotiem ar priekšnoteikumu, ka pilsēta būs jaunajiem speciālistiem pievilcīga gan kā dzīvesvieta, gan kā ekonomiskās un profesionālās darbības telpa.

5.3. Pilsētas telpas un dzīvesvietas pievilcības raksturojums

Ikvienas pilsētas pievilcību var raksturot ar dažādiem objektīvi izmērāmiem pilsētas telpu raksturojošiem rādītājiem, kas raksturo tās infrastruktūru, vidi un dažādu sociālo pakalpojumu pieejamību tajā. Jelgava kā nozīmīgs reģionāls centrs nodrošina tās iedzīvotājus ar daudzveidīgiem sabiedriskajiem pakalpojumiem, kā arī piedāvā plašas rekreācijas un izklaides iespējas. Šajā nodaļā aplūkoti nozīmīgākie Jelgavas urbāno telpu raksturojošie aspekti, kuru subjektīvais novērtējums turpmāk tiek analizēts pētījumā veiktās iedzīvotāju aptaujas gaitā.

Publiskas vietas

Tradicionāli dzīvesvietas pievilcības novērtējuma pētījumos (piemēram, European Commission, 2016) ar publiskajām vietām tiek saprasti tādi pilsētas telpas objekti kā tirgi, skvēri un gājēju zonas, kuras ikdienā izmanto plašs iedzīvotāju loks.

Jelgavā nozīmīgākais publiskais tirgus ir SIA „Jelgavas tirgus”, kas atrodas Uzvaras ielā 56 un nodrošina ap 350 tirdzniecības vietas tirgus paviljonos, nojumēs, kioskos un āra teritorijā (Jelgavas tigus, 2019). Ņemot vērā to, ka pašreizējā teritorijā tirgus atrodas jau kopš 20. gs. 60.gadiem un būtiskus ieguldījumus tā uzlabošanā pēdējās desmitgadēs nav piedzīvojis, tā stāvoklis ir vērtējams kā visai slikts, tomēr tas ir daudzu pilsētas iedzīvotāju iecienīta iepirkšanās vieta, īpaši vasaras un rudens periodā, kad tirgū pieejama vietējā dārzenū un augļu produkcija, kā arī stādi. Turklāt tuvāko pāris gadu perspektīvā pilsētā paredzēts būvēt jaunu tirgus paviljonu un āra tirdzniecības platības, kas atradīsies stratēģiski izdevīgā vietā blakus Jelgavas dzelzceļa stacijai un nodrošinās pilsētas iedzīvotājus ar pievilcīgāku iepirkšanās vietu. Līdzās pilsētas galvenajam tirgum Jelgavā vairākās vietās izvietotas arī atsevišķas tirdzniecības vietas, kur pilsētas iedzīvotāji var tirgot un iegādāties pašražoto produkciju. Šīs lokālās tirdzniecības vietas izvietotas galvenokārt daudzstāvu dzīvojamo ēku tuvumā, kur ikdienā novērojama lielāka iedzīvotāju koncentrācija, piemēram, RAF mikrorajonā, Driksas ielas gājēju zonā un laukumā starp Lielo ielu un Krišjāņa Barona ielu.

Pilsētas iedzīvotājiem pieejamas arī citas tikai gājējiem pieejamas publiskās vietas, piemēram, pilsētas centrā esošais Hercoga Jēkaba laukums, kas pašlaik galvenokārt tiek izmantots kā dažādu pilsētas svētku centrālā norises vieta, Driksas iela, kas veidota kā pilsētas iepirkšanās iela ar kafējnīcām un tirdzniecības vietām, Mītavas gājēju tilts pār Driksas upi, kas savieno pilsētas kreiso krastu ar Pasta salu, kas tiek veidota par pilsētas iedzīvotāju aktīvās atpūtas vietu ar brīvi pieejamiem sporta laukumiem, atpūtas zonām un koncertzāli „Mītava”. Tāpat gājējiem un velobraucējiem pieejama sakārtota Lielupes upes promenāde upes labajā krastā, kura īpaši iecienīta ir gada siltajās sezonās, jo atrodas līdzās pilsētas publiskajai, labiekārtotajai peldvietai. Pilsētā katru gadu palielinās bērniem pieejamo publisko rotaļu laukumu un aktīvās atpūtas laukumu skaits – 2019. gadā pilsētā bija 17 rotaļu laukumi, seši āra treniņu laukumi un 5 āra basketbola laukumi, tādējādi nodrošinot dažāda vecuma iedzīvotājiem atpūtas iespējas ārpus telpām.

Pilsētas telpas pievilcības uzlabošanai pēdējo gadu laikā tapuši vairāki publiskās vides objekti, piemēram, Latvijas simtgadei veltītais vides objekts „Laika rats 100” līdzās Vecpilsētas kvartālam, piemiņas zīme dziedātājai Norai Bumbierei skvērā aiz Jelgavas kultūras nama, skulptūra – strūklaka „Students” blakus Mītavas gājēju tiltam un lielformāta šamota skulptūras Pasta salā.

Kopumā Jelgavas pilsētā pēdējo gadu laikā publiskās vietas iegūst jaunas iezīmes, tās kļūst sakoptākas un pievilcīgākas, ko novērtē ne tikai pilsētas iedzīvotāji, bet arī tūristi, kuru interese par Jelgavu ar katru gadu palielinās (Jelgava skaitļos, 2018).

Zaļās zonas

Pievilcīgā pilsētas telpā īpaši nozīmīga loma ir zaļajām zonām, kas nodrošina iedzīvotājus ne tikai ar patīkamu atpūtas vietu, bet arī veicina kopējo vides kvalitātes uzlabošanu pilsētā. Lai gan Jelgavas vēsturiskā attīstība liecina, ka pilsēta veidota kā industriāls centrs (Tomašūns, 2016), tomēr tā ir viena no zaļākajām Latvijas pilsētām, jo aptuveni 43% no pilsētas teritorijas aizņem dabas pamatnes teritorijas (Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums, 2017), kas ietver apstādījumus, pļavas, mežus, ūdenstilpes un

ūdenstece, dabiskas ūdensmalas, dabas lieguma "Lielupes palienes pļavas" teritoriju, kā arī ielu un ceļu malas bez speciāli izveidotiem apstādījumiem.

Ievērojamu daļu no pilsētas teritorijas veido koku stādījumi, jo 23,6% no kopējās platības aizņem meži (12,64 km²) un parki (1,62 km²) (Jelgava skaitļos, 2018). Ņemot vērā mežu īpatsvaru pilsētas teritorijā, Jelgavas pilsētas plānošanas dokumentos (piemēram, Jelgavas pilsētas attīstības programma 2014-2020) paredzēts, ka pilsētas dzīvojamajiem kvartāliem pieguļošajos mežos jāattīsta infrastruktūra iedzīvotāju aktīvajai atpūtai. Viens no pozitīvajiem piemēriem veiksmīgas meža teritorijas apsaimniekošanā un pārvēršanā par pilsētas iedzīvotājiem pievilcīgu atpūtas vietu ir Jelgavas pilsētas austrumu daļā netālu no Cukurfabrikas dzelzceļa stacijas esošais Langervaldes mežs, kas sastāv no trīs meža kvartāliem ar kopējo platību 50,3 ha un kurš saskaņā ar vēsturiskām liecībām (Grūtups, 2016) jau 20. gadsimta sākumā bijusi iecienīta pilsētas iedzīvotāju atpūtas vieta. Iniciatīvu parka atjaunošanā izrādījusi Latvijas Lauksaimniecības universitāte sadarbībā ar Latvijas valsts mežzinātnes institūtu „Silva”, kas meža teritorijā izveidojusi pilsētnieku labiekārtotu rekreācijas zonu pastaigām, skriešanai, dabas vērošanai, piknikiem, riteņbraukšanai u.c. aktivitātēm dabā (Langervalde, 2015). Jelgavnieku ērtībām un labsajūtai parkā uzstādīti tiltiņi un laipas, kā arī izvietoti koka un metāla dzīvnieku tēli. Papildus Jelgavas pilsētas teritorijā, tai skaitā centrālajā daļā, ir 14 parki un skvēri, kas ir iecienītas iedzīvotāju pastaigu un atpūtas vietas, no kuriem liela daļa izvietotas pilsētas centrālajā daļā vai tās tuvumā, piemēram, Raiņa parks, Stacijas parks un Ādolfā Alunāna parks, kuros ir liela koku dažādība.

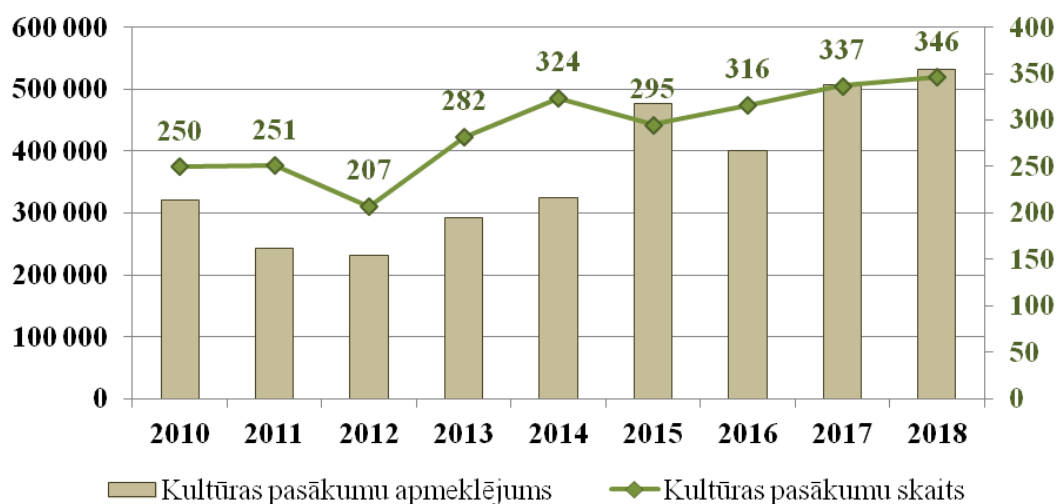
Pilsētas teritorijā atrodas arī dabas liegums – Lielupes palienes pļavas ar NATURA 2000 teritorijas statusu ar kopējo platību 353 ha, kas ir savvaļas zirgu dzīvesvieta un kurā nesēn izbūvēts koka skatu tornis, kas kļuvis par vienu no visbiežāk tūristu apmeklētajiem objektiem Jelgavā (Jelgava skaitļos, 2018).

Kultūras objekti

Jelgavas pilsēta kā reģionālais centrs piedāvā arī plašas kultūras baudīšanas iespējas. Viens no nozīmīgākajiem kultūras objektiem pilsētā ir Jelgavas pilsētas bibliotēka, kas ir lielākā publiskā bibliotēka Zemgales reģionā un kopā ar tās trim filiālēm, no kurām viena orientēta uz bērnu auditoriju un pārējās divas pieejamas pilsētas nomalēs, nodrošina gandrīz 11 tūkstošu lasītāju (Jelgavas pilsētas bibliotēka, 2019) apkalpošanu.

Lielākais kultūras dzīves organizētājs pilsētā ir Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde "Kultūra", kas apvieno divus pilsētas kultūras namus un brīvdabas estrādi. Jelgavas kultūras namā regulāri tiek organizētas dažādas teātra izrādes, tai skaitā viesizrādes no citiem profesionālajiem Latvijas teātriem, dažādi koncerti un citi tamlīdzīgi pasākumi, kuru skaits un apmeklējums ar katru gadu palielinās (skatīt 5.12. attēlu). Lai gan vēsturiski Jelgavā bijuši pat vairāki, pašlaik atsevišķa kinoteātra pilsētā nav, un kultūras nams atsevišķos seansos nodrošina arī kino funkcijas, galvenokārt demonstrējot jaunākās Latvijā radītās filmas.

Tāpat Jelgavā tiek organizēti dažāda mēroga svētki un festivāli, starp kuriem saskaņā ar 2018. gada datiem (Jelgava skaitļos, 2018) apmeklētākie ir bijuši Jelgavas pilsētas svētki (93,6 tūkst. apmeklētāju), Starptautiskais ledus skulptūru festivāls (85,6 tūkst. apmeklētāju), 18. novembra svētku programma (44,4 tūkst. apmeklētāju), Starptautiskais smilšu skulptūru festivāls (41,4 tūkst. apmeklētāju) un Vispārējie Latvijas Piena, Maizes un Medus svētki (32,5 tūkst. apmeklētāju). Kultūras pasākumu organizēšanas iespējas paplašina arī 2019. gada vasarā atklātā brīvdabas koncertzāle „Mītava” Pasta salā, kuras jumta konstrukcijas, kas veidotas no līmētas koksnes, ir unikālas visas Baltijas mērogā.

Avots: Jelgava skaitļos, 2018

5.12. attēls. Kultūras pasākumu skaita un apmeklējuma tendence Jelgavā

Studentu auditorijai orientēts ir Jelgavas Studentu teātris, kas dibināts jau 1946.gadā un ir viens no vecākajiem studentu teātriem Latvijā (Jelgavas reģionālais tūrisma centrs, 2019), un kurš lepojas ar atsevišķu teātra ēku. Tāpat studenti labprāt apmeklē izklaides pasākumus un koncertus, kas tiek organizēti naktsklubā „Tonuss” un mūzikas klubā „Melno cepurīšu balerija”.

Jelgavas iedzīvotājiem un tūristiem ir pieejams arī samērā plašs muzeju piedāvājums, no kuriem nozīmīgākie ir Ģederta Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs, kas izvietots vēsturiskajā Academia Petrina ēkā, kur atradusies pirmā augstākās izglītības iestāde Latvijas teritorijā, Jelgavas Svētās Trīsvienības baznīcas tornis, kur izvietotas mūsdienīgas un interaktīvas vēstures ekspozīcijas, kā arī Jelgavas pils muzejs un Kurzemes hercogu kapenes, kas atrodas lielākajā baroka pilī Baltijas valstīs un kurā mūsdienās izvietota Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Sporta objekti

Pilsētas iedzīvotājiem tiek piedāvātas plašas sporta un aktīvās atpūtas iespējas, ko nodrošina dažādi pilsētā pieejamie sporta objekti. Kā liecina “Sporta servisa centrs” informācija (Jelgava skaitļos, 2018), Jelgavas iedzīvotāju vidū populārākie ir tādi sporta veidi kā peldēšana, futbols, hokejs/daišsliidošana, basketbols, vieglatlētika, džudo un karatē. Publiskās peldēšanas iespējas, kā arī peldētapmācības piedāvā pilsētā 2 peldbaseini – Latvijas Lauksaimniecības universitātes peldbaseins un 6.vidusskolas peldbaseins, bērnu peldētapmācības pieejamas īpaši bērniem būvētajos peldbaseinos pirmsskolas izglītības iestādēs „Rotaļa” un „Kāpēcīši”, savukārt vasaras sezonā peldēšanai piemērotas labiekārtotas pludmales Lielupes krastos.

Dažādus sporta veidus piedāvā arī Zemgales Olimpiskais centrs, kurā pieejami dažādu sporta spēļu laukumi, futbola un vieglatlētikas stadions, daudzfunkcionāla sporta halle un Eiropas līmeņa BMX trase. Daišsliidošanas un hokeja nodarbības tiek piedāvātas atpūtas un sporta kompleksā „Zemgale”, kurā izvietota arī Jelgavas Ledus halle, kā arī gada aukstajā periodā Pasta salā pieejama publiskā slidotava. Upes atrašanās pilsētā ļauj attīstīt arī dažādus ūdens sporta veidus, piemēram, kanoe un smaiļošanu, ko nodrošina Jelgavas airēšanas klubs, savukārt tenisa klubs "Jelgava" piedāvā telpas tenisa spēlētājiem. Pilsētas iedzīvotājiem pieejami arī vairāki fitnesa un sporta klubi, kuros ir pieejami trenāžieri un fitnesa nodarbības,

piemēram, Veselības centrs un fitnesa klubs "Fitland" un sporta klubs „Bio ritmi”. Tāpat pilsētā ir pieejamas divas boulinga zāles, kā arī pilsētā vairākās vietās ir izvietoti publiskie āra trenāžieri, piemēram, Raiņa parkā un Pasta salā. Gada siltajos mēnešos pilsētas iedzīvotājiem pieejami arī vairāki brīvdabas sporta laukumi, tai skaitā publiskie volejbola laukumi Pasta salā, kā arī sporta laukumi pie izglītības iestādēm, kurus jelgavnieki var apmeklēt ārpus mācību laika.

Izglītības iestādes

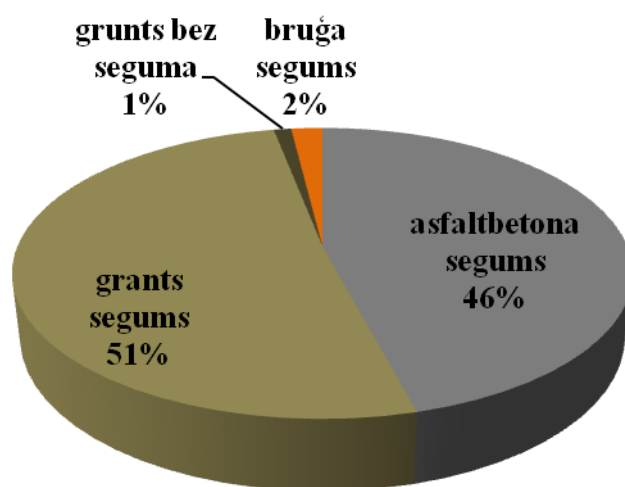
Izglītības jomā Jelgavas iedzīvotājiem ir iespējas savā pilsētā iegūt visu līmeņu izglītību, kā arī profesionāli pilnveidoties dažādos kvalifikācijas cenššanasursos. Pirmsskolas izglītību iespējams iegūt kādā no 11 pašvaldības un 11 privātajām pirmsskolas izglītības iestādēm, tomēr bērnu skaita pieauguma un ierobežoto bērnudārzos esošo vietu skaita dēļ vietas iegūšana kādā no bērnudārziem ir viena no aktuālākajām problēmām ģimenēm ar maziem bērniem. Lai risinātu bērnudārzu rindu problēmu, Jelgavas pašvaldība plāno jauna pašvaldības bērnudārza būvniecību, kas dotu iespēju vēl aptuveni 360 bērniem iegūt pirmsskolas izglītību (Jelgavas Vēstnesis, 2019).

Pamatizglītību pēc 2019. gadā veiktās skolu reformas, kas plašu rezonansi izpelnījās arī ārpus pilsētas robežām, pašlaik piedāvā apgūt piecas pamatskolas, kā arī atsevišķas vidusskolas (6. vidusskola – mazākumtautību, 4. vidusskola, 5. vidusskola – mazākumtautību skola, Jelgavas Tehnoloģiju vidusskola). Vidējo izglītību piedāvā sešas vidusskolas, no tām divas ar valsts ģimnāzijas statusu – Jelgavas Valsts ģimnāzija un Spīdolas Valsts ģimnāzija, kas abas skolu reitingos ir visai augstās pozīcijā (Skolu reitings, 2019). Tāpat divas no vidusskolām piedāvā iegūt vidējo izglītību krievu valodā. Līdzās vispārējās vidējās izglītības iegūšanas iespējām Jelgavā var apgūt arī profesionālo izglītību, ko piedāvā Jelgavas Amatu vidusskola, Jelgavas Tehnikums un Jelgavas Mūzikas vidusskola. Savukārt augstākās izglītības iegūšanu astoņās fakultātēs dažādās studiju programmās nodrošina Latvijas Lauksaimniecības universitāte, kas ir ceturtā lielākā augstākās izglītības iestāde valstī.

Papildus vispārējai izglītībai Jelgavas iedzīvotājiem pieejamas dažādas interešu izglītības iestādes un profesionālās ievirzes skolas. Bērni un jaunieši brīvo laiku lietderīgi var pavadīt Jelgavas Mākslas skolā, apgūstot tēlotājmākslu vai datorgrafiku, Jelgavas bērnu un jauniešu centrā “Junda”, kur pieejams liels brīvā laika pavadīšanas pulciņu piedāvājums, Jelgavas Ledus sporta skolā apgūt hokeju, daiļslidošanu vai šorttreku, Jelgavas specializētajā peldēšanas skolā apgūt peldētprasmi vai Jelgavas Bērnu un jaunatnes sporta skolā nodarboties ar kādu sporta veidu. Plašas iespējas mūžizglītībā arī pieaugušajiem piedāvā Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs, kā arī mācību centrs „Buts”, kurā iespējams apgūt dažādas profesionālās izglītības programmas.

Ielu un ēku stāvoklis

Jelgavas izdevīgais ģeogrāfiskais stāvoklis ir veidojis pilsētu par tranzīta centru, kurā krustojas seši valsts autoceļu virzieni, kas ietekmējis arī pilsētas telpisko attīstību un vidi. Vēsturiskā attīstība un karadarbība 20. gadsimtā ir ietekmējusi pilsētas ielu būvniecību un to pašreizējo kvalitāti, jo pēc Otrā pasaules kara ielas tika būvētas uz gruvešiem un bez atbilstošām tehnoloģijām. Saskaņā ar Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādes „Pilsētsaimniecība” datiem (Pilsētsaimniecība, 2019) Jelgavā ir 366 ielas 270 km garumā ar kopējo brauktuvju laukumu 1 774 756 m². Pilsētā ir ievērojama daļa vai nedaudz vairāk nekā puse neasfaltēto ceļu (5.13. attēls), kas galvenokārt atrodas ārpus pilsētas centrālās daļas robežām, savukārt atsevišķās pilsētas ielās saglabāties vēsturiskais bruģis, piemēram, Vārpu, Ausekļa, Skolas, Vecpilsētas, Dobeles, Bauskas, J.Asara un Vaļņu ielā.

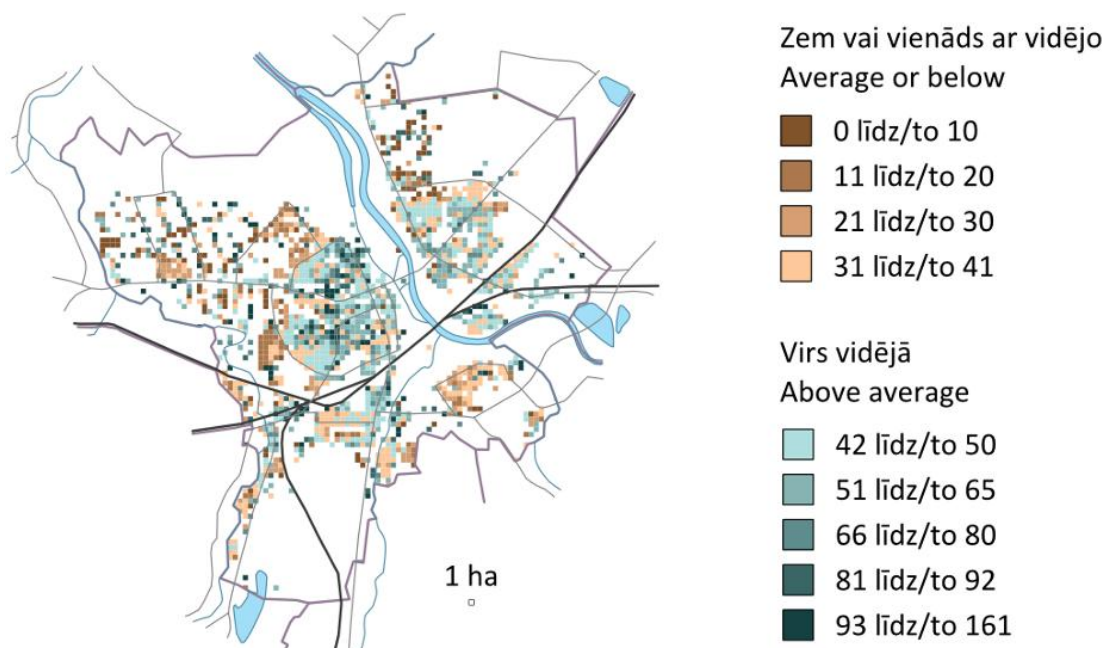

Avots: autores veidots pēc Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādes „Pilsētsaimniecība” datiem

5.13. attēls. Jelgavas ielu un ceļu seguma struktūra

Laika periodā no 2007. gada ir veikta valsts nozīmes tranzītielu (Aizsargu, Atmodas, Bauskas iela (posmā Miera iela - pilsētas robeža), Dobeles šoseja (posmā Atmodas iela - pilsētas robeža), Garozas ielas, Kalnciema ceļa, Lietuvas šosejas, Loka maģistrāles, Pasta ielas (posmā Rūpniecības iela - Lietuvas šoseja), Rūpniecības, Tērvetes ielas (posmā Rūpniecības iela - pilsētas robeža) rekonstrukcija (Jelgavas pilsētas attīstības programma, 2013), un tās šobrīd ir labā stāvoklī. Tādas ir arī lielās maģistrālās ielas – Akadēmijas iela, Aviācijas iela (posmā Garozas iela – Loka maģistrāle), Brīvības bulvāris (posmā Rīgas iela – Garozas iela), Dobeles šoseja (posmā Lielā iela – Atmodas iela), Jāņa Čakstes bulvāris (posmā Raiņa iela – Lielā iela), Lielā iela, Pasta iela (posmā Dobeles iela – Rūpniecības iela), Raiņa iela, Rīgas iela, Stacijas iela (posmā Pasta iela – Zemgales prospekts), Tērvetes iela (posmā Raiņa iela – Rūpniecības iela), Zemgales prospekts, savukārt ielas ārpus pilsētas centra, pilsētas nomalēs, kur dominē grants segums, daudzviet ir visai sliktā stāvoklī. Tā kā ir rekonstruētas galvenās maģistrālās ielas, Jelgava kļūst velotransportam draudzīgāka pilsēta, un pašlaik kopējais pilsētā izbūvēto veloceliņu kopgarums sasniedz 24,84 km (Pilsētsaimniecība, 2019).

Karadarbība 20. gadsimtā ir ietekmējusi arī Jelgavas ēku stāvokli, jo pilsētā dominē pēc Otrā pasaules kara celtie mājokļi, turklāt daudzstāvu dzīvojamo fondu veido galvenokārt tipveida un lielpaneļa mājas, kas celtas laika periodā no 1960. līdz 1989. gadam. No tipveida projektiem visizplatītākās ir 103. (112 gab.), 316. (50 gab.) un 104. sērijas (44 gab.) daudzdzīvokļu ēkas (Jelgavas pilsētas attīstības programma, 2013). Kā redzams 5.14. attēlā, telpiskā aspektā pilsētas centrā ir lielākais sociālisma laikā un senāk celto mājokļu īpatsvars, vecāks dzīvojamais fonds ir arī Lielupes labajā krastā esošajos dzīvojamajos rajonos, savukārt lielākais jaunu mājokļu īpatsvars novērojams pilsētas nomalēs Kalnciema ceļa virzienā, pilsētas rietumdaļā Dobeles virzienā, kā arī pilsētas dienvidu daļā Elejas virzienā.

Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011. gada Tautas skaitīšanas datiem

5.14. attēls. Apdzīvoto mājokļu vidējais vecums Jelgavā

Saskaņā ar „Daudzstāvu dzīvojamo ēku energoefektivitātes paaugstināšanas koncepciju” (Jelgavas pilsētas Dome, 2010) Jelgavā esošajām 103. un 104. sērijas ēkām kopējais nolietojums ir sasniedzis vismaz 50%, savukārt šo ēku apkures, ūdensvada un kanalizācijas, kā arī elektroapgādes sistēmu nolietojums ir pat 100%; arī 316., 318. sērijas piecstāvu dzīvojamo namu stāvoklis tiek vērtēts kā apmierinošs, kas liecina, ka sociālisma laikā būvēto dzīvojamo fondu ir nepieciešams atjaunot, lai paildzinātu tā kalpošanas ilgumu. Lai šo situāciju uzlabotu, pilsētā jau kopš 2007. gada tiek veikta daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku renovācija, kad energoefektivitāte tika uzlabota ēkām 4. līnijā 1 un Kr. Helmaņa ielā 3 (Nekustamā īpašuma pārvalde, 2019). Tā kā darbojas Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitātes paaugstināšanas valsts atbalsta programma, Jelgavā kopš 2016. gada būs renovētas vairāk nekā 20 daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas, uzlabojot to energoefektivitāti, paildzinot kalpošanas ilgumu, kā arī padarot pilsētvidi vizuāli pievilcīgāku.

Gaisa kvalitāte

Viens no būtiskākajiem rādītājiem kopējā vides kvalitātē ir gaisa kvalitāte. Operatīvie gaisa kvalitātes mērījumi Jelgavas pilsētā netiek veikti, tomēr aktuālākā informācija pieejama Latvijas Lauksaimniecības universitātes veiktajā pētījumā (Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana ..., 2017), kurā veikta gaisa kvalitātes monitorēšana izkliedēti Jelgavas pilsētā 2016.gadā. Pētījuma rezultātā, ņemot vērā gaisa tīrības indeksa (I.A.P.) mērījumus, tika izdalītanošķirtas trīs zonas: augsta piesārņojuma zona, vidēja piesārņojuma zona un zema piesārņojuma zona (5.15. attēls). Tika aprēķināts, ka Augsta piesārņojuma zona aizņem 2,75% no pilsētas teritorijas un konstatēta pilsētas centrālajā daļā (Notekūdeņu attīrīšanas iekārtu teritorija; SIA Lareliniteritorija, Palīdzības iela), kā arī ārpus centra – pie dzelzsceļa pārbrauktuves Langervaldes parka apkārtnē. Salīdzinot ar pētījumiem 1996. un 2006. gadā, augsta piesārņojuma zona Jelgavas centrā ir samazinājusies, bet ārpus centra saglabājusies 1996. gada līmenī.

Avots: Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana ..., 2017

5.15. attēls. Punktvēida gaisa piesārņojuma avotu izplatība Jelgavā

Vidēja gaisa piesārņojuma zona 2016. gadā aizņēma 44% no Jelgavas teritorijas, kas ir dominējošā piesārņojuma zona pilsētas centrā (71,15 %), turklāt tai ir tendence palielināties. Turpretim, kā liecina iepriekšminētais pētījums, ārpus pilsētas centra vidēja gaisa piesārņojuma zona palielinājusies laikā no 1996. līdz 2006. gadam, bet no 2006. līdz 2016. gadam – samazinājusies. Savukārt tīra gaisa jeb zema piesārņojuma zona 2016. gadā aizņēma 53,25% no Jelgavas teritorijas un kopumā pilsētā šai zonai ir tendence palielināties – pilsētas centrā zema gaisa piesārņojuma zonai ir tendence samazināties, bet ārpus pilsētas centra tīra gaisa zona ir palielinājusies. Tāpat konstatēts, ka pilsētā ap galvenajām ielām – Lietuvas šoseju, Tērvetes ielu, Rīgas šoseju, Dobeles šoseju un Satiksmes ielu nozīmīgākais cēlonis gaisa piesārņošanai ir autotransports, savukārt teritorijās, kur gaisa kvalitāte ir labāka, nozīmīgākais gaisa kvalitātes uzlabotājs ir atklāti klajumi vai laukumi ar zālājiem un apstādījumiem, kā arī upes.

Trokšņu līmenis

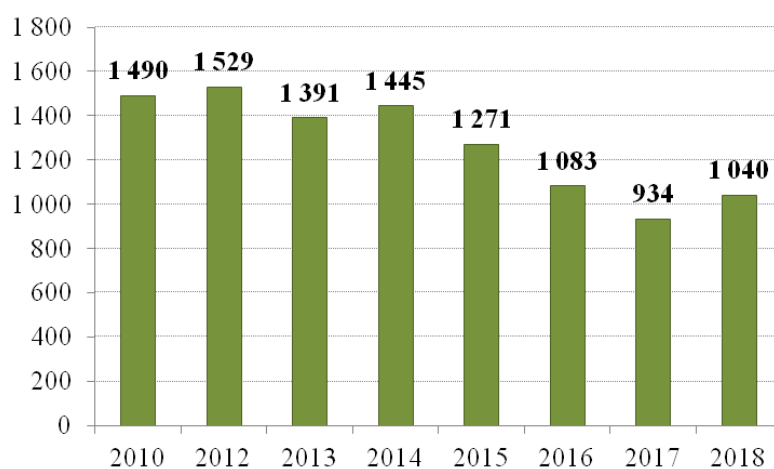
Papildus gaisa piesārņojumam būtisku ietekmi uz apkārtējās vides kvalitāti pilsētās rada arī vides trokšņa piesārņojums. Jelgavas pilsētas centrālajā daļā nozīmīgākie vides trokšņa avoti ir autoceļu un ielu tīkls, dzelzceļa līnijas un ražošanas un inženiertehniskās apgādes uzņēmumi (Jelgavas pilsētas Dome, 2010; Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums..., 2018). Augstākais trokšņu līmenis ir novērots gar maģistrālajām ielām un ceļiem, piemēram, pilsētas centrā (Akadēmijas un Lielās ielas krustojumā, Pasta ielā u.c) un austrumu daļā virzienā uz Rīgu trokšņa rādītāji sasniedz 55 – 70 dB(A); trokšņa līmenis virs 55 dB(A) konstatēts arī atklātās teritorijās gar dzelzceļu (Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums..., 2018), kas nedaudz pārsniedz Ministru kabineta 07.01.2014. noteikumu Nr.16 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” 2. pielikumā noteiktos vides trokšņa robežlielumus, kas atkarībā no apbūves teritorijas izmantošanas funkcijas dienas laikā nevar pārsniegt 55 – 65 dB(A). Saskaņā ar Jelgavas pilsētas attīstības programmu 2014. -2020.gadam autotransporta radītā trokšņa samazināšanai pilsētas centrālajā daļā nākotnē paredzēts novirzīt transporta plūsmu no pilsētas centra uz apvedceļiem, izbūvējot ziemeļu apvedceļa posmu no Kalnciema ceļa līdz Dobeles šosejai ar tiltiem pār Driksu un Lielupi.

Lai gan Jelgavā autotransports un dzelzceļš ir galvenie trokšņa izraisīšanas avoti un ražošanas uzņēmumu radītie trokšņi nepārsniedz noteiktos robežlielumus (Jelgavas pilsētas attīstības programma, 2013), tomēr pilsētas iedzīvotāji pēdējo gadu laikā pieaugošu vērību pievērsuši industriālo un inženiertehniskās apgādes uzņēmumu radītajam vides trokšņa piesārņojumam. Būtiskākās sūdzības ir par biokurināmā koģenerācijas stacijas „Fortum Jelgava”, kas atrodas industriālajā zonā Rūpniecības ielā, radītajiem vides trokšņiem uz apkārtējo dzīvojamo māju iedzīvotāju vides kvalitāti, par ko 2018./2019. gadā pieteikta tiesvedība Administratīvā rajona tiesā (Zemgales Ziņas, 2019).

Drošība

Viens no priekšnoteikumiem pievilcīgai pilsētvidei ir tās iedzīvotāju drošība. Saskaņā ar Jelgavas pilsētas domes informāciju (Jelgava skaitļos, 2018) sabiedriskās kārtības un drošības nodrošināšanai Jelgavā tiek atvēlēti 3,7% no pašvaldības budžeta, savukārt Jelgavas pilsētas pašvaldības policijas Sabiedriskās kārtības un drošības uzraudzības nodaļa nodrošina sabiedrisko kārtību un drošību pilsētā 24 stundas diennaktī. Tāpat policija nodrošina kārtības un drošības uzraudzību Jelgavas pilsētas pašvaldības oficiālajās peldvietās peldsezonas laikā. Drošības nodrošināšanai Jelgavas infrastruktūra veidota pēc viedās pilsētas principiem, kas nodrošina nepārtrauktu pilsētvides uzraudzību 120 videokamerās tiešsaistē 24 stundas diennaktī. Tā rezultātā noziedzīgo nodarījumu skaits pilsētā pēdējo gadu laikā ir samazinājies (skatīt 5.16. attēlu), un pašlaik saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem noziegumu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem Jelgavā ir viens no zemākajiem starp Latvijas nacionālās nozīmes pilsētām, piemēram, periodā no 2015. līdz 2017. gadam tas bijis otrs mazākais aiz Liepājas.

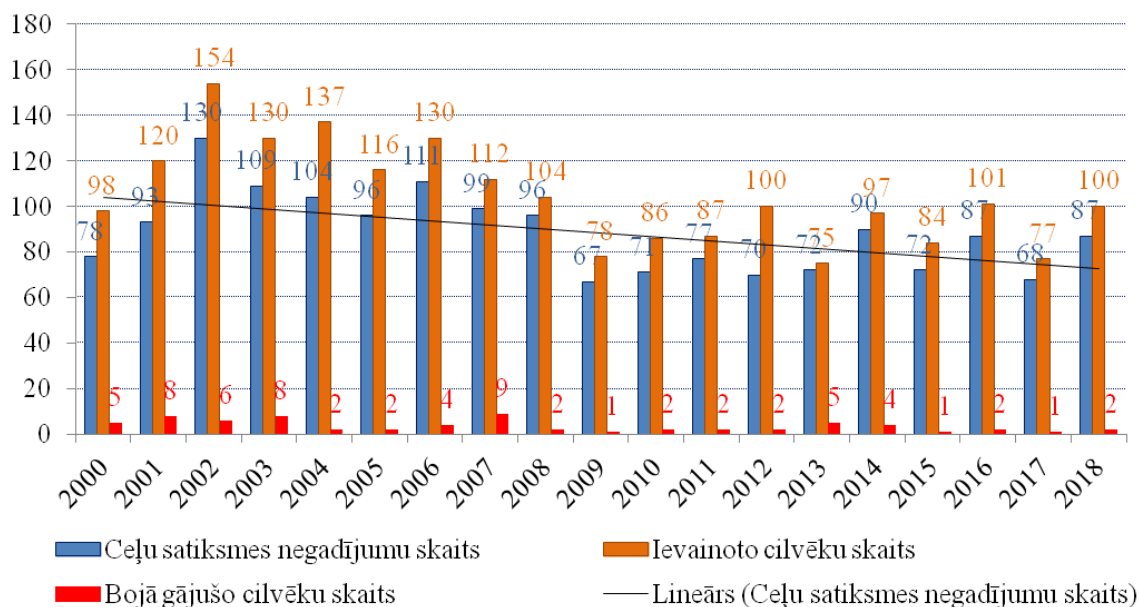

Avots: autores veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

5.16. attēls. Noziedzīgo nodarījumu skaits Jelgavā

Drošību pilsētas ielās nodrošina viedā satiksmes infrastruktūras vadības sistēma, kas diennakts režīmā ļauj sekot satiksmes plūsmai, tās intensitātei un koordinēt luksoforu darbību atbilstoši tai. Kā liecina ceļa satiksmes negadījumu statistika (5.17. attēls), negadījumu skaits Jelgavā pēdējo 10 gadu laikā ir saglabājies stabilā līmenī, tomēr, vērtējot pēc negadījumu skaita uz 100 000 iedzīvotājiem, 2018. gadā tas ir trešais augstākais rādītājs starp lielākajām Latvijas pilsētām tūlīt aiz Rīgas un Jūrmalas, kur ceļu satiksmes negadījumu īpatsvars ir vēl augstāks.

Jāakcentē, ka ieviestā viedās vadības sistēma investīciju piesaistes risinājumu līdera FDI rangā „Eiropas nākotnes pilsēta 2018/2019” kategorijā „Savienojamība” Jelgavai līdzīga līmeņa pilsētu grupā nodrošinājusi 7.vietu (FDI, 2018).

Avots: autore veidots pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem

5.17. attēls. Ceļu satiksmes negadījumu statistika Jelgavā 2000.–2018. g.

Veselības aprūpes pakalpojumi

Jelgavā kā reģiona centrā iedzīvotājiem tiek nodrošināti dažāda līmeņa veselības aprūpes pakalpojumi, tai skaitā neatliekamā palīdzība, ambulatorā un stacionārā ārstēšana. 2019. gada sākumā pilsētā bija reģistrēti 44 ģimenes ārsti un vidēji uz vienu ģimenes ārstu bija reģistrēti 1580 pacienti (Jelgava skaitļos, 2018). Saskaņā ar Slimību profilakses un kontroles centra datiem (2019) Jelgavā ir par 10% lielāks ģimenes ārstu, pediatru un internistu skaits nekā vidēji Latvijā, kas apliecina veselības aprūpes augsto pieejamību pilsētas iedzīvotājiem.

Pilsētā atrodas reģionālā daudzprofilu slimnīca – Jelgavas pilsētas slimnīca, kas nodrošina visas reģionālās slimnīcas funkcijas; tajā ir uzņemšanas un neatliekamās palīdzības nodaļa, septiņas stacionārās nodaļas, operāciju bloks, diagnostikas daļa u.c. Kopumā 2019. gadā pilsētas slimnīca nodrošināja 256 gultas vietas, un ārstniecību – 85 ārsti un 179 medicīnas māsas un sanitāri (Jelgava skaitļos, 2018). Valstiskā mērogā nozīmīga ir arī Jelgavā esošā VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža””, kas specializējas ambulatorās psihiatriskās un narkoloģiskās palīdzības sniegšanā akūtu un hronisku slimību un traucējumu diagnostikā, ārstēšanā un pacientu rehabilitācijā.

Ambulatoro aprūpi pilsētas iedzīvotāji var saņemt vairākos pilsētā esošos medicīnas centros – Jelgavas poliklīnikā, Medicīnas sabiedrībā „Optima 1”, kas specializējusies pediatrijā, SIA „Zemgales veselības centrs” un SIA „Fitosan plus”. Šajās iestādēs iespējams saņemt primārās un sekundārās veselības aprūpes pakalpojumus, dažādus laboratoriskos izmeklējumus, diagnostiku, veikt profilaktisko imunizāciju, rehabilitācijas pakalpojumus un dažādu jomu veselības aprūpes speciālistu konsultācijas.

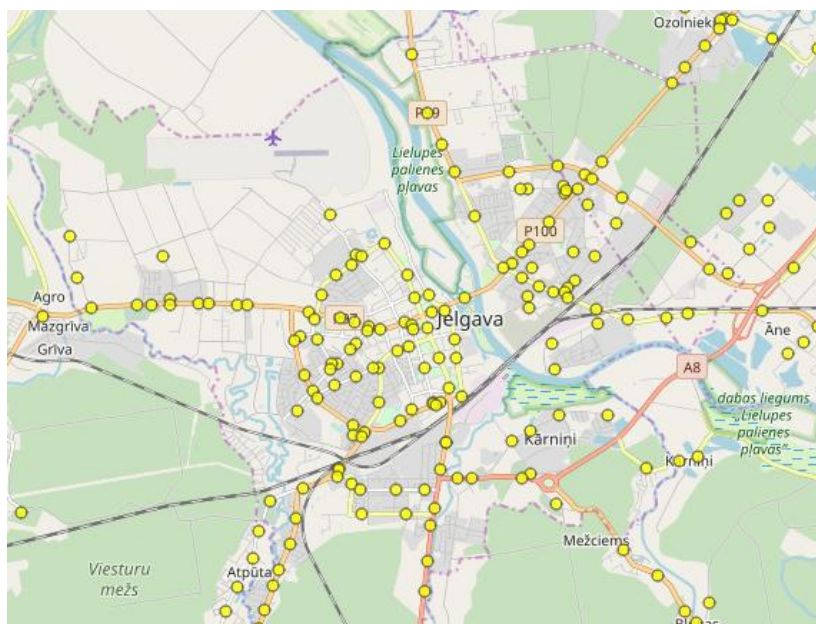
Sabiedriskais transports

Izdevīgā ģeogrāfiskā novietojuma dēļ Jelgava ir nozīmīgs satiksmes tīkla krustpunkts, kas atspoguļojas arī starppilsētu sabiedriskā transporta maršrutu plūsmā caur pilsētu, kas nodrošina pasažieru pārvadājumus gan ar pasažieru vilcieniem, gan autobusiem. Pilsētas teritorijā atrodas divas dzelzceļa stacijas – Jelgava un Cukurfabrika. AS „Pasažieru vilciens”

veic dzelzceļa pasažieru pārvadājumus starp Jelgavu un Rīgu, darba dienās nodrošinot līdz 26 reisiem turp un 25 reisiem atpakaļ, savukārt brīvdienās – līdz 19 reisiem vienā virzienā. Papildus caur Jelgavas dzelzceļa staciju, pietājot tajā, kursē arī vilciena maršruti Liepāja–Rīga, Rīga–Liepāja un Rīga–Dobele–Rīga (Pasažieru vilciens, 2019). Dzelzceļa transporta izmantošana Jelgavas iedzīvotāju vidū ir iecienīts starppilsētu pārvietošanās veids, un, kā liecina SKDS pētījums (SKDS, 2019), tieši maršrutā Jelgava–Rīga ir ar vilciena satiksmi visapmierinātākie pasažieri.

Starppilsētu un Jelgavas pilsētas autobusu satiksmi nodrošina SIA „Jelgavas autobusu parks”. Starppilsētu autobusu pārvadājumos minētais pārvadātājs nodrošina pārvadājumus maršrutos Jelgava–Rīga (36 reisi darba dienās un 34 reisi brīvdienās), Jelgava–Auce (2 reisi dienā), Jelgava–Eleja –Bauska (4 reisi dienā), Jelgava–Tukums (1-2 reisi dienā), Jelgava–Emburga–Bauska (1 reiss dienā), Jelgava–Tērvete (1–3 reisi dienā), Jelgava – Dobele (1–2 reisi dienā), kā arī Jelgava–Iecava–Bauska (1 reiss dienā), tādējādi nodrošinot sabiedriskā transporta satiksmi ar tuvākajām reģionā esošajām pilsētām un lauku novadiem. Papildus Jelgavas autoostā un atsevišķās pieturās pilsētas robežās pietāj arī caur pilsētu tranzītā kursējošie citu pārvadātāju autobusi, piemēram, SIA „Dobeles autobusu parks”, kas nodrošina sabiedriskā transporta kustību maršrutā Dobele–Rīga–Dobele, AS „Nordeka”, kas veic pasažieru pārvadājumus starp Rīgu un Liepāju, Rīgu un Saldu, kā arī Rīgu un Auci, Rubu. Savukārt SIA „Venstpils Reiss” nodrošina autobusu satiksmi reizi dienā maršrutā Ventspils–Jelgava–Ventspils.

Pasažieru pārvadājumus Jelgavas pilsētas autobusu satiksmē SIA „Jelgavas autobusu parks” nodrošina 20 dažādos maršrutos, aptverot lielāko daļu pilsētas dzīvojamo rajonu, kā arī savienojot kustības maršrutus ar līdzās esošajiem Ozolniekiem, Mežciemu, Āni un Vītoliņiem (skatīt 5.18. attēlu).

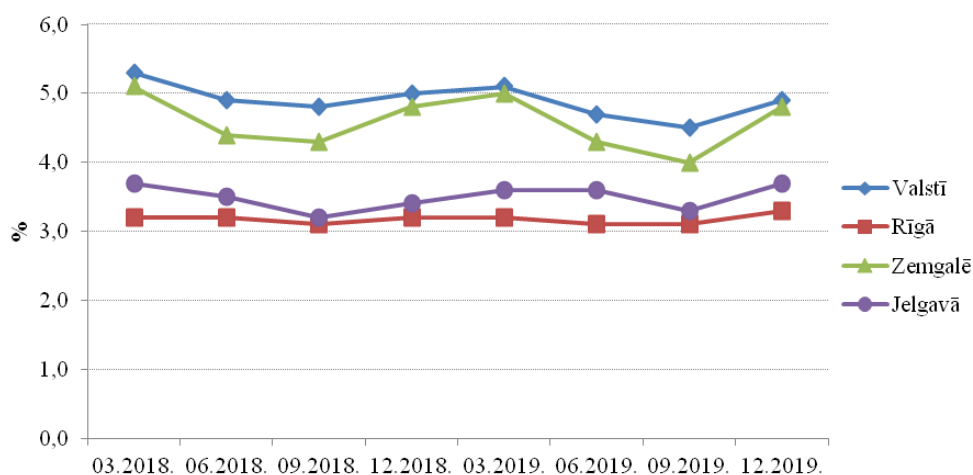

Avots: maršruti.lv

5.18. attēls. Jelgavas pilsētas sabiedriskā transporta pieturvietu tīkls

Darba iespējas

Viens no būtiskākajiem urbānās telpas raksturojošiem rādītājiem ir saistīts ar iedzīvotāju darba iespējām savā pilsētā. Kā liecina dati par reģistrēto bezdarba līmeni 2018. un 2019. gadā (5.19. attēls), Jelgavā attiecīgajā laika periodā tas vidēji svārstījies no 3,2% līdz 3,7% no iedzīvotājiem darbaspējas vecumā, kas, salīdzinājumā ar situāciju kopumā valstī un Zemgales reģionā, ir vērtējams kā zems rādītājs un tikai nedaudz augstāks nekā galvaspilsētā Rīgā, kas liecina, ka konkurence starp darba devējiem jaunu darbinieku piesaistē ir ļoti liela. Turklāt Jelgavā, salīdzinot ar citām lielajām pilsētām, ir visai zems ilgstošo bezdarbnieku un bez darba esošo jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem īpatsvars: saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras datiem 2019. gada decembrī tikai 6% no visiem Jelgavas bezdarbniekiem bija ilgstoši bez darba un 5% no bezdarbniekiem bija jaunieši. Salīdzinājumam ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars citās pilsētās svārstās no 3% Valmierā līdz 39% Rēzeknē, bet bez darba esošo jauniešu īpatsvars kopējā bezdarbnieku skaitā ir no 4% Jēkabpilī līdz 7% Ventspilī un Valmierā.

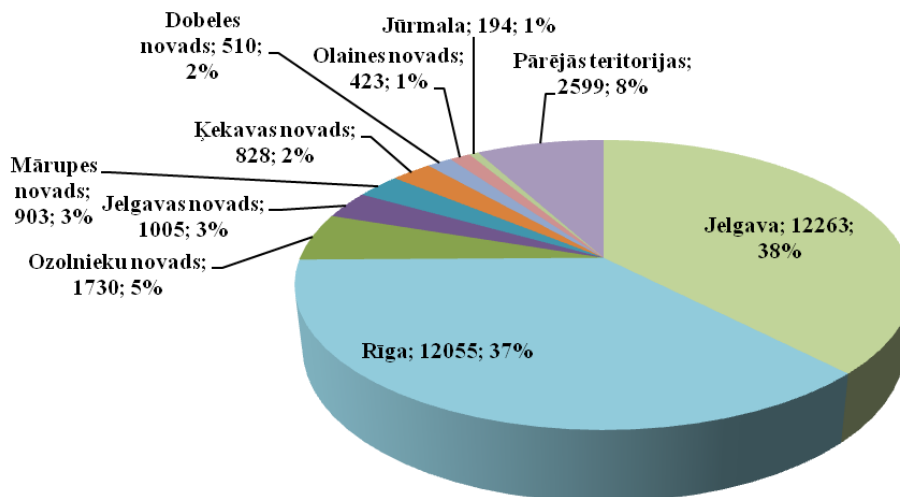
Avots: autores veidots pēc Nodarbinātības valsts aģentūras datiem

5.19. attēls. Reģistrētā bezdarba līmenis Jelgavā, salīdzinot ar valsti kopumā, Zemgales reģionu un Rīgu 2018. un 2019. gadā, %

Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem par aizpildītajām darba vietām 2019. gadā Jelgavā lielākais īpatsvars jeb vidēji 62% no tām bija sabiedriskajā sektorā – valsts un pašvaldību struktūrās, bet 39% privātajā sektorā. Sabiedriskajā sektorā lielākie darba devēji Jelgavā ir pašvaldības iestāde „Jelgavas izglītības pārvalde” ar darbinieku skaitu ap 1800, kas īsteno valsts un pašvaldības izglītības politiku Jelgavas pilsētā un kuras pārraudzībā ir 26 Jelgavas pilsētas pašvaldības izglītības iestādes. Tāpat viens no lielākajiem darba devējiem Jelgavā ir arī Latvijas Lauksaimniecības universitāte, kurā strādā vairāk par 1100 darbiniekiem akadēmiskajos un vispārējā personāla amatos. Savukārt lielākie uzņēmumi pēc strādājošo skaita saskaņā ar aktuālāko pieejamo informāciju par 2018. gadu bija valsts SIA „Slimnīca Ģintermuiža” (490 strādājošie), SIA „Jelgavas pilsētas slimnīca” (427 strādājošie), SIA „AKG Thermotechnik Lettland” (277 strādājošie, nodarbojas ar detaļu ražošanu mehāniskajiem transportlīdzekļiem), SIA „Jelgavas nekustamā īpašuma pārvalde” (243 strādājošie), SIA „Luwo” (190 strādājošie, ražo mēbeles), SIA „Kulk” (184 strādājošie), SIA

„Jelgavas Tipogrāfija” (144 strādājošie), SIA „Jelgavas autobusu parks” (119 strādājošie) un rotaļlietu ražotājs SIA „Berling” (104 strādājošie) (Jelgavas pilsētas Dome, 2019).

Lai gan darba iespējas Jelgavā ir, ievērojama daļa pilsētas iedzīvotāju strādā ārpus Jelgavas (skatīt 5.20. attēlu), turklāt 37% no visiem strādājošajiem jelgavniekiem darbavieta atrodas Rīgā, bet ievērojami mazāks īpatsvars strādā Jelgavas un Ozolnieku novados, kas robežojas ar Jelgavu.

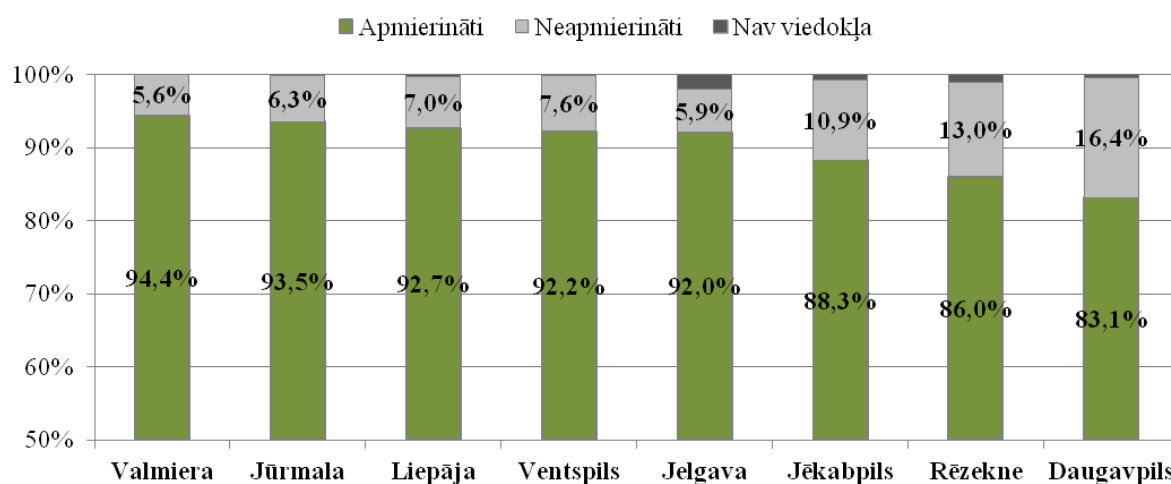

5.20. attēls. Strādājošo jelgavnieku sadalījums pēc darbavietas atrašanās vietas 2018. gadā, skaits un %

Iemesls jelgavnieku izvēlei strādāt Rīgā ir ne tikai nelielais attālums līdz tai, labs sabiedriskā transporta tīkla nodrošinājums un plašāks darbavietu piedāvājums, bet arī algas atšķirības. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem bruto darba alga 2018. un 2019. gadā Jelgavā ir bijusi vidēji par 20% zemāka nekā galvaspilsētā Rīgā, kas tādējādi motivē kvalificētākos darbiniekus darba izvēlē priekšroku dot galvaspilsētai, saglabājot dzīvesvietu Jelgavā.

6. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS NOVĒRTĒJUMS JELGAVĀ

Eiropā, tai skaitā arī Latvijā, veiktais pētījums par dažādiem dzīves kvalitāti ietekmējošiem aspektiem, kuru 2017. gadā īstenoja Latvijas Centrālās statistikas pārvalde, veicot aptauju „Dzīves kvalitāte pilsētās” (Centrālā statistikas pārvalde, 2017), parādīja, ka iedzīvotāju kopējā apmierinātība ar dzīvi Jelgavā ir visai augsta. 92,0% no respondentiem atbildēja, ka tie ir drīzāk apmierināti vai ļoti apmierināti ar dzīvi šajā pilsētā, kas starp pārējām Latvijas reģionālās nozīmes pilsētām vērtējams kā vidēji augsts rādītājs, jo ir piektais augstākais vērtējums aiz Valmieras, Jūrmalas, Liepājas un Ventspils (6.1. attēls). Arī Eiropas pilsētu kontekstā šāds apmierinātības līmenis ar savu pilsētu ir uzskatāms kā augsts, jo saskaņā ar pētījumu 2015. gadā 83 Eiropas pilsētās (European Commission, 2016) 23 no tām apmierinātības līmenis pārsniedza 95%, savukārt 54 pilsētās vismaz 90% no iedzīvotājiem bija apmierināti ar dzīvi savā pilsētā. Jelgavai līdzīgs apmierinātības līmenis tika novērots Tallinā Igaunijā, Antverpenē Beļģijā, Mančesterā Lielbritānijā, Dortmundē Vācijā, Antālijā Turcijā un Ļubļanā Slovēnijā. Savukārt Latvijas galvaspilsētā Rīgā ar dzīvi savā pilsētā bija apmierināti 89% respondentu.

Avots: autore veidots pēc CSP aptaujas „Dzīves kvalitāte pilsētās”

6.1. attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar dzīvi savā pilsētā Latvijas reģionālās nozīmes pilsētās, %

Pētījumā starp aptaujāto Jelgavas iedzīvotāju izlasi vislielākā apmierinātība tika novērota ar vairākām pilsētvidi raksturojošām pazīmēm: mazumtirdzniecības veikalu pieejamība (95% apmierināto), zaļās zonas (93% apmierināto) un sakoptība (88% apmierināto), turpretim viskritiskāk tika vērtētas iespējas atrast darbu (60% no aptaujātajiem uzskatīja, ka nav viegli atrast darbu šajā pilsētā), ielu un ēku stāvoklis (45% apmierināto), sabiedriskais transports (60% apmierināto) un veselības aprūpes pakalpojumi (64% apmierināto). Salīdzinot ar pilsētvides pievilcības pazīmju novērtējumu astoņās Latvijas reģionālās nozīmes pilsētās (Centrālās statistikas pārvalde, 2017), Jelgava starp pārējām atšķiras ar zemāku ielu un ēku stāvokļa novērtējumu – vēl kritiskāk to vērtē tikai iedzīvotāji Jēkabpilī un Daugavpilī (44% apmierināto), otru zemāko sabiedriskā transporta novērtējumu aiz Valmieras (56% apmierināto), kā arī Jelgavā kritiskāk nekā visās pārējās pilsētās tiek vērtēts trokšņu līmenis. Lai gan iespējas atrast darbu savā pilsētā jelgavnieki vērtējuši visai kritiski, tomēr pārējo Latvijas reģionālās nozīmes pilsētu kontekstā šis pilsētvides aspekts Jelgavā ir vērtēts augstāk, un tikai Valmieras iedzīvotāji ir pozitīvāk noskaņoti attiecībā uz darba iespējām savā pilsētā. Lai gan veselības aprūpes pieejamība Jelgavas iedzīvotāju

novērtējumā ir viena no zemāk novērtētajām pilsētas telpas pazīmēm, tomēr starp pārējām pilsētām tas uzskatāms par visai augstu novērtētu, jo tikai Jūrmalas iedzīvotāji ir apmierinātāki ar to (67% apmierināto). Turklāt Jelgavā pārējo reģionālās nozīmes pilsētu kontekstā visai augstu novērtētas arī tādas pilsētas telpas pazīmes kā sporta objektu pieejamība, zaļās zonas, mazumtirdzniecības veikalu pieejamība un izglītības iestāžu pieejamība un sakoptība, kas citās pilsētās lielākoties vērtēta kritiskāk.

Lai gan Centrālās statistikas pārvaldes īstenotā iedzīvotāju aptauja sniedz vispārīgo priekšstatu par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu Jelgavā, tomēr tās pieejamie dati nedod iespēju detalizētāk pētīt dzīvesvietas pievilcības novērtējuma sociāli telpisko aspektu, ko savukārt ļauj analizēt promocijas darbā veiktā Jelgavas iedzīvotāju aptauja.

6.1. Dzīvesvietas pievilcības pazīmes un ietekmējošie faktori pilsētā

Līdzīgi kā Centrālās statistikas pārvaldes pētījumā „Dzīves kvalitāte pilsētās” (Centrālās statistikas pārvalde, 2017), promocijas darbā veiktās Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultāti atklāj, ka apmierinātība ar urbāno telpu raksturojošām pazīmēm būtiski variē (skatīt 6.1. tabulu). Visaugstāk respondenti novērtējuši izglītības iestāžu pieejamību (77,5% apmierināto), zaļo zonu esamību (80,1% apmierināto), sakoptību (75,9% apmierināto), mazumtirdzniecības veikalu (73,5% apmierināto) un kultūras objektu pieejamību (70,5% apmierināto), savukārt viskritiskāk Jelgavā vērtēts sabiedriskais transports (31,5% apmierināto), darba iespējas (35,2% apmierināto), ielu un ēku stāvoklis (47,4% apmierināto), kā arī veselības aprūpe (45,4% apmierināto).

6.1. tabula. Respondentu apmierinātība ar dažādām pilsētvides pazīmēm Jelgavā

	Vidējā vērtība	Standartnovirze
Izglītības iestādes	3,99	0,865
Zaļās zonas	3,99	0,890
Mazumtirdzniecības veikali	3,91	0,951
Sakoptība	3,88	0,931
Kultūras objekti	3,85	0,906
Sporta objekti	3,78	0,883
Drošība	3,71	0,956
Publiskas vietas	3,70	0,970
Gaisa kvalitāte	3,67	0,953
Trokšņu līmenis	3,48	1,042
Veselības aprūpe	3,25	1,025
Ielu, ēku stāvoklis	3,22	1,083
Darba iespējas	3,02	1,088
Sabiedriskais transports	2,98	1,060

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Augsto apmierinātību ar izglītības iestāžu pieejamību var skaidrot ar visu izglītības līmeņu iestāžu atrašanos Jelgavā, kā arī ar to, ka daļa no respondentiem bija jaunieši, kas ieradušies Jelgavā no citām Latvijas pilsētām iegūt augstāko izglītību, un universitātes atrašanās pilsētā līdz ar to ir viens no galvenajiem iemesliem un motivatoriem, kāpēc attiecīgajā dzīves posmā tie apmetušies šajā pilsētā. Arī augstā apmierinātība ar zaļajām

zonām un sakoptību apliecina, ka pilsētvide pilsētā kļūst aizvien pievilcīgāka, no rūpnieciskas pilsētvides pamazām kļūstot par iedzīvotājiem patīkamu, sakoptu dzīvesvietu. Zemais Jelgavas sabiedriskā transporta novērtējums, lai gan pilsētā ir visai sazarots maršrutu tīkls, liecina par trūkumiem tā reisu regularitātē, kas ir īpaši nozīmīga pilsētas nomaļu iedzīvotājiem, kur pēdējos gados strauji attīstījušās individuālo dzīvojamo māju apkaimes. Savukārt darba iespēju zemais novērtējums galvenokārt saistāms ar pilsētas tuvumu galvaspilsētai Rīgai, kur darba vietas ir plašāk pieejamas, atalgojums ir augstāks, tāpēc liela daļa jelgavnieku izvēlas strādāt galvaspilsētā, līdz ar to negatīvi ietekmējot darba iespēju novērtējumu savā pilsētā. Ņemot vērā lielo grants ceļa seguma īpatsvaru pilsētā, īpaši ārpus pilsētas centra esošajās apkaimēs, kur dominē individuālās dzīvojamās ēkas, kā arī lielo īpatsvaru ar sociālisma laikā celtajām daudzdzīvokļu dzīvojamām ēkām, kam pamazām tuvojas paredzētā ēku kalpošanas termiņa beigas, likumsakarīgs ir arī iedzīvotāju zemais ielu un ēku stāvokļa novērtējums.

Lai noteiktu, kādi pilsētas faktori visbūtiskāk ietekmē dzīvesvietas pievilcību Jelgavā, vispirms tika veikta aptaujas datu masīvā iekļauto pilsētvides pazīmju faktoranalīze, kuras rezultāti pārbaudīti ar regresijas analīzi. Rezultāti atklāja, ka kopumā Jelgavas iedzīvotāju vērtējumā dzīvesvietas pievilcību nosaka trīs faktori, kuru noteicošās pazīmes izskaidro 59,1% informācijas (6.2. tabula), kas vērtējams kā pietiekami augsts rezultāts, jo saskaņā ar literatūrā pieejamo informāciju (Merenda, 1997; Sarstedt, Mooi, 2014) faktoru izskaidrotajai informācijai jābūt vismaz 50%, turklāt bieži tieši pētījumos, kas analizē cilvēku uzvedību un kas ir neprognozējama, izskaidrotā informācija ir visai zema un visbiežāk zem 60% (Hair, 2006). Nozīmīgākais faktors, kas izskaidro 37,8% informācijas, ir vides kvalitāte un personiskā drošība, ko raksturo trokšņu līmenis, gaisa kvalitāte, sakoptība un drošība. Ievērojami mazāk nozīmīgu ietekmi dzīvesvietas pievilcībā rada infrastruktūras nodrošinājums, kas ietver publiskās vietas, zaļās zonas, kultūras un sporta objektus. Vismazākā nozīme dzīvesvietas pievilcības vērtējumā ir veselības aprūpei un transporta nodrošinājumam. Savukārt tādas pazīmes kā darba iespējas, izglītības iestāžu un mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, kā arī ielu un ēku stāvoklis respondentu dzīvesvietas pievilcību pētījumā būtiski neietekmē, tādēļ tās no tālākās analīzes ir izslēgtas.

6.2. tabula. Dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori

Faktors	Izskaidrotā informācija, %	Noteicošās pazīmes	Pazīmes faktorslodze
1. Vides kvalitāte un personiskā drošība	37,8	Trokšņu līmenis	0,834
		Gaisa kvalitāte	0,774
		Drošība	0,608
		Sakoptība	0,609
2. Infrastruktūras nodrošinājums	11,1	Publiskas vietas	0,738
		Zaļās zonas	0,702
		Kultūras objekti	0,662
		Sporta objekti	0,609
3. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums	10,2	Sabiedriskais transports	0,773
		Veselības aprūpe	0,731

Piezīmes: Galveno komponentu analīze, Varimax rotācijas metode

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Tāpat kā pētījumā par dzīvesvietas pievilcību dažādos Rīgas rajonos (Bauls, Krišjāne, Mežciema, 2003) un Balvos (Litavnice, Ežmale, 2011), kur tika atklāts, ka iedzīvotāju ieskatā nozīmīgākais dzīvesvietas kvalitāti ietekmējošais faktors ir tas, kas vistiešākā mērā raksturo dzīvesvietas vides kvalitāti, ietverot tādus aspektus kā vides kvalitāte, labiekārtojums un sakārtotība, arī Jelgavas iedzīvotājiem vides kvalitāte ir nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors, bet ikdienā nepieciešamā pilsētas infrastruktūra ir ievērojami mazāk nozīmīga kopējā apmierinātībā ar dzīvesvietu. Šie rezultāti saskan arī ar literatūrā norādīto tendenci (Pacione, 2003; McCrea et al., 2005; Ambrey, Fleming, 2012), ka iedzīvotāji dzīvesvietas pievilcības vērtējumā pamazām pāriet no ekonomiskajiem uz vides kvalitāti raksturojošiem rādītājiem. Tas nozīmē, ka augstas vides kvalitātes uzturēšana ikvienai pilsētai jāuztver kā prioritāte, lai tās iedzīvotāji pilsētā justos labi. Tāpat šo rezultātu var skaidrot ar to, ka atšķirībā no lielajām pilsētām otrā līmeņa pilsētās infrastruktūras un pakalpojumu pieejamība parasti ir lielāka (Besson, 2018), tādēļ šo pilsētu iedzīvotājiem apkārtējās vides sakārtotība un kvalitāte nobīda infrastruktūras pieejamības nozīmi otrajā plānā. Jelgavas pilsētas iedzīvotāju vērtējumā dzīvesvietas pievilcības novērtējumu būtiski ietekmē arī drošība tajā, un līdzīgus rezultātus atklājuši arī pētījumi citās valstīs (Hanak et al, 2015; Weziak-Bialowolska, 2016). Lai gan publiskās telpas infrastruktūras nodrošinājums kopējo dzīvesvietas pievilcību Jelgavā tās iedzīvotāju ieskatā ietekmē mazāk kā vides kvalitāte un personiskā drošība, pretēji konstatētajam citās Eiropas lielajās pilsētās (Weziak-Bialowolska, 2016), tomēr līdzīgi kā Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012), tādiem pilsētvides brīvā laika pavadīšanas aspektiem kā kultūras un sporta objektu pieejamība, kopumā konstatēta ietekme uz dzīvesvietas novērtējumu. Arī sabiedriskā transporta pieejamība un kvalitāte, līdzīgi kā pētījumos par citām Eiropas pilsētām (Weziak-Bialowolska, 2016; Hanak et al, 2015), rada ietekmi uz indivīda apmierinātību vai neapmierinātību ar pilsētu kopumā, tomēr tā ir visai neliela. Tas varētu būt saistīts ar otrā līmeņa pilsētas specifiku – mazākiem attālumiem pilsētā un kompaktāku morfoloģisko struktūru, ko Besons (Besson, 2018) minējis kā vienu no nozīmīgākajām otrā līmeņa pilsētu priekšrocībām. Tā rezultātā sabiedriskā transporta izmantošana ir aktuāla nelielai daļai pilsētas iedzīvotāju, jo ikdienā veicamie attālumi ir piemēroti, lai tos mērotu kājām.

Kā apliecina iepriekšējie teorētiskie un empīriskie pētījumi (piemēram, Speare, 1974, Lu, 1999, Fang, 2006, Diaz-Serrano, 2006, Galster, Hesser, 1981), dažādi indivīda un tā māsaimniecību raksturojošie rādītāji ietekmē subjektīvos apmierinātības rādītājus ne tikai ar dzīvi kopumā, bet arī dzīvesvietu un telpu, kurā tas veic ikdienas darbības. Balstoties uz literatūrā biežāk analizēto indivīda raksturojošo rādītāju ietekmi uz subjektīvajiem apmierinātības vērtējumiem, promocijas darba ietvaros veiktās Jelgavas iedzīvotāju aptaujas respondentu dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori turpmāk promocijas darbā analizēti pēc četrām iedzīvotājus raksturojošām rādītāju grupām – (1) demogrāfiskajiem rādītājiem, kas ietver respondenta dzimumu, vecumu, tautību, ģimenes stāvokli un bērnu esamību vai neesamību māsaimniecībā, (2) sociālekonomiskajiem rādītājiem, (3) migrācijas pieredzi un nodomus raksturojošiem rādītājiem, kā arī (4) mājokli un piederību raksturojošiem rādītājiem.

6.2. Vides kvalitāte un personiskā drošība (1. faktors)

Iedzīvotāju skaita palielināšanās, industrializācijas un tehnoloģiskā progresa rezultātā piemērotas vides kvalitātes nodrošināšana ir viens no aktuālākajiem problēmjautājumiem pilsētās, turklāt vides kvalitāte būtiski ietekmē iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvi kopumā un subjektīvo labjutību (Van Praag, Baarsma, 2005). Vides kvalitāte kā viens no noteicošajiem dzīvesvietas pievilcību ietekmējošiem rādītājiem konstatēts arī promocijas darbā veiktajā Jelgavas iedzīvotāju aptaujā, ko raksturo trokšņu līmenis, gaisa kvalitāte, sakoptība un drošība. Kopumā šis vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējums Jelgavas pilsētā ir vidēji augsts, un vidējais respondentu vērtējums tai ir 3,69 no 5, un kā jau iepriekš tika minēts, respondenti viszemāk no šī faktora komponentēm vērtē trokšņu līmeni pilsētā (vidējais vērtējums 3,48 no 5), turpretim Jelgavas sakoptības novērtējums ir visaugstāk vērtētais no vides kvalitātes un personiskās drošības aspektiem pilsētā (vidējais vērtējums 3,88 no 5).

Kā liecina aptaujas datu salīdzinājums, izmantojot Kruskala-Valisa testu (6.3. tabula), respondentus raksturojošie demogrāfiskie rādītāji nav noteicošie vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumā, jo no tiem tikai aptaujāto vecums statistiski būtiski ietekmē šī faktora novērtējumu Jelgavā. Lai gan literatūrā aprakstītā tendence (Karpiak, Baril, 2008; Hunter, Hatch, Johnson, 2004) liecina, ka sievietes parasti vairāk uztrauc vides problēmas, tomēr Jelgavas vides kvalitātes un personiskās drošības vērtējums būtiski neatšķiras starp dzimumiem. Viszemāk vides kvalitāti un drošību novērtējuši gados jaunākie respondenti vecumā līdz 34 gadiem, savukārt iedzīvotājiem vecuma grupā virs 65 gadiem tas ir ievērojami augstāks. Tas ir pretēji pētījuma rezultātiem OECD valstu pilsētās (Balestra, Sultan, 2013), kur tika novērots, ka seniori ar vides kvalitātes rādītājiem ir apmierināti vismazāk, salīdzinot ar citām vecuma grupām, skaidrojot to ar vecākās paaudzes biežāku saslimšanu ar respiratorajām un kardiovaskulārajām slimībām un proporcionāli ilgāku ārpus telpām pavadīto laiku. Atšķirīgu tendenci par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, vides kvalitāti un iedzīvotāju vecuma saikni parāda empīriskie pētījumi: Makkrea ar kolēģiem (McCrea et al., 2005) konstatējis, ka vides kvalitātes problēmas ļoti būtiski ietekmē jauniešu kopējo apmierinātību ar dzīvesvietu, pretēji senioriem, kam vides kvalitātes jautājumi mazāk ietekmē kopējo dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā, savukārt Rioks un Verenrs (Rioux, Werenr, 2011) atklājis, ka arī senioriem vides kvalitāte ir viens no noteicošajiem faktoriem apmierinātībai ar dzīvi pilsētā.

6.3. tabula. Vides kvalitātes un personiskās drošības (1.faktors) vērtējums pēc respondentu un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem

		Vidējā vērtība	Kruskala -Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,71	0,419	1	0,518
	Sieviete	3,68			
Vecums	18-34	3,65	8,184	2	0,017*
	35-64	3,70			
	65 un vairāk	3,86			
Tautība	latvietis	3,68	0,275	1	0,600
	cita	3,71			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,70	0,347	1	0,556
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	3,67			
Bērni dzīvo mājsaimniecībā	jā	3,71	1,169	1	0,280
	nē	3,67			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,64	3,370	1	0,338
	vispārējā vidējā	3,63			
	profesionālā vidējā	3,67			
	augstākā	3,74			
Nodarbošanās	strādā	3,76	15,234	3	0,002*
	nestrādā	3,68			
	mācās	3,53			
	strādā un mācās	3,69			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,84	60,220	1	0,000*
	pārējie	3,44			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,75	23,387	1	0,000*
	pārējie	3,40			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,58	19,446	1	0,000*
	ilgstošie iedzīvotāji	3,77			
Pārcelšanās plāni	plāno pārcelties	3,50	16,910	1	0,000*
	pārējie	3,74			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā	3,70	15,056	2	0,001*
	privātmāja, rindu māja	3,76			
	dienesta viesnīca, kompītne	3,52			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,73	9,629	1	0,002*
	īrēts	3,61			
Piederības sajūta	piederīgs	3,80	67,142	1	0,000*
	pārējie	3,38			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultātus daļēji var skaidrot ar literatūrā aprakstīto kopējo tendenci jauniešiem būt kritiskākiem attiecībā uz apkārtējās vides vērtējumu (Speare, 1974; Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Inch, Florek, 2010; Parkes et al., 2002; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2011; Galster, 1987; Dekker et al., 2011; Baum et al., 2010; Permentier et al., 2011; Wang, Wang, 2016; Weziak-Bialowolska, 2016; Barreira et al., 2017; Boschman, 2018; Yin et al., 2018). Papildus šajā aptaujā to var skaidrot arī ar respondentu izlasi, no kuriem liela daļa jauniešu vecumā līdz 34 gadiem ir studenti, kas ieradušies Jelgavā no lauku novadiem vai mazākām pilsētām, kur vides kvalitātes problēmas varētu būt mazāk būtiskas, salīdzinot ar lielajām pilsētām, kāda ir arī Jelgava. Savukārt pārējie no respondentus raksturojošiem demogrāfiskiem rādītājiem statistiski būtiski neietekmē vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu šajā pilsētā, lai gan atsevišķas iezīmes ir saskatāmas. Piemēram, līdzīgi kā citās OECD valstīs (Balestra, Sultan, 2013), vīrieši šo faktoru vērtē nedaudz augstāk par sievietēm, latvieši salīdzinājumā ar cittautiešiem ir nedaudz kritiskāki, personas, kas dzīvo vienas, ir apmierinātākas par personām, kam ir partneris, un māsaimniecības, kurās dzīvo bērni, vides kvalitāti un drošību vērtē nedaudz augstāk par māsaimniecībām bez bērniem.

Savukārt respondentu izlasi raksturojošie sociālekonomiskie rādītāji, atšķirībā no demogrāfiskajiem rādītājiem, rada ietekmi uz vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu pilsētā. To ietekmē aptaujāto nodarbošanās, apmierinātība ar māsaimniecības finansiālo stāvokli, kā arī apmierinātība ar dzīvi kopumā. Viszemākais vides kvalitātes un drošības novērtējums ir personām, kas aptaujas veikšanas brīdī mācījās vai studēja, savukārt augstākais novērtējums – respondentiem, kas norādījuši, ka strādā. Turklāt būtiski apmierinātākas ar šo faktoru ir personas, kuras paudušas apmierinātību ar savas māsaimniecības finansiālo stāvokli, salīdzinot ar respondentiem, kas ar to nav apmierināti. Līdzīgus rezultātus atklājuši arī citi iepriekšējie pētījumi (Bickerstaff, Walker, 2001; MacKerron, Mourato, 2009), kas augstāku vides kvalitātes novērtējumu saistījuši ar augstāku sociālo statusu un labāku finansiālo situāciju. No analizēto sociālekonomisko rādītāju kopas tikai respondentu izglītības līmenis neietekmē apmierinātību ar vides kvalitāti un personisko drošību Jelgavā. Lai gan personas ar augstāko izglītību šo faktoru vērtējušas nedaudz augstāk, salīdzinot ar pārējām zemāka izglītības līmeņa personām, tomēr šīs atšķirības nav statistiski būtiskas. Šis rezultāts norāda uz atšķirīgu tendenci vides kvalitātes novērtējumā citos pētījumos (piemēram, Balestra, Sultan, 2013; Thalmann, 2004), kur konstatēts, ka augstāk izglītoti indivīdi vides kvalitāti vērtē kritiskāk, skaidrojot to ar faktu, ka izglītotāki cilvēki vairāk novērtē, kādu ietekmi uz vidi atstāj cilvēku darbība un labāk izprot saikni starp sociālo labklājību un vides kvalitāti. Tāpat respondenti, kas ir apmierināti ar dzīvi kopumā, būtiski augstāk apmierināti ir arī ar šo pilsētvides pievilcības novērtējuma faktoru, salīdzinot ar personām, kuru apmierinātība ar savu dzīvi kopumā ir neitrālā vai zemā līmenī. Tas apstiprina literatūrā atklāto sakarību (Pinquart, Burmedi, 2004; Fleuret, Prugneau, 2015), ka kopējā subjektīvā apmierinātība ar dzīvi ietekmē apmierinātību ar dažādām dzīves jomām, tai skaitā dzīvesvietu, jo ar dzīvi kopumā apmierinātiem iedzīvotājiem ir mazāka tendence saskatīt negatīvo citās jomās.

Pētījuma rezultāti atklāj, ka vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumā būtisku ietekmi rada arī respondentu migrācijas pieredzi raksturojošie rādītāji. Aptaujas dati liecina, ka iedzīvotāji, kas dzīvesvietā dzīvo ilgstoši, ir vides kvalitāti un personisko drošību vērtē augstāk par personām, kas dzīvesvietā ieradušies relatīvi nesen. To var skaidrot ar

literatūrā (Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010; Fleury-Bahi et al., 2008; Adams, 1992) minēto piederības sajūtas palielināšanos un apkārtējās vides pieņemšanu, kā arī ar to, ka, ilgstoši dzīvojot dzīvesvietā, zūd dzīvesvietas pievilcības novērtējuma salīdzinošie kritēriji. Līdzīgi kā citu autoru pētījumos (Speare, 1974; Lu, 1998; Lin, Li, 2017), arī Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultāti norāda uz ciešu sakarību starp migrācijas nākotnes nodomiem un apmierinātību ar vides kvalitāti un personisko drošību šajā pilsētā, jo respondenti, kas pārskatāmā nākotnē plāno mainīt dzīves vietu, ir arī statistiski mazāk apmierināti ar šo faktoru, pretēji personām, kas to neplāno darīt vai to plāni nav skaidri.

Kā liecina pētījuma rezultāti, arī mājokli raksturojošiem rādītājiem ir ietekme uz vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu pilsētā. Statistiski būtiskas atšķirības nav konstatētas starp privātmājās un daudzdzīvokļu ēkās dzīvojošo iedzīvotāju apmierinātību ar šo faktoru, lai gan privātmājās dzīvojošie vides kvalitāti un personisko drošību Jelgavā vērtē nedaudz augstāk kā daudzdzīvokļu ēku dzīvokļos dzīvojošie, apstiprinot citos empīriskajos pētījumos atklāto sakarību (Parkes et al., 2002; Diaz-Serrano, 2005; Balestra, Sultan, 2013; Boschman, 2018; Krūmiņš et al., 2018). Turklāt atšķirības statistiskais nebūtiskums liecina, ka respondenti, visticamāk, kopējo vides kvalitāti un personisko drošību vērtējuši par pilsētu kopumā, abstrahējoties no sava mājokļa tuvākās apkārtnes. Statistiski būtiski zemāks šī faktora novērtējums ir dienesta viesnīcās dzīvojošo iedzīvotāju vidū, kas liecina, ka studenti, kas ir lielākā sociālā grupa, kas dzīvo šāda veida mājokļos, ar vides kvalitāti pilsētā ir būtiski mazāk apmierināti. Tas, kā jau iepriekš minēts, saistīts ar studentu migrācijas pieredzi, pārceļoties uz Jelgavu no citām, tai skaitā mazāk blīvi apdzīvotām dzīvesvietām, kā arī mazāk ciešu emocionālo saikni ar jauno dzīvesvietu, kas atbilstoši iepriekš veiktiem pētījumiem (Fleury-Bahi et al., 2008; Inch, Floreks, 2010) ietekmē apmierinātību ar dzīvesvietu. Zemāk šo faktoru novērtējuši respondenti, kuri mājokli irē, salīdzinot ar personām, kam mājoklis ir mājsaimniecības īpašumā, apstiprinot iepriekšējos pētījumos (Speare, 1974; Lu, 1999; Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2010; Permentier et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Ren, Folmer, 2017; Boschman, 2018) atklāto tendenci, ka mājokļu īpašnieki ir apmierinātāki, salīdzinot ar personām, kas mājokli irē, jo īpašumtiesības veicina lielāku iesaisti dzīvesvietas uzlabošanā, kas tādējādi ir cieši saistīts ar apmierinātību par apkārtējās vides sakārtotību.

Tāpat būtisku ietekmi dzīvesvietas pievilcības novērtējumā rada piederības sajūta pilsētai. Tāpat, kā jau tas atklāts citu autoru pētījumos (Speare, 1974; Parkes et al., 2002), arī personas, kas izjūt piederību Jelgavai, ar vides kvalitātes un personiskās drošības pazīmēm šajā pilsētā ir vairāk apmierinātas, salīdzinot ar personām, kas neizjūt ciešu piederību pilsētai, jo tie savā dzīvesvietā ir izveidojuši ciešākas sociālās saites, tādējādi nostiprinot piesaisti vietai un paaugstinot apmierinātību ar dzīvesvietu.

Pētījuma rezultāti apliecina, ka vides kvalitātes aspekti pilsētā ir aktuāli dažādām respondentu grupām un tieši šo faktoru, salīdzinājumā ar pārējiem diviem dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem, visbūtiskāk ietekmē dažādi respondentus raksturojošie objektīvie un subjektīvie rādītāji.

6.3. Infrastruktūras nodrošinājums (2.faktors)

Faktoranalīzes rezultāti atklāja, ka infrastruktūras nodrošinājums respondentu vērtējumā ir otrs nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošais faktors Jelgavā, ko raksturo noteicošās pazīmes: publiskas vietas, zaļās zonas, kultūras un sporta objekti. Kopumā

Jelgavā vidējais infrastruktūras nodrošinājuma vērtējums ir 3,83 no 5, kas, salīdzinot ar pārējiem faktoriem, respondentu ieskatā ir ieguvis visaugstāko novērtējumu.

Analizējot infrastruktūras nodrošinājuma novērtējumu respondentu demogrāfisko rādītāju griezumā, Kruskala-Valisa testa rezultāti atklāja (6.4. tabula), ka dzimums, vecums (atšķirībā no pētījuma Polijā (Gorzcyca, Grabinski, 2017), kur seniori vecumā virs 65 gadiem bija apmierinātāki ar infrastruktūru pilsētā, salīdzinot ar pārējām vecuma grupām) un ģimenes stāvoklis neietekmē šī faktora novērtējumu, savukārt to ietekmē tādi iedzīvotājus raksturojošie rādītāji, kā tautība un bērna esamība mājsaimniecībā. Ar infrastruktūras nodrošinājumu Jelgavā vairāk apmierināti ir latviešu tautības respondenti, savukārt cittautieši to vērtē kritiskāk. Ja publisko vietu, zaļo zonu un sporta objektu novērtējumā nav vērojamas atšķirības starp iedzīvotājiem ar dažādu etnisko piederību, tad statistiski būtiski zemāks ir cittautiešu novērtējums kultūras objektu pieejamībai pilsētā, kas norāda uz to, ka tie izjūt savai mentalitātei atbilstošu kultūras pasākumu un iespēju trūkumu. Tāpat Jelgavas pilsētas infrastruktūru statistiski būtiski zemāk vērtē personas, kam mājsaimniecībā dzīvo bērns, un kas, salīdzinot ar respondentiem bez bērniem, statistiski būtiski neapmierinātāki ir ar kultūras objektu un publisko vietu pieejamību. Šie rezultāti ir pretrunā ar pētījumiem (McCrea et al., 2005; Parkes et al., 2002; Permentier et al., 2011; Krūmiņš et al., 2018), kas atklāj, ka parasti iedzīvotāji ar bērniem ar dzīvi pilsētā ir apmierinātāki par personām, kam nav bērnu, skaidrojot to ar sociālo saišu veidošanu, ko veicina bērnu klātbūtne ģimenē. Tajā pašā laikā šie rezultāti saskan ar pētījumiem (Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Ren, Folmer, 2017), kas apliecina, ka bērna klātbūtne ģimenē palielina prasības pēc noteiktām infrastruktūras ērtībām, izklaides un atpūtas iespējām, tādējādi veidojot kritiskāku skatījumu uz urbānās vides infrastruktūru.

Veicot infrastruktūras nodrošinājuma novērtējuma analīzi respondentu sociālekonomisko rādītāju griezumā, rezultāti neuzrādīja statistiski būtiskas atšķirības starp dažāda izglītības līmeņa respondentiem, tāpat kā starp tiem, kuriem ir dažāds nodarbinātības statuss – vienlīdz augstu infrastruktūru Jelgavā vērtē gan personas ar pamatizglītību, gan augstāko izglītību, savukārt nestrādājošie ir tikai nedaudz mazāk apmierināti ar to, salīdzinot ar strādājošiem respondentiem, tomēr atšķirības nav statistiski būtiskas. No sociālekonomiskajiem rādītājiem tie, kas ietekmē pilsētas infrastruktūras novērtējumu, ir respondentu subjektīvā apmierinātība ar mājsaimniecības finansiālo stāvokli un ar savu dzīvi kopumā. Respondenti, kuri ir pauduši apmierinātību ar savas mājsaimniecības finansiālo situāciju, statistiski būtiski augstāk ir apmierināti arī ar infrastruktūras nodrošinājumu pilsētā, kas liecina, ka cilvēkiem ar augstākiem ienākumiem ir arī lielākas atpūtas iespējas pilsētā. Jāatzīst, ka ar savu finansiālo stāvokli neapmierinātāki iedzīvotāji ir statistiski būtiski neapmierinātāki arī ar visiem infrastruktūras faktorā ietilpstošajiem urbānās telpas aspektiem, tai skaitā zaļo zonu pieejamību, kuru izmantošana tiešā veidā nav saistīta ar mājsaimniecību finanšu situāciju. Tas apstiprina empīriskajos pētījumos atklāto tendenci (Boschman, 2018; Lu, 1999; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Lin, Li, 2017; Yin et al., 2018), ka mājsaimniecības ar labāku finansiālo situāciju un augstākiem ienākumiem parasti ir apmierinātākas ar dzīvesvietu, salīdzinot ar mājsaimniecībām, kurās tā ir sliktāka. Respondenti, kas atzinuši, ka ar dzīvi kopumā ir apmierināti, izrādījuši arī augstāku apmierinātību ar infrastruktūras nodrošinājumu pilsētā, salīdzinot ar personām, kas ar savu dzīvi ir mazāk apmierinātas.

6.4. tabula. **Infrastrukturās nodrošinājuma (2.faktors) vērtējums pēc respondentu un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem**

		Vidējā vērtība	Kruskala -Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,83	0,009	1	0,926
	Sieviete	3,83			
Vecums	18–34	3,83	3,083	2	0,214
	35–64	3,79			
	65 un vairāk	3,91			
Tautība	latvietis	3,85	4,178	1	0,041*
	cita	3,73			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,85	0,832	1	0,362
	precēts vai kopā	3,81			
	dzīvojošs pāris				
Bērni dzīvo mājsaimniecībā	jā	3,76	4,146	1	0,042*
	nē	3,86			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,79	6,150	3	0,105
	vispārējā vidējā	3,81			
	profesionālā vidējā	3,75			
	augstākā	3,89			
Nodarbošanās	strādā	3,86	2,598	3	0,458
	nestrādā	3,75			
	mācās	3,79			
	strādā un mācās	3,85			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,92	28,651	1	0,000*
	pārējie	3,68			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,88	21,714	1	0,000*
	pārējie	3,57			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,80	1,396	1	0,237
	ilgstoši dzīvojošie	3,85			
Pārceļšanās plāni	plāno pārcelties	3,76	1,260	1	0,262
	pārējie	3,85			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā	3,81	0,937	2	0,626
	privātmāja, rindu māja	3,86			
	dienesta viesnīca, kompītne	3,87			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,81	0,596	1	0,440
	īrēts	3,85			
Piederības sajūta	piederīgs	3,91	40,162	1	0,000*
	pārējie	3,62			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Kā liecina pētījuma rezultāti, pilsētas infrastruktūras nodrošinājuma novērtējumu respondenta migrācijas pieredzi raksturojošie rādītāji neietekmē, lai gan personas, kas tuvāko pāris gadu laikā plāno mainīt dzīvesvietu, ar infrastruktūru Jelgavā ir mazāk apmierinātas, salīdzinot ar personām, kuras to neplāno darīt, tomēr atšķirības nav statistiski būtiskas.

Savukārt no mājokli raksturojošo rādītāju grupas vienīgais infrastruktūras novērtējumu ietekmējošais rādītājs ir piederības sajūta Jelgavai. Personas, kas izjūt piederību Jelgavai, ar infrastruktūru pilsētā ir vairāk apmierinātas, salīdzinot ar tām, kas neizjūt piederību pilsētai līdzīgi kā vides kvalitātes un drošības faktora novērtējumā, apstiprinot citos pētījumos (Fleury-Bahi et al., 2008; Inch, Floreks, 2010) atklāto sakarību starp piederības sajūtu un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu.

6.4. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums (3. faktors)

Dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, lai gan mazāk nekā pārējie faktori, ietekmē veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma faktors. Atbilstoši pētījumā veiktās faktoranalīzes rezultātiem Jelgavas iedzīvotāju aptaujas kontekstā tas ietver veselības aprūpes un sabiedriskā transporta pieejamības aspektu. Kopumā aptaujāto respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējums ir viduvējs. Respondenti to novērtējuši ar vidējo vērtējumu 3,12 no 5, turklāt viszemāk no šī faktora komponentēm novērtēts tieši sabiedriskais transports, ko respondenti novērtējuši vidēji ar 2,98 no 5.

Lai gan pētījumā Austrālijā (McCrea et al., 2005) noskaidrots, ka pēckara paaudzei, kas dzimusi no 1945. līdz 1962. gadam, sabiedriskā transporta sistēmas pieejamība un kvalitāte ir būtiski nozīmīgāka, nekā pārējām iedzīvotāju paaudzēm, tomēr, analizējot veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu pēc respondentu raksturojošiem demogrāfiskajiem rādītājiem Jelgavā (6.5. tabula), pārsteidz, ka rezultāti neatklāja korelāciju pilsētvides novērtējumā starp dažādām sociālajām grupām pēc to demogrāfiskajiem rādītājiem. To var skaidrot ar vecākās paaudzes iedzīvotāju tendenci būt kopumā ar dzīvi un dzīvesvietu apmierinātākiem (Speare, 1974; Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Inch, Florek, 2010; Parkes et al., 2002; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2012; Galster, 1987; Dekker et al., 2011; Baum et al., 2010; Permentier et al., 2011; Wang, Wang, 2016; Weziak-Bialowolska, 2016; Barreira et al., 2017; Boschman, 2018; Yin et al., 2018). Tomēr jāņem vērā, ka otrā līmeņa pilsētas ir īpaši piemērotas senioriem nelielo attālumu un pakalpojumu sasniedzamības dēļ, kas senioru vecumā ir īpaši nozīmīgs faktors kopējai apmierinātībai ar dzīvesvietu (Temelova, Dvorakova, 2012), līdz ar to senioriem sabiedriskā transporta izmantošana ikdienā nav tik nozīmīga.

6.5. tabula. Veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) vērtējums pēc respondentu un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem

		Vidējā vērtība	Kruskala- Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,18	3,474	1	0,062
	Sieviete	3,08			
Vecums	18–34	3,10	2,514	2	0,285
	35–64	3,11			
	65 un vairāk	3,25			
Tautība	latvietis	3,13	1,212	1	0,271
	cita	3,08			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,14	0,104	1	0,747
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	3,11			
Bērni dzīvo mājsaimniecībā	jā	3,16	2,852	1	0,091
	nē	3,09			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,08	1,377	3	0,711
	vispārējā vidējā	3,11			
	profesionālā vidējā	3,07			
	augstākā	3,16			
Nodarbošanās	strādā	3,16	5,322	3	0,150
	nestrādā	3,14			
	mācās	3,06			
	strādā un mācās	3,04			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,22	23,216	1	0,000*
	pārējie	2,95			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,19	29,244	1	0,000*
	pārējie	2,79			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,08	2,730	1	0,099
	ilgstošie iedzīvotāji	3,15			
Pārceļšanās plāni	plāno pārcelties	2,99	6,186	1	0,013*
	pārējie	3,16			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā	3,14	2,731	2	0,255
	privātmāja, rindu māja	3,10			
	dienesta viesnīca, koplīdne	3,05			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,10	0,553	1	0,457
	īrēts	3,16			
Piederības sajūta	piederīgs	3,23	39,326	1	0,000*
	pārējie	2,83			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Analizējot veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu pēc respondentu izlasi raksturojošiem sociālekonomiskiem rādītājiem, subjektīvā apmierinātība ar mājsaimniecības finansiālo stāvokli un apmierinātība ar dzīvi kopumā ietekmē šī faktora kopējo novērtējumu. Statistiski būtiski augstāks ir to respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējums, kas ar savas mājsaimniecības finansiālo stāvokli ir apmierināti, pretstatā tiem, kuru subjektīvais mājsaimniecības finansiālās situācijas novērtējums ir neitrāls vai neapmierinošs. Tāpat kā pārējiem faktoriem, arī veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu Jelgavā ietekmē respondentu subjektīvā apmierinātība ar dzīvi kopumā, kā arī piederības sajūta šai pilsētai, apstiprinot šo rādītāju ciešo korelāciju ar dzīvesvietas un pilsētvides vērtējumu un atklājot, ka kopējā attieksme pret dzīvi ietekmē skatījumu uz dažādām dzīves kvalitātes jomām (Fleuret, Prugneau, 2015). Respondenti, kas ir apmierināti ar dzīvi kopumā, ir apmierinātāki arī ar šo pilsētvides pievilcību ietekmējošo faktoru, salīdzinājumā ar aptaujātajiem, kas ar savu dzīvi ir apmierināti mazāk. Savukārt ne izglītības līmenis, ne arī nodarbošanās apmierinātību ar veselības aprūpi un transporta nodrošinājumu neietekmē, jo Kruskala-Valisa tests neuzrādīja statistiski būtiskas atšķirības šī faktora novērtējumā starp respondentu grupām ar dažādu nodarbošanos vai izglītības līmeni.

Starp respondentu migrācijas pieredzi raksturojošo rādītāju kopu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu ietekmē tikai respondentu dzīvesvietas maiņas plāni – statistiski būtiskas atšķirības šī faktora novērtējumā tika novērotas starp respondentiem, kuri plāno pārcelties uz citu dzīvesvietu tuvāko pāris gadu laikā, un tiem, kas to neplāno darīt vai nav vēl izlēmuši, jo pirmie no tiem veselības aprūpi un transporta nodrošinājumu novērtējuši būtiski zemāk.

Turpretim respondenta mājokļa īpašuma forma kopējo veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu Jelgavā neietekmē. Tāpat veselības aprūpes un transporta nodrošinājumu augstāk vērtē respondenti, kas jūtas šai pilsētai piederīgi, savukārt tie, kas neizjūt piederību tai, būtiski mazāk ir apmierināti arī ar veselības aprūpi un transporta nodrošinājumu Jelgavā.

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka būtiskākie indivīdu vai to mājsaimniecību raksturojošie rādītāji, kas ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu un kas cieši korelēja ar visiem pilsētvides pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem, ir mājsaimniecības finansiālais stāvoklis, apmierinātība ar dzīvi kopumā un piederības sajūta. Tas ļauj secināt, ka ar dzīvi kopumā apmierinātāki indivīdi, kuriem ir labvēlīgāka finansiālā situācija mājsaimniecībā un kuri jūtas piederīgi pilsētai, pilsētvidi novērtē augstāk un jūtas tajā apmierinātāki, salīdzinot ar personām, kas uz dzīvi kopumā raugās kritiskāk, kuriem ir slikts finansiālais stāvoklis un kuri neizjūt piederību pilsētai, apstiprinot iepriekšējos pētījumos atklātās sakarības (Boschman, 2018; Lu, 1999; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Lin, Li, 2017; Yin et al., 2018; Pinquart, Burmedi, 2004; Fleuret, Prugneau, 2015; Speare, 1974; Parkes et al, 2002; Skifter Andersen, 2008; Smith, 2011). Tas liecina, ka, uzlabojoties iedzīvotāju materiālajam stāvoklim, kā arī kopējai apmierinātībai ar dzīvi, arī apmierinātībai ar dzīvesvietu Jelgavā būtu jāuzlabojas. Likumsakarīgi, ka arī personas, kas tuvākā nākotnē apsver iespēju aizbraukt no Jelgavas, dzīvesvietas pievilcību vērtē zemāk, salīdzinot ar personām, kam šādu nodomu nav. Tāpat atsevišķus dzīvesvietas pievilcību ietekmējošus faktoros ietekmē tādi iedzīvotājus raksturojošie rādītāji kā vecums, nodarbošanās, tautība, tas, vai ģimenē ir bērni, kā arī mājokli

raksturojošie rādītāji – mājokļa veids, īpašuma forma un dzīvošanas ilgums dzīvesvietā, kas apstiprina citos empīriskajos pētījumos atklātās sakarības. Savukārt no visiem dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem, līdzīgi kā liecina tendences citur pasaulē (Pacione, 2003; McCrea et al., 2005; Ambrey, Fleming, 2012), tieši vides kvalitāte un personiskā drošība, kas nosaka arī lielāko ietekmi uz kopējo dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā, ir tā, kuras novērtējumu visvairāk ietekmē indivīda sociālekonomiskie, demogrāfiskie, mājokli un migrācijas pieredzi/nodomus raksturojošie rādītāji.

6.5. Dzīvesvietas pievilcība dažādu iedzīvotāju grupu vērtējumā

Pētījuma rezultāti liecina, ka kopumā apmierinātība ar dzīvi Jelgavā ir visai augsta, jo 80,1% no respondentiem ir apmierināti ar to un tikai 5,9% atzinuši, ka nejūtas ar to apmierināti (vidējais vērtējums 3,98 no 5, standartnovirze 0,829). Šis rezultāts gan ir ievērojami zemāks par Centrālās statistikas pārvaldes 2017. gadā veiktā iedzīvotāju apsekojuma rezultātiem lielajās pilsētās, kur ar dzīvi Jelgavā apmierināto respondentu īpatsvars sastādīja 92,0% no aptaujātajiem jelgavniekiem. Šīs atšķirības varētu skaidrot ar respondentu izlases atšķirībām abos pētījumos, jo promocijas darba kontekstā aptaujātā respondentu izlase, salīdzinot ar Centrālās statistikas pārvaldes pētījuma izlasi, sastāv no lielāka īpatsvara jauniešu (promocijas darba pētījumā 57,4% ir jaunieši vecumā no 18–34 gadiem, Centrālās statistikas pārvaldes pētījumā 20% ir jaunieši vecumā no 15-29 gadiem), kas ir uzskatāma par iedzīvotāju grupu ar kritiskāko attieksmi pret dzīvesvietu (Speare, 1974; Lu, 1999; Galster, Hesser, 1981; Inch, Florek, 2010; Parkes et al., 2002; Gentile, 2015; Litavniece, Ežmale, 2011; Galster, 1987; Dekker et al., 2011; Baum et al., 2010; Permentier et al., 2011; Wang, Wang, 2016; Weziak-Bialowolska, 2016; Barreira et al., 2017; Boschman, 2018; Yin et al, 2018). Iepriekšminēto sakarību apliecina arī promocijas darba pētījuma rezultāti, kas atklāj, ka jaunieši vecumā no 18 līdz 34 gadiem dzīvi Jelgavā vērtē kritiskāk par pārējām respondentu grupām: tikai 76% jauniešu jūtas apmierināti ar dzīvi šajā pilsētā, kamēr 84% iedzīvotāju vecuma grupā no 35 līdz 64 gadiem un 91% senioru, kas vecāki par 65 gadiem, kopumā ir apmierināti ar dzīvi Jelgavā.

Paralēli vecuma grupai kopējo apmierinātību ar dzīvi Jelgavā ietekmē arī vairāki citi respondentus raksturojošie rādītāji. Vīrieši kopējo apmierinātību ar dzīvi Jelgavā novērtējuši augstāk, jo 84,2% no tiem pauduši apmierinātību ar to (vidējais vērtējums 4,07 no 5), salīdzinot ar sievietēm, no kurām 78,0% jūtas apmierinātas ar dzīvi šajā pilsētā un kuras biežāk novērtējušas savu apmierinātību ar dzīvi Jelgavā kā mērenu (vidējais vērtējums 3,93 no 5). Kopumā apmierinātāki ir arī respondenti, kas dzīvo kopā ar partneri, no kuriem 82,3% ir apmierināti (vidējais vērtējums 4,03 no 5), kā arī tie, kuru māsaimniecībā ir bērni, no kuriem 83,5% ir apmierināti (vidējais vērtējums 4,07 no 5), turpretim bez partnera (vidējais vērtējums 3,91 no 5) un bez bērniem (vidējais vērtējums 3,93 no 5) dzīvojošo apmierinātības līmenis arī ar dzīvi Jelgavā ir zemāks – attiecīgi 76,0% un 78,4%. Arī migrācijas pieredze un tās nākotnes nodomi ietekmē respondentu apmierinātību ar dzīvi pilsētā, jo vidēji augstāku apmierinātību ar dzīvi kopumā Jelgavā uzrāda iedzīvotāji, kuri pilsētā dzīvo ilgstoši, no kuriem 84,5% ir apmierināti (vidējais vērtējums 4,09 no 5), savukārt personas, kas Jelgavā dzīvo visai nesen vai mazāk par pieciem gadiem, ir mazāk apmierinātas ar to, jo tikai 75,1% no tiem pauduši apmierinātību ar dzīvi pilsētā (vidējais vērtējums 3,84 no 5). Kā tas bija prognozējams, personas, kas tuvāko pāris gadu laikā plāno mainīt dzīves vietu, mazāk vai tikai 64,5% no tiem ir apmierināti ar dzīvi Jelgavā (vidējais vērtējums 3,59 no 5), kamēr to

vidū, kuri neplāno pārcelties, ar dzīvi Jelgavā ir vairāk vai 84,9% apmierināto (vidējais vērtējums 4,09 no 5). Apmierinātāki ar dzīvi Jelgavā ir tie respondenti, kuriem mājoklis ir mājsaimniecības īpašumā – 82,7% no viņiem jūtas apmierināti (vidējais vērtējums 4,05 no 5), bet iedzīvotāju vidū, kas mājokli īrē, ir mazāk vai 75,4% apmierināto ar dzīvi Jelgavā kopumā (vidējais vērtējums 3,84 no 5). Ņemot vērā respondentus raksturojošās pazīmes, ir iespējams izveidot ar dzīvi Jelgavā apmierinātākā un arī neapmierinātākā iedzīvotāja profilu (6.6. tabula).

Aptaujas rezultāti atklāja, ka respondentu apmierinātību ar dzīvi Jelgavā ietekmē arī tādi respondentu subjektīvie apmierinātības rādītāji kā apmierinātība ar dzīvi kopumā un finansiālo stāvokli, kā arī subjektīvais piederības sajūtas novērtējums Jelgavai. Respondenti, kas ir apmierināti ar dzīvi kopumā, ir apmierinātāki arī ar dzīvi Jelgavā, salīdzinot ar tiem respondentiem, kas savu apmierinātību ar dzīvi kopumā vērtē kā zemu vai neitrālu – 88,8% salīdzinājumā ar 42,0% apmierināto (vidējais vērtējums 4,15 pret 3,22 no 5). Tāpat arī personas, kas ir apmierinātas ar savas mājsaimniecības finansiālo stāvokli, jūtas apmierinātākas arī ar dzīvi šajā pilsētā (89,2% apmierināto), salīdzinot ar personām, kuras nav izteikušas apmierinātību ar finansiālo stāvokli (65,7% apmierināto) (vidējais vērtējums 4,19 pret 3,64 no 5). Savukārt personas, kuras izjūt piederību Jelgavai, izjūt arī lielāku apmierinātību ar dzīvi šajā pilsētā, salīdzinot ar respondentiem, kuri jūtas neitrāli piederīgi vai nejūtas piederīgi tai – 88,6% pret 59,0% apmierināto (vidējais vērtējums 4,16 pret 3,5 no 5).

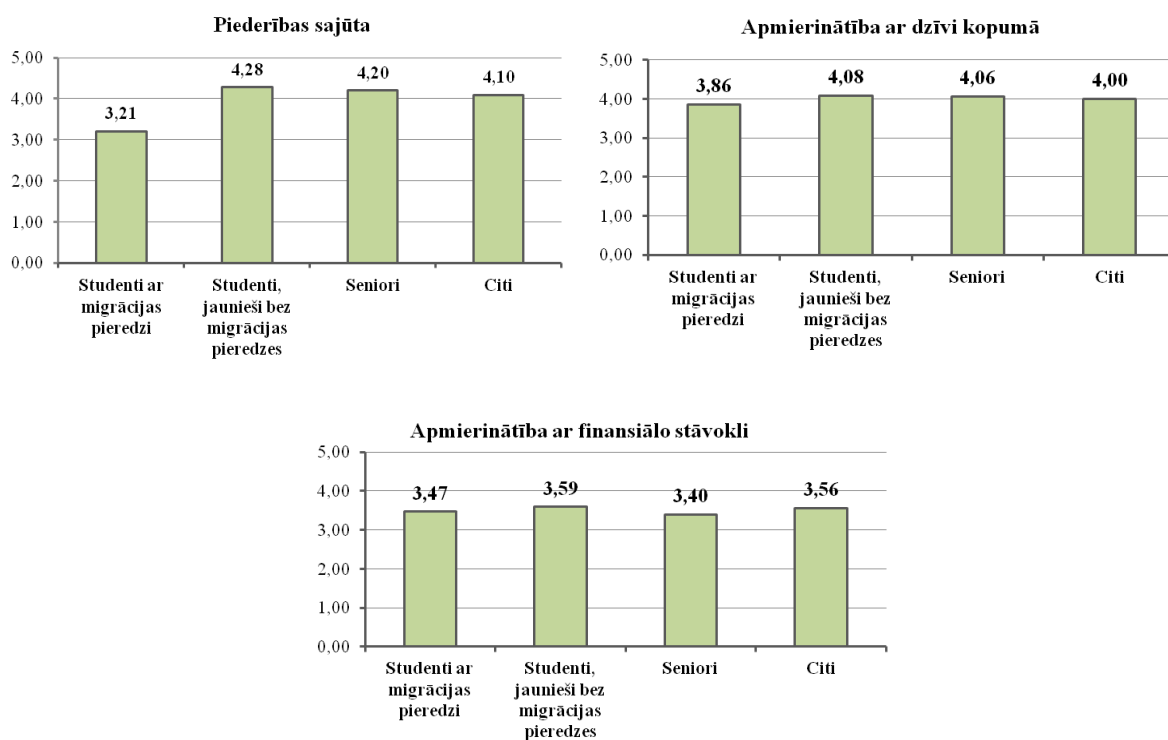
6.6. tabula. Respondenta profils pēc kopējā dzīvesvietas novērtējuma

Rādītājs	VĒRTĒ AUGSTĀK	VĒRTĒ KRITISKĀK
Dzimums	Vīrietis	Sieviete
Vecums	Vecumā virs 65 gadiem	18–24 gadi
Ģimenes stāvoklis	Precēts vai dzīvo kopā ar partneri; Mājsaimniecībā dzīvo kopā ar bērniem	Dzīvo bez partnera; Mājsaimniecībā nav bērnu
Mājokļa atrašanās	Dzīvo Jelgavas Mazstāvu apbūves zonā	Daudzstāvu dzīvojamā mikrorajonā
Mājokļa veids	Privātmāja	Dienesta viesnīca
Mājokļa īpašuma forma	Īpašumā esošs mājoklis	Īrēts mājoklis
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	Dzīvesvietā dzīvo ilgstoši (nav nesena migrācijas pieredze)	Dzīvo dzīvesvietā salīdzinoši nesen (ir nesena migrācijas pieredze)
Darbvietas atrašanās	Darba vai mācību vieta atrodas Jelgavā	Darbvietā ārpus Jelgavas (ne Rīgā)
Nodarbošanās	Strādājošs	Mācās
Izglītība	Profesionālā vidējā izglītība vai arodizglītība	Vidējā izglītība
Subjektīvā apmierinātība ar mājsaimniecības finansiālo stāvokli	Apmierināts ar savu finansiālo stāvokli	Neapmierināts ar finansiālo stāvokli
Tautība	Cittautietis	Latviete

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Ar dzīvi Jelgavā apmierinātākā un neapmierinātākā respondenta profils atklāj, ka neapmierinātākie ir jaunieši, turklāt tie, kam ir nesena dzīvesvietas maiņas jeb migrācijas pieredze, kas tādējādi atbilst studentu raksturojumam, kuri pilsētā ieradušies nesen, lai iegūtu augstāko izglītību. Turpretī apmierinātākā iedzīvotāju daļa ir seniori, kas dzīvesvietā dzīvo ilgstoši. Par pamatu ņemot izveidoto respondenta profilu, pētījuma gaitā studentu ar migrācijas pieredzi dzīvesvietas pievilcības ietekmējošo faktoru novērtējums tika analizēts kontekstā ar citām iedzīvotāju grupām – studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes, senioriem un pārējiem respondentiem.

Studenti ar migrācijas pieredzi dzīvi Jelgavā kopumā novērtējuši ar vidējo vērtību 3,59 no 5, kas ir būtiski zemāks rādītājs kā vidēji kopējai respondentu izlasei (3,98 no 5) un salīdzinošajām respondentu izlasēm – studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes (4,06 no 5), senioriem (4,27 no 5) un citiem respondentiem (4,03 no 5), kas liecina, ka studenti ar migrācijas pieredzi ir būtiski kritiskāki par pastāvīgajiem pilsētas iedzīvotājiem attiecībā uz dzīvi pilsētā kopumā. Ņemot vērā iepriekš izdarītos secinājumus par to, ka dzīvesvietas pievilcības novērtējumu galvenokārt ietekmē subjektīvā apmierinātība ar dzīvi kopumā, apmierinātība ar finansiālo stāvokli un piederības sajūta, tika veikts šo rādītāju salīdzinājums starp studentu ar migrācijas pieredzi un salīdzināmajām respondentu izlasēm. Kā redzams 6.2. attēlā, studentu ar migrācijas pieredzi piederības sajūta pilsētai ir statistiski būtiski zemāka, salīdzinot ar pārējām respondentu grupām.

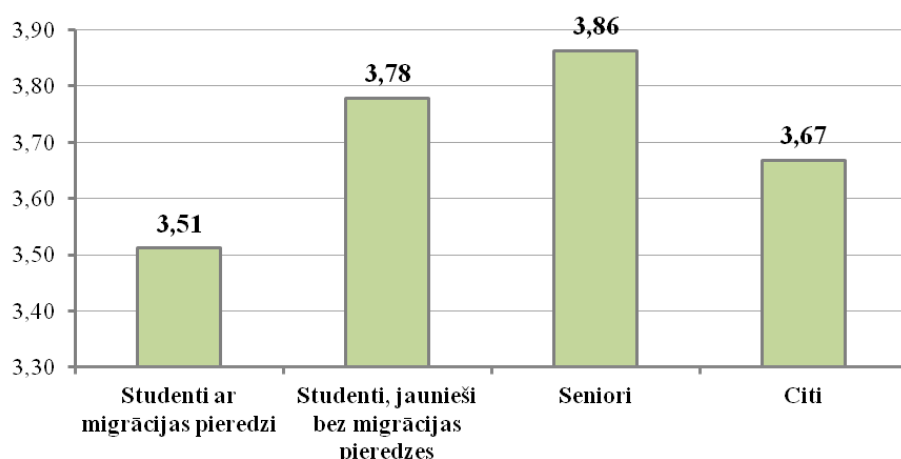
Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

6.2. attēls. Studentu ar migrācijas pieredzi un citu iedzīvotāju grupu subjektīvo rādītāju vidējo vērtību salīdzinājums

Tāpat arī studentu ar migrācijas pieredzi apmierinātība ar dzīvi kopumā ir būtiski zemāka nekā pārējām respondentu izlasēm, kas tādējādi ir viens no iemesliem zemajai apmierinātībai ar dzīvi pilsētā kopumā un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu tajā. Tas apstiprina literatūrā (Fleuret; Prugneu, 2015) atklāto sakarību par to, ka studentu

apmierinātība ar apkārtējo vidi ir cieši saistīta ar kopējo subjektīvo labjutību, kā arī saskan ar citiem pētījumiem (Speare, 1974; Parkes et al, 2002; Skifter Andersen, 2008), kas apliecina piederības sajūtas korelāciju ar apmierinātību ar dzīvesvietu. Savukārt pretēji pētījumiem par finansiālā stāvokļa ietekmi uz dzīvesvietas novērtējumu (Litavniece, Ežmale, 2011; Baum et al., 2010; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Lin, Li, 2017; Boschman, 2018; Yin et al., 2018; Abdu et al., 2014) Jelgavas studentu gadījumā finansiālais stāvoklis, visticamāk, nav noteicošais dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošais rādītājs, jo tas nav statistiski būtiski zemāks kā vidēji respondentu izlasei un salīdzinošajām grupām. Zemo apmierinātību ar dzīvi Jelgavā kopumā var skaidrot ar to, ka saskaņā ar empīriskajiem pētījumiem (Inch, Sun, 2013; Wesselmann; 2019), apkārtējās vides pievilcība, sakoptība un drošība, ko studenti Jelgavā vērtē kritiski, ir pilsētas aspekti, kas kopējo apmierinātību ar universitātes pilsētu ietekmē visvairāk.

Vides kvalitātes un drošības (1. faktors) novērtējums Jelgavā studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā ir visai zems, un tas veido 3,51 no 5. Salīdzinot, piemēram, ar studentu, jauniešu bez migrācijas pieredzes vai visapmierinātākās sabiedrības sociālās grupas – senioriem – (6.3. attēls), studentiem ar migrācijas pieredzi tas ir statistiski būtiski zemāks ($p=0,000$), kā arī tas ir zemāks nekā citiem aptaujas respondentiem. Tas saistāms ar Jelgavas un Latvijas Lauksaimniecības universitātes specifiku, kurā liela daļa studentu ir ieradušies no mazākām pilsētām un lauku novadiem, kur vides piesārņojums un drošības apdraudējums parasti ir mazāks nekā lielajās pilsētās, kas tādējādi var ietekmēt to vides kvalitātes un drošības novērtējumu jaunajā dzīves vietā. Pētījumi atklāj (Korhonen, Lappalainen, 2004; Chawla, 1998), ka pozitīva pieredze bērnībā attiecībās ar dabu veido nozīmīgu ietekmi attieksmē pret vidi, kas lauku jauniešiem, pārceļoties uz dzīvi lielākā pilsētā, rada negatīvu attieksmi pret vides problēmām pilsētā. Kā liecina statistikas dati (Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2018.gadā, 2019), no visiem 2018. gadā Latvijas Lauksaimniecības universitātes pilna laika studiju programmās imatrikulētajiem studentiem 63% iepriekš dzīvojuši lauku novados un mazajās pilsētās un tikai 37% lielajās republikas nozīmes pilsētās. Salīdzinājumam vidēji Latvijas valsts augstskolās 46% no imatrikulētajiem ieradušies no mazajām pilsētām un lauku novadiem, bet 54% – no lielajām republikas nozīmes pilsētām. Savukārt Jelgavā dzīvojošajiem jauniešiem izveidojusies lielāka piesaiste un piederības sajūta šai vietai (saskaņā ar šī pētījuma ietvaros veiktās aptaujas rezultātiem 37,6% no studentiem ar migrācijas pieredzi un 85,2% no studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes jūtas piederīgi šai pilsētai), kas, savukārt, cieši korelē ar dzīvesvietas pievilcības novērtējumu (Speare, 1974; Parkes et al, 2002; Skifter Andersen, 2008). Viņi ir pieraduši pie pilsētas vides kvalitātes vai drošības problēmām un neuztver tās tik saasināti kā nesen uz Jelgavu pārcēlušies jaunieši.

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

6.3. attēls. Jelgavas vides kvalitātes un drošības (1. faktors) vidējā vērtība studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām

No minētajā faktorā ietilpstošajām pazīmēm – trokšņu līmenis, gaisa kvalitāte, sakoptība un drošība – studenti ar migrācijas pieredzi zemāko novērtējumu snieguši tieši vides kvalitāti raksturojošām pazīmēm – trokšņu līmenim un gaisa kvalitātei. Lai arī, kā redzams 6.7. tabulā, atsevišķām salīdzinājumam izvēlētajām respondentu grupām šīs pazīmes ir viszemāk novērtētās vides kvalitātes un drošības faktora komponentes, tomēr studentu ar migrācijas pieredzi vērtējums tām ir būtiski zemāks, salīdzinot ar pārējo respondentu izlasi. Piemēram, Kruskala-Valisa tests atklāja, ka studenti trokšņu līmeni vērtē statistiski būtiski zemāk gan par studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes ($p=0,000$), gan senioriem ($p=0,003$). Savukārt pilsētas sakoptību studenti vērtē līdzīgi kā citi respondenti, un statistiski būtiskas atšķirības starp salīdzinātajām respondentu grupām netika konstatētas. Tas apliecina, ka tieši pilsētā pastāvošā kņada, transporta radītie trokšņi, to ietekme uz gaisa piesārņojumu un šo rādītāju asociatīvais salīdzinājums ar mājām kā vietu, kur bieži gaiss ir tīrāks un apkārtējā vide mazāk blīva ar dažādiem pilsētvides trokšņiem, rada būtiski kritiskāku ietekmi uz kopējo pilsētas tēlu.

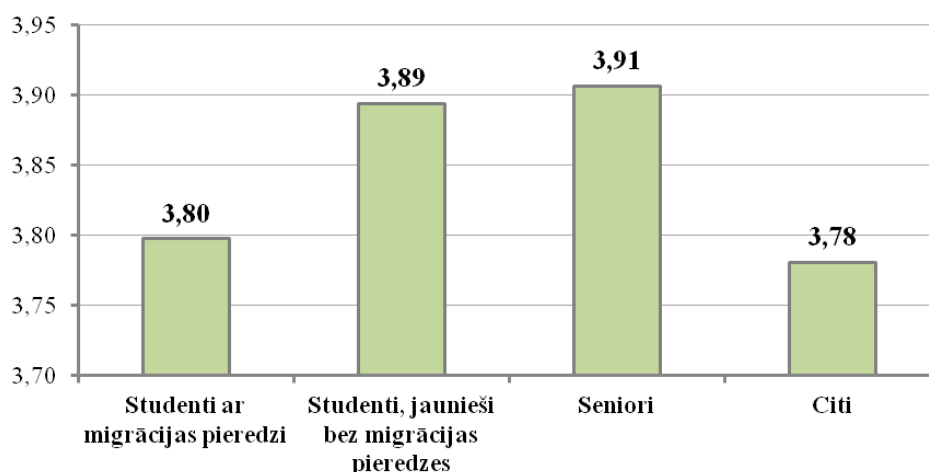
6.7. tabula. Vides kvalitātes un drošības (1.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu respondentu grupu skatījumā

		Gaisa kvalitāte	Trokšņu līmenis	Sakoptība	Drošība
Studenti ar migrācijas pieredzi	Vidējā vērtība	3,48	3,22	3,83	3,52
	Standartnovirze	0,825	0,908	0,848	0,862
Studenti, jaunieši bez migrācijas pieredzes	Vidējā vērtība	3,80	3,63	3,93	3,76
	Standartnovirze	0,875	1,010	0,906	0,933
Seniori	Vidējā vērtība	3,81	3,59	4,05	4,00
	Standartnovirze	1,056	1,169	1,019	1,073
Citi	Vidējā vērtība	3,65	3,48	3,84	3,70
	Standartnovirze	1,015	1,068	0,957	0,964

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

Bez vides kvalitāti raksturojošām pazīmēm šis faktors ietver arī drošības novērtējuma komponenti. Līdzīgi kā tas bija ar vides kvalitātes rādītājiem, arī drošību Jelgavā studenti ar migrācijas pieredzi vērtē būtiski kritiskāk, salīdzinot gan ar tās pašas vecumgrupas jauniešiem, kas dzīvojuši Jelgavā jau iepriekš ($p=0,004$), gan ar senioriem ($p=0,000$), kas, neraugoties uz gadu skaitu, pilsētā jūtas visai droši. Arī šajā gadījumā jāņem vērā apstākļi, ka daļai studentu iepriekšējās dzīvesvietas bijušas mazpilsētās un lauku novados, kur ikdienas drošības jautājumi nav tik aktuāli, kā tie ir lielā pilsētā, kur lielāka cilvēku un transportlīdzekļu skaita rezultātā fiziskais apdraudējums var būt klātesošs ik dienu. Turklāt, kā liecina iepriekšējie pētījumi (Hubbard, 2008; Fabula et al, 2017; Munro, Livingston, 2012), studenti parasti neveido ciešas sociālās saites ar apkaimes iedzīvotājiem, kas tādēļ neļauj tiem veidot emocionālu piesaisti vietai, kas savukārt ietekmē drošības sajūtu pilsētā. Jāņem vērā, ka studenti atrodas „prom no mājām”, prom no pazīstamā un drošā, kas ietekmē to spēju pilnībā objektīvi novērtēt drošības situāciju jaunajā dzīves vietā.

Kā liecina aptaujas rezultāti, **infrastrukturā nodrošinājums (2. faktors)**, kas Jelgavas aptaujas respondentu vērtējumā ir otrs nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors, kā arī visaugstāk novērtētais starp pārējiem faktoriem, arī studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā ieguvis visai augstu novērtējumu (vidējā vērtība 3,80 no 5). Kā redzams 6.4. attēlā, lai gan studenti ar migrācijas pieredzi infrastruktūras nodrošinājumu novērtējuši nedaudz zemāk par studentiem un jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši jau iepriekš, tomēr statistiski būtiskas atšķirības starp abu šo grupu jauniešiem nav novērojamas ($p=0,128$), kas apliecina, ka attiecībā uz šo dzīvesvietas pievilcību ietekmējošo faktoru iepriekšējās dzīvesvietas atrašanās faktam nav nozīmīga ietekme. Tajā pašā laikā statistiski būtiskas atšķirības nav novērojamas šī faktora novērtējumā arī starp studentiem ar migrācijas pieredzi un senioriem, kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu un kas šo faktoru novērtējuši vidēji ar 3,91 no 5. Tas liecina, ka studenti, no kuriem lielākā daļa ieradušies izglītību iegūt Jelgavā no citām, mazākām Latvijas pilsētām un lauku novadiem, augstu novērtē pilsētā pieejamos kultūras, sporta objektus, zaļās zonas un publiskās vietas, kas iepriekšējā dzīvesvietā, iespējams, bija mazāk pieejami.

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

6.4. attēls. Jelgavas infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) vidējās vērtības studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām

Starp infrastruktūras nodrošinājuma faktorā ietvertajām pazīmēm studenti ar migrācijas pieredzi augstāko novērtējumu snieguši (6.8. tabula) zaļo zonu pieejamībai Jelgavā, kas gan ir

statistiski būtiski zemāks kā studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes ($p=0,016$) un senioriem ($p=0,004$). Turklāt studenti ar migrācijas pieredzi, salīdzinot ar tā paša vecuma grupas Jelgavā dzīvojošiem jauniešiem, ir statistiski būtiski mazāk apmierināti ar kultūras objektu pieejamību ($p=0,013$) un sporta objektiem ($p=0,013$) pilsētā, lai arī pilsētvidē abām šīm iedzīvotāju grupām pieejamais kultūras iestāžu un sporta objektu piedāvājums pārklājas. Tas liecina par to, ka jauniešu iepriekšējās dzīves vietās sporta un kultūras piedāvājums iespējams bijis plašāks un pieejamāks vai arī studentu gaidas par to Jelgavā ir bijušas augstākas, nekā tās ir realitātē. Par to liecina arī tas, ka liela daļa jeb 63,0% no aptaujātajiem studentiem ar migrācijas pieredzi kultūras pasākumus turpina apmeklēt ārpus Jelgavas, tai skaitā 40,6% no viņiem galvenokārt tos apmeklē Rīgā un 22,4% citās Latvijas pilsētās vai novados, kas ir augstākais rādītājs starp pārējām iedzīvotāju grupām, jo, piemēram, 41,9% no studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes kultūru galvenokārt bauda ārpus savas pilsētas, tai skaitā 38,4% to dara Rīgā, kamēr aptaujāto senioru vidū tikai 8,5% no tiem neapmeklē kultūras pasākumus Jelgavā. Līdzīgus rezultātus atklāj arī sporta objektu apmeklēšanas tendences – gandrīz trešā daļa jeb 30,6% studentu, kas pārcēlušies uz pilsētu no citas teritorijas, sporta objektus apmeklē ārpus Jelgavas, kamēr citas respondentu grupas to galvenokārt apmeklē Jelgavā.

6.8. tabula. **Infrastrukturā nodrošinājuma (2.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu iedzīvotāju grupu skatījumā**

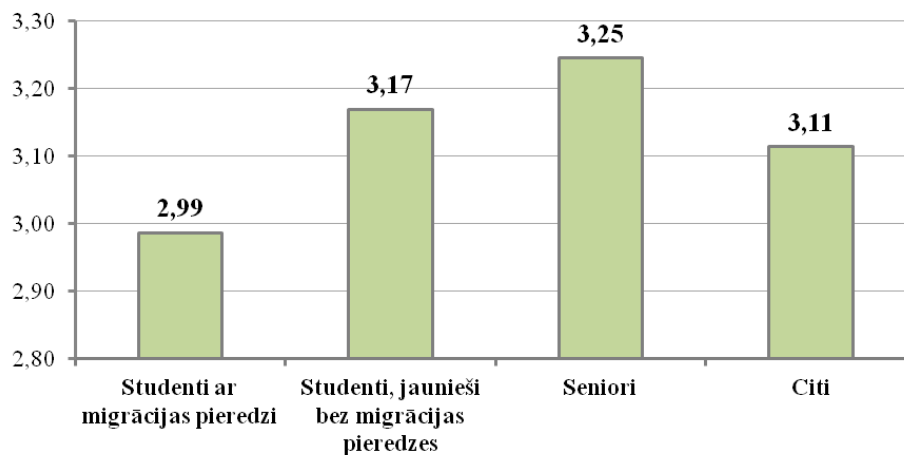
		Sporta objekti	Kultūras objekti	Publiskas vietas	Zaļās zonas
Studenti ar migrācijas pieredzi	Vid. vērtība	3,71	3,74	3,83	3,93
	Standartnovirze	0,763	0,774	0,916	0,837
Studenti, jaunieši bez migrācijas pieredzes	Vid. vērtība	3,87	3,90	3,71	4,10
	Standartnovirze	0,905	0,915	0,987	0,786
Seniori	Vid. vērtība	3,66	3,98	3,84	4,14
	Standartnovirze	0,938	0,915	0,982	0,985
Citi	Vid. vērtība	3,78	3,83	3,60	3,92
	Standartnovirze	0,905	0,951	0,974	0,941

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

Savukārt publisko vietu novērtējums studentu lokā ir nedaudz augstāks nekā jauniešiem bez migrācijas pieredzes un tiem, kuri Jelgavā dzīvo pastāvīgi, tomēr atšķirības starp šiem novērtējumiem nav statistiski būtiskas.

Visbeidzot **veselības aprūpes un transporta nodrošinājums (3. faktors)**, kas ietver tādas pazīmes kā veselības aprūpe un sabiedriskā transporta pieejamība un ko pētījumā respondenti novērtējuši kā vājāko posmu kopējā dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, arī studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā ir saņēmusi zemāko novērtējumu (vidējā vērtība 2,99 no 5). Salīdzinājumā ar salīdzinošo respondentu grupu – jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši jau

iepriekš, un senioriem (skatīt 6.5 .attēlu) – studentu ar migrācijas pieredzi veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējums ir būtiski kritiskāks ($p=0,005$ ar Jelgavā dzīvojošiem jauniešiem; $p=0,020$ ar senioriem).

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

6.5. attēls. Jelgavas veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) vidējās vērtības studentu skatījumā, salīdzinot ar citām respondentu grupām

Analizējot detalizētāk iepriekšminētajā faktorā iekļauto pazīmju novērtējumu, secināms (skatīt 6.9.tabula), ka viszemākais apmierinātības līmenis studentu ar migrācijas pieredzi vidū ir ar sabiedriskā transporta pieejamību Jelgavā, kas vidēji vērtēts tikai ar 2,87 no 5, kas ir zemākais kāda aspekta novērtējums aptaujātajai studentu izlasei un norāda drīzāk uz neapmierinātību ar to. Jāatzīst, ka sabiedriskā transporta pieejamība ir viens no kopējās dzīvesvietas pievilcības novērtējuma noteicošajiem aspektiem (Wesselmann; 2019). Salīdzinot ar Jelgavā jau iepriekš dzīvojošo jauniešu viedokli par sabiedrisko transportu, statistiski būtiskas atšķirības netika novērotas ($p=0,426$), tajā pašā laikā studentu ar migrācijas pieredzi novērtējums ir statistiski būtiski zemāks par senioru novērtējumu ($p=0,004$). Šāds rezultāts zināmā mērā ir pārsteidzošs, jo studenti sabiedrisko transportu, tai skaitā autobusus, mikroautobusus vai vilcienu, ikdienas gaitās izmanto vidēji retāk nekā pārējās respondentu grupas, un, kā jau iepriekš tika minēts, biežāk nekā pārējie ikdienā pārvietojas kājām. Piemēram, tikai 11,1% no aptaujātajiem studentiem, kas ieradušies pilsētā no citas teritorijas, ikdienā kā galveno pārvietošanās veidu norādījuši sabiedrisko transportu, turpretim 28,5% no Jelgavā dzīvojošiem jauniešiem un 23,0% aptaujāto senioru ikdienā pārvietojas ar kādu no pilsētā pieejamajiem sabiedriskā transporta veidiem. Tas var liecināt par to, ka sabiedriskā transporta izmantošana pilsētas robežās studentiem nav tik aktuāla, līdz ar to viņiem šīs pazīmes novērtējums ir neitrāls, vai arī tiem studentiem, kuriem attāluma dēļ nepieciešams pārvietoties ar sabiedrisko transportu, pašlaik esošais pilsētas sabiedriskā transporta tīkls vai transporta kursēšanas grafiks neatbilst viņu vajadzībām. Tāpat, ņemot vērā to, ka studentu iepriekšējās dzīvesvietas pirms studiju uzsākšanas atradās ārpus Jelgavas, varētu būt, ka studenti sabiedrisko transportu saista tieši ar starppilsētu kustības maršruti, kas, iespējams, studentu ieskatā nav ar pietiekami plašu pārklājumu un kustības intensitāti.

6.9. tabula. Veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) veidojošo pazīmju vidējās vērtības studentu un citu respondentu grupu skatījumā

		Veselības aprūpe	Sabiedriskais transportis
Studenti ar migrācijas pieredzi	Vidējā vērtība	3,10	2,87
	Standartnovirze	0,769	0,928
Studenti, jaunieši bez migrācijas pieredzes	Vidējā vērtība	3,40	2,95
	Standartnovirze	1,009	1,056
Seniori	Vidējā vērtība	3,24	3,25
	Standartnovirze	1,232	1,274
Citi	Vidējā vērtība	3,23	3,00
	Standartnovirze	1,073	1,056

Avots: autores veidots pēc Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datiem

Attiecībā uz otro šī faktora komponenti – veselības aprūpes pieejamību – studentu viedoklis ir neitrāls, un tikai 24,2% studentu ar migrācijas pieredzi pauduši apmierinātību ar to (vidējā vērtība 3,10%), ko var skaidrot ar faktu, ka liela daļa studentu nav izmantojuši šos pakalpojumus Jelgavā, jo, kā liecina aptaujas dati, liela daļa no aptaujātajiem studentiem medicīnas iestādes apmeklē ārpus Jelgavas – 27,4% galvaspilsētā Rīgā, savukārt 38,4% citās Latvijas pilsētās. Vienlaikus pētījuma rezultāti atklāj, ka studenti un jaunieši bez migrācijas pieredzes veselības aprūpes pakalpojumus Jelgavā izmanto biežāk, jo tikai 20,1% no tiem tos apmeklē ārpus šīs pilsētas, un rezultātā ir statistiski būtiski apmierinātāki ar veselības aprūpi šajā pilsētā ($p=0,000$), jo apmierināto īpatsvars sasniedz 53,1% no attiecīgās respondentu izlases.

Empīriskā pētījuma rezultāti kopumā atklāj, ka pilsētā iebraukušie studenti, kas potenciāli varētu būt nozīmīgs pilsētas cilvēkresursu avots, dzīvesvietas pievilcību universitātes pilsētā vērtē kritiskāk, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām. Tādējādi tie sasaucas ar rezultātiem citu autoru pētījumos (Hubbard, 2008; Fabula et al, 2017; Munro, Livingston, 2012; Fleuret, Prugneu, 2015), apliecinot, ka universitātes pilsēta ir tikai kā tranzītvietā, ar ko studenti neveido ciešas emocionālas saites. Savukārt zemāka apmierinātība ar universitātes pilsētu kā dzīvesvietu palielina iespēju, ka studenti pēc studiju laika beigām pametīs to, kas, kā norāda Hubbards (2008), īpaši raksturīgs mazām un vidēja līmeņa pilsētām. Līdz ar to universitātes pilsētai, lai veicinātu studējošo jauniešu palikšanu tajā arī pēc studiju beigām, ir būtiski veidot pievilcīgu un kvalitatīvu apkārtējo vidi, kas orientēta īpaši uz studentiem, tai skaitā uzlabojot vides kvalitāti un infrastruktūru dienesta viesnīcu tuvumā, piedāvājot daudzveidīgas šai iedzīvotāju grupai piemērotas izklaides iespējas, kā arī veicinot studentu iekļaušanos pilsētas sociālajā un sabiedriskajā dzīvē.

7. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS TELPISKĀS ATŠĶIRĪBAS

Lai novērtētu, vai otrā līmeņa pilsētās ir novērojamas noteiktas sakarības atbilstoši promocijas darbā izstrādātajam Dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelim, empīriskajā pētījumā dzīvesvietas pievilcība tika analizēta divās atšķirīgās telpiskajās dimensijās.

Kā apliecina iepriekšējie pētījumi dzīvesvietas pievilcības novērtējuma jomā (Altman, Werner, 1985; Boschmann, 2018; Fleury-Bahi et al., 2008; Hur, Morrow-Jones, 2008; Permentier et al., 2011; Weźiak-Białowolska, 2016), indivīds parasti visapmierinātākais jūtas un novērtē visaugstāk sev hierarhiski tuvāk esošo dzīvesvietu, savukārt attiecībā uz lielāka mēroga dzīvesvietu tas mēdz būt kritiskāks un saskatīt trūkumus tajā. Lai novērtētu, vai šādas kopsakarības ir novērojamas arī otrā līmeņa pilsētās, kāda Latvijas mērogā ir Jelgava, promocijas darba ietvaros veiktajā aptaujā Jelgavas iedzīvotājiem tika lūgts atsevišķi novērtēt savu apmierinātību ar pašreizējo dzīvesvietu, kas konceptuāli ietver gan mājokli un tuvāko apkaimi, gan apmierinātību ar dzīvi Jelgavā kopumā.

Jelgavas gadījumā novērojamas līdzīgas sakarības, kādas atklātas empīriskos pētījumos, kas apstiprina, ka sev tuvāko dzīvesvietas izpētes mērogu – mājokli un tuvāko apkārtni – iedzīvotāji vērtē augstāk nekā pilsētu kopumā (Altman, Werner, 1985; Amole, 2009; Oktay, Rustemli, 2011; Muslim et al., 2013; Fleury-Bahi et al., 2008). Pilsētas iedzīvotāji sev tuvāk esošo dzīvesvietu vērtējuši nedaudz augstāk (vidējā vērtība 4,02 no 5), nekā dzīvi Jelgavā kopumā (vidējā vērtība 3,98 no 5). To var skaidrot ar lielāku piederības sajūtu mājoklim un tuvākajai apkaimei (Fleury-Bahi et al., 2008; Smith, 2011), kas pozitīvi korelē ar dzīvesvietas novērtējumu.

Ņemot vērā to, ka Jelgavas pilsētas morfoloģiskā struktūra un aptaujas respondentu izlases sociāli telpiskā izkliede nav viendabīga, apmierinātība ar dažādiem dzīvesvietas izpētes līmeņiem tika analizēta arī pētījumā aplūkoto pilsētas zonu griezumā. Kā liecina respondentu tuvākās dzīvesvietas – **mājokļa un tuvākās apkārtnes** – novērtējuma vidējo vērtību salīdzinājums (7.1. tabula), statistiski būtiski augstāks šī dzīvesvietas izpētes mēroga novērtējums ir pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, salīdzinot ar pilsētas Centru un Daudzstāvu dzīvojamiem mikrorajoniem. Tas apstiprina literatūrā atklāto (Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al, 2011; Musterd, Van Kempen, 2005), ka iedzīvotāji dzīvesvietu vērtē augstāk mazāk blīvi apdzīvotās pilsētas vietās. Šāds rezultāts varētu būt skaidrojams arī ar to, ka gandrīz puse jeb 47,3% no pilsētas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošajiem respondentiem dzīvo privātmājās, kas tradicionāli tiek asociētas ar plašāku un kvalitatīvāku privāto dzīves telpu, kā arī augstāku dzīvesvietas novērtējumu (Parkes et al., 2002; Diaz-Serrano, 2005; Boschman, 2018; Krūmiņš et al., 2018; Abdu et al., 2014). Salīdzinājumam tikai 14,4% Centrā un 13,1% Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošo respondentu dzīvo privātmājās, bet lielākā daļa no tiem dzīvo daudzdzīvokļu ēku dzīvokļos. Tāpat jāņem vērā, ka daļa no Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un pilsētas Centrā dzīvojošajiem respondentiem kā savu pašreizējo dzīvesvietu norādījuši dienesta viesnīcas, kas ir pagaidu dzīvesvieta, un tajās dzīves apstākļi ir mazāk kvalitatīvi, salīdzinot ar dzīvesvietām daudzdzīvokļu ēkās un privātmājās. Papildus jāpiebilst, ka, ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes datus (2. pielikums), pilsētas Mazstāvu apbūves zonā ir arī augstākais visai jaunu mājokļu īpatsvars, kas var pozitīvi ietekmēt dzīvesvietas novērtējumu. Arī aptaujas rezultātu izlases dati apstiprina šo tendenci, jo gandrīz trešā daļa jeb 29,8% no Mazstāvu apbūves zonā

dzīvojošajiem respondentiem dzīvo mājokļos, kas celti laika periodā pēc 1991. gada, savukārt no pilsētas Centrā un Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos dzīvojošajiem attiecīgi tikai 9,9% un 14,8% no respondentiem norādījuši, ka to mājokļi celti pēc 1991. gada.

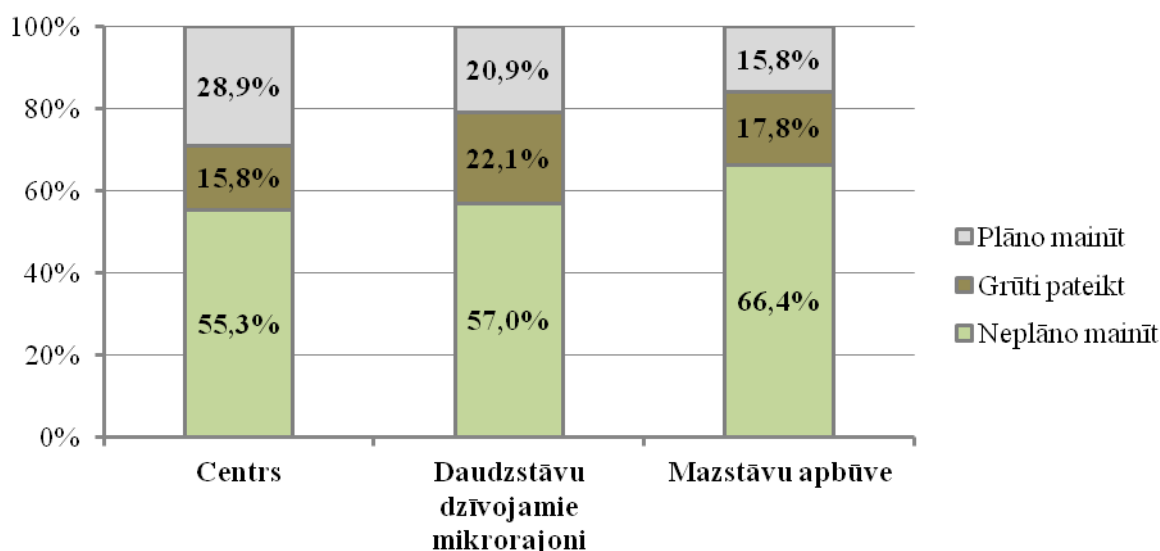
7.1. tabula. Tuvākās dzīvesvietas apkārtnes novērtējuma vidējo vērtību salīdzinājums starp Jelgavas pilsētas zonām

Pilsētas zona (1)	Salīdzinošā pilsētas zona (2)	Vidējo vērtību atšķirības (1-2)	Standart kļūda
Centrs	Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni	,036	,082
	Mazstāvu apbūve	-,229*	,077
Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni	Centrs	-,036	,082
	Mazstāvu apbūve	-,266*	,088
Mazstāvu apbūve	Centrs	,229*	,077
	Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni	,266*	,088

* vidējo vērtību atšķirības ir statistiski būtiskas pie 0,05 līmeņa

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

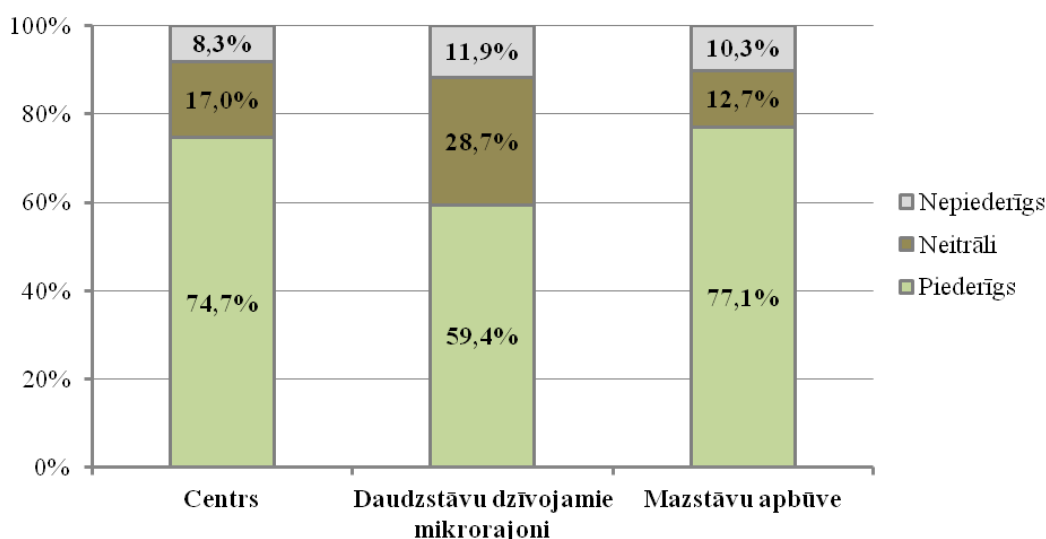
Apmierinātību ar savu pašreizējo dzīvesvietu apliecina arī respondentu dzīvesvietas maiņas plāni, kas apstiprina citu autoru pētījumos atklāto saikni starp apmierinātību ar dzīvesvietu un plāniem mainīt dzīvesvietu (Speare, 1974; Lu, 1998; Lin, Li, 2017). Jelgavas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie respondenti, kas uzrāda augstāku apmierinātību ar mājokli un tuvāko apkārtni, retāk izteikuši nodomu mainīt dzīvesvietu (7.1. attēls), savukārt gandrīz viena trešdaļa no pilsētas Centrā dzīvojošajiem respondentiem apstiprinājusi, ka plānotu tuvāko pāris gadu laikā dzīvesvietu mainīt. Izskaidrojums tam ir apstākļi, ka no respondentu izlases pilsētas Centrā, salīdzinot ar abās pārējās pilsētas zonās dzīvojošajiem, ir lielāks jauniešu un mazāks senioru īpatsvars, kā arī Centrā proporcionāli vairāk dzīvo personas bez dzīves partnera un bez bērniem vecumā līdz 18 gadiem, kas mobilitātes kontekstā tiek uzskatītas par aktīvākajām iedzīvotāju grupām (Bowen, Pallister, 2000; Knox, Pinch, 2010) un kas apstiprināts arī Jelgavas gadījumā (Feldmane, 2017), jo to dzīvesvietas maiņu neierobežo ģimenes saites, tādēļ tā ir vieglāk realizējama. Tāpat no Centra zonā dzīvojošās respondentu izlases proporcionāli lielāks īpatsvars, salīdzinot ar pārējām zonām, ir personas, kuras mājokli irē, kas tiek uzskatīts par mobilitātes veicinošu apstākli (Knox, Pinch, 2010).

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.1. attēls. Respondentu dzīvesvietas maiņas nodomi tuvāko pāris gadu laikā Jelgavas pilsētas zonās

Pilsētas izpētes līmenī Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultāti atklāja, ka tālāko dzīvesvietas izpētes līmeni jeb **kopējo apmierinātību ar dzīvi pilsētā** neietekmē tas, kurā pilsētas zonā atrodas respondenta mājoklis. Lai gan Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos ar dzīvi Jelgavā apmierināto īpatsvars ir nedaudz mazāks (73,8% apmierināto), salīdzinot ar pilsētas Centru (82,5% apmierināto) un Mazstāvu apbūves zonu (82,2% apmierināto), tomēr, analizējot respondentu sniegto novērtējumu Likerta 5 punktu sistēmā (vidējā vērtība Centrā = 4,02, Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos = 3,86, Mazstāvu apbūves zonā = 4,01), atšķirības nav vērtējamas kā statistiski būtiskas ($p > 0,05$). Iepriekšējā nodaļā noskaidrots, ka dzīvesvietas pievilcības vērtējumu ietekmē personas piederības sajūta Jelgavai, un, lai gan kopējā apmierinātība ar dzīvi Jelgavā statistiski būtiski neatšķiras starp pilsētas zonām, tomēr pētījuma rezultāti atklāj, ka Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos dzīvojošo respondentu piederības sajūta pilsētai ir statistiski būtiski zemāka, salīdzinot ar abās pārējās pilsētas zonās dzīvojošajiem. Tas skaidrojams ar to, ka šajā pilsētas zonā, salīdzinot ar pārējām (7.2. attēls), ir lielāks īpatsvars to respondentu, kas dzīvesvietā dzīvo visai nesen (Centrā 49,4%, Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos 52,0%, Mazstāvu apbūves zonā 34,2%), tādējādi apstiprinot literatūrā atklāto sakarību, ka piederības sajūta dzīvesvietai pieaug proporcionāli tajā nodzīvotajam laikam (Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010), kas savukārt pozitīvi ietekmē dzīvesvietas novērtējumu (Fleury-Bahi et al., 2008). Tāpat, iespējams, iedzīvotāji Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos apzināti neveido piesaisti pilsētai, jo, kā atklājis Musterds un Fan Kempens (Musterd, Van Kempen, 2007), iedzīvotāji vecumā zem 40 gadiem sociālisma laika daudzstāvu mikrorajonus bieži uztver kā tramplīnu pirms mājokļa nākotnē, nevis kā pastāvīgu dzīvesvietu.

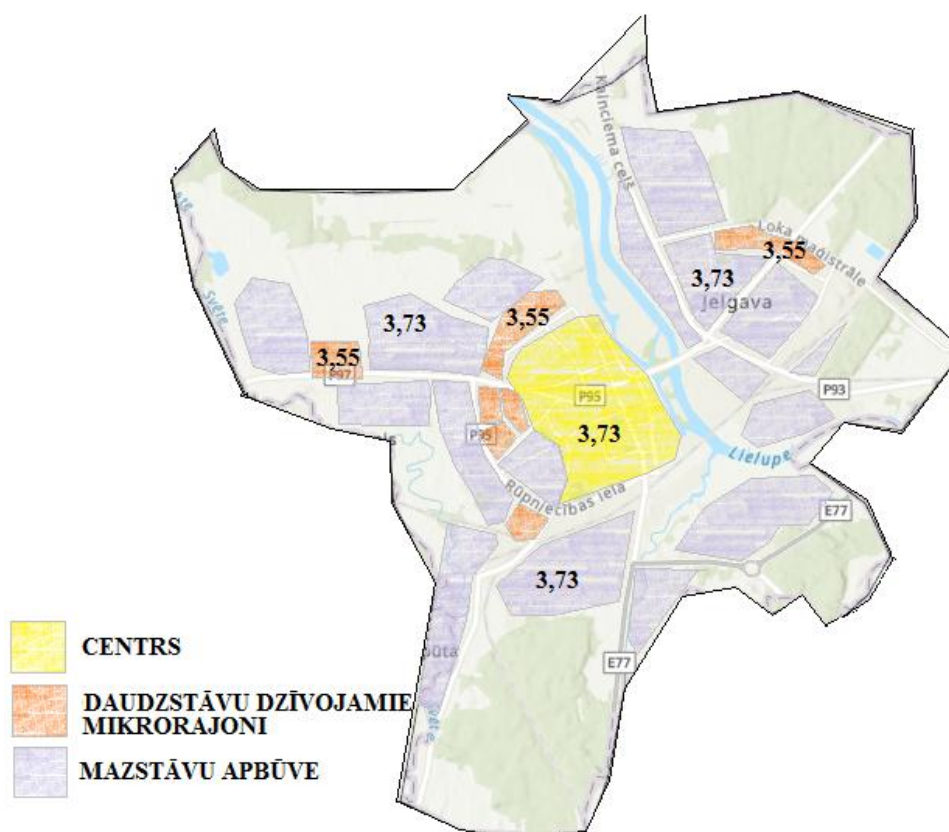

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.2. attēls. Respondentu subjektīvais piederības sajūtas Jelgavai novērtējums pilsētas zonās

Kā jau minēts iepriekš, dzīvesvietas pievilcības novērtējumu Jelgavā ietekmē dažādi indivīdu un tā mājsaimniecību raksturojošie rādītāji, bet, lai novērtētu, vai dzīvesvietas atrašanās noteiktā pilsētas zonā ietekmē respondentu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, pētījumā dzīvesvietas pievilcības novērtējuma noteicošo faktoru – vides kvalitātes un drošības, infrastruktūras nodrošinājuma, veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma – novērtējums tika analizēts atbilstoši Dzīvesvietas pievilcības izpētes līmeņu un telpisko atšķirību modeļa otrajai dimensijai atkarībā no tā, kurā no trim Jelgavas pilsētas zonām – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve – respondents dzīvo. Šīs zonas tiek sadalītas, lai raksturotu otro no dzīvesvietas pievilcības izpētes līmeņu un telpisko atšķirību modeļa dimensijām.

Analizējot **vides kvalitāti un drošību (1. faktora)** starp pilsētas zonām (7.3. attēls), secināms, ka Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos tas ir statistiski būtiski zemāks (vidējā vērtība 3,55 no 5), salīdzinot ar abām pārējām pilsētas zonām. Saskaņā ar pētījumiem (Chhetri et al., 2011) vides kvalitāte parasti tiek novērtēta augstāk tajās pilsētas daļās un apkaimēs, kur dzīvo iedzīvotāji ar augstākiem ienākumiem un augstāku izglītības līmeni. Minētā sakarība var tikt apstiprināta arī Jelgavas gadījumā, jo respondentu izlases raksturojums liecina (5.4. tabula), ka Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, salīdzinot ar Centru un Mazstāvu apbūves zonu, ir zemāks ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars, mazāks augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars, kā arī apmierinātība ar finansiālo stāvokli tajos ir zemāka nekā abās pārējās pilsētas zonās.

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.3. attēls. Respondentu vides kvalitātes un drošības (1. faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

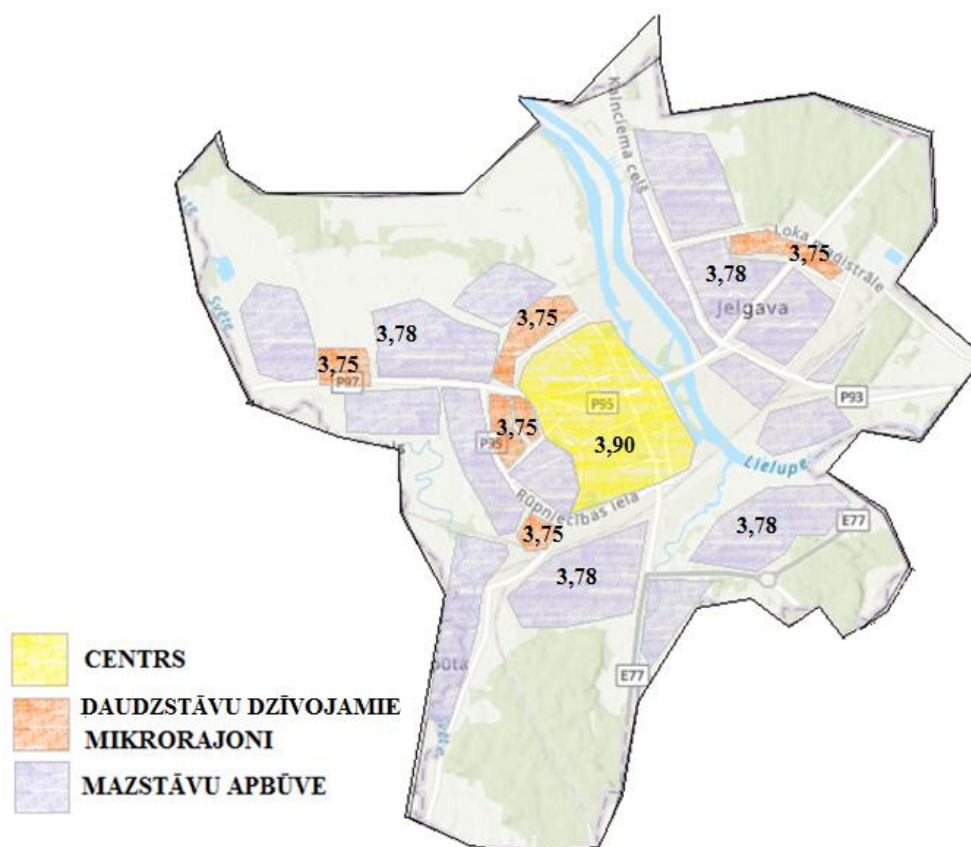
Lai gan pilsētas Centrā ir novērojams augstākais gaisa piesārņojums (Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana ..., 2017) un trokšņu līmenis (Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums..., 2018) Jelgavā, tomēr Jelgavas iedzīvotāju aptauja atklāj, ka abas šīs pilsētas telpas pazīmes tiek vērtētas ļoti līdzīgi visās pilsētas zonās un statistiski būtisku atšķirību starp tām nav. Tomēr jāņem vērā, ka Jelgavas Mazstāvu apbūves zonā vides kvalitāti ietekmē dažādi industriālie objekti, tai skaitā dzelzceļa līnija un valsts nozīmes autoceļi, kas rada būtisku ietekmi uz vidi, līdz ar to var negatīvi ietekmēt arī šajā teritorijā dzīvojošo vides kvalitātes novērtējumu. Turklāt, līdzīgi kā pētījumā Londonā (McKerron, Mourato, 2009), to varētu skaidrot kontekstā ar pilsētas Centrā pieejamiem citām pilsētas telpas pazīmēm, piemēram, plašākām izklaides un sabiedrisko pakalpojumu pieejamības iespējām, kas relatīvi samazina vides kvalitātes problēmu nozīmi kopējā dzīvesvietas pievilcības novērtējumā.

Telpiskās atšķirības turpretim ir novērojamas starp Jelgavas pilsētas zonām sakoptības un drošības novērtējumā. Piemēram, Centrā dzīvojošo iedzīvotāju pilsētas sakoptības novērtējums ir statistiski būtiski augstāks par Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošo novērtējumu ($p=0,015$). Tāpat attiecībā uz drošības situācijas novērtējumu Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie ir būtiski kritiskāki, salīdzinot ar Centrā ($p=0,000$) un Mazstāvu apbūves zonā ($p=0,008$) dzīvojošajiem. Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, lai gan pēdējo gadu laikā tie kļūst sakoptāki, tomēr aizvien ir visai maz zaļo zonu, kas rada priekšstatu par zemāku vides kvalitāti tajos. Tāpat Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni, līdzīgi kā citos pētījumos centrālās un Austrumeiropas valstīs (Kovacs, Herfert, 2012; Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al, 2011; Musterd, Van Kempen, 2005), bieži tiek uzskatīti par pagrīušiem, visai nedrošiem kriminogēnās situācijas aspektā, līdz ar to nav pārsteigums, ka

šīs pilsētas zonas iedzīvotāji pilsētu kopumā vērtē kā mazāk drošu un vides kvalitātes ziņā sliktāk, salīdzinot ar citās pilsētas daļās dzīvojošajiem.

Kā liecina pētījuma rezultāti, ar **infrastruktūras nodrošinājumu (2. faktors)** Jelgavā statistiski būtiski vairāk apmierināti ir pilsētas Centrā dzīvojošie iedzīvotāji (vidējā vērtība 3,85 no 5), salīdzinot ar abās pārējās pilsētas zonās dzīvojošiem iedzīvotājiem (skatīt 7.4. attēlu). Savukārt statistiski būtisku atšķirību infrastruktūras novērtējumā nav starp pilsētas Mazstāvu apbūves zonā (vidējā vērtība 3,78 no 5) un Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos (vidējā vērtība 3,75 no 5) dzīvojošiem iedzīvotājiem. Šie rezultāti nav pārsteidzoši un sakrīt ar pētījumiem citās pilsētās (Arifwidodo, Perera, 2011; Du et al., 2017; McKerron, Mourato, 2009; Gentile, 2005; Chhetri et al., 2011), kas apstiprina, ka pilsētas centrā dzīvojošie iedzīvotāji kā nozīmīgāko iemeslu augstai apmierinātībai ar dzīvesvietu min plašo infrastruktūras nodrošinājumu. Pētījumā šis urbānās telpas pievilcību ietekmējošais faktors ietver tādas pazīmes kā kultūras objekti un sporta objekti, kā arī publiskas vietas, kas pilsētas Centrā ir pieejamākas, salīdzinot ar pārējām pilsētas zonām. Statistiski būtiskas atšķirības starp pilsētas zonām netika novērotas attiecībā uz sporta objektu un zaļo zonu novērtējumu, savukārt publisko vietu un kultūras objektu novērtējumā vērojamas noteiktas telpiskas sakarības. Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos dzīvojošie ir būtiski neapmierinātāki par Centrā dzīvojošajiem ar kultūras objektu pieejamību ($p=0,000$). Šo rezultātu var skaidrot gan ar to, ka nozīmīgākie kultūras objekti, piemēram, Jelgavas kultūras nams, kas piedāvā plašāko kultūras programmu pilsētā, atrodas Centrā, gan arī ar iepriekšējā nodaļā atklāto sakarību, ka zemāku apmierinātību ar kultūras objektu piedāvājumu uzrāda cittautieši, kuru īpatsvars starp Sociālisma laika mikrorajonos dzīvojošajiem respondentiem ir augstāks (27,9% cittautieši, 72,1% latvieši) nekā pilsētas Centrā (15,1% cittautieši, 84,9% latvieši) un Mazstāvu apbūves zonā (17,7% cittautieši, 82,3% latvieši). Savukārt Jelgavas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie ir neapmierinātāki ar publisko vietu, piemēram, tirgu, skvēru, pieejamību, salīdzinot ar Centrā dzīvojošiem respondentiem ($p=0,032$), jo šie objekti galvenokārt izvietoti pilsētas Centrā, un attālums līdz tiem, kas ir nozīmīgs kopējo dzīves kvalitāti ietekmējošs rādītājs (Knox, Pinch, 2010; Kahrik et al., 2016; Gentile, 2005), rada negatīvu ietekmi uz to kopējo novērtējumu.

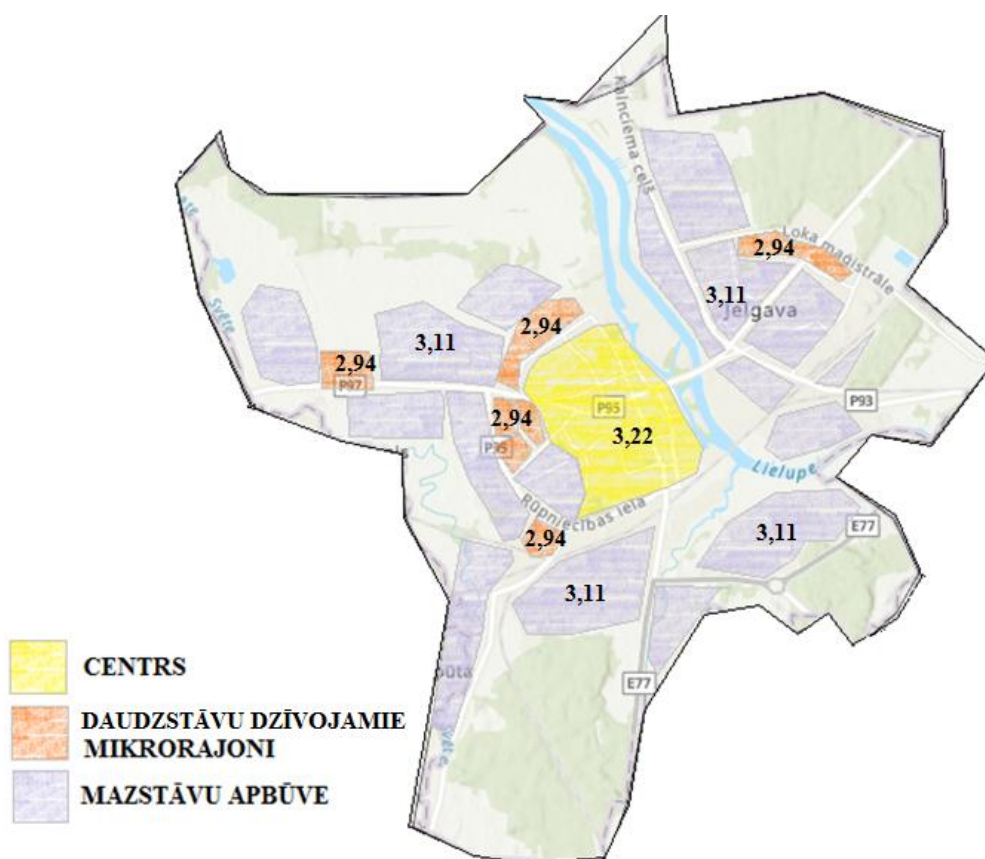

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.4. attēls. Respondentu infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Promocijas darba ietvaros veiktās aptaujas rezultāti par dažādu pakalpojumu izmantošanu apliecina, ka pilsētas Centrā dzīvojošie biežāk šos pakalpojumus izmanto savas dzīvesvietas tuvumā, savukārt Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un pilsētas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie pakalpojumus biežāk izmanto attālāk no dzīves vietas, kas tādējādi var ietekmēt arī kopējo infrastruktūras novērtējumu. Piemēram, kultūras un izklaides pasākumus savas dzīvesvietas apkārtnē apmeklēja 23,9% Centrā, 11,5% Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un 11,8% Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie; izglītības iestādes tuvu savai dzīvesvietai izmanto 44,9% Centrā, 43,7% Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un 22,8% Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošo respondentu; nepārtikas preču mazumtirdzniecības veikalos netālu no mājokļa iepērkas 16,7% Centrā, 14,5% Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un 8,6% pilsētas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošo.

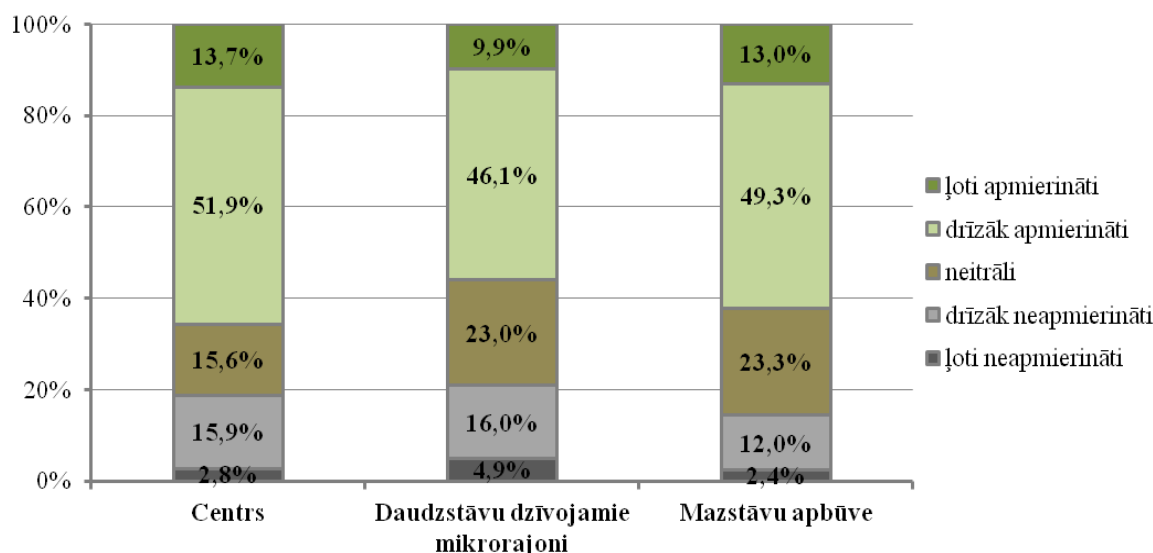
Līdzīgi arī veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3. faktors) vērtējums starp Jelgavas pilsētas zonām ir statistiski būtiski zemāks Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, kur tajos dzīvojošie respondenti novērtējuši vidēji ar 2,92 no 5. Savukārt starp pilsētas Centrā un Mazstāvu apbūves zonā esošo respondentu novērtējumu statistiski nozīmīgas atšķirības nav novērojamas un vidējais vērtējums ir attiecīgi 3,22 pilsētas Centrā un 3,11 pilsētas Mazstāvu apbūvē (7.5. attēls).

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.5. attēls. Respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3. faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Šos rezultātus lielā mērā var skaidrot ar to, ka tieši Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošo respondentu vidū ir sliktākie indivīda sociālekonomisko stāvokli raksturojošie rādītāji – zemākais augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars (Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos 33,6%, Centrā 39,8%, Mazstāvu apbūves zonā 48,3%) un augstākais nestrādājošo personu īpatsvars (Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos 16,8%, Centrā 13,6%, Mazstāvu apbūvē 14,1%). Tāpat aptaujas rezultāti parāda, ka Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos ir arī zemākais apmierinātības līmenis ar mājsaimniecības finansiālo situāciju (7.6. attēls). Tāpat Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošo respondentu vidū ir augstāks vecākās paaudzes iedzīvotāju īpatsvars vai 12,7%, salīdzinot ar 8,7% Centrā un 11,0% pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, kurus tiešākā veidā skar veselības aprūpes pakalpojumu izmantošana, līdz ar to tiem ir arī statistiski būtiski zemāks šī aspekta novērtējums salīdzinājumā ar Centrā dzīvojošiem ($p=0,006$). Turklāt tieši Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie respondenti veselības aprūpes pakalpojumus savā pilsētā izmanto visretāk – tikai 62,4% no aptaujātajiem, salīdzinot ar pilsētas Centrā un Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošajiem, kuri Jelgavā veselības aprūpes pakalpojumus izmanto relatīvi vairāk – attiecīgi 70,1% un 76,8%.

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

7.6. attēls. Respondentu subjektīvais mājāsaimniecības finansiālās situācijas novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Pēdējais no dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošiem faktoriem ietver arī sabiedriskā transporta aspektu, ko Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie respondenti novērtē statistiski būtiski zemāk par Centrā dzīvojošiem ($p=0,001$), tajā pašā laikā starp Centrā un Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošiem, kā arī Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošiem un Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošiem savstarpēji statistiski būtiskas atšķirības netika novērotas ($p>0,05$). Kā liecina aptaujas rezultāti, 14,0% no aptaujātajiem Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos un 14,1% pilsētas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošajiem pretstatā 8,2% Centrā dzīvojošo ikdienā izmanto pilsētas autobusus, kā arī 6,0% Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, 10,9% Mazstāvu apbūvē un 11,5% pilsētas Centrā dzīvojošo ikdienas gaitās dodas ar vilcienu. Lai gan pilsētas Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie sabiedrisko transportu izmanto relatīvi nedaudz vairāk kā Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie, tomēr Mazstāvu apbūvē dzīvojošie biežāk, salīdzinot ar Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošajiem pārvietojas arī ar personīgo transportu, kas tādējādi var ietekmēt šo abu pilsētas zonu iedzīvotāju sabiedriskā transporta novērtējumu, kas acīmredzot zemāks ir Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošajiem respondentiem.

Iepriekš minētie rezultāti apliecina, ka Jelgavas kontekstā iedzīvotāju dzīvesvietas novietojums pilsētas telpiskajā struktūrā ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, kas likumsakarīgi ir atšķirīgs dažādās pilsētas telpas vietās. Lai gan pilsētas Centra piedāvātās iespējas attiecībā uz attīstītāku infrastruktūru un plašāku pakalpojumu pieejamību ir visai lielas, arī Mazstāvu apbūves zonā, kur saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem pēdējos gados iedzīvotāju skaits atšķirībā no pilsētas centrālās daļas palielinās, dzīvojošie iedzīvotāji pilsētu kopumā vērtē kā piemērotu dzīves vietu, turklāt, kā tradicionāli tiek uzskatīts (Temelova, Dvorakova, 2012; Jones, 2000; Arifwidodo, Perera, 2011; Kahrik et al., 2012), viņi pozitīvi novērtē iespēju tajās veidot kvalitatīvāku dzīves vidi un mājokli, nekā tas vietas ierobežojuma dēļ ir iespējams pilsētas centrā. Savukārt Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, kas nereti mūsdienās tiek uzskatīti par nepievilcīgu dzīvesvietu ar kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu trūkumu un sociālo pagrimumu (Beckhoven, Van Kempen, 2006;

Dekker et al, 2011; Musterd, Van Kempen, 2005), kopumā ar dzīvi Jelgavā apmierināto īpatsvars ir līdzīgs kā abās pārējās pilsētas zonās. Tajā pašā laikā tajos atsevišķus dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošos faktoros vērtē zemāk nekā pilsētas Centrā un Mazstāvu apbūves zonā dzīvojošie, ko ietekmē gan attiecīgās pilsētas zonas infrastruktūras nodrošinājums, gan attālums līdz pilsētas Centram, gan arī pilsētas zonas sociālā struktūra jeb iedzīvotāju sastāvs. Kopumā rezultāti apliecina teorētiskajos pētījumos minēto sakarību (Weidemann, Anderson, 1985; Marans, Rodger, 1975), ka persona dzīvesvietu vispirms asociē ar sev tuvāko apkārtni un tās piedāvātajām infrastruktūras iespējām, kas savukārt ietekmē kopējo pilsētas novērtējumu. Tajā pašā laikā ikvienu Jelgavas pilsētas zonu raksturo noteikts sabiedrības sastāvs, tādēļ, kā jau tas ir atzīts arī citu autoru pētījumos (piemēram, Pacione, 2003; Gentile, 2005; Jokela et al., 2015), viennozīmīgi nevar apgalvot, ka tikai urbānā telpa ietekmē atšķirības dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, bet tas drīzāk ir faktoru kopums, kas ietver arī pilsētas zonā dzīvojošās sabiedrības sociālo raksturojumu un kas cilvēkā rada noteiktu priekšstatu par vietu, kurā viņš dzīvo.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Promocijas darbā novērtētas iedzīvotāju dzīvesvietu pievilcības sociāli telpiskās atšķirības Jelgavā. Iepriekšējo pētījumu izvērtējums, darbā izmantotie statistikas dati un iedzīvotāju aptaujā iegūtie rezultāti atspoguļojas šādos secinājumos:

1. Dzīvesvietas pievilcība, ar ko pētījumā tiek saprasts kādas teritorijas iedzīvotāju apmierinātības līmenis ar dzīvesvietu, ko ietekmē dažādi sociāli telpiskie faktori, kļuvis par nozīmīgu pilsētu ģeogrāfijas pētījumu virzienu arī otrā līmeņa pilsētās. Tas ļauj atklāt tos dzīvesvietas aspektus, kas būtu pilnveidojami, lai pilsētu veidotu par iedzīvotājiem pievilcīgu dzīvesvietu, tādējādi palielinot iespēju ne tikai saglabāt esošo iedzīvotāju skaitu, bet arī veicinot jaunu iedzīvotāju piesaisti, kas, lai nodrošinātu sabalansētu reģionu attīstību, ir īpaši būtiski otrā līmeņa pilsētām Latvijā.
2. Dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās nosaka pilsētas telpu raksturojošo pazīmju kopums. Balstoties uz šo pazīmju kopumu, izšķir šādus dzīvesvietas pievilcības faktorus: (1) vides kvalitāte un personiskā drošība, (2) infrastruktūras nodrošinājums, kā arī (3) veselības aprūpe un transporta nodrošinājums. Promocijas darbā veiktajā pētījumā un teorētiskās literatūras analīzē ir rodams apstiprinājums tam, ka Jelgavā tāpat kā citās otrā līmeņa pilsētās nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību raksturojošais faktors ir vides kvalitāte un personiskā drošība.
3. Atšķirības dzīvesvietas pievilcības vērtējumā būtiski ietekmē iedzīvotāju mājsaimniecības finansiālais stāvoklis, apmierinātība ar dzīvi kopumā un piederības sajūta. Uzlabojoties sociālekonomiskajai un mājokļa situācijai, palielinoties apmierinātībai ar dzīvi kopumā, kā arī izjutot lielāku piederību pilsētai, arī apmierinātība ar dzīvesvietas pievilcību kļūst lielāka.
4. Apmierinātā un mazāk apmierinātā iedzīvotāja profils liecina, ka ar dzīvi otrā līmeņa pilsētā visapmierinātākie ir seniori, kuriem mājoklis ir īpašumā, savā dzīvesvietā dzīvo ilgstoši, savukārt neapmierinātāki ar dzīvi šāda līmeņa pilsētās ir jaunieši, kas studē un dzīvo īrētā mājoklī un kuri dzīvesvietā dzīvo visai neilgu laiku.
5. Salīdzinot dažādu sociālo grupu dzīvesvietas pievilcības vērtējumu universitātes pilsētā, secināms, ka kritiskākie vērtējumi ir studentiem ar migrācijas pieredzi. Tas skaidrojams ar būtiski zemāku piederības sajūtu pilsētai, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām, jo šie studenti universitātes pilsētu uztver kā tranzītvietu, neveidojot ar to ciešu emocionālu saikni.
6. Kritiskais universitātes pilsētas vērtējums studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā liecina, ka liela daļa no tiem pilsētu pēc studiju beigām, visticamāk, pametīs. Lai universitātes beidzēji izvēlētos otrā līmeņa pilsētu kā turpmāko dzīvesvietu, īpašs uzsvars jāvelta vides kvalitātes un personiskās drošības uzlabošanai, kā arī veselības aprūpes un sabiedriskā transporta pilnveidošanai, ko studenti šāda līmeņa pilsētā vērtē kritiskāk, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām.
7. Aktuāls virziens pilsētu pētniecības jomā ir dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās daudzveidības telpiskie aspekti, kas līdz šim Latvijas mērogā galvenokārt analizēts galvaspilsētā Rīgā. Promocijas darbā izstrādātais dzīvesvietas pievilcības novērtējuma izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis dzīvesvietas pievilcību ļauj kompleksi

analizēt divās dimensijās – (1) telpiskās vienības novietojums attiecībā pret indivīda dzīvesvietu un (2) pilsētas zonu griezumā. Rezultāti parāda, ka šis modelis veiksmīgi izmantojams arī citu otrā līmeņa pilsētu dzīvesvietas pievilcības telpisko atšķirību noteikšanai.

8. Jelgavā veiktais pētījums liecina, ka dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētās vērtējamas kompleksi gan atšķirīgos izpētes mērogos, gan atšķirīgās pilsētas zonās. Dzīvesvietas pievilcību respondenti augstāk vērtē dzīves vietas tuvākajā apkārtnē nekā pilsētā kopumā. Izskaidrojums tam ir izteiktāka piederības sajūta tuvākajai, labāk iepazītajai dzīves vietas apkārtnē. Atšķirīgo vērtējumu pilsētas zonās nosaka iedzīvotāju piederība dažādām sociālajām grupām.
9. Dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētas zonās nevar tikt vērtētas atrauti no sociālās struktūras tajās, jo to apliecina arī atšķirīgie dzīvesvietas pievilcību raksturojošie faktori dažādās pilsētas zonās.
10. Apmierinātību ar mājokli un dzīvesvietas tuvāko apkārtni iespaido indivīda dzīvesvietas atrašanās atšķirīgās pilsētas zonās. Būtiski augstāks tuvākās dzīvesvietas novērtējums, salīdzinot ar pārējām pilsētas zonām, ir mazstāvu apbūves zonā, kurai raksturīgs zemāks iedzīvotāju blīvums un augstāki sociālekonomiskie rādītāji. Tas apliecina, ka iedzīvotāji dzīvesvietu augstāk vērtē mazāk blīvi apdzīvotās pilsētas vietās.

Priekšlikumi turpmākajiem pētījumiem

- Līdz šim procesi, ko pilsētas telpā izraisa un veicina studentu un gados jaunu iedzīvotāju klātbūtne, Latvijā nav pētīti, savukārt citās Eiropas valstīs šādi pētījumi kļūst aizvien populārāki. Tādēļ būtu jāveic pētījumus par studentifikācijas un jaunināšanās procesiem Latvijas pilsētās, novērtējot studentu un jauniešu ietekmi uz pilsētas telpu. Turklāt tieši Jelgava kā studentu pilsēta varētu būt piemērota studentifikācijas izpētes teritorija.
- Būtu lietderīgi veikt pētījumus par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu citās Latvijas otrā līmeņa un arī mazākās pilsētās, kas ir nozīmīgi centri iedzīvotāju noturēšanai un piesaistei reģionos, lai izprastu iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvi un pilsētas telpu šādās pilsētās un prognozētu nākotnes tendences iedzīvotāju skaita pārmaiņām tajās.
- Nepieciešams turpināt pētījumus par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu telpiskajā aspektā, īpaši pilsētu jaunajās apbūves teritorijās.
- Būtu vēlams Latvijā turpināt izvērst pētījumus uzvedības ģeogrāfijas jomā par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu sasaisti ar piederības sajūtu un piesaisti vietai, migrācijas nodomiem un dzīvesvietas maiņu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

- Abdu A., Hashim A.H., Samah A.A., Salim A.S.S. (2014) Relationship between Background Characteristics and Residential Satisfaction of Young Households in Unplanned Neighbourhoods in Kano, Nigeria. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 19(10), 138-145.
- Adams R.E. (1992) Is happiness a home in the suburbs?: The influence of urban versus suburban neighborhoods on psychological health. *Journal of Community Psychology*, 20(4), 353-372.
- Adriaanse C.C.M. (2007) Measuring residential satisfaction: a residential environmental satisfaction scale. *Journal of Housing and the Built Environment*, 22, 287–304.
- Agnoletti C., Bocci C., Iommi S., Lattarulo P., Marinari D. (2015) First- and Second-Tier Cities in Regional Agglomeration Models. *European Planning Studies*, 23(6), 1146-1168.
- Akdag S., Bostanci S.H. (2014) The sense of well being on the campus: Integrating university brand to city identity. *Proceedings of the Annual Architectural Research Symposium in Finland*, 226-236.
- Alfken C. (2015) Ich will nicht nach Berlin! – Life course analysis of inter-regional migration behaviour of people from the field of design and advertising. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 47(10), 2187-2203.
- Altman I., Werner C.M. (1985) *Home environments: Human behavior and the environment*. New York, Plenum Press, 287-309.
- Ambrey C.L., Fleming C.M. (2012) Public greenspace and life satisfaction in urban Australia. *Contributed paper prepared for presentation at the 56th AARES annual conference*, Fremantle, Western Australia, 2-38.
- Amerigo M., Aragonés J. (1997) A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 47 -57.
- Amole D. (2008) Residential Satisfaction and Levels of Environment in Students' Residences. *Environment and Behavior*, 41(6), 866-879.
- Amole D. (2009) Residential satisfaction in students' housing. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 76-85.
- Arifwidodo S.D., Perera R. (2011) Quality of Life and Compact Development Policies in Bandung, Indonesia. *Applied Research Quality Life*, 6, 159–179.
- Ateca-Amestoy V., Vera-Toscano E. (2008) The determinants of housing satisfaction: relevance of social interactions. *Social Indicators Research*, pieejams: http://www.ehu.es/vickyateca/housing_submission_espe07.pdf., skatīts: 03.04.2018.
- Ayala-Azcarraga C., Diaz D., Zambrano L. (2019) Characteristics of urban parks and their relation to user well-being. *Landscape and Urban Planning*, 189, 27–35.
- Baldassare M., (1978) Human Spatial Behavior. *Annual Review of Sociology*, 4, 29 – 56.
- Balestra C., Sultan J. (2013) Home Sweet Home: The Determinants of Residential Satisfaction and its Relation with Well-being. *OECD Statistics Working Papers*, 2013/05.
- Ballas D., Tranmer M. (2012) Happy People or Happy Places? A Multilevel Modeling Approach to the Analysis of Happiness and Well-Being. *International Regional Science Review*, 35(I), 70-102.
- Ballas D. (2013) What makes a 'happy city'? *Cities*, 32, S39–S50.

- Bardo A.R. (2017) A life course model for a domains-of-life approach to happiness: Evidence from the United States. *Advances in Life Course Research*, 33, 11–22.
- Barreira A.P., Agapito D., Panagopoulos T., Guimarães H. (2017) Exploring residential satisfaction in shrinking cities: a decision-tree approach. *Urban Research & Practice*, 10(2), 156-177.
- Barreira A.P., Nunes L.C., Guimares M.H., Panagopoulos T. (2019) Satisfied but thinking about leaving: the reasons behind residential satisfaction and residential attractiveness in shrinking Portuguese cities. *International Journal of Urban Sciences*, 23(1), 67-87.
- Bartram D. (2011) Economic Migration and Happiness: Comparing Immigrants' and Natives' Happiness Gains from Income. *Social Indicators Research*, 103, 57 – 76.
- Bartram D. (2013) Happiness and 'Economic Migration': A Comparison of Eastern European Migrants and Stayers. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2225679>, skatīts: 07.07.2019.
- Bauls A., Krišjāne Z., Mežciema G. (2003) Pilsētvides vērtējums dažādos Rīgas rajonos. *Ģeogrāfiskie raksti Folia Geographica XI*, 79.-95.
- Baum S., Arthurson K., Rickson K. (2010) Happy People in Mixed-up Places: The Association between the Degree and Type of Local Socioeconomic Mix and Expressions of Neighbourhood Satisfaction. *Urban Studies*, 47(3), 467–485.
- Beckhoven E., Van Kempen R. (2006) Towards More Social Cohesion in Large Post-Second World War Housing Estates? A Case Study in Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*, 21(4), 477-500.
- Benneworth P., Herbst M. (2015) The City as a Focus for Human Capital Migration: Towards a Dynamic Analysis of University Human Capital Contributions. *European Planning Studies*, 23(3), 452-474.
- Besson M. (2018) Why Secondary Cities Are the New Urban Champions. *Secondary Cities*, pieejams: <https://newcities.org/the-big-picture-why-secondary-cities-are-the-new-urban-champions/>, skatīts: 04.01.2020.
- Bickerstaff K., Walker G. (2001) Public understandings of airpollution: the 'localisation' of environmental risk. *Global Environmental Change*, 11, 133–145.
- Bielecka K. (2018) Assessment of Quality of Living Environment Based On Interdisciplinary Research Methods - Selected Examples. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 471, 1-7.
- Bonaiuto M., Fornara F., Bonnes M. (2003) Indexes of perceived residential environment quality and neighbourhood attachment in urban environments: a confirmation study on the city of Rome. *Landscape and Urban Planning*, 65, 41–52.
- Bonava (2019) Latvijas iedzīvotāji ir apmierināti ar dzīvesvietu. Preses relīze, pieejams: <https://www.bonava.lv/par-kompaniju/preses-relizes/latvijas-iedzivotji-ir-apmierinti-ar-dzivesvietu>, skatīts 12.12.2019.
- Boschmann S. (2018) Individual differences in the neighbourhood level determinants of residential satisfaction. *Housing Studies*, 33(7), 1127-1143.
- Bowen A., Pallister J. (2000) *AS Level Geography*. Heinemann, 296 p.
- Brade I., Herfert G., Wiest K. (2009) Recent trends and future prospects of socio-spatial differentiation in urban regions of Central and Eastern Europe: A lull before the storm? *Cities*, 26, 233–244.
- Brady W. (2016) Territorial development, planning reform and urban governance: the case of Ireland's second-tier cities. *European Planning Studies*, 24(12), 2217-2240.

- Brezzi M., Veneri P. (2015) Assessing Polycentric Urban Systems in the OECD: Country, Regional and Metropolitan Perspectives. *European Planning Studies*, 23(6), 1128-1145.
- Brookfield K. (2018) Studentified areas as contested heterotopias: Findings from Southampton. *Area*, 1–10.
- Bryman A. (2012) *Social Research Methods*. Fourth edition. Oxford University Press, 766 p.
- Buenstorf G., Geissler M., Krabel S. (2016) Locations of labor market entry by German university graduates: is (regional) beauty in the eye of the beholder? *Review of Regional Research*, 36, 29-49.
- Burgess R. (2000). The compact city debate: A global perspective. In M. Jenks & R. Burgess (Eds.), *Compact cities: Sustainable urban forms for developing countries* (pp. 9–24). London: Spon.
- Burgmanis Ģ. (2014) Commuting Patterns in Riga Agglomeration: Evidence from Survey Analysis of Youth. *Regional Formation and Development Studies*, 14(3), 16-29.
- Burt J.E., Barber G.M. (1996) *Elementary Statistics for Geographers: Second Edition*. The Guilford Press, 640 p.
- Buttimer A. (1969) Social Space in Interdisciplinary Perspective. *The Geographical Review*, LIX(3), 417-426.
- Camagni R., Capello R., Caragliu A. (2014) The Rise of Second-Rank Cities: What Role for Agglomeration Economies? *European Planning Studies*, 23(6), 1069-1089.
- Camagni R., Capello R. (2017) *Second Rank Cities in Europe: Structural Dynamics and Growth Potential*. Routledge, 160 p.
- Cardoso R.V., Meijers E.J. (2016) Contrasts between first-tier and second-tier cities in Europe: a functional perspective. *European Planning Studies*, 24(5), 996-1015.
- Cardoso R.V., Meijers E.J. (2017) Secondary Yet Metropolitan? The Challenges of Metropolitan Integration for Second-Tier Cities. *Planning Theory and Practice*, 18(4), 616-635.
- Cardoso R.V. (2017) Overcoming barriers to institutional integration in European second-tier urban regions. *European Planning Studies*, 24(12), 2197-2216.
- Centrālā statistikas pārvalde (2017) *Apsekojuma "Dzīves kvalitāte pilsētās" rezultāti*. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/dzives_kvalitate/meklet-tema/348-apsekojuma-dzives-kvalitate-pilsetas, skatīts: 07.03.2019.
- Champion T., Coombes M., Gordon I. (2014) How Far Do England's Second-order Cities Emulate London as Human-capital 'Escalators'? *Population, Space and Place*, 20(5), 421-433.
- Chandra T., Ng M., Chandra S. (2018) The Effect of Service Quality on Student Satisfaction and Student Loyalty: An Empirical Study. *Journal of Social Studies Education Research*, 9(3), 109-131.
- Chawla L. (1998) Significant Life Experiences Revisited: a review of research on sources of environmental sensitivity. *Environmental Education Research*, 4(4), 369-382.
- Chen Y., Rosenthal S.S. (2008) Local amenities and life-cycle migration: Do people move for jobs or fun? *Journal of Urban Economics*, 64(3), 519-537.
- Chhetri, P., Stimson, R., & Western, J. (2011). Using GIS to derive region-wide patterns of quality of urban life dimensions: Illustrated with data from the Brisbane-SEQ region. In R. W.

- Marans & R. Stimson (Eds.), *Investigating quality of urban life: Theory, methods, and empirical research*. New York: Springer, 405-434.
- Chitchai N., Senasu K., Sakworawich A. (2018) The moderating effect of love of money on relationship between socioeconomic status and happiness. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 1-9.
- Cities Alliance (n.d.) *Secondary Cities*. Pieejams: <https://citiesalliance.org/how-we-work/our-themes/secondary-cities>, skatīts: 12.07.2019.
- Clapham D., Foye C., Christian J. (2018) The concept of subjective wellbeing in housing research. *Housing, Theory and Society*, 35(3), 261-280.
- Clifford N., French S., Valentine G. (2010) *Key Methods in Geography*. Second Edition, Sage, 545 p.
- Cochrane A., Williams R. (2013) Putting higher education in its place: the socio-political geographies of English universities. *Policy and Politics*, 41(1), 43–58.
- Cordera R., Nogues S., González-González E., dell’Olio, L. (2019) Intra-Urban Spatial Disparities in User Satisfaction with Public Transport Services. *Sustainability*, 11, 1-22.
- Coulter R., Scott J. (2015) What Motivates Residential Mobility? Reexamining Self-Reported Reasons for Desiring and Making Residential Moves. *Population, Space, Place*, 21, 354–371.
- Cramer V., Torgersen S., Kringlen E. (2004) Quality of Life in a City: The Effect of Population Density. *Social Indicators Research*, 69(1), 103–116.
- Cubillo J.M., Sanchez J., Cervino J. (2006) International students' decision-making process. *International Journal of Educational Management*, 20(2), 101-115.
- Darchen S., Tremblay D.G. (2010) What attracts and retains knowledge workers/students: The quality of place or career opportunities? The cases of Montreal and Ottawa. *Cities*, 27, 225–233.
- Dābols A. (2006) Ieskats Lielās ielas vērturē Jelgavā. Ģ.Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs, Jelgavas pilsētas bibliotēka, pieejams: https://www.youtube.com/channel/UCjUoe7AsY1OCBFGnfbnY_xw, skatīts: 17.08.2019.
- Dekker K., de Vos S., Musterd S., van Kempen R. (2011) Residential Satisfaction in Housing Estates in European Cities: A Multi-level Research Approach. *Housing Studies*, 26(04), 479-499.
- Diaz-Serrano L. (2005) Labor Income Uncertainty, Skewness and Homeownership: A Panel Data Study for Germany and Spain. *Journal of Urban Economics*, 58(1), 156-176.
- Diaz-Serrano L. (2006) Housing Satisfaction, Homeownership and Housing Mobility: A Panel Data Analysis for Twelve EU Countries. *IZA Discussion Paper*, 2318, 1-44.
- Diaz-Serrano L., Stoyanova A.P. (2010) Mobility and housing satisfaction: an empirical analysis for 12 EU countries. *Journal of Economic Geography*, 10, 661–683.
- Diener E. D., Emmons R. A., Larsen R. J., Griffin S. (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener E., Suh E.M., Lucas R.E., Smith H.L. (1999) Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Dong H., Qin B. (2017) Exploring the link between neighborhood environment and mental wellbeing: A case study in Beijing, China. *Landscape and Urban Planning*, 164, 71–80.

- Douglas J.A., McClelland R., Davies J., Douglas A. (2014) Understanding student satisfaction and dissatisfaction: An interpretive study in the UK Higher Education Context. *Studies in Higher Education*, 40(2), 329-349.
- Du P., Wood A., Ditchman N., Stephens B. (2017) Life Satisfaction of Downtown High-Rise vs. Suburban Low-Rise Living: A Chicago Case Study. *Sustainability*, 9, 1-14.
- Easterlin R. (2001) Income and happiness: towards a unified theory. *The Economic Journal*, 111, 465-484.
- Easterlin R.A., Angelescu L., Zweig J.S. (2011) The impact of modern economic growth on urban-rural differences in subjective well-being. *World Development*, 39, 2187–2198.
- El-Hilali N., Al-Jaber S., Hussein L. (2015) Students' Satisfaction and Achievement and Absorption Capacity in Higher Education. *Procedia - Social and Behavioural Sciences*, 177, 420–427.
- Elsinga M., Hoekstra J. (2005) Homeownership and housing satisfaction. *Journal of Housing and the Built Environment*, 20, 401–424.
- Ergin I., Mandiracioglu A. (2015) Demographic and socioeconomic inequalities for self-rated health and happiness in elderly: The situation for Turkey regarding World Values Survey between 1990 and 2013. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 61, 224–230.
- ESPON (2013) Second Tier Cities and Territorial Development in Europe: Performance, Policies and Prospects. *Applied Research Project. Final report*. Liverpool. Pieejams: http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/SGPTD/SGPTD_Final_Report_-_Final_Version_27.09.12.pdf, skatīts: 15.12.2015.
- ESPON (2016) Second Tier Cities Matter. Pieejams: <https://www.espon.eu/second-tier-cities>, skatīts 07.09.2018.
- European Commission (2016) Quality of Life in European Cities 2015. Skatīts 04.06.2018, pieejams: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2015_en.pdf
- Eurostudent IV (2009) Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi Latvijā, skatīts: 15.03.2019, pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/15.pdf>.
- Eurostudent VI (2017) Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi Latvijā. Latvijas Universitāte, skatīts 01.03.2019, pieejams: <http://www.lsa.lv/petijums-studentu-socialie-un-ekonomiskie-apstakli-latvija/>.
- Fabula S., Boros L., Kovacs Z., Horvath D., Pal V. (2017) Studentification, diversity and social cohesion in post-socialist Budapest. *Hungarian Geographical Bulletin*, 66(2), 157–173.
- Fang Y. (2006) Residential Satisfaction, Moving Intention and Moving Behaviours: A Study of Redeveloped Neighbourhoods in Inner-City Beijing. *Housing Studies*, 21(5), 671-694.
- Fassio O., Rollero C., Piccoli N.D. (2013) Health, Quality of Life and Population Density: A Preliminary Study on ‘Contextualized’ Quality of Life. *Social Indicators Research*, 110, 479–488.
- FDI (2018) European Cities and Regions of the Future 2018/19. Pieejams: https://www.infoz.bg/doc/fDi%20European%20Cities%20and%20Regions%20of%20the%20Future%202018_19.pdf, skatīts 10.11.2019.
- Feldmane L. (2017) Human Life Course Impact on Migration Patterns: the Case of Jelgava City, Latvia. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 46: New Dimensions in the Development of Society, Home Economics, Finance and Taxes, ISSN 1691-3078. 62-67.

- Fernandez-Ballesteros R. (2001) Environmental conditions, health and satisfaction among the elderly: Some empirical results. *Psicothema*, 13(1), 40-49.
- Findlay A.M., Nowok B. (2012) The uneven impact of different life domains on the wellbeing of migrants. *ESRC Centre for Population Change Working Paper*, 26, 23 p.
- Fleury-Bahi G., Felonneau M.L., Marchand D. (2008) Processes of Place Identification and Residential Satisfaction. *Environment and Behavior*, 40(5), 669-682.
- Fleuret S., Prugneau J. (2015) Assessing students' wellbeing in a spatial dimension. *The Geographical Journal*, 181(2), 110–120.
- Flowerdew R., Martin D. (2005) *Methods in Human Geography: A Guide for Students Doing a Research Project*. Pearson Education, 366 p.
- Florida R. (2005) *Cities and the creative class*. New York ;London : Routledge, 198 p.
- Florida R. (2006) The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent. *Liberal Education*, 92(3), 22-29.
- Florida R., Mellander C., Rentfrow P.J. (2013) The Happiness of Cities. *Regional Studies*, 47 (4), 613-627.
- Florida R. (2017) Returning to the Rust Belt. Bloomberg, skatits 09.11.2019., pieejams: <https://www.citylab.com/life/2017/08/returning-to-the-rust-belt/538572/>.
- Fobker S., Grotz R. (2006) Everyday Mobility of Elderly People in Different Urban Settings: The Example of the City of Bonn, Germany. *Urban Studies*, 43(1), 99-118.
- Fornara F., Bonauto M., Bonnes M. (2009) Cross-Validation of Abbreviated Perceived Residential Environment Quality (PREQ) and Neighborhood Attachment (NA) Indicators. *Environment and Behavior*, 42(2), 171-196.
- Frank B., Enkawa T. (2009) Economic influences on perceived value, quality expectations and customer satisfaction. *International Journal of Consumer Studies*, 33(1), 72-82.
- Frey B., Stutzer A. (2005) Happiness Research: State and Prospects. *Review of Social Economy*, 63(2), 207-228.
- Frijters P., Johnston D.W., Shields M.A. (2011) Life Satisfaction Dynamics with Quarterly Life Event Data. *Scandinavian Journal of Economics*, 113(1), 190–211.
- Galster G.C., Hesser G.W. (1981) Residential satisfaction: Compositional and Contextual Correlates. *Environment and Behavior*, 13(6), 735-758.
- Galster G. (1985) Evaluating indicators for housing policy: Residential satisfaction vs marginal improvement priorities. *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 16(4), 415-448.
- Galster G.C. (1987) Identifying the Correlates of Dwelling Satisfaction: An Empirical Critique. *Environment and Behavior*, 19(5), 539-568.
- Garmendia M., Coronado J.M., Urena J.M. (2012) University Students Sharing Flats: When Studentification Becomes Vertical. *Urban Studies*, 49(12), 2651-2668.
- Gentile M. (2005) Urban Residential Preferences and Satisfaction in the Former Soviet Union: Results from a Survey in Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan. *Urban Geography*, 26(4), 296–327.
- Gentile M. (2015) The “Soviet” factor: exploring perceived housing inequalities in a midsized city in the Donbas, Ukraine. *Urban Geography*, 36(5), 696-720.

- Ghansah B, Benuwa B., Ansah E., Ocquaye E., Ghansah N.E., Magama C. (2016) Factors that Influence Students' Decision to Choose a Particular University: A Conjoint Analysis. *International Journal of Engineering Research in Africa*, 27, 147-157.
- Giffinger R., Suitner J. (2015) Polycentric Metropolitan Development: From Structural Assessment to Processual Dimensions. *European Planning Studies*, 23(6), 1169-1186.
- Gillam C., Charles A. (2019) Community wellbeing: The impacts of inequality, racism and environment on a Brazilian coastal slum. *World Development Perspectives*, 13, 18–24.
- Gnattiuket O., Kryvets O. (2018) Post-Soviet Residential Neighbourhoods in Two Second-Order Ukrainian Cities: Factors and Models of Spatial Transformation. *Geographica Pannonica*, 22(2), 104-120.
- Golledge R.G., Stimson R.J. (1997) *Spatial Behavior: A Geographic Perspective*. The Guilford Press, 620 p.
- Gorczyca K., Grabinski T. (2017) Ageing in place: residential satisfaction in Polish housing-estate communities. *Ageing & Society*, 1-25.
- Gottdiener M., Hutchison R. (2006) *The New Urban Sociology: Fourth Edition*. Westview Press, 456 p.
- Gottdiener M., Hutchison R., Bay G., Ryan M.T. (2015) *The New Urban Sociology*. Fifth edition. Westview Press, 434 p.
- Grabkowska M. (2011) Inner-City Transformations After Socialism. Findings from Interviews with Residents of Pre-War Tenement Houses in Gdansk. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*, 15, 117-129.
- Grabkowska M., Frankowski J. (2016) ‘Close to the city centre, close to the university’. Are there symptoms of studentification in Gdańsk, Poland? *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 32, 73–83.
- Gregory D. (2009) *The Dictionary of Human Geography*. Edited by Gregory D., Johnston R., Pratt G., Watts M., Whatmore S. Wiley-Blackwell, 1072 p..
- Gruber T., Fuss S., Voss R., Glaeser-Zikuda M. (2010) Examining Student Satisfaction with Higher Education Services Using a New Measurement Tool. *International Journal of Public Sector Management*, 23(2), 105 - 123.
- Grūtups G. (2016) Langervaldes parka gleznainais skaistums pamazām tiek atjaunots. *Zemgales Ziņas*, 06.10.2016, pieejams: http://news.lv/Zemgales_Zinas/2016/10/06/langervaldes-parka-gleznainais-skaistums-pamazam-tiek-atjaunots, skatīts 10.10.2019.
- Grzeskowiak S., Sirgy M.J., Widgery R. (2003) Residents' Satisfaction with Community Services: Predictors and Outcomes. *The Journal of Regional Analysis and Policy*, 33(2), 1-36.
- Hair J.F. (2006) *Multivariate Data Analysis*. Pearson Education, 924 p.
- Hanak T., Marovic I., Aigel P. (2015) Perception of Residential Environment in Cities: a Comparative Study. *Procedia Engineering*, 117, 495 – 501.
- Hart P. (1999) Predicting employee life satisfaction: A coherent model of personality, work and nonwork experiences, and domain satisfactions. *Journal of Applied Psychology*, 84, 564-584.
- Harvey D. (2005) Spacetime and the World. *The People, Place and Space Reader*. Edited by Gieseking J.J. and Mangold W., Routledge, 12-16.

- Herfert G., Neugebauer C.S., Smigiel C. (2012) Living in Residential Satisfaction? Insights from large-scale housing estates in central and eastern Europe. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 104(1), 57–74.
- Herget J., Petru Z., Abraham J. (2015) City Branding and Its Economic Impacts on Tourism. *Economics and Sociology*, 8(1), 119-126.
- Herrero A., Martin H.S., Salmones M.M. and Pena A.R. (2015) Influence of country and city images on students' perception of host universities and their satisfaction with the assigned destination for their exchange programmes. *Place Branding and Public Diplomacy*, 11(3), 190-203.
- Hochstenbach C., Boterman W.R. (2015) Intergenerational support shaping residential trajectories: Young people leaving home in a gentrifying city. *Urban Studies*, 54(2), 399-420.
- Hogan M.J., Leyden K.M., Conway R., Goldberg A., Walsh D., McKenna-Plumley P.E. (2016) Happiness and health across the lifespan in five major cities: The impact of place and government performance. *Social Science & Medicine*, 162, 168-176.
- Hosseinkhanzadeh A.A., Taher M. (2013) The Relationship between Personality Traits with Life Satisfaction. *Sociology Mind*, 3(1), 99-105.
- Hubbard P. (2008) Regulating the social impacts of studentification: a Loughborough case study. *Environment and Planning*, 40, 323-341.
- Hunter L., Hatch A., Johnson A. (2004) Cross-national gender variation in environmental behaviors. *Social Science Quarterly*, 85(3), 677-694.
- Hur M., Morrow-Jones H. (2008) Factors that influence residents satisfaction with neighbourhoods. *Environment and Behavior*, 40(5), 619-635.
- Hutchison R. (2010) *Encyclopedia of Urban Studies*. SAGE, 1039 p.
- Hutch J., Marcotte C., Posik J., Stewart H., Thibodeau A. (2016) Confronting the Challenges of Studentification in Residential Orono Neighborhoods. Pieejams: https://umaine.edu/polisci/wp-content/uploads/sites/81/2015/05/Orono_Research_Report_Final.pdf, skatīts: 05.07.2018.
- Insch, A., Florek, M. (2008) A Great Place to Live, Work and Play: Conceptualising Place Satisfaction in the Case of a City's Residents. *Journal of Place Management and Development*, 1(2), 138-149.
- Insch A., Florek M. (2010) Place Satisfaction of City Residents: Findings and Implications for City Branding. In G. Ashworth, & M. Kavaratzis (Eds.), *Towards effective place brand management: Branding European Cities and Regions*, 191–204.
- Insch A., Sun B. (2013) University students' needs and satisfaction with their host city. *Journal of Place Management and Development*, 6(3), 178–191.
- Izglītības un zinātnes ministrija (2015) Latvijas pirmās Jauniešu galvaspilsētas titulu iegūst Jelgava. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/1471-latvijas-pirmas-jauniesu-galvaspilsetas-titulu-iegust-jelgava>, skatīts: 05.09.2019.
- Jakobczyk-Gryszkiewicz J., Szybel-Boberek M., Wolaniuk A. (2017) Post-Socialist Gentrification Processes in Polish Cities. *European Spatial Research and Policy*, 24(2), 145-166.
- Jelgavas attīstības programma 2014-2020.gadam (2013) Jelgavas Dome, pieejams: https://www.jelgava.lv/files/1_ap_esosas_situacijas_raksturojums.pdf, skatīts: 08.08.2019.
- Jelgavas pilsētas Dome (n/d) Investoriem. Pieejams: <http://www.jelgava.lv/lv/uznemejdarbiba/investoriem>, skatīts 08.08.2019.

Jelgavas pilsētas ilgtermiņa attīstības stratēģija 2007.–2020. gadam (2007) Apstiprināta 28.12.2007. Jelgavas Domes sēdē, pieejams: https://www.jelgava.lv/files/ias_2007-2020.pdf, skatīts: 08.08.2019.

Jelgavas pilsētas Dome (2010) Daudzstāvu dzīvojamo teritoriju Jelgavas centra zonā integrētas attīstības koncepcija. Pieejams: http://www.urbenergy.eu/fileadmin/urb.energy/medias/partners_section/Partner_Outputs/4PP/IUDC_jelgava.pdf, skatīts: 07.08.2019.

Jelgavas pilsētas teritorijas plānojums 2009.-2021.gadam (2017) Jelgavas Dome, pieejams: <https://www.jelgava.lv/lv/pasvaldiba/dokumenti/jelgavas-pilsetas-attistibas-planosanas-dokumenti/jelgavas-pilsetas-teritorijas-planojums-2009-2021-gadam-ar-grozijumiem/>, skatīts: 08.08.2019.

Jelgavas nekustamā īpašuma pārvalde (2019) Daudzdzīvokļu namu siltināšanas programma tuvojas noslēgumam; Jelgavā plāno renovēt vēl ap 20 māju. Pieejams: <http://www.nip.lv/?raksts=455>, skatīts: 10.10.2019.

Jelgavas pilsētas Dome (2019) Jelgavas pilsētas pašvaldības 2018.gada publiskais pārskats. Pieejams: https://www.jelgava.lv/files/publiskais_parskats_2018_f9f18.pdf, skatīts: 21.02.2020.

Jelgavas reģionālais tūrisma centrs (n/d) Pieejams: visit.jelgava.lv/lv/apskates-objekti/, skatīts 10.10.2019.

Jelgava skaitļos (2018) Pieejams: https://www.jelgava.lv/files/jelgava_skaitlos_2018.pdf, skatīts: 19.10.2019.

Jelgavas tigus (2019) Pieejams: www.jelgavastirgussia.lv, skatīts: 03.10.2019.

Jelgavas vēstnesis (2019) Sāk projektēt bērnu dārzu Nameja ielā. Pieejams: <https://www.jelgavasvestnesis.lv/pilseta/sak-projektet-bernu-darzu-nameja-ielā>, skatīts: 20.10.2019.

Jēkabsons I., Sloka B. (2014) Objective Evaluation of the Well-being of the Municipalities in Latvia. *Socialiniai tyrimai / Social Research*, 1(34), 42-52.

Jiang W. (2018) Gap-theoretical analyses of residential satisfaction and intention to move Eindhoven. *Technische Universiteit Eindhoven*, pieejams: <https://research.tue.nl/en/publications/gap-theoretical-analyses-of-residential-satisfaction-and-intentio>, skatīts: 12.02.2019.

Jokela M., Bleidorn W., Lamb M.E., Gosling S.D., Rentfrow P.J. (2015) Geographically varying associations between personality and life satisfaction in the London metropolitan area. *Proceeding of National Academy of Sciences of United States of America*, 112(3), 725-730.

Jones T.J. (2000) Compact City Policies for Megacities: Core Areas and Metropolitan Regions. In M. Jenks & R. Burgess (Eds.), *Compact cities: Sustainable urban forms for developing countries*, London: Spon., 37-52.

Kabisch S., Grossmann K. (2013) Challenges for large housing estates in light of population decline and ageing: Results of a long-term survey in East Germany. *Habitat International*, 39, 232-239.

Kahrik A., Leetmaa K., Tammaru T. (2012) Residential decision-making and satisfaction among new suburbanites in the Tallinn urban region, Estonia. *Cities*, 29, 49–58.

Kahrik A., Tammaru T. (2010) Soviet Prefabricated Panel Housing Estates: Areas of Continued Social Mix or Decline? The Case of Tallinn. *Housing Studies*, 25(2), 201-219.

- Kahrik A., Temelova J., Kadarik K., Kubes J. (2016) What attracts people to inner city areas? The cases of two post-socialist cities in Estonia and the Czech Republic. *Urban Studies*, 53(2), 355–372.
- Kaklauskas A., Zavadskas E.K., Radzeviciene A., Ubarte I., Podvieszko A., Podvezko V., Kuzminske A., Banaitis A., Binkyte A., Bucinskas V. (2018) Quality of city life multiple criteria analysis. *Cities*, 72, 82–93.
- Karpiak C.P., Baril G.L. (2008) Moral reasoning and concern for the environment. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 203–208.
- Kau A. K., Wang S. H. (1995) Assessing quality of life in Singapore: An exploratory study. *Social Indicators Research*, 35(1), 71–91.
- Keng K. A., Jung K., Juan T. S., Wirtz J. (2000) The influence of materialistic inclination on values, life satisfaction and aspirations: An empirical analysis. *Social Indicators Research*, 49(3), 317–333.
- Kim D., Jin J. (2018) Does happiness data say urban parks are worth it? *Landscape and Urban Planning*, 178, 1–11.
- Knight J., Gunatilaka R. (2010) The rural-urban divide in China: Income but not happiness? *Journal of Development Studies*, 46, 506–534.
- Knox P., Pinch S. (2006) *Urban Social Geography. An Introduction*. Pearson, 375 p.
- Knox P., Pinch S. (2010) *Urban Social Geography. An Introduction*. Sixth edition. Pearson Education Limited. 373 p.
- Korhonen K., Lappalainen A. (2004) Examining the environmental awareness of children and adolescents in the Ranomafana region, Madagascar. *Environmental Education Research*, 10(2), 195–216.
- Kovacs Z., Douglas M. (2004) Hungary – from socialist ideology to market reality. In: Turkington R., Van Kempen R., Wassenberg F. (eds) *High-rise housing in Europe: current trends and future prospects, housing and policy studies*. University Press, Delft, 231–248.
- Kovacs Z., Herfert G. (2012) Development Pathways of Large Housing Estates in Post-socialist Cities: An International Comparison. *Housing Studies*, 27(3), 324–342.
- Krabel S., Flother C. (2014) Here Today, Gone Tomorrow? Regional Labour Mobility of German University Graduates. *Regional Studies*, 48(10), 1609–1627.
- Kristapsone S. (2014) *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Biznesa augstskola Turība, lp. 352.
- Kaplan D., Wheeler J.O., Holloway S. (2009) *Urban Geography*. Wiley, 528 p.
- Krišjāne Z., Bērziņš M. (2009) Commuting and the deconcentration of the post-socialist urban population: the case of the Rīga agglomeration. *Folia Geographica*, 14, 56–74.
- Krišjāne Z., Bērziņš M. (2014) Intra-urban residential differentiation in the post-Soviet city: the case of Riga, Latvia. *Hungarian Geographical Bulletin*, 63(3), 235–253.
- Krūmiņš J., Sechi G., Bērziņš M. (2018) Residential satisfaction and mobility behaviour among the young: insights from the post-Soviet city of Riga. *Belgeo*, 3, 1–13.
- Kusumawati A., Perera N., Yanamandram V.K. (2019) Modelling Trade-Offs in Students' Choice Set When Determining Universities. *International Journal of Educational Management*, 33(5), 979–989.
- Ķaune N. (1939) *Vecā Jelgava*. Rīga, Valters un Rapa, 107 lp.

- Langervalde (2015) Urbāno mežu izpēte Langervaldē. Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Meža fakultāte, pieejams: [HTTPS://LANGERVALDE.WORDPRESS.COM/2015/10/14/PETIJUMA-APRAKSTS/](https://langervalde.wordpress.com/2015/10/14/petijuma-apraksts/), skatīts: 13.10.2019.
- Lane T. (2017) How does happiness relate to economic behaviour? A review of the literature. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 68, 62–78.
- Lee H. (2020) Are Millennials Coming to Town? Residential Location Choice of Young Adults. *Urban Affairs Review*, 56(2), 565–604.
- Leetmaa K., Tammaru T., Hess D.B. (2015) Preferences Toward Neighbor Ethnicity and Affluence: Evidence from an Inherited Dual Ethnic Context in Post-Soviet Tartu, Estonia. *Annals of the Association of American Geographers*, 105(1), 162-182.
- Lefebvre H. (1991) *The Production of Space*. Basil Blackwell, 454 p.
- Lenzi C., Perucca G. (2016) Are urbanized areas source of life satisfaction? Evidence from EU regions. *Papers in Regional Science*, 97(1).
- Licite L., Janmere L. (2018) Student expectations towards physical environment in higher education. *Proceedings of International scientific conference "Engineering for rural development"*, 17, 1198-1203.
- Liepājas pilsētas Būvvalde (2017) Liepājas pilsētas teritorijas plānojums. Pieejams: <https://www.liepaja.lv/teritorijas-planojums/>, skatīts: 01.09.2019.
- Lindsay J. (2006) *Techniques in Human Geography*. Routledge, 224 p.
- Lin S., Li Z. (2017) Residential satisfaction of migrants in Wenzhou, an 'ordinary city' of China. *Habitat International*, 66, 76-85.
- Litavniece L., Ežmale S. (2011) Pilsētas pievilcība iedzīvotāju vērtējumā – Balvu pilsētas piemērs. *Latgales tautsaimniecības pētījumi, Sociālo zinātņu žurnāls*, 1(3), 152-167.
- Litavniece L., Ežmale S. (2012) Pilsētu pievilcības koncepcijas pielietošanas iespējas Latvijā: Rēzeknes piemērs. *Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis*, 66(1./2.), 20-34.
- Liu S., Zhang W., Wu L., Wu B. (2018) Contributory behaviors and life satisfaction among Chinese older adults: Exploring variations by gender and living arrangements. *Social Science & Medicine*, 229, 70-78.
- Lopez J., Scott J. (2000) *Social structure*. Open University Press, 133 p.
- Lu M. (1998) Analyzing migration decisionmaking: relationships between residential satisfaction, mobility intentions, and moving behavior. *Environment and Planning A*, 30, 1473 -1495.
- Lu M. (1999) Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models. *Growth and Change*, 30, 264-287.
- Lulic L., Rocco S., Bartulovic K. (2016) Identity and Branding of EU Cities – Investigating Attitudes of Croatian Students. *Proceedings, 14th International Scientific Conference on Economic and Social Development*, 224-234.
- Lyubomirsky S., King L., Diener E. (2005) The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success? *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Ma J., Dong G., Chen Y., Zhang W. (2018) Does satisfactory neighbourhood environment lead to a satisfying life? An investigation of the association between neighbourhood environment and life satisfaction in Beijing. *Cities*, 74, 229–239.

- MacKerron G., Mourato S. (2009) Life satisfaction and air quality in London. *Ecological Economics*, 68(5), 1441-1453.
- Maddux J.E. (2017) *Subjective Well-Being and Life Satisfaction*. Routledge, 482 p.
- Maisonobe M., Jegou L., Cabanac G. (2018) Peripheral forces. *Nature Index, Science Cities*, 563, 18-19.
- Marans R.W., Rodger W. (1975) Toward an Understanding of Community Satisfaction. In Hawley A., Rock V. Eds. *Metropolitan America in Contemporary Perspective*, New York, John Willey and Sons, 299-352.
- Marans R.W., Stimson R. (2011) *An Overview of Quality of Urban Life. Investigating Quality of Urban life. Theory, Methods and Empirical Research*, Springer, 1-32.
- Marcinczak S. (2007) The Socio-Spatial Structure of Post-Socialist Lodz, Poland. Results of National Census 2002. *Bulletin of Geography*, 8, 65-82.
- Marcinczak S., Sagan I. (2011) The Socio-spatial Restructuring of Lodz, Poland. *Urban Studies*, 48(9), 1789–1809.
- Marcinczak S. (2012) The evolution of spatial patterns of residential segregation in Central European Cities: The Łódź' Functional Urban Region from mature socialism to mature post-socialism. *Cities*, 29, 300–309.
- Markusen A.R., Lee Y.S., DiGiovanna S. (1999) *Second Tier Cities: Rapid Growth Beyond the Metropolis*. U of Minnesota Press, 403 p.
- Mayhew S. (2009) *A Dictionary of Geography*. Oxford University Press, 551 p.
- McCrea R., Stimson R., Western J. (2005) Testing a Moderated Model of Satisfaction with Urban Living Using Data for Brisbane-South East Queensland, Australia. *Social Indicators Research*, 72, 121–152.
- McCrea R., Shyy T., Stimson R.J. (2014) Satisfied Residents in Different Types of Local Areas: Measuring What's Most Important. *Social Indicators Research*, 118(1), 87–101.
- McKerron G., Mourato S. (2009) Life satisfaction and air quality in London. *Ecological Economics*, 68, 1441-1453.
- Meņšikovs V. (2006) Dzīves kvalitāte Daugavpilī. Grām.: B. Bela, T. Tisenkopfs (red.) *Dzīves kvalitāte Latvijā. Stratēģiskās analīzes komisija, Zinātne: Rīga*, 153-178.
- Merenda P.F. (1997) A guide to the proper use of factor analysis in the conduct and reporting of research: Pitfalls to avoid. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 30(3), 156–164.
- Mohit M.A., Al-Khanbashi Raja A.M.M. (2014) Residential Satisfaction – Concept, Theories and Empirical Studies. *PLANNING MALAYSIA: Urban Planning and Local Governance*, III, 47- 66.
- Mouratidis K. (2018) Built environment and social well-being: How does urban form affect social life and personal relationships? *Cities*, 74, 7–20.
- Morris E.W., Crull S.R., Winter M. (1976) Housing Norms, Housing Satisfaction and the Propensity to Move. *Journal of Marriage and Family*, 38(2), 309-320.
- Morris E.W., Winter M. (1975) A Theory of Family Housing Adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 37(1), 79-88.
- Moos M. (2016) From gentrification to youthification? The increasing importance of young age in delineating high-density living. *Urban Studies*, 53(14), 2903–2920.

- Moos M., Revington N., Wilkin T., Andrey J. (2019) The knowledge economy city: Gentrification, studentification and youthification, and their connections to universities. *Urban Studies*, 56(6), 1075–1092.
- Mridha A.M.M.H., Moor G.T. (2011) The Quality of Life in Dhaka, Bangladesh: Neighborhood Quality as a Major Component of Residential Satisfaction. *Investigating Quality of Urban life. Theory, Methods and Empirical Research*, Springer, 251-272.
- Munro M., Livingston M. (2012) Student Impacts on Urban Neighbourhoods: Policy Approaches, Discourses and Dilemmas. *Urban Studies*, 49(8), 1679–1694.
- Murzyn-Kupisz M., Szmytkowska M. (2015) Studentification in the Post-Socialist Context: the Case of Cracow and the Tri-City (Gdansk, Gdynia and Sopot). *Geografie*, 120(2), 188–209.
- Musa H.D.A., Yacob M.R., Abdullah A.M., Ishak M.Y. (2018) Enhancing subjective well-being through strategic urban planning: Development and application of community happiness index. *Sustainable Cities and Society*, 38, 184–194.
- Muslim M.H., Karim H.A., Abdullah I.C. (2012) Satisfaction of Students' Living Environment between On-Campus and Off-Campus Settings: A Conceptual Overview. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 601 – 614.
- Muslim M.H., Karim H.A., Abdullah I.C., Ahmad P. (2013) Students' Perception of Residential Satisfaction in the Level of Off-Campus Environment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 105, 684 – 696.
- Musterd S., Van Kempen R. (2005) Large-scale housing estates in European cities: Opinions of residents on recent developments: Opinions of Residents on Recent Developments, Utrecht, Utrecht University. Report, Utrecht: Restate. Pieejams: <https://hdl.handle.net/11245/1.291717>, skatīts: 18.06.2019.
- Musterd S., Van Kempen R. (2007) Trapped or on the Springboard? Housing Careers in Large Housing Estates in European Cities. *Journal of Urban Affairs*, 29(3), 311-329.
- Nakazawa T. (2017) Expanding the scope of studentification studies. *Geography Compass*, 11(1), e12300.
- Niedomysl T., Kalso Hansen H. (2010) What matters more for the decision to move: jobs versus amenities. *Environment and Planning*, 42, 1636-1649.
- Nowok B., van Ham M., Findlay A.M. (2013) Does Migration Make You Happy? A Longitudinal Study of Internal Migration and Subjective Well-Being. *Environment and Planning*, 45(4), 986-1002.
- Nowok B., Findlay A., McCollum D. (2018) Linking residential relocation desires and behaviour with life domain satisfaction. *Urban Studies*, 55(4), 870–890.
- Oktay D., Rustemli A. (2011) The Quality of urban Life and Neighborhood Satisfaction in Famagusta, Northern Cyprus. In *Investigating Quality of Urban Life*, edited by R.W.Marans, R.J.Stimson, Springer, 233-249.
- Olsen J.R., Nicholls N., Mitchell R. (2019) Are urban landscapes associated with reported life satisfaction and inequalities in life satisfaction at the city level? A cross-sectional study of 66 European cities. *Social Science & Medicine*, 226, 263–274.
- Olsson L.E., Garling T., Fujii S., Ettema D., Lekedal H., Friman M. (2011) Relationship Between Satisfaction with Daily Travel and Subjective Well-Being in Three Urban Areas in Sweden. Research paper, 32 p.

- Ošiņš A., Mantnieks P. (1927) Jelgavas plāns ar vēsturisku aprakstu. Rīga, Ošiņš un Mantnieks, 14 lp. Pieejams: <https://jelgava.biblioteka.lv/Alise/lv/book.aspx?id=177952&ident=1753643&c=2>, skatīts 08.08.2019.
- Otrachshenko V., Popova O. (2014) Life (dis)satisfaction and the intention to migrate: Evidence from Central and Eastern Europe. *The Journal of Socio-Economics*, 48, 40–49.
- Ozols M. (n/d) Jelgavas ielas, pieejams: <http://jelgavas-ielas.lv/apkaimes/>, skatīts:05.08.2019.
- Pacione M. (2003) Urban environmental quality and human wellbeing—a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65, 19–30.
- Pacione M. (2005) *Urban Geography: A Global Perspective*. Taylor & Francis, 740 p.
- Parkes A., Kearns A., Atkinson R. (2002) What Makes People Dissatisfied with their Neighbourhoods? *Urban Studies*, 39(13), 2413–2438.
- Parkinson M., Meegan R., Karecha J., Evans R., Jones G., Sotarauta M., Ruokolainen O., Tosic I., Gertheis A., Tonko A., Hegedus J., Illes I., Lefevre C., Hall P. (2012) *Second Tier Cities and Territorial Development in Europe: Performance, Policies and Prospects*. ESPON & European Institute of Urban Affairs, Liverpool John Moores University, 63 p.
- Parkinson M., Meegan R., Karecha J. (2015) City Size and Economic Performance: Is Bigger Better, Small More Beautiful or Middling Marvellous? *European Planning Studies*, 23(6), 1054-1068.
- Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2018.gadā (2019) Izglītības un zinātnes ministrija. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/statistika/augst_izgl/Augstakas_izglitibas_LV_parskats_2018.pdf, skatīts 04.09.2019.
- Permentier M., Van Ham M., Bolt G. (2008) Same Neighbourhood ... Different Views? A Confrontation of Internal and External Neighbourhood Reputations. *Housing Studies*, 23(6), 833-855.
- Permetier M., Bolt G., Van Ham M. (2011) Determinants of Neighbourhood Satisfaction and Perception of Neighbourhood Reputation. *Urban Studies*, 48(5), 977–996.
- Phillips D. (2006) *Quality of Life: Concept, policy and practice*. Routledge, 276 p.
- Pilsētsaimniecība (2019) Ielu, ietvju un veloceļu uzturēšana. Pieejams: <https://www.pilsetsaimnieciba.lv/infrastruktura/ielu-uzturesana/>, skatīts: 10.10.2019.
- Pilsētvides kvalitātes izvērtēšana un gaisa piesārņojuma zonējuma izstrādāšana Jelgavas pilsētas administratīvajai teritorijai (2017) Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Meža un ūdens resursu zinātniskā laboratorija. Pieejams: https://www.jelgava.lv/files/jelgava_gaiss_final_28_03_2016.pdf, skatīts: 09.10.2019.
- Pinquart M., Burmedi D. (2004) Correlates of residential satisfaction in adulthood and old age: A meta-analysis. In H.-W. Wahl, R. Scheidt, & P. G. Windley (Eds.), *Aging in context: Sociophysical environments* (Annual Review of Gerontology and Geriatrics), 195–222.
- Pittau M.G., Zelli R., Gelman A. (2010) Economic Disparities and Life Satisfaction in European Regions. *Social Indicators Research*, 96, 339-361.
- Ploger J., Weck S. (2014) Confronting out-migration and the skills gap in declining German cities. *European Planning Studies*, 22(2), 437-455.
- Potter J.J., Chicoine J.L., Speicher K.E. (2001) Predicting Residential Satisfaction: A Comparative Case Study. Architecture Program: Faculty Scholarly and Creative Activity, *Proceedings of the Environmental Design Research Association 32nd Annual Meeting*, 75-83.

- Pred A. (1985) The Social Becomes the Spatial, the Spatial Becomes the Social: Enclosures, Social Change and the Becoming of Places in the Swedish Province of Skane. *The People, Place and Space Reader*. Edited by Gieseeking J.J. and Mangold W., Routledge, 2014, 128-132.
- Price I., Matzdorf F., Smith L., Agahi H. (2003) The impact of facilities on student choice of University. *Facilities*, 21(10), 212-222.
- Psatha E., Deffner A., Psycharis Y. (2011) Defining the quality of urban life: Which factors should be considered? European Regional Science Association 51st European Congress, Barcelona, Spain.
- Purnamasari W.D., Setyono D.A., Dayana I. (2016) Figuring the happiness of poor communities in Malang City: measuring the outcome of slum and squatter areas. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 227, 521 – 529.
- Realo A., Dobewall H. (2011) Does life satisfaction change with age? A comparison of Estonia, Finland, Latvia, and Sweden. *Journal of Research in Personality*, 45, 297–308.
- Ren H., Folmer H. (2017) Determinants of residential satisfaction in urban China: A multigroup structural equation analysis. *Urban Studies*, 1–19.
- Rehdanz K., Maddison D. (2008) Local Environmental Quality and Life-Satisfaction in Germany. *Ecological Economics*, 64(4), 787-797.
- Rentfrow P.J. (2013) Geographical Psychology: Exploring the Interaction of Environment and Behavior. *American Psychological Association*, 1, 343 p.
- Requena F. (2015) Rural-urban living and level of economic development as factors in subjective well-being. *Social Indicators Research*, 128(2), 693-708.
- Riazi M., Emami A. (2018) Residential satisfaction in affordable housing: A mixed method study. *Cities*, 82, 1–9.
- Rioux L., Werner C. (2011) Residential satisfaction among aging people living in place. *Journal of Environmental Psychology*, 31, 158-169.
- Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments (n/d) Rīgas pilsētas apkaimes. Pieejams: <https://apkaimes.lv/>, skatīts: 01.09.2019.
- Robinson G.M. (1998) *Methods and techniques in human geography*. J. Wiley, 556 p.
- Ruoppila S., Kahrik A. (2003) Socio-economic residential differentiation in post-socialist Tallinn. *Journal of Housing and the Built Environment*, 18, 49–73.
- Roberts B., Hohmann R. P. (2014) The Systems of Secondary Cities: The Neglected Drivers of Urbanizing Economies. *Cities Alliance*. Pieejams: [http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/CIVIS%20SECONDARY%20CITI ES_Final.pdf](http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/CIVIS%20SECONDARY%20CITI%20ES_Final.pdf). Skatīts: 14.12.2015.
- Rogerson P. (2001) *Statistical Methods for Geography*. SAGE, 236 p.
- Roostika R. (2017) The Role of City and Host University Images on Students' Satisfaction with the Assigned Destination. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 6(1), 250-261.
- Ruoppila S. (2004) Processes of Residential Differentiation in Socialist Cities. Literature review on the cases of Budapest, Prague, Tallinn and Warsaw. *European Journal of Spatial Development*, 9, 1-24.

- Russo A.P., van Berg L., Lavanga M. (2007) Toward a Sustainable Relationship between City and University A Stakeholdership Approach. *Journal of Planning Education and Research*, 27(2), 199-216.
- Sage J., Smith D.P., Hubbard P. (2012) The Rapidity of Studentification and Population Change: There Goes the (Student)hood. *Population, Space, Place*, 18, 597–613.
- Sage J., Smith D.P., Hubbard P. (2013) New-build Studentification: A Panacea for Balanced Communities? *Urban Studies*, 50(13), 2623-2641.
- Sant S.L., Mason D.S., Chen C. (2019) ‘Second-tier outpost’? Negative civic image and urban infrastructure development. *Cities*, 87, 238-246.
- Sarstedt M., Mooi E. (2014) *A Concise Guide to Market Research: The Process, Data, and Methods Using IBM SPSS Statistics*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, p. 347.
- Shin H., Chae S. (2018) Urbanisation and land use transition in a second-tier city. *Land use policy*, 77, 534-541.
- Shoshana A. (2019) Youth, class, and happiness. *Children and Youth Services Review*, 99, 64–73.
- Shucksmith M., Cameron S., Merridew T., Pichler F. (2009) Urban-rural differences in quality of life across the European Union. *Regional Studies*, 43, 1275–1289.
- Shumsky N.L. (1998) *Encyclopedia of Urban America: the Cities and Suburbs*. Santa Barbara, 974 p.
- Shumin L. (2019). Young Chinese Flock to Second-Tier Cities in Search of Cheaper Rent. Yicai Global, pieejams: <https://www.yicai.com/news/young-chinese-flock-to-second-tier-cities-in-search-of-cheaper-rent>, skatīts: 03.03.2019.
- Sisson P. (2018) The new magnetism of mid-size cities. Vox Media, pieejams: <https://www.curbed.com/2018/5/1/17306978/career-millennial-home-buying-second-city>, skatīts: 18.11.2018.
- Skadins T., Krumins J., Berzins M. (2019) Delineation of the boundary of an urban agglomeration: evidence from Riga, Latvia. *Urban Development Issues*, 62, 39–46.
- Skifter Andersen H. (2008) Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents’ subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation. *Journal of House and the Built Environment*, 23, 79–101.
- SKDS (2019) 90,1% regulāro klientu ir apmierināti ar pasažieru vilcienu satiksmi Latvijā. Pieejams: <https://www.pv.lv/lv/izmainas-un-jaunumi/jaunumi/12178/901-regularo-klientu-ir-ajmierinati-ar-pasazieru-vilcienu-satiksmi-latvija/>, skatīts: 12.12.2019.
- Skolu reitings (2019) Pieejams: http://www.skolureitings.lv/?page_id=1418, skatīts: 10.10.2019.
- Smith D.P. (2005) ‘Studentification ication’: the gentrification factory? In R. Atkinson, & G. Bridge (Eds.), *Gentrification in a global context: the new urban colonialism*, UK: Routledge, 72-89.
- Smith D.P. (2002) ‘Patterns and processes of studentification in Leeds’. *Regional Review*, 2, 14–16.
- Smith K. M. (2011) The relationship between residential satisfaction, sense of community, sense of belonging and sense of place in a Western Australian urban planned community. Edith Cowan University. Pieejams: <https://ro.ecu.edu.au/theses/460>, skatīts 14.02.2018.

- Smith D.P., Hubbard P. (2014) The segregation of educated youth and dynamic geographies of studentification. *Area*, 46.1, 92–100.
- Smith D.P., Sage J., Balsdon S. (2014). The geographies of studentification: ‘here, there and everywhere’? *Geography*, 99(30), 116-127.
- Smith N. (2019) How America’s Second-Tier Cities Can Catch the Superstars. Pieejams: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-12-05/how-second-tier-cities-can-catch-the-superstars>, skatīts 14.12.2019.
- Soja E. (1980) The Socio-Spatial Dialectic. *Annals of the Association of American Geographers*, 70(2), 207-225.
- Sokolowicz M.E. (2018) Student cities or cities of graduates? The case of Lodz and its students declared preferences. *Population, Space, Place*, 25(2), e2177.
- Somiah M.K., Aidoo I., Braimah A. (2017) An Empirical Enquiry into the Attributes of Residential Satisfaction that Predict Students’ Satisfaction in Public Halls of Residence in Technical Universities in Ghana. *International Journal of African and Asian Studies*, 39, 54-61.
- Sorensen J.F.L. (2014) Rural–Urban Differences in Life Satisfaction: Evidence from the European Union. *Regional Studies*, 48(9), 1451-1466.
- Speare A. (1974) Residential satisfaction as an intervening variable in residential mobility. *Demography*, 11(2), 173-188.
- Steinacker A. (2005) The Economic Effect of Urban Colleges on their Surrounding Communities. *Urban Studies*, 42(7), 1161-1175.
- Stratēģiskaisietekmes uz vidi novērtējums lokālplānojumam zemesgabaliem Zemgales prospektā 19a, Sporta ielā 2b un Sporta ielā 2c Jelgavā (2018) IA „Enviroprojekts”, Pieejams: https://www.jelgava.lv/files/lp_sivn.pdf, skatīts: 23.10.2019.
- Sykora L. (2009) New Socio-Spatial Formations: Place of Residential Segregation and Separation in Czechia. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100(4), 417–435.
- Switek M. (2016) Internal Migration and Life Satisfaction: Well-Being Paths of Young Adult Migrants. *Social Indicators Research*, 125, 191–241.
- Szafranska E. (2015) Transformations of Large Housing Estates in Central and Eastern Europe after the Collapse of Communism. *Geographia Polonica*, 88(4), 621-648.
- Szafranska E. (2017) The Changes in Social and Demographic Structure of Large Housing Estates in Post-Socialist Poland and Their Main Determinants. *Acta Universitatis Lodzianae, Folia Geographica Socioeconomica*, 30, 7-26.
- Šolks G. (2013) Pilsētas revitalizācijas procesi Rīgā. Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, l.p. 161.
- Spackova P., Dvorakova N., Tobrmanova M. (2016) Residential satisfaction and intention to move: the case of Prague’s new suburbanites. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 98 (4), 331–348.
- Tabachnick B.G., Fidell L.S. (2013) *Using Multivariate Statistics*. Sixth Edition. Pearson, 983 p.
- Temelova J., Novak J., Ouredníček M., Puldova P. (2011) *Housing Estates in the Czech Republic after Socialism: Various Trajectories and Inner Differentiation*. *Urban Studies*, Vol. 48, Issue 9, pp. 1811–1834.

- Temelova J., Dvorakova N. (2012) Residential satisfaction of elderly in the city centre: The case of revitalizing neighbourhoods in Prague. *Cities*, 29, 310-317.
- Thalmann P. (2004) The Public Acceptance of Green Taxes: 2 Million Voters Express Their Opinion. *Public Choice*, 119, 179–217.
- Theodori G.L. (2004) Community Attachment, Satisfaction, and Action. *Journal of the Community Development Society*, 35(2), 73-86.
- Theodori G.L. (2009) Examining the Effects of Community Satisfaction and Attachment on Individual Well-Being. *Rural Sociology*, 66(4), 618-628.
- Tiefenbach T., Kohlbacher F. (2015) Individual differences in the relationship between domain satisfaction and happiness: The moderating role of domain importance. *Personality and Individual Differences*, 86, 82–87.
- Timms D.W.G. (1975) *The Urban Mosaic: Toward a Theory of Residential Differentiation*. Cambridge, Cambridge University Press, 281 p.
- Tomašūns A. (2016) *Mana Jelgava*. Zemgales Reģiona kompetenču attīstības centrs. 224 lp.
- Torshizian E., Grimes A. (2014) Residential Satisfaction, Crowding and Density: evidence over different geographic scales in Auckland. Conference: 2014 New Zealand Association of Economists.
- Tsai I.C., Chiang S.H. (2019) Exuberance and spillovers in housing markets: Evidence from first- and second-tier cities in China. *Regional Science and Urban Economics*, 77(C), 75-86.
- Turkoglu H. (2015) Sustainable Development and Quality of Urban Life. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 202, 10 – 14.
- Turna G.B. (2015) Being a University Student in a Small City: Students' Perception of Rize/Turkey. *Transactions on Education and Social Sciences*, 7(1), 73-75.
- Yin R., Miao X., Geng Z., Sun Y. (2018) Assessment of Residential Satisfaction and Influence Mechanism – A Case Study of Jinan City. *Journal of Business Administration Research*, 7(2), 9-16.
- Upmane A., Sebre S. (2010) Sources of life satisfaction judgments in Latvia. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1471–1476.
- Uyarra E. (2010) Conceptualizing the Regional Roles of Universities, Implications and Contradictions. *European Planning Studies*, 18(8), 1227-1246.
- Valentine G. (2001) *Social Geographies: Space and Society*. Pearson Education, 400 p.
- Van Praag B.M.S., Frijters P., Ferrer-i-Carbonell A. (2001) The Anatomy of Subjective Well-being. *DIW Discussion Papers*, 265, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin.
- Van Praag B.M.S., Baarsma B.E. (2005) Using happiness surveys to value intangibles: the case of airport noise. *The Economic Journal*, 115, 224-246.
- Varady D., Walker C.C., Wang X. (2001) Voucher recipient achievement of improved housing conditions in the US. *Urban Studies*, 38(8), 1273-1304.
- Veenhoven R. (1991) Is happiness relative? *Social Indicators Research*, 24(1), 1–34.
- Ventspils pilsētas Dome (2012) Ventspils pilsētas teritorijas plānojums. Pieejams: https://www.ventspils.lv/lat/ventspils_parvalde/publiskie_dokumenti/teritorialplanojums__bu_vnieciba_un_informacija_merniekiem/ventspils_pilsetas_teritorijas_planojums_2006_2018_a_r_grozijumiem/, skatīts: 01.09.2019.

- Wang F., Wang D. (2016) Geography of urban life satisfaction: An empirical study of Beijing. *Travel Behaviour and Society*, 5, 14–22.
- Wang Y. (2019) People moving from first-to second-tier cities a win-win development. Pieejams: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201912/20/WS5dfc0a0ea310cf3e3557f5f9.html>, skatīts 14.12.2019.
- Weidemann S., Anderson J.R. (1985) A conceptual framework for residential satisfaction. *Human Behaviour and Environment*, Plenum Press, 153-181.
- Wesselmann S. (2019) Do students belong to Florida's creative class? An empirical study of students' expectations regarding city attractiveness. *Journal of Place Management and Development*, 12(2), 164-180.
- Weziak-Bialowolska D. (2016) Quality of life in cities – Empirical evidence in comparative European perspective. *Cities*, 58, 87-96.
- White M.J. (1988) *American Neighbourhoods and Residential Differentiation*. New York, Russell Sage, 18-30.
- Wilson B.M. (1980) *Social Space and Symbolic Interaction*. The Human Experience of Space and Place. Edited by Buttner A., Seamon D. Routledge, 204 p.
- Woldoff R.A., Weiss K.G. (2018) Studentification and Disorder in a College Town. *City and Community*, 17(1), 259-275.
- Wu W., Stephens M., Du M., Wang B. (2019) Homeownership, family composition and subjective wellbeing. *Cities*, 84, 46–55.
- Wu W., Wang M., Zhu N., Zhang W., Sun H. (2019) Residential satisfaction about urban greenness: Heterogeneous effects across social and spatial gradients. *Urban Forestry & Urban Greening*, 38, 133–144.
- Zemgales Ziņas (2019) Tiesas lēmums saistībā ar "Fortum" koģenerācijas stacijas radītajiem trokšņiem Jelgavā būs zināms pēc nenoteikta laika. Pieejams: <http://www.zz.lv/asa-hronika/tiesas-lemums-saistiba-ar-fortum-kogeneracijas-stacijas-raditajiem-troksniem-jelgava-bus-zinams-pec-240153>, skatīts: 12.12.2019.
- Zenker S., Eggers F., Farsky M. (2013) Putting a Price Tag on Cities: Insights Into the Competitive Environment of Places. *Cities*, 30, 133–139.
- Zhang F., Zhang C., Hudson J. (2018) Housing conditions and life satisfaction in urban China. *Cities*, 81, 35–44.
- Zudusī Latvija (n/d) Latvijas Nacionālā bibliotēka. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/9284/>, skatīts 08.08.2019.

PIELIKUMI

Promocijas darbā izmantotā aptaujas anketa

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
 Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte
 Cilvēka ģeogrāfijas katedra
 Jelgavas iela 1, Rīga, LV-1004, tālr. 67033910

Jelgava

(aptaujas vieta - pilsēta / apkaime)

(anketētājs)

2018. gada ___ jūnijā

plkst. _____

Intervijas valoda

1
2

 latviešu Dzimums

1
2

 vīrietis
 krievu sievietei

Iedzīvotāju dzīves un darbības telpas izpētes anketa

1. Kurā Jelgavas apkārtnē Jūs dzīvojat?

1
2
- centrs
3
4
- RAFs
5
- Satiksmes ielas mikrorajons
-
- Pārlielupe
4
- apkaimes pilsētas nomalēs

2. Mājokļa veids

1
2
3
- dzīvoklis daudzdzīvokļu mājā
-
- privātmāja, rindu māja
-
- dienesta viesnīca, kopmītne

2a. Celtniecības periods

1
2
- pirms 1945
3
4
- 1991-2000
-
- 1948-1990
4
- pēc 2000

2b. Mājokļa īpašuma forma

1
2
- īpašumā
-
- īrēts

3. Cik ilgi dzīvojat pašreizējā dzīvesvietā?

1
2
- mazāk par gadu
3
4
- ilgāk par 5 gadiem
-
- 1-5 gadus
4
- kopš dzimšanas

3a. Kur atradās Jūsu iepriekšējā dzīvesvieta?

1
2
3
- Rīgā
4
5
6
- ārvalstīs
-
- citā Latvijas pilsētā
5
- citur Jelgavā
-
- lauku novadā
6
- dzīvesvieta nav mainīta

(līdzīgu norādot valsti / novadu / pilsētu)

3b. Kādā mājoklī Jūs dzīvojāt iepriekš?

1
2
3
4
- dzīvoklī daudzdzīvokļu mājā
-
- privātmājā, rindu mājā
-
- dienesta viesnīcā, kopmītne
-
- sociālajā dzīvoklī

3c. Iepriekšējais mājoklis bija?

1
2
- īpašumā
-
- īrēts

3d. Kāpēc izvēlējāties mainīt dzīvesvietu? (ne vairāk par 3 iemesliem)

1
2
3
4
5
- ģimenes dēļ
-
- darba dēļ
-
- mācību dēļ
-
- meklēju lētāku dzīvesvietu
-
- sakarā ar īpašuma atgūšanu

6
7
8
9
10
- sakarā ar īpašuma iegādi vai celtniecību
-
- patika apkārtnē, vide
-
- ātra satiksme
-
- izdevīga atrašanās vieta
-
- šeit ir vairāk atpūtas iespēju

11
12
13
14
- šeit ir vairāk kultūras, sporta pasākumu
-
- iepriekšējā dzīvesvietā nebija pieejams bērnu dārzs, skola
-
- šis mājoklis ir labāks par iepriekšējo
-
- cits variants

(līdzīgu norādot, ja cits iemesls)

3e. Cik apmierināts bijāt ar iepriekšējo dzīvesvietu?

	drīzāk		drīzāk apmierināts		ļoti apmierināts	
	joti neapmierināts	neapmierināts	neitrāli	drīzāk apmierināts	apmierināts	ļoti apmierināts
3e. Cik apmierināts bijāt ar iepriekšējo dzīvesvietu?	1	2	3	4	5	
3f. Cik apmierināts esat ar pašreizējo dzīvesvietu?	1	2	3	4	5	

4. Cik piederīgs Jelgavai jūtaties?

1
- pilnībā nepiederīgs
2
- drīzāk nepiederīgs
3
- neitrāli
4
- drīzāk piederīgs
5
- pilnībā piederīgs

4a. Kāpēc jūtaties piederīgs Jelgavai?

1
2
- esmu šeit dzimis
-
- šeit atrodas nekustamais īpašums
3
4
- patik apkārtējā sabiedrība
-
- patik apkārtējā vide
5
- cits iemesls

(līdzīgu norādot, ja cits iemesls)

5. Cik apmierināts Jēlgavā esat ar:
- 5.1. Sabiedriskais transports
  - 5.2. Veselības aprūpes pakalpojumi
  - 5.3. Sporta objekti
  - 5.4. Kultūras objekti
  - 5.5. Ielu un ēku stāvoklis
  - 5.6. zonas)
  - 5.7. Zaijās zonas
  - 5.8. Mazumtirzniecības veikalu pieejamība
  - 5.9. Izglītības iestādes
  - 5.10. Gaisa kvalitāte
  - 5.11. Trokšņu līmenis
  - 5.12. Sakoptība
  - 5.13. Drošība
  - 5.14. Darba iespējas

	drtzāk				
	loti neapmierināts	neapmierināts	neitrāli	drtzāk apmierināts	loti apmierināts
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

6. Vai plānojat tuvāko 3 gadu laikā mainīt dzīvesvietu?

1	jā
2	nē
3	grūti pateikt

- 6a. Plānojat pārcelties uz:

1	ciņu vietu šajā pilsētā	3	Pierīgu	5	laukiem
2	Rīgu	4	ciņu pilsētu	6	ārvalstīm

- 6b. Kāpēc plānojat pārcelties uz citu dzīvesvietu? (ne vairāk par 3 iemesliem)

1	ģimenes dēļ
2	darba dēļ
3	mācību dēļ
4	meklēju lētāku dzīvesvietu
5	sakarā ar īpašuma atgūšanu

6	sakarā ar īpašuma iegādi vai celtniecību
7	patīk apkārtnē, vide jaunajā dzīvesvietā
8	tur ir ērta satiksme
9	tai ir izdevīga atrašanās vieta
10	tur ir vairāk atpūtas iespēju

11	tur ir vairāk kultūras, sporta pasākumu
12	jaunajā dzīvesvietā pieejams bērnu dārzs, skola
13	mājoklis būs labāks par iepriekšējo
14	cits variants

(lūdz norādīt, ja cits iemesls)

7. Jūs nodarbošanās?

1	strādā
2	nestrādā
3	mācās

4	strādā un mācās
5	strādājošs pensionārs
6	nestrādājošs pensionārs

- 7a. Jūs darba vai mācību vieta atrodas?

1	Jēlgavā
2	Rīgā
3	citā pašvaldībā

(lūdz norādīt)

- 7b. Lūdz minēt iemeslu, kāpēc strādājat citas pašvaldības teritorijā

1	savas pašvaldības teritorijā nevaru atrast darbu
2	citur darbs ir labāk apmaksāts
3	cits

- 7c. Kādu transporta veidu braucieniem uz darbu / mācībām izmantojat visbiežāk?

1	automašīnu / motociklu	4	velosipēdu
2	vīlocienu	5	kājām
3	autobusu / mikroautobusu		

- 7d. Aptuvenais laiks, kādu pavadāt ceļā līdz darbam / mācībām?

(minūtes)

8. Kur galvenokārt izmantojat šādus pakalpojumus (1 atbilde katrā punktā)

- 8.1. Pārtikas un pirmās nepieciešamības preču iegāde
- 8.2. Cita veida preču iegāde (apģērbs u.c. lielāki pirkumi)
- 8.3. Kultūras, izklaides pakalpojumi
- 8.4. Veselības aprūpes pakalpojumi
- 8.5. Sporta objekti
- 8.6. Izglītības pakalpojumi

Savā dzīvesvietas apkārtnē	Citā Jēlgavā	RTgā	Citā pilsētā / novadā
1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4
1	2	3	4

9. Cik lielā mērā esat apmierināts ar katru no minētajiem aspektiem?

- 9.1. savu dzīvi kopumā
- 9.2. ar dzīvi Jēlgavā
- 9.3. savas māsaimniecības finansiālo stāvokli

	drtzāk				
	loti neapmierināts	neapmierināts	neitrāli	drtzāk apmierināts	loti apmierināts
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	

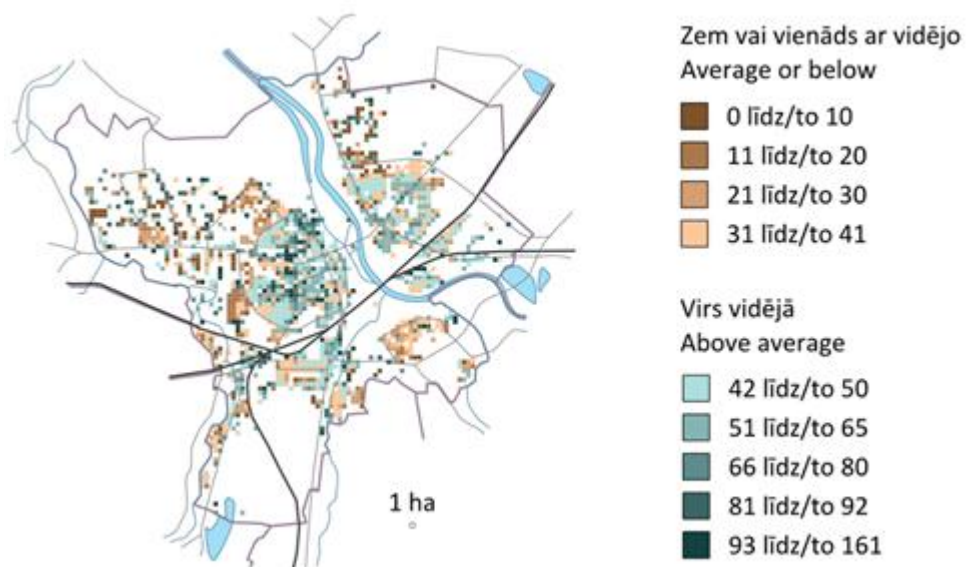
10. Jūsu izglītība? 1 pamatizglītība 2 vispārējā vidējā 3 profesionālā vidējā vai aradizglītība 4 augstākā izglītība
11. Jūsu vecums?

☐ 1	18-24	☐ 3	35-44	☐ 5	65 un vairāk
☐ 2	25-34	☐ 4	45-64		

 12. Ģimenes stāvoklis

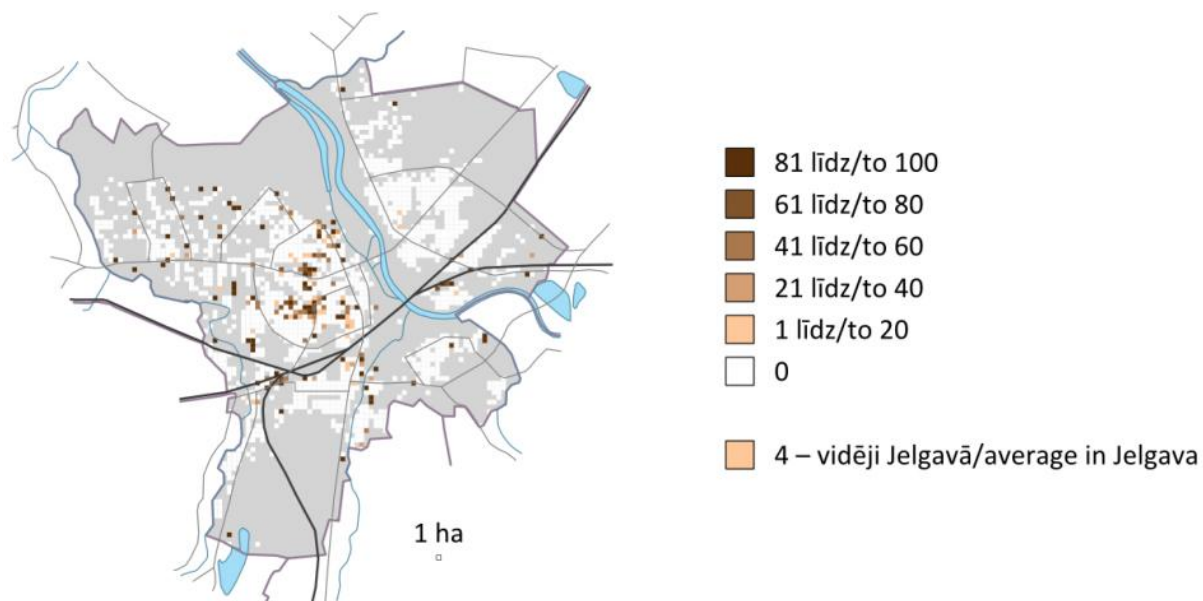
☐ 1	dzīvo viens
☐ 2	precēts vai kopā dzīvojošs pāris
13. Vai ar Jums kopā dzīvo viens vai vairāki apgādībā esoši bērni? 1 jā 2 nē
14. Tautība 1 latvietis 2 krievs 3 cita _____
(lūgtu norādīt)

Apdzīvoto mājokļu vidējais vecums Jelgavā, gadi

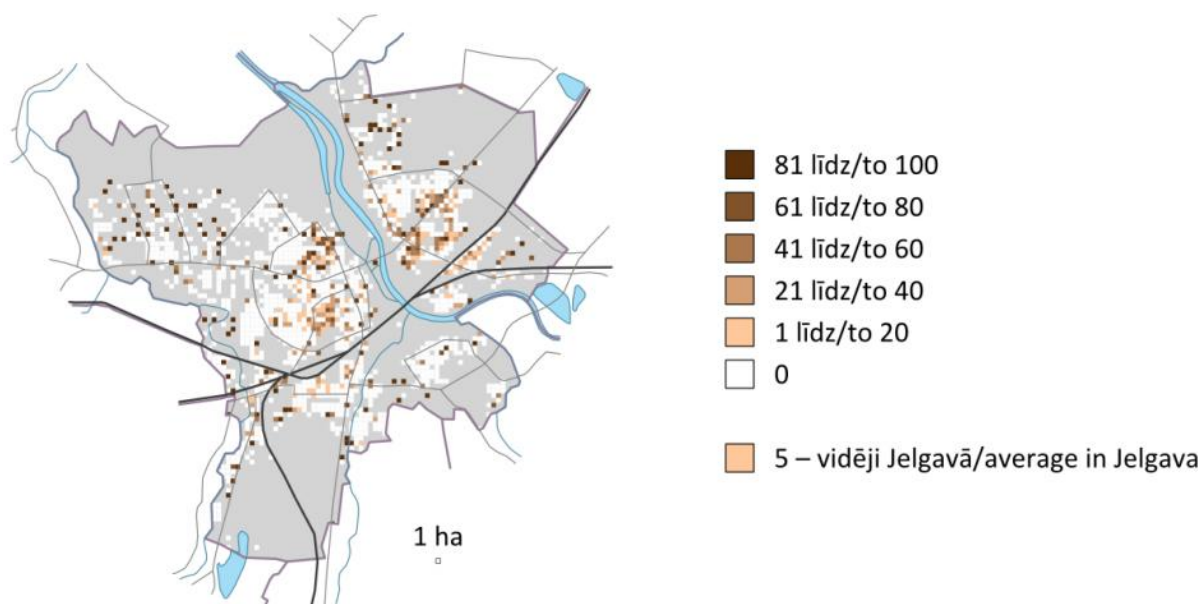
Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011. gada Tautas skaitīšanas datiem

Pirms 1919. gada uzcelto mājokļu īpatsvars Jelgavā, % no apdzīvotajiem mājokļiem

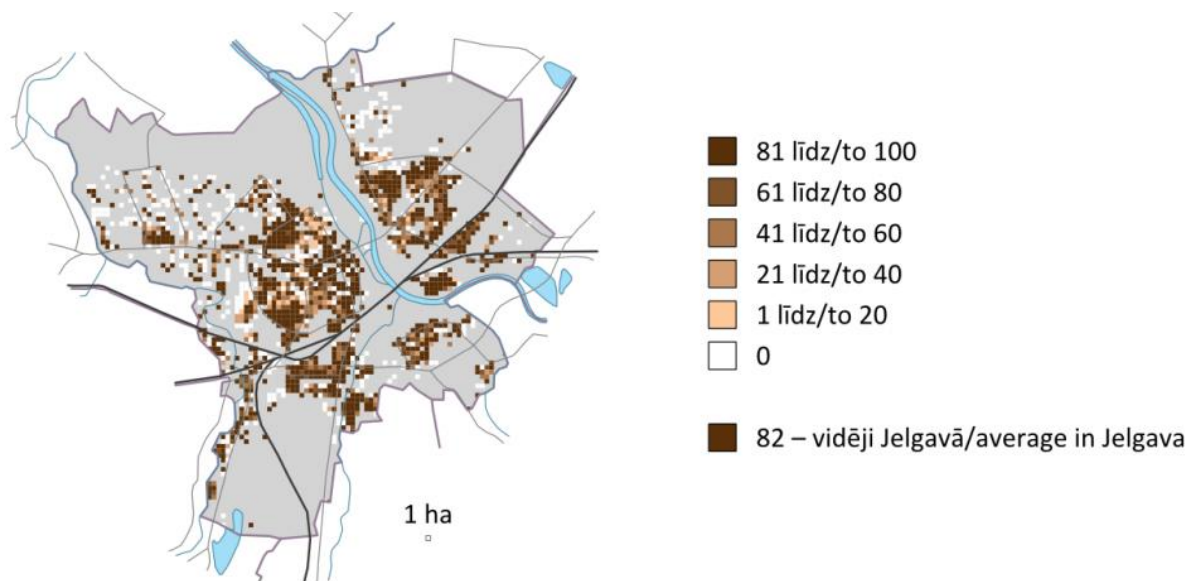
Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011.gada Tautas skaitīšanas datiem

1919.–1945. gadā uzcelto mājokļu īpatsvars Jelgavā, % no apdzīvotajiem mājokļiem

Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011.gada Tautas skaitīšanas datiem

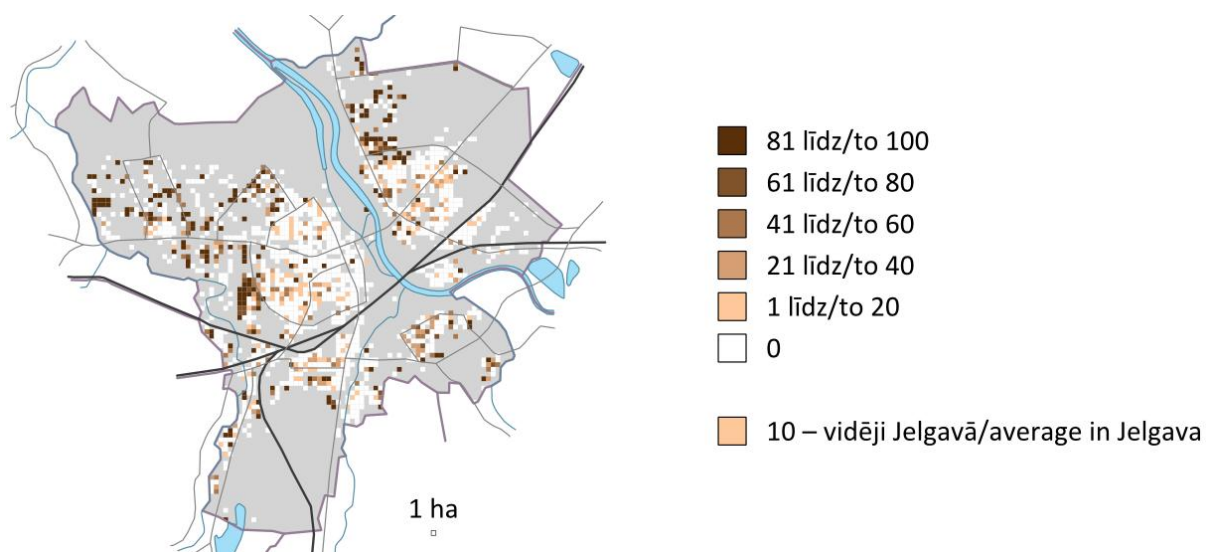
1946.–1990. gadā uzcelto mājokļu īpatsvars Jelgavā, % no apdzīvotajiem mājokļiem

Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011.gada Tautas skaitīšanas datiem

Pēc 1990. gada uzcelto mājokļu īpatsvars Jelgavā, % no apdzīvotajiem mājokļiem

Avots: Centrālā statistikas pārvalde pēc 2011.gada Tautas skaitīšanas datiem